This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at http://books.google.com/

V 1950

FRIDER. SPANHEMII Fil.
DE
AUTHORE
EPISTOLÆ AD
HEBRÆOS
EXERCITATIONES,

Tribus Partibus abſolutæ.

Summam materiarum, Index, Capitum, præfixa ſingulis Argumenta exhibebunt.

Cum privilegio.

BIBL: STUD: ACAD: LAUS

HEIDELBERGÆ,

Typis & Imp. ADRIANI WYNGAERDEN,

Acad. Bibliopolæ & Typographi.

CIↃ IↃC LIX.

KCC3101 331
Dem: 31114

NOBILISSIMIS, AMPLISSIMIS,
CONSULTISSIMIS,

FLORENTISSIMÆ

LEYDENSIUM

REIPUBLICÆ

QUATUORVIRIS COSS.
QUIQUE EORUM A CONSILIIS ET SECRETIS.

NON patrocinium quæro, non chariſticum emendico, non gratiam aucupor veſtram, AMPLISSIMI PROCERES. Quorum illud, ab innocuo argumento; iſtud, à genio & fortunâ etiã meâ,

hoc, ab eo quo me tot retrò annis complexi eſtis favore, quodammodò abhorret. Quod res eſt dicã, & omnes intelligent. Vobis, non omninò ingratæ meæ erga Vos mentis, aliis, Veſtræ erga me beneficentiæ rationes, conſtare publicè volui. Non jam, de manibus loquar, conjunctisſimi pridem Vobis Parentis noſtri. Non de propen-

penſisſimâ quondam Veſtrâ in eum voluntate, & ſingulari planè, ac tot illuſtribus probatâ documentis. Non de immenſo illo, quod apud Vos, Veſtroſque optimos Cives, reliquit ſui & relinquit cottidie, deſiderio. Animum triſtisſima hæc jam exulcerat, acerbatque nimiùm recordatio. De me paucisſimis expediam, VIRI

AMPLISSIMI, & tribus quidem verbis. Agentem apud Vos, quot mactum eſſe voluiſtis obæratumq; beneficiis? Quò me affectu, charitatibus penè orbum omnibus, in tutelam veſtram recipere? Quâ ſæpè proſequi, ſi non juvare, munificentia? Quâ & privatim, atq; etiam in Amplisſimo conſeſſu Veſtro, excipere humanitate, cumpri-

primis abiturientem, & gratias agentem? Imò & jungere dextras, ac paterno ferè amplexu dimittere. Hæc ſanè ita comparata, MAGNIFICI PROCERES, ut non potuerim non aliquid ſaltē, quantulucunq; eſt, reponere. Faterique ex illâ, quæ in agro pridē Veſtro concepta, & à Vobis velut irrigata fuit, ſemente, quicquid jam eſt frugis, totū deberi Vobis. Quan-

quam nec aliis hanc invidetis, quum domi ſit uberrima eruditionis omnis ac literaturæ meſſis. Quum tam ampla & opima inde ſpolia, cottidie Literatus orbis reportet univerſus. Hæc tamen, non planè ignobili è loco ad Vos advolare cogitate. Sed ex florentisſimo pridem, jam etiam refloreſcente Athenæo, non uno autem vinculo, cum Veſtro &

olim

olim & hodie conjuncto. Atque ita eâdem, quâ tenuiora quondam mea, hanc qualemcunq; etiam diſquiſitionem, manu capeſſitote. Valete, AMPLISSIMI VIRI, Vobis, Reipublicæ, Academiæ, Familiiſq; Veſtris. Dabam Heidelbergæ, Kalend. Septembr. Anno Æræ Chriſtianæ CIƆ IƆC LVIII.

AMPLISSIMARUM VESTR. DIGNIT:

Devotiſſimus cultor,

FRIDERICUS SPANHEMIUS.

PRÆ-

EA eſt temporum noſtrorum ratio, ut quicquid elucubratur, non in lectores, ſed cenſores incidat & Ariſtarchos. Quorum ego, ſi æqui ſunt, nihil eſt quod cenſoriam virgulam reformidem: ſi iniqui, eſt quod negligam, & ſuſque deque habeam. Hi quidem, juvenilem prodeundi in publicum nobis affingent impetiginem. Aut noſtrum admordebunt argumentum, ut vel ſingulare nimis, vel neceſſarium minùs. Priores autem, ut curtam eruditionis ſupellectilem ætati condonabunt; ſic inſtitutum probaturos eſſe confidimus. Intelligent non indignam fuiſſe cauſam publico patrocinio: nec planè operam luſiſſe nos, in reſtituendâ Authori ſuo graviſſimâ Epiſtolarum omnium. Non clàm erunt, quæ ſive frangenda ſupererant aliorum tela, ſive diſcutienda aliorum dubia. Neque fugiet, per authorem, òbliquè peti Epiſtolæ authoritatem. Et quid deſiderari potuerit in hoc argumento, qui hæc noſtra legerit, aſſequetur. Excuſſerat dubio procul, celeberrimus & deſideratiſſimus quondam tot nominibus Parens, ſuis Ge-

nevæ ad Epiſtolam Prolegominis. Sed nobis, quod ſanctè nec ſine animi quadam ægritudine fatemur, non viſis, non inter ea, quæ ſuperſunt, ſpolia & fragmenta hactenus deprehenſis. Neque etiam Prolegomenôn illorum ratio & modus, pleniorem rei patitur diſquiſitionem. Nuſquam autem vagamur, aut digredimur, ſed hoc agimus, atque intra ſepta conſiſtimus. Ut autem hæ Exercitationes idem, cum minutiis quibuſdam noſtris, fatum experiantur, ſecuros nos eſſe jubet, cauſæ ſive juſtitia ſive innocentia. Vix enim prodierant noſtræ, de Articulis pridem in Belgio controverſis, *pagellæ, quã ecce in Belgio nonnemo (ater an albus, certè homo Pelagianus) triennio toto, in trivialibus ſuis mihi reponendis, deſudavit. Vix lucem noſtra, de* Fidei Fundamentalibus, *aſpexerat diſſertatio, quàm ecce famoſus, idemque ineptiſſimus in viciniâ* Irenomachus, *infeſtis paſſim armis adortus eſt. Dabit autem uterque, ſuo tempore, temerarij pœnas incœpti. Si enim tantum nobis putant ab re noſtrâ eſſe otij, ut gravioribus poſthabitis, vapulare continuò debeant, næ illi nimiùm αὐθάδεις ſunt, & nugas profectò ſuas non intelli-*

*telligunt. Primas fortè deberemus, mordacißimo cuidã ſimulq; mendaciſſimo A*pologiſtæ. *Quem depexum dediſſemus pridem, ni hactenus, (quam à nobis ſanctiſsimi, iidemq; ſaucij atrociſſimis vulneribus manes effligatarunt) notis ſatis de cauſis, nonniſi inter amicos* Defenſio *volitaſſet.* χρὴ γὰρ εὐθὺς εἶναι τοῖς δὲ πᾶσι τὴν δίκην. *Interim his fruere, quiſquis es Lector, & Vale.*

Tenor Privilegij

SACRI ROMANI IMPERII, IN PARTIBUS RHENI, SUEVIÆ, ET IN JURE FRANCONICO PROVISORIS ET VICARII.

Sereniſſimi Principis,

CAROLI LUDOVICI, *Dei Gratia, Comitis Palatini Rheni, S.R. Imp. Architheſaurarij & Electoris, ejuſdemque in partibus Rheni, Sueviæ, & in jure Franconico Proviſoris ac Vicarij, Ducis Bavariæ*, privilegio cautum eſt, ne quis libros, quos Academiæ *Heidelbergenſis* Bibliopola & Typographus ADRIANUS WYNGAERDEN in Germania impreſſit, & adhuc impreſſurus, eſt, & præterea ſingulariter hic nominatos nimirum *Burgerſdicij Politicam, Caſtanæi diſtinctiones, Claubergij initiationem Philoſophiæ, Ejuſdem tractatum de cognitione Dei & noſtri, Ejuſdem paraphraſin in Carteſij Meditationes*, denique *Salmaſij Epiſtolas, Riolani Enchiridion*

Ana-

Anatomicum; *& Meſſem auream Anatomicam*, citra prædicti ADRIANI WYNGAERDEN, vel hæredum ipſius, & jus & cauſam ab eo habentium, voluntatem & conſenſum ſpecialem, intra prædicti *Vicariatus* diſtrictum, & triginta annorum ſpatium; à prima Editionis die computandum, ullo modo imitari interpolare, transformare vel recudere, aut alij recudendos dare, vel etiam alibi impreſſos vendere, diſtrahere, clàm, palam, præſumat, ſub pœna amiſſionis librorum illorum perperam ita recuſorum, quos prænominatus ADRIANUS WYNGAERDEN, aut Hæredes vel cauſam, juſve ab eo habentes ſibi ipſi vindicare poterint, ac inſuper Decem Marcarum Auri puri mulcta, partim Fiſco Imperiali, partim modo dicto impetranti ex æquo, omni ſpe veniæ ſublata pendenda: prout hæc omnia latius in originali, *Sereniſſimi Electoris & Vicarÿ* propria ſubſcriptione & *Vicariatus* ſigillo, *Heidelbergæ*, die XXI. Januarij CIↃ IↃCLIIX. confirmato Diplomate habentur.

Quæ

Quæ in aliis, Lector, in hoc quoque Opuſculo, typographica ſubinde menda deprehendes. Inquirere in ſingula, nec vacat, nec neceſſe eſt. Hæc tamen graviora, per Caniculares ferias forte abſentibus nobis, irrepſiſſe animadvertimus.

Corrigenda.

pag.	*lin.*	*lege.*
81.	20	Anomœi.
82	22	ἐκλάμψαν.
85	5	Authoris nomine.
88	4	Οὐκ ἂν.
Ib.	13	Parte I.
Ib.	19	Cyzici.
99	9	hæc jam.
Ib.	23	ἤδη.
100	8	vanæ.
109	15	Hiſpaniarum.
112	1	ubique.
128	16	paſſim.
269	15	ἦθος.
305	12	fibula.
314	19	potuiſſet.

Delen-

Delenda, ex margine fortè illapſa.

pag.	*lin.*	*dele*
113	16	Comment. ad Gal.
125	15	Tomis.
180	5	ſeſe.

DE

DE AUTHORE EPISTOLÆ AD HEBRÆOS.

PARS PRIMA.

Caput I.

Controverſiæ de varijs libris Canonitis. De Epiſtolâ ad Hebræos. A quibus rejecta & quare. Argumenta pro illius αὐθεντίᾳ. Potiſſimum ab authore θεοπνεύςῳ. Varius creditus. Paulo vindicatur. Methodus Authoris.

I. QUi Scripturarum authoritatem apertè ac veluti de plauſtro ſugillandam ſuſcepêre, in duas ſemper abiêre claſſes. Vel enim ὅλως eam ac ſecundùm ſe totam, quales Ethnici, Profani, Sceptici, & ſcelerata *Celſorum*, *Iulianorum* ac ſequacium cohors, vel μερικῶς ad ſecundùm varias ſui partes rejecerunt. Et Veteris quidem Teſtamenti, Legis & Prophetarum adverſarios ſe profeſſi *Simo-*

niani, *Baſilidiani*, *Marcionitæ*, *Manichæi*, *Artemonitæ*, *Bogomiles*, & generaliori appellatione *Antinomi* ſeu *Anomæi*. Novum explodit hodieque

Exiliis vagus huc illuc fluctantibus errans Iudæus.

Libros utriuſque Inſtrumenti ſingulos, ſive Hiſtoricos, ſive Propheticos, ſive Dogmaticos adorti varij, ut vix ullus protervorum hominum tela & ſcommata declinarit. Ex *Paganis*, Danielem imprimis *Porphyrius*; ex *Iudæis*, Iobum, Eccleſiaſtem, Proverbia, *Talmudiſtarum* quidam; ex hæreticis in *Chriſtianâ* Eccleſiâ benè multi, alij alios repudiavêre Canonicos; Legem Moſis traduxiſſe fertur *Ptolomæus* ille, Valentini Æonum infeliciſſimi parentis progenies; Prophetas *Theodorus Mopsveſtenus*, poſt mortem etiam cum Origine Adamantio anathematizatus in Concilio Conſtantinopolitano II. ſeu Oecumenico V; Pſalmos *Gnoſtici* & *Nicolaitæ*; Salomonis monumenta ex veteribus, imò recentioribus è *Socini* potiſſimùm ſcholâ, varij; Evangelia ſolo Mat-

thæo excepto *Ebion*, ſolo Marco *Cerinthus*, ſolo Lucâ *Marcion*, ſolo Johanne *Valentinus*; Acta Apoſtolorum *Cerinthus*, *Cerdo*, *Manes*; Paulinas & Catholicas Epiſtolas, ipſam denique Apocalypſim ſacram, è Novi Teſtamenti Canone expunxêre paſſim cum iidem tum alii. Quin ne Patrum nonnullos excipimus, non *Melitonem*, non *Origenem*, non *Athanaſium*, non *Nazianzenum*, non *Euſebium*, non *Amphilochium*, non paucos alios, quibus controverſa fuit aliquando quorundam Canonicorum authoritas, aliâ quamvis ab hæreticis moderatione, alio fine atque inſtituto. Hinc diſtinctio Euſebiana in ſcripta alia ἀντιλεγόμενα, alia ἀναμφίλεκτα, ἐνδιάθηκα, καθολικὰ, καὶ ὁμολογούμενα. Notati illi omnes paſſim *Euſebio* libris Ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας, *Irenæo* adverſus hæreſes, *Tertulliano* adverſus Marcionem, *Epiphanio* in Panario, *Philaſtrio* de Hæreſibus, *Hieronymo* in Catalogo ſcript. Eccleſ. *Auguſtino* contrà adverſar. Legis & Prophetarum; & ex recentioribus imprimis *Bellarmino* Tom. 1.

Controv. Lib.1.C.v. Quanquam hic invidioſius *Luthero* circa Libros Iobi & Eccleſiaſtis, imò optimis *Albigenſibus* ſceleratæ cum Antinomis conſpirationis atque conſenſus notam inuſſerit.

II. Vix tamen uſque adeò diſceptatum ac de authoritate nobiliſſimæ illius Epiſtolæ quæ inſcribitur *ad Hebræos*. Scilicet ab iis conſtantiſſimè damnata, quorũ ſemper dogmatibus adverſa fuit. Repudiavit *Marcion*, cumprimis ex odio Veto Teſtamenti, indignatus typos cum antitypis, umbras cum corpore, figuras cum expreſſiori rerum imagine, vaticinia cum complemento, Vetus Teſtamentum cum Novo, quàm accuratiſsime hac in Epiſtolâ conferri. Eadem fuit iniquitate *Ebion*, Legis & ceremoniarum præpoſtero quam zelo. Eadem *Arrius*, Antitrinitarij alij, ob aſſertam in eâ luculenter ac vindicatam Divinitatem filij Dei, illius τὸ ὁμοούσιον καὶ συναΐδιον. Acceſsêre Latini nonnulli Veteres, cum *Afri*, tum imprimis *Romani*, ad Hieronymi ferè uſque tempora, maximè quia *Novato* & *Nova-*

Novatianis de lapſis non recipiendis in gratiam, favere videbatur Epiſtola; quo de argumento acerrimæ *Novatum* inter ac *Novatianum* Presbyteros, horumque adverſarios *Cornelium* ac *Cyprianum*, illum Romæ, hunc Carthagini Epiſcopos, medio tertio ſæculo contentiones. Quanquam *Baronius* id ægre admodum de Romanâ ferat Eccleſiâ, quaſi unquam Epiſtolam ad Hebræos à Paulinis & Canonicis ſegregarit, & craſſe ſatis *calumniam* vocet Euſebij, Hieronymo facilius admiſsâ, Annaliũ Tom. 1. ad A.C. LX. Num. LIII. De quo nos poſtmodùm fuſiùs Capite VIII. Hodieque multis modis injurij in hanc Epiſtolã & contumelioſi *Socinianorum* quidam, cautius quanquam, ſuo more, & occultius; eodem nempe cum Marcionitis & Arianis impulſu, & ſat criminis authori Epiſtolæ, cum divinitatem Chriſti, tum eximium Veteris Teſtamenti ſub Novo uſum, & eſſentialem utriuſque conſenſum demonſtraſſe. *Cajetanus* Cardinalis, Epiſtolam pariter diſpungendam temerè cenſuit. *Lutherus*

ſive Veterum Latinorum authoritate ſive alio, ut videtur, motus argumento, ſecus de hac Epiſtolâ, ut de Catholicis quibuſdam aliis aliquando ſenſit; adeò vir penè divinus & dotibus ſuprà humanam ſortem inſtructus, hîc, ut in aliis, humani nihil à ſe alienum oſtendit.

III. Magnum ſanè divinæ & immotæ originis argumentũ, quò majores ad ſubvertendam eam & validiores impetus fecit hoſtis ille humani generis. Et quemadmodum vix pars ulla Canonis tot iniqua hominum judicia experta eſt, ita vix ulla Canonicis notis illuſtrior, magiſque cœleſtem ſpirans originem. Sive attendimus doctrinæ genus excelſum, de Chriſti divinitate, incarnatione, ſacerdotio, figuris quæ ſive in Aarone, ſive Melchiſedeco, ſive typis legalibus ac ceremoniis præceſſerant, quæque ſublimius quid ſonant humanâ ſapientia; ſive expendimus ſanctiſsima vitæ inſtituta, ac morum præcepta; ſive majorem omni exceptione cum Scripturis utriuſque Fœderis conſenſum, in *hiſtoricis* fruſtrà nonnullis impeti-

petitum ; ſive dicendi genus arduum & ſublime , & humano majus eloquio, in ipſo jam limine aſſurgens ; ſive efficaciam & ἐνέργειαν in piorum animis , hîc ut alibi, ſeſe exerentem, & certiſſimum loquentis Dei argumentum; ſive , ut mittam alia, *antiquitatem* Epiſtolæ , jam prima Apoſtolorum ætate exaratæ, primitus in Ecclesia receptæ, authore etiam viro Apoſtolico , &, quod demonſtrandum ſuſcipimus, *Paulo*.

IV. Prioribus ergo κριτηρίοις alibi expenſis, poſterius ſubjicimus diſquiſitioni, & ſi de *Authore* convenerit, de *authoritate* vix ſcrupulus reliquus eſſe poterit. Sic enim eſto argumentum. Quæ Epiſtola virum θεόπνευστον, certe *Paulum* , habet authorem , ſacram illam ac Canonicam eſſe neceſſe fuêrit : ſed talis eſt hæc ad Hebræos Epiſtola. De nexu antecedentis non laboramus. Fateor viros θεοπνεύστους ſcribere alia potuiſſe reduplicativè quatenus & in quantùm tales , alia etiam quà homines. Huc facit protrita diſtinctio *Auguſtini* de Civit. Dei L. XVIII. C. XXXVIII. ubi de ve-

terum ſcriptis agens non receptis in Canonem, inquit, illos ipſos, *quibus ea quæ in authoritate religionis eſſe deberent, Spiritus S. revelavit*, ſcripſiſſe alia, *ſicut homines* alia ſicut *Prophetæ*; alia *hiſtoricâ diligentiâ*, alia *inſpiratione divinâ*; alia quæ *ipſis* tribuenda, alia *Deo per ipſos* loquenti; alia quæ pertinerent ad *ubertatem cognitionis*, alia verò ad *authoritatem religionis*. Iſtius modi eſſe potuêre libri Hiſtorici in Vetero Inſtrumento aliquoties memorati, neque tamen Canoni inſerti, authoribus licet viris Propheticis, nec tam ad inſtitutionem Eccleſiæ, quàm ad civilem uſum conſignati, neque ut divini eſſent & Canonici, ſed faſti potiùs & annales politici. Huc referenda quæ adſcribuntur *Salomoni* viro θεοπνεύστῳ 1. *Reg*. iv. 32, 33, neque illicò Canonica, i.e. eum in finem ſive ſcripta ſive enunciata, ut in Canonem referrentur, & uſui eſſent Eccleſiæ Univerſali omnium temporum. At longè aliter comparatum eſt cum *Epiſtolâ* Novi Teſtamenti, quæ ad Eccleſiam directa; quæ in illius uſum conſignata; quæ facit

ad

ad authoritatem religionis; quæ ejuſdem cum Canonicis aliis Epiſtolis argumenti; quæ eodem cum aliis tempore & fine ſcripto mandata; quæque ἀπὸ χρόνων ἀρχαίων Canone donata: ſi præterea conſtet, viro Apoſtolico, imò *Paulo* authore, exaratam, de Canonicâ illius authoritate nemo cordatus litem intenderit.

V. Eſtque hæc de *Authore Epiſtolæ ad Hebræos* controverſia illuſtris, olim hodieque Theologis agitata, etiamnum indeciſa, & dignus, quanquam alio vindice, nodus. Sic autem diſcutiendum venit atque expendendum hoc argumentum, ut ad ornatum & elegantiam orationis plurimùm, ad cauſæ momentum ac methodi ἀκρίβειαν vix quicquam deſiderari poſſit. Sententias omnes ad duas claſſes revocamus, ut alij *Paulo* Apoſtolo vendicarint Epiſtolam, derogarint alij. Poſteriores denuò abiêre in diverſa, & tranſcripsêre alij authori *ſacro* & debitâ ad ſcribendum authoritate inſtructo, ſive is *Barnabas* fuerit, ſive *Lucas*, ſive *Apollo*, ſive *Marcus*, ſive quiſquis alius Apoſtolorum

lorum ſocius : alij authori *Eccleſiaſtico*, puta *Clementi Romano* , cujus jam olim celebris ad Corinthiorũ Eccleſiam ſchiſmate laborantem Epiſtola; vel juxta quoſdam ipſi *Tertulliano*, ſi vera refert *Sixtus Senenſis* Biblioth. L. VII. C. VIII: alij denique , qui erroris & νοθεύσεως hanc poſtularunt Epiſtolam, homini *hæretico* & malo feriato, puta *Novato* , aut alij ejuſdem *furfuris*.

VI. Nos, ſalvis magnorum hodieque virorum judiciis, illis accedimus, & cum iis facimus, qui *Paulum* authorẽ pronunciarunt. Quod pluribus demonſtrandum aggredimur , & quàm factum hactenus fuſiùs & accuratiùs, cùm ſententiam noſtram vario tibicine fulciendo , tum argumenta , atque inſtantias omnium quotquot aliter hoc ſenſerunt in argumento, diluendo. Tribus partibus rem totam complexuri , quarum prima *authoritates* ; altera *rationes* pro Paulo militantes ; tertia *objectiones* veſtiget & expendat. *Authoritates* aliæ fuerint teſtimonij *divini*, aliæ *humani*, ſive publici, ſive privati,

vati, ſive veterum, ſive recentiorum, ſive Græcorum ſive Latinorum. Prius quidem teſtimonij genus, αὐτόπιςον & δεικτικὸν, poſterius ἔντεχνον, καὶ συλλογιζόμενον ὡς ἐξ ἐνδόξων, utrumq; in hac controverſia potiſsimum expendendum.

CAPUT II.

Primum Argumentum ἄτεχνον. Locus II. *Petri* III. 15. *Scribit Petrus Hebræis. Demonſtratur. Ad eoſdem Paulus. Occurritur* VIII. *Exceptionibus. Loci varij paſſim illuſtrati. Occaſionaliter de Paulinis Epiſtolis vulgò interverſis.*

I. Primum argumentum ἄτεχνον teſtimonij *divini* ſuppeditant ilicò hæc Petri verba, II. *Pet.* III. 15. Καθὼς καὶ ὁ ἀγαπητὸς ἡμῶν ἀδελφὸς Παῦλος ἔγραψεν ὑμῖν. Nempe ſermonem dirigit ſuum Petrus *ad Hebræos*, ad quos juxtà cum priori tranſmiſſa hæc poſterior Epiſtola. His ipſis Hebræis *Paulum* ſcripſiſſe dicit, juxta datam illi ſapientiam divinam ſanè ac humanum omne faſtigium ſupergreſſam. Quare vel exci-

exciderit Paulina illa ad Hebræos & interverſa fuerit, quod affirmare proclive, probare operoſum; vel hanc ipſam, de cujus authore controvertitur, innuerit Petrus ac deſignarit.

II. Itaque in eo imprimis vis tota probationis conſiſtit, compellari à Petro *Hebræos*, iiſque poſteriorem hanc inſcriptā. Patet id vel ex Capite ejuſdem tertio, ſub initium. Ταύτην ἤδη, ἀγαπητοὶ, δευτέραν ὑμῖν γράφω ἐπιστολὴν, ἐν αἷς διεγείρω &c. Iiſdem ergò data hæc Epiſtola cum priori. Hinc δευτέρα, hinc pariter Catholica, ut ex titulo & inſcriptione, hinc paris etiam argumenti, ut ex collatione liquet. Quare aſſurgendum ad ἐπιγραφὴν Epiſtolæ prioris, quæ habet ἐκλεκτοῖς, παρεπιδήμοις, διασπορᾶς Πόντου, Γαλατίας, Καππαδοκίας, Ἀσίας καὶ Βιθυνίας. Iudæos ſive Hebræos intelligi conſtat ſanè. I. quod παρεπιδήμους illos dicit, ſeu παροίκους, ξένους, ἀλλοεθνεῖς, ἀλλοφύλους, advenas, peregrinos inter gentes: quod in Iudæos patriis ſedibus motos & extrà Iudææ pomœria alibi terrarum victitantes, per bellè quadrat. II. *Diſperſos* eoſdem,

διασπορᾶς Πόντου, Γαλατίας &c. Quod intellige de διασπορᾷ ſive *Aſſyriacâ* decem tribuum, ſive *Babylonicâ* reliquarum, ſive *Antiochenâ*, furente Epiphane ac ſæviente in Iudæorum gentem, ſive, ut alii, *Claudianâ* Act. XVIII. 1. dum Iudæos aſſiduè tumultuantes Româ Claudius expulit; quanquam verius de generaliori diſperſione tribuum, non noviſſimâ illa ac quorundam Romæ agentium. *Cl. Salmaſius* diſperſionem intelligit *non coactam, ſed voluntariam, non exulum ſed colonorum,* partem generalis illius diſperſionis quâ Iudæi per totum orbem diſperſi inter gentes agitabant, de Hellenist. Quæſt. V. III. Ex *Iacobo* idem intelligimus; cujus inſcriptio gemina: ταῖς ἐν τῇ διασπορᾷ, i. e. ut ipſe addit exegeticè, ταῖς δώδεκα φυλαῖς, Iudæorum nempe tribubus, per varias Orientis partes, utique minoris Aſiæ provincias diſperſis. IV. Lucem hîc fœneratur Hiſtoria *Actor*. II. ubi ex illis ipſis locis, Cappadociâ, Ponto, Aſiâ &c. recenſentur Iudæi converſi ad Chriſtianam fidem, & Petri imprimis oratione affecti,

ad

ad quos in Provinciis jam agentes ſuis firmandos & erigendos, iteratò ſcripſiſſe videtur omninò Apoſtolus. V. Accedit *Petro* commiſſam fuiſſe Iudæorum curam ſeu Apoſtolatum *circumciſionis*, *Gal.* II. 8.9. Et quidem, ſi fides *Chryſoſtomo* ad locum, non tam ultroneâ Petri optione quam provincias diſtribuente Chriſto, τὺς μὲν Ἰȣδαίȣς ἐπέτρεψε τῷ Πέτρῳ, τοῖς δὲ Ἕλλησι τὸν Παῦλον ἐπέστησεν ὁ Χριστός. Adeoque juxta demandati rationem muneris, Petri fuit Iudæos imprimis quà voce quà ſcripto erudire, erigere, hortari. Nec moramur *Baronium*, Petrum, Chriſti exemplo, non minus Gentium quàm Iudæorum Apoſtolum fuiſſe, gratis, ſuo ſane more; contendentem. VI. *Iudæos* Petro compellari liquet, variorum inductione locorum utriuſque Epiſtolæ. Sanè dum redemptos illos dicit ἐκ τῆς ματαίας ἀναστροφῆς πατροπαραδότȣ, à variis traditionibus majorum, 1. *Pet.* 1. 18. dum vocat eoſdem βασίλειον ἱεράτευμα, ἔθνος ἅγιον, 1. *Pet.* II. 9. planè ut *Exod.* XIX. 6. ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש; dum etiam alludit paſſim ad typos,

pos, vaticinia, hiſtorias, exempla Veteris Teſtamenti, ut quæ familiaria Iudæis, & efficacisſima longè iis in Chriſtiana fide obfirmandis.

III. Atque hactenus docent tot rationum momenta luce meridiana clarius, ſcripſiſſe Petrum *Hebræis* gente, *Iudæis* antea religione. Quod ſi conceſſum fuerit, reliquum eſt, ſi vera Petri verba; idem de Paulo affirmemus. Multa tamen ad primum hoc & validisſimum quidem argumentum excipi poſſe videntur, nec uno illud modo enervari. *Primò* ἀρνητικῶς negando Petrum Hebræis ſcripſiſſe, & rationibus rationes, opponendo. *Secundò* συγχωρητικῶς & per concesſionem, ſcripſiſſe, non ſequi Paulinam ad eoſdem datam Epiſtolam 2. *Pet.* III. 15. hanc ipſam neceſſariò deſignari quæ in controverſiam venit.

IV. Exceptiones primæ claſſes ſunto: *Primò*; non *Iudæos* tantùm ſed & electos ex *Gentibus* pariter variè *diſperſos* fuiſſe ſæviente perſecutione, & priſtinis ſedibus pulſos, ſive etiam facile pellendos, verè

verè παρεπιδήμους, quoſque Petrus hoc ſole-ter Epiſtolio ; adeóque fruſtra *diſperſorum & peregrinorum* nomine Iudæos ſolos hoc loco intelligi. Reſpondemus 1. Probationem eſſe *inſufficientem*, potiores longè rationes ſuperiùs expoſitas quæ pro Iudæis militant, ut pleniori demonſtratione opus non ſit. Cumprimis id intelligimus ex parallelo *Iacobi* loco. Et ad eoſdem ſcripſiſſe Apoſtolum utrumque, cum ex *inſcriptione*, tum ex affinitate ſive *argumenti* ſive *muneris*, utrique Iudæorum Apoſtolatu commiſſo, liquidò conſtat. Διασπορὰ etiam ſic Iudæorum propria, ut Ioh. VII. 35. διασπορὰ Ἑλλήνων, non de *Græcorum* & Gentium diſperſione, ſed *Iudæorum inter Græcos*, ſit accipienda. Ἑλλήνων verò nomine etiam *Aſiani* venêre & *Galatæ*, & *Pontici* & quotquot græca illis temporibus uſupabant. Quin dum vocatur διασπορὰ Πόντου, Γαλατίας &c. hæc ipſa *diſperſio* per minoris Aſiæ tractum, σχέσιν dicit ad diſperſiones alias per varias orbis partes, Syriam, Babyloniam, Perſidem, Ægyptum, & remotiſſima etiam Orien-

orientis loca, in quæ Iudæos inde à temporibus Aſſyriacis avectos ac translatos in confeſſo eſt. 11. Supponitur gratis fideles ex *Gentibus*, vel παρεπιδήμους potuiſſe dici, vel *diſperſione* quâdam huc illuc per omnes illas Ponti, Galatiæ, Cappadociæ, Aſiæ Provincias, Evangelij causâ fuiſſe disjectos. At quî παρεπίδημοι, qui agebant inter gentes, & patrias ſedes occupabant? Quî diſperſionem paſſi, qui nonniſi recens admodum Chriſtianæ fidei initiati eſſe poterant, qui graviſſimâ certe in Chriſtianos perſecutione, ex aliis ſedibus huc delati eſſe debuiſſent? *Q*ualis ante decimum Neronis annum, Petro jam ſanè fini proximo, Chriſtianis tum etiam ſuppliciis magis quàm exilio afflictis, nulla memoratur. Παρεπιδήμους alias pios omnes dixeris, ſed *metaphoricè* & *impropriè*, in ordine ad *mundum* in quo hoſpites, *Hebr*.xi.13. 1. *Pet*.ii.11. Tales verò hîc dicti Petro *propriè*, certè in ordine ad *Pontum*, *Galatiam*, & regiones circumjacentes, adeoque ſoli Iudæi. Qui & *exulum* ac παρεπιδήμων nomen ut peculium quod-

dam ſuum adoptare ſolent. Illi verò Gentilium qui ſive Iudaicæ, ſive Chriſtianæ Eccleſiæ inſerti, προσήλυτοι vocati, non παρεπίδημοι, affini quanquã vocis ſignificatu.

V. *Altera* exceptio eſto: apertè ſatis vocatos ex *gentibus* deſignari, prioris Epiſtolæ C. II. 10. Dum dicit anteà fuiſſe illos *non populum*, jam verò Dei *populum* factos; quod Hoſeæ de Gentium vocatione oraculum *Oſ*. II. 23. pariter ad *Gentes* traducitur Paulo *Rom*. IX. 25. Reſpondemus I. συγχωρητικῶς, hoc Hoſeæ vaticinium ad *Gentes* etiam trahi, docente Apoſtolo ad Romanos, quatenus & illæ reverà fuerant aliquando לא רחמה, ולא עמי, jam verò luce Evangelij colluſtratæ, ſunt ὁ λαὸς θεοῦ, καὶ οἱ ἐλεηθέντες. II. ἀρνητικῶς de illis vel *ſolis* vel ex *primariâ intentione* loqui Prophetam, quod falſum. Imò verò *directè* & *primariò* de Judæis agit, diſpergendis per orbem terrarum, ob perfidiam & ignaviam rejiciendis, caſtigandis, poſtmodùm verò in gratiam recipiendis, & denuò cooptandis in fœdus. Patet ex ἀκολουθίᾳ contextus & *Cap*. I. 10. Factum

id autem eorundem vocatione ad Chriſti fidem. Rectè itaque Petrus cum Iudæis agens, ex tenebris Pharizaicorum dogmatum, in admirabilem illam lucem tranſlatis, hujuſce oraculi complementum in illis oſtendit. Paulus verò nonniſi *indirectè* & per *accommodationem* quandam hoc trahit ad vocationem Gentium, & aliquoties illo ipſo Capite IX. *Rom.* uſu venit Apoſtolo, ut præter *literalem* etiam *myſticum* eruat ſenſum ex prophetarum vaticiniis: quæ in Scholis oracula *compoſita*, geminâ impletione illuſtria, quale & apud *Hoſeam* illud, *Ex Ægypto vocavi filium meum* C. XI. 1. in Chriſto & Iſraëlitis, τύπῳ καὶ τῷ τυπωθέντι adimpletum. III. Imò verò per retorſionem κατὰ τὸ βίαιον, eo ipſo Petrus ſcribit *Iudæis* diſperſis, τῷ λείμματι κατ' ἐκλογὴν χάριτος, *Rom.* XI. 5. quando de illis *primò* vaticinatus Hoſeas, convertendis ſcilicet & *in populum* Dei allegendis, & hinc pro nobis exurgit argumentum. IV. Damus Judæos ſuam ante converſionem, Dei fuiſſe *populum*,

nempe ſecundum *carnem*, non ſecundum *ſpiritum*, ut ipſe diſtinguit Apoſtolus; quoad *externam* aggregationem & cooptationem in fœdus, non quoad inſitionem *internam*, & ſpiritualem adoptionem; æſtimatione & opinione etiam *propriâ*, non ex mente & æſtimatione *Dei*; adeóque ſecundùm *dici* non ſecundùm *eſſe*. Poſteriori hoc ſenſu erant reverà *non populus*, & quadrat illud Pauli, *Rom*. IX.6. οὐ γὰρ πάντες οἱ ἐξ Ἰσραὴλ, οὗτοι Ἰσραήλ. ubi triplicem facit Iſraëlem ſeu populum, vel ſecundum *carnem* tantùm, vel ſecundum *ſpiritum* tantùm, vel ſecundum *carnem* & *ſpiritum* ſimul, quales converſi Judæorum.

VI. *Tertiò* inſtant nonnulli ex loco 1. *Pet*.1.10. Ibi de gratiâ in *Gentes* effusâ, & à Prophetis prænunciata, ſermocinari Petrum, adeòque & ſcribere ad Gentes; περὶ ἧς σωτηρίας ἐξεζήτησαν, καὶ ἐξηρεύνησαν προφῆται, οἱ περὶ τῆς εἰς ὑμᾶς χάριτος προφητεύσαντες. Atqui 1. falſum loqui Apoſtolum de gratiâ *ſpeciali* in Gentes, aut eorundem *vocatione*, quod ab ejus ſcopo & ante-

antecedentium ac conſequentium nexu eſt alienum. II. Loquitur itaque de gratiâ *fidei* & *ſalutis* in Chriſto exhibitâ, & per Chriſtum collatâ, adeòque *commum* converſis omnibus tum Gentilium, tum Judæorum. III. *Falſa hypotheſis* hanc gratiam non fuiſſe verè in Judæos effuſam, nec ad Judæos converſos poſſe dirigi ſermonem Petri; quod eſt ipſum τὸ ἐν ἀρχῇ. IV. *Vaticinia* etiam ad quæ reſpicit Apoſtolus, non ſunt alia quàm de Chriſti in carne exhibitione, de manifeſtatione ejuſdem conſpicuâ, de adimplonda promiſſione erga fideles poſteriorum temporum, quo privilegio gaudere illos oſtendit, ut ἐξ ἀλληλουχίας patet, verſibus 11. 12.

VII. *Quartò* excipitur, competere *Gentibus* non *Hebræis*, quæ habet Petrus 1. *Pet.* IV. 3. de præterito vitæ tempore in *laſcivijs, cupiditatibus, vinolentijs, commeſſationibus, compotationibus, nefarijs ſimulachrorum cultibus*, ad libidiné Gentium exacto. Hinc non ad Hebræos ſed converſos ex Gentibus ſcriptitaſſe Petrū. Specioſè ſatis, ſolidè nequaquam. Neque

enim I. οἱ κατεργαζόμενοι τὸ θέλημα τῶν ἐθνῶν, ſeu iiſdem ſe cum Gentibus flagitiis & ſceleribus polluentes, eorum imitantes affectus & propudioſas libidines, illicò gentes ſunt. Tales certè ingenio & moribus, non genere illicò & ſanguine; tales vitâ, non nomine & profeſſione; tales *imitativè*, non *originaliter*; *practicè* non *theoreticè*. De prioribus ſermo tantùm Apoſtolo. Ita flagitioſam illam Iſraëlitarum Davidem inſectantium turbam, vocat ipſe *Gentes* Pſ. LIX. 6. Alibi eoſdem dicit *peregrinos*, *exteros*. Pſ. LIV. 5. Hoc ſenſu Iudæi, *Ductores Sodomæ & populus Gomorræ*. *Eſai*. I. 10. Ita profanis authoribus Λεσβιάζειν, Κορινθιάζεσθαι, Συβαρίζειν &c. Maſſilienſem eſſe, aut Cyprium, aut Lydium &c. eſt mollitiem illarum Gentium ac luxuriem æmulari. II. Retorqueri locus non uno modo poteſt, Eo ipſo Petrus hîc *Iudæos* diſtinguit *à Gentibus*, quando ad harum ſe vixiſſe mores, ad harum ingenium & libidinem, inſtar Gentium, diſertè ſatis affirmat. Quin ſe Petrus

illis

illis accenſet, ἀρκετὸς γὰρ ἡμῖν, *ſufficiet nobis* &c. ſaltē juxtà plerorumq; codicum fidē, aliter quā vis *Syrus* & *Vulgatus* Interpres. Itaque vel pariter Gentilis fuerit Petrus, vel omninò etiam Judæis quadrant, quæ de anteacto vitæ tempore recenſet. Niſi fortè excipias per ἀνακοίνωσιν, rhetorum ſæpè more, (ſed duriorem, ſi de Gentibus ſermo) ſeſe illis adjunxiſſe Petrum. III. Peccatur etiam *falsâ hypotheſi*, quaſi flagitia illa omnia & inquinamenta, ἀσέλγειαι, ἐπιθυμίαι, οἰνοφλυγίαι, κῶμοι, πότοι, καὶ ἀθέμιτοι εἰδωλολατρεῖαι, nonniſi Ethnicorum eſſe potuerint. Quidni & Judæos, flagitioſiſſimos aliquando mortalium, permixtos Gentibus, ad varium jam ſuperſtitionum genus prolapſos, contagio quodam inquinarint? Nec quempiam moveat vox εἰδωλολατρείας, à quo flagitij genere Judæi poſteriores vehementer ſemper abhorruêre. Quid ſi *generalius* notet ſuperſtitionem quamvis, & inanem omnem cultum, in quem Judæi tum variè prolapſi? Quid ſi *participatam* Idololatriam

intelligat, ut Judæorum multi, agentes medios inter Idololatras, illis vel connivεrent ſæpè, vel conviverent, vel arctiùs adhærerent. Quid ſi ad *defectiones* & apoſtaſias Judæorum reflectat, quales præteritis temporibus, ſæviente Antiochorum, Ptolomæorum &c. in Judæos perſecutione, longe plurimæ? Quid ſi *metaphoricè* vitia alia notet & ſcelera, quibus vel dæmonem vel creaturas colimus impenſiùs, quomodo vox alibi uſurpatur; Syrus ובפולחנא דשארא *Et in cultu dæmonis.*

VIII. Exceptiones ſecundæ claſſes palmariæ eſſe poſſunt: *primò*, conceſſo Petrum dediſſe ad *Iudæos* literas, per minoris Aſiæ Provincias diſperſos, omninò etiam Paulum ad eoſdē ſcriptitaſſe; non in hac ipsâ quæ inſcribitur ad *Hebræos*, ſed in ſuis ad *Galatas*, *Epheſios*, *Coloſſenſes* Aſiæ minoris incolas, Epiſtolis. Adeoque nihil neceſſe eſſe priorem denotari. Fruſtrà tamen vocari haſce in ſubſidium oſtendimus. 1. quia Epiſtola ad *Galatas* data ad ſolam Galatarum Eccleſiam; Petrus

trus verò meminit Paulinæ Epiſtolæ etiã ad Cappadociæ, Ponti, Bithyniæ, Aſiæ ſpectantis Eccleſias καθὼς ἔγραψεν ὑμῖν, non ἔστιν ἐξ ὑμῶν. II. Quia *Galatæ* ad quos Paulus, Gentiles erant ſanguine & origine, quondam neſcientes Deum & ſervientes τοῖς μὴ φύσει οὖσι θεοῖς. *Gal.* IV. 8. Cum Hebræis verò rem eſſe Petro & conceſſum, & in anteceſſis demonſtratum. III. Quia diverſum longè argumentum Petrinæ Epiſtolæ & Epiſtolæ *ad Galatas*, & quæ Petrus de fiduciâ, perſeverentiâ, judicio ultimo, apoſtatarũ interitu &c. certè divus ille Gentiũ Apoſtolus alibi longè fuſiùs & luculentiùs; imò verò in Epiſtolâ *ad Hebræos* maximè, cujus affinitatem argumẽti cũ Petrinâ, oſtendemus infrà. IV. Eadẽ ratione patet non Epiſtolam ad *Epheſios*, non ad *Coloſſenſes*, Petro deſignari; partim quod ad eos datæ, qui ex Gentiliſmo, non Judaiſmo, ad fidem Chriſtianam adducti, ut ex utriuſque contextu intelligimus; partim quod nonniſi duabus ſcriptæ ſint Eccleſijs, *Epheſinæ* & *Coloſſenſi*, Petrus verò de Epiſtolâ ad omnes minoris

ris Aſiæ cœtus , & quidem ex *Hebræis* collectos agit ; partim quod de his ipſis, de quibus Petrus , Paulus aliâs diſertiùs longè ac prolixius diſſeruerit.

IX. *Secundò*, urgeri poteſt, Petrũ loco memorato reflectere ad Epiſtolã quandã Eccleſijs minoris Aſiæ tranſmiſſam; Illam verò , de cujus authore inſtituta quæſtio, videri datã ad illos Hebræorum, qui Hieroſolymis, qui in Palæſtinâ, quos ſæpe Paulus τὰς Ἐκκλησίας τῆς Ἰουδαίας , τὰς οὔσας ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ, *Gal.* 1.22.1. *Theſſ.* 11.14. &c. Hos propriè *Hebræos*, priores *Helleniſtas* nũcupatos, & in hac ſententiâ eſſe doctiſſimos Interpretes. Quin dũ author Epiſtolæ ad eos ſe venturũ pollicetur *Hebr.* XIII. 23. veroſimillimũ eſſe, eodẽ illos egiſſe in loco nec per tot provincias fuiſſe diviſos. Atqui primò , peccatur *falsâ hypotheſi* , Epiſtolam ad Hebræos, illos ſpectaſſe tantùm, qui Hieroſolymis, aut certè in Palæſtinâ. Imò verò & ad Palæſtinas & ad alias extrà Palæſtinam Eccleſias directam eſſe colligimus. 1. Ex *inſcriptione*, πρὸς Ἑβραίους, *indefinitè*, nec limitato loco , adeoque communis illa fuerit, Hebræorum genti.

II. Ex *Hebræorū* appellatione, quales erãt quotquot ſive Heberi, ſive Abrahæ poſteri, etiã extrà Judeæ fines alibi terrarum agẽtes. Nec hac ſe nomẽclatione excidere ullâ ratione paſſi eſſent. Nec minus dicti Hebræi, qui hodieque procul à Palæſtinæ finibus, quique vix aliâ ſe appellatione inſignire ſolent. Ipſe Paulus patriâ quanquã Cilix, civitate Romanus, nihilominus ſe *Hebræum* dicit aliquoties, *Hebræum ex Hebræis* 1. *Cor*. XI. 22. *Phil*. III. 5. Adeóque ſolos *Palæſtinos* diſtinctè à Judæis aliis per provincias diſperſos, *Hebræos* dictos, gratis viri magni, affirmarunt. Quare verò Paulus *Hebræis* potius quã *Iudæis* inſcripſerit, ratio gemina, I. quia cõmune nomẽ fuit totius gentis II. quia *Iudæi* dicebantur qui tales nõ tantùm *gente* ſed & *religione*, unde ἰουδαΐζειν, ἰουδαϊσμὸς, ut pluribus Illuſtris *Salmaſius* de Helleniſt. Quæſt. V. At Epiſtola fidelibus & Chriſtianis ex illâ gente inſcripta. III. Idẽ colligimus ex *occaſione* Epiſtolæ, quæ communis Judæis omnibus converſis ad Chriſti fidẽ, ſcripta nempe iis partim in doctrinâ de Meſſiâ & adimpletione legis confirmandis, partim afflictis

ter-

ris Aſiæ cœtus , & quidem ex *Hebræis* collectos agit; partim quod de his ipſis, de quibus Petrus , Paulus aliàs diſertiùs longè ac prolixius diſſeruerit.

IX. *Secundò*, urgeri poteſt, Petrũ loco memorato reflectere ad Epiſtolã quandã Eccleſijs minoris Aſiæ tranſmiſſam; Illam verò, de cujus authore inſtituta quæſtio, videri datã ad illos Hebræorum, qui Hieroſolymis, qui in palæſtinâ, quos ſæpe Paulus ταῖς ἐκκλησίαις τῆς Ἰουδαίας, ταῖς οὔσαις ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ, *Gal*. I.22.I. *Theſſ*. II.14. &c. Hos propriè *Hebræos*, priores *Helleniſtas* nũcupatos, & in hac ſententiâ eſſe doctiſſimos Interpretes. Quin dũ author Epiſtolæ ad eos ſe venturũ pollicetur *Hebr*. XIII.23. veroſimillimũ eſſe, eodẽ illos egiſſe in loco nec per tot provincias fuiſſe diviſos. Atqui primò , peccatur *falsâ hypotheſi* , Epiſtolam ad Hebræos, illos ſpectaſſe tantùm, qui Hieroſolymis, aut certè in Palæſtinâ. Imò verò & ad Palæſtinas & ad alias extrà Palæſtinam Eccleſias directam eſſe colligimus. I. Ex *inſcriptione*, πρὸς Ἑβραίους, *indefinitè*, nec limitato loco , adeoque communis illa fuerit, Hebræorum genti.

II. Ex *Hebræorũ* appellatione, quales erãt quotquot ſive Heberi, ſive Abrahæ poſteri, etiã extrà Judeæ fines alibi terrarum agẽtes. Nec hac ſe nomẽclatione excidere ullâ ratione paſſi eſſent. Nec minus dicti Hebræi, quæ hodieque procul à Palæſtinæ finibus, quique vix aliâ ſe appellatione inſignire ſolent. Ipſe Paulus patriâ quanquã Cilix, civitate Romanus, nihilominus ſe *Hebræum* dicit aliquoties, *Hebræum ex Hebræis* 1. *Cor.* XI. 22. *Phil.* III. 5. Adeóque ſolos *Palæſtinos* diſtinctè à Judæis aliis per provincias diſperſos, *Hebræos* dictos, gratis viri magni, affirmarunt. Quare verò Paulus *Hebræis* potius quã *Iudæis* inſcripſerit, ratio gemina, 1. quia cõmune nomẽ fuit totius gentis II. quia *Iudæi* dicebantur qui tales nõ tantùm *gente* ſed & *religione*, unde ἰυδαΐζειν, ἰυδαϊσμὸς, ut pluribus Illuſtris *Salmaſius* de Helleniſt. Quæſt. v. At Epiſtola fidelibus & Chriſtianis ex illâ gente inſcripta. III. Idẽ colligimus ex *occaſione* Epiſtolæ, quæ communis Judæis omnibus converſis ad Chriſti fidẽ, ſcripta nempe iis partim in doctrinâ de Meſſiâ & adimpletione legis confirmandis, partim afflictis

tem-

temporibus ac ſæviente gentiliũ ſuorum rabie, erigendis ſolandiſque, cui non in Judæâ tantùm, ut ſupponitur, ſed alibi etiam locorum obnoxij. IV. Ex ſubjecto Epiſtolæ *Iacobi* & *Petri*, & veriſimile illos ipſos eſſe Hebræos ad quos Iacobus, & *Petrus* ex parte ſcripsêre, & ad quos Epiſtolam aliam à *Paulo* tranſmiſſam, hic in poſteriori ſuâ monet: Nihil jam ego de *Chryſoſtomo*, Hebræos *Hiſpanos* interpretante, *Homil.* in Matt. LXXVI. quod poſtmodum *Paulum* eoſdem viſendi gratiâ in Hiſpanias, juxtà cum quibuſdam Veterum, profectum putet, atque ita quadrare illud *Heb.* XIII. 23. Quanquam & idẽ alibi *Palæſtinos* intelligit, *Præfat.* in Epiſt. τοῖς δὲ οὖσιν ἐπέστελλεν; ἐμοὶ δοκεῖ ἐν Ἱεροσολύμοις καὶ Παλαιστίνῃ. V. Quia nihil obſtant rationes allatæ. Non, quod alibi memorentur aliquoties Eccleſiæ in *Palæſtina* collectæ, quum non minùs frequens ſit in Actis & Paulinis mentio Eccleſiarum collectarum ex Judæis, per Syriæ, aut minoris Aſiæ tractum; Non etiam, quod *Helleniſtæ* nuncuparentur qui extrà Palæſti-

tim diſperſi Judæi; quaſi verò hoc fuerit διακριτικὸν illorum nomen, quod nomen verius dialecti, omniũq; adeò ἑλληνιζόντων; quaſi nec iidem *Hebræi* ratione originis qui alias *Helleniſtæ* ratione idiomatis, & Græci quo utebantur ſermonis; quaſi etiã *Hebræorum* nomen nonniſi *Palæſtinis* inditum fuerit, quod falſum eſſe demonſtravimus; imò verò *Helleniſtas* apud Lucam nec Judæos eſſe, nec Hebræos, ſed *proſelytos*, gente extraneos, religione Judæos, idem *Salmaſius* de Helleniſt. p. 233. Non denique, quod author Epiſtolæ, Hebræos illos erigit ſpe ſui conſpectus & alloquii, quando *indefinitè* loquitur, non *univerſaliter*, viſurum ſe *illos* ſeu illorum quoſdam, non viſurum *omnes*, & illos fortè ad quos primò & immediatè tranſmiſſa Epiſtola, cum aliis deinceps Hebræis communicanda. Reſpondemus *ſecundò* per συγχώρησιν, dato Hebræos illos *Hieroſolymitanos* fuiſſe & *Palæſtinos* (ut ex Veteribus *Chryſoſtomus*, *Theodoretus*, *Ambroſius*, *Theophylactus*, initio Commentariorũ in Epiſtolã) nihil obſtat quo

minùs

minùs Petrus eandem illam Epiſtolam innuerit. Sic directè & *primò* ad illos data, ut *ſecundariò* ad Hebræos alios ſpectarit, & cum iis communicanda fuerit à fratribus Palæſtinis, quando communia illis omnia, nomen, genus, cauſa, fides, afflictiones. Atque utrumque ſtatuerunt doctiſſimi Interpretes, nec minùs ſtat ſententia.

X. *Tertiò* excipiet aliquis, poſſe iſtiuſmodi Epiſtolam, de quâ Petrus, idem cum multis aliis ſubjiſſe fatum; qualis credita Pauli ad *Laodicenſes*, & ad *Corinthios tertia*, & quales intercidiſſe complures diſertè *Calvinus*, *Beza*, alijque viri magni affirmarunt ad locum 1. *Cor*. v. 9. Nos vero 1. eadem id facilitate negamus, quà affirmatur, & talem excidiſſe Epiſtolam dici poteſt, non probari, meminit nemo Veterum, nullo vel conjicere licet indicio, τοῦ δὲ καταφανοῦς ὁ ἔλεγχος. 11. Imò verò Canonicarum ullam ſive injuriâ temporum, ſive quovis alio fato interverſam, inficiamur. Non neſcimus ita ſentire de quibuſdam Canonicis ſublatis, Orthodoxorum

Theo-

Theologos *Calvinum*, *Bezam*, *Muſculum*, *Witakerum*, *Willetum*, *Pareum*, *Maccovium*, alios; ut nihil de Socinianis & Pontificijs, *Stapletonem* certè, & quoſdam alios ſi excipias. Fruſtrà tamen illos eſſe, nos alibi ex profeſſo & fuſiùs. III. Dato tamen, at à jacturâ quarundam Epiſtolarum, ad jacturam Paulinæ ad Hebræos, nulla conſequentia, ſi non alia præſto ſint argumenta. Imprimis quando ſuperſunt quæ ad eoſdem Hebræos aliæ, à viris θεοπνεύστοις exaratæ. IV. Quæ verò in ſpecie de Epiſtolâ ad *Laodicenſes*, & ad *Corinthios tertiâ*, ut obiter huic occurramus inſtantiæ, nihilo certiora. Priori ſententiæ occaſionem præbuit locus *Col.* IV. 16. καὶ τὴν ἐκ Λαοδικείας ἵνα ὑμεῖς ἀναγνῶτε. Vulgatus, *Et eam quæ Laodicenſium eſt*; hinc exiſtimarunt alij miſſam à Paulo Epiſtolā ad Laodicenos; hinc jam olim talis Epiſtola circumlata, teſte *Hieronymo* in Cat. Script. Eccleſ. & *Philaſtrio* hær. XL. quamvis non recepta in Canonē; hinc *Sixtus Senenſis* Bibl. L. II. in Paulo, & *Faber Stapulēſis* illius exhibēt Epiſtolę argumentū; hinc *Bellar-*

Bellarminus, nondum edito *Recognitionum* Libro, L.IV. de Verbo Dei C. IV. è Canone excidiſſe illam cenſet; hinc à nonnullis, Novi Teſtamenti codicibus eadem aliquando inſerta. Atqui I. συγχωρητικῶς dato Epiſtolam illam memoratam *Sixto*, & *Stapulenſi*, & quæ habetur hodieque *ad Laodicenſes*, eandem eſſe cum veteri illa Paulo tributa, ergò extat etiamnum, ergo neutiquam interverſa, ergò illius hodieq; ſaltē non veſtigia & rudera, qualia alterius illius Paulinæ ad Hebræos, quę intercepta dicitur, ſunt nulla. II. Vel eadem fuerit cum antiqua illa, de qua *Hieronymus*, *Philaſtrius*, *Epiphanius*, vel diverſa. Si prius, ſuppoſititia jam pridem habita, & ab omnibus exploſa, eodem Hieronymo teſte, & ejuſdem cum Epiſtolis Pauli ad Senecam, & Chriſti ad Abgarum, & Epiſtolâ Barnabæ, & aliis id genus quiſquiliis, quibus ſecundo jam ſæculo refertus Chriſtianus orbis, commatis. Si poſterius, ut rectiùs affirmat *Baronius* ad A.C.LX, inconſultò verò nec re penſitata, negat quidā *Morus* de *Causâ Dei* Part.II.

Quæſt.

Quæſt. I. recentior illa fuerit, nec minùs poſtulanda νοθεύσεως. III. Sed peccatum evidentiſſimâ παρερμηνεία loci *Coloſſ.* IV. 16. & hinc origo fraudis. Legerunt in Græco contextu τὴν Λαοδικείας. Hinc Vulgatus, *eam quæ Laodicenſium eſt*, quod ſecus interpretati, quæ *ad Laodicenſes* ſcripta. Neſcij dici Epiſtolam Laodicenſium, quæ ab iis profecta, ab iis conſignata, prout dicimus Epiſtolas *Pauli*, *Petri*, Epiſtolas *Tullij*, *Plinij* &c. Adeóque deſignatur Epiſtola non εἰς Λαοδικείαν, vel πρὸς Λαοδικέας quomodo legerunt nulli codices, ſed ἐκ Λαοδικείας, ut plerique habent; ſcripta *Laodiceâ*, iſtic loci, ab ipſis Laodicenis, ut videtur ad Paulum, quamque legi voluerit à Coloſſenſibus vicinis, & in quâ erant forte quæ Coloſſenſes ipſos concernerent. Atque ita legit vetuſtiſſimus interpres מן לדקיא; & hæc fuit ſententia *Chryſoſtomi*, aliorumque ex Veteribus in Epiſtolâ ad Coloſſ. IV. Placeret *Theophylacti* ſententia, per τὴν ἐκ Λαοδικείας, interpretantis *primam ad Timotheum*, ab ipſo Paulo Laodiceâ Phrygiæ Pacatianæ per-

C ſcriptam,

ſcriptam, ut habet ſubſcriptio, quæque illa ipſa Laodicea vicina Coloſſis Phrygiæ majoris oppido; in quà quidem Epiſtolâ nonnulla affinis cum hac ad Coloſſenſes argumenti: Niſi nutaret ſæpe ſubſcriptionum illarum fides; niſi etiam hoc loco emphaticè & apertè innueret Epiſtolâ Laodicenorum Eccleſiam, quoquo modo ſpectantem; niſi denique, cum hæc ſcriberet Paulus ad Coloſſenſes, de facie ſe & his & Laodicenis ignotum profiteretur *Cap*.II.I. V. Dato, non conceſſo agi de Epiſtolâ, non *ſubjectivè* & *originaliter* ſcripta à Laodicenſibus, ſed *objectivè* & *terminativè* ad Laodicenos, ne ſic quidẽ evincitur fuiſſe Pauli, nec conſtat ex textu, & vel *Lucæ* Evangeliſtæ, ut monet *Philaſtrius*, libro de Hæreſibus, vel alius cujuſpiam eſſe potuit. VI. Dato etiã *Paulinam* illã fuiſſe ad Laodicenſes, ſupponitur denuò eandẽ hodie interceptam, & è Canone ſublatam. Sanè *Marcion* dici voluit Epiſtolam *ad Laodicenſes*, quæ nobis ad *Epheſios*, ut *Tertullianus* contrà Marcion. L.V.C.XVII. Hic contrà *ad Epheſios*, quę perperam exiſtimabatur *Laodicenſium*, & hoc ipſum occaſionẽ

fortè

fortè præbuit ex parte novam ad Laodicenos parturiendi. Sed de his alibi, ſuo loco. Quod attinet *tertiam ad Corinthios*, huic ſententiæ locum fecêre verba 1. *Cor*. v. 9. ἔγραψα ὑμῖν ἐν τῇ ἐπιστολῇ μὴ συναμίγνυσθαι πόρνοις, quæ de priori quâdam Epiſtolâ interpretati, imprimis recentiorum longè plurimi. Gratis tamen, neque aliam ab hac ipsâ *primâ* Epiſtolâ denotari conſtat. I. Ex *phraſi* Apoſtoli, ἐν τῇ ἐπιστολῇ, i. e. ταύτῃ τῇ ἐπιστολῇ; prout *Coloſſ*. IV. 16. ἡ ἐπιστολὴ, i. e. αὕτη ἡ ἐπιστολὴ, *Syrus* אגרתא הדא, II. Ex *ſerie* contextus & antecedentium nexu. Corinthios ſe monuiſſe dicit μὴ συναναμίγνυσθαι πόρνοις. Scilicet jamjam proſcribi & communione arceri juſſerat hominē inceſtis pollutum nuptiis, quem πόρνον ſeu πορνείας reum dixerat verſ. 1. ejuſdem Capitis. Prout vox generalius etiā μοιχείαν, *Matt*. V. 32. & quamvis ἀνόσιον συνουσίαν, ac illicitos adeoq; etiā inceſtos concubitus notat. III. Ex verſu 11. hujuſce Capitis, νυνὶ δὲ ἔγραψα μὴ συναναμίγνυσθαι, ergò hoc ipſum *jamjam* ſcripſerat, eodē hoc Epiſtolio. IV. Ex cōſēſu veterū, imprimis Græcorū Patrū, *Chryſoſtomi*, *Theodoreti*, *Oecumenii*, *Theophylacti*,

aliorum, v. Ex ſilentio etiam antiquitatis, de tertiâ hac ad Corinthiorum Eccleſiam Epiſtolâ, de quâ ne apex in antiquiſſimis monimentis, de qua etiam ne γρῦ, quantùm nobis conſtat, *Baronius*. Ergo, fruſtrà harum Epiſtolarum exemplo, Paulinam etiam ad Hebræos perire potuiſſe dicebatur, ὅπερ ἔδει δεῖξαι.

XI. Denique, ſi urgeant poſſe *indirectè* ad Eccleſias Hebræorum, per minoris Aſiæ regiones diſtributas, ſpectare Paulinas alias, hodieque ab interitu vindicatas, toti ſanè dicatas Eccleſiæ, neque Petrum neceſſitate quâdam Epiſtolam aliquam innuere, ſpeciatim Hebræis illis inſcriptam; quam verò hoc ſit elumbe & ficulneum docebunt totidem Petri verba. I. Quia dixiſſet aliàs, *ut ſcripſit Paulus*, indefinitè, non, ut *ſcripſit vobis*, δεικτικῶς & cum emphaſi. II. quia eandem Epiſtolam omninò diſtinguit ab aliis omnibus, ὡς καὶ ἐν πάσαις ταῖς ἐπιστολαῖς &c. III. quia reſpicit ad Paulinarum aliquam, ubi ſpecialiùs hoc ipſum argumentum, & diſertè Paulus exequitur, quod fieri cumprimis in Epiſto-

piſtolà ad Hebræos, ſequens docebit argumentum. IV. Quia confunditur *finis* ſcriptionis cum *objecto*, & aliud ſcripſiſſe *in uſum* totius Eccleſiæ, adeoque & particularium omnium Eccleſiarum, aliud ſcripſiſſe *illis ipſis* Eccleſiis; aliud ſcripſiſſe alicui *immediatè* & *directè*, ut ſonant verba Apoſtoli, aliud verò *mediatè* tantùm & *indirectè*. prout Epiſtolæ ad Romanos, Corinthios, &c. in Hebræorum illorum, ut Chriſtianorum omnium uſum ſcriptæ dici poterant, nõ verò ſcriptæ *illis*, à Paulo *ad illos* datę, immediatè ſcilicet & directè. Atque hactenus primum argumentum ἄπηχυον, preſſum idcircò à nobis fuſiùs & accuratiùs excuſſum, quod vim illius longè maximam, eruditi vel neglexerint, vel nondum ſatis in aprico collocarint. Unum adhuc & alterum fortè argumentum ſuppeditabunt quæ porrò Petrus ſubjungit; futuri tamen ſumus in urgendis iis minùs operoſi, & ad alias exinde argumentorum claſſes progreſſuri.

CAPUT III.

Secundum argumentum à teſtimonio Petri. Affinitas argumenti inter Petri poſteriorem & Epiſtolam ad Hebræos. Sigillatim expenditur. Occurritur Exceptionibus. Conferuntur & illuſtrantur nobiliora quædam loca utriuſque Epiſtolæ.

I. Hactenus *primum* argumentum *inartificiale*, ex loco 2.Pet.III.15. quo Petrus cum *Hebræis* agens, teſtabatur Epiſtolam ad eoſdem à *Paulo* fuiſſe perſcriptam. Hoc argumento fuſiùs excuſſo, & ab omnibus undequaquè exceptionibus vindicato, protinus *alterum* ſuccedit, ex eodem quidem loco: dum Petrus affirmat, in illâ ſuâ Paulũ Epiſtolâ, *eodẽ, quo ipſe, ſcripſiſſe de argumento.* Καθὼς καὶ ὁ ἀγαπητὸς ἡμῶν ἀδελφὸς Παῦλος ἔγραψεν ὑμῖν &c. λαλῶν περὶ τούτων. Sumimus autem pro confeſſis, quæ in ſuperioribus tantùm non demonſtrata; & Petro rem eſſe cum Hebræis, & meminiſſe Paulinæ ad eoſdem Hebræos datæ, & vix aliam eſſe poſſe quàm quæ dubia hodie & controverſa. Quo jacto veluti fundamen-

damento & totius cauſæ fulcro, anquirendum porrò an eidem Epiſtolæ quadrent quæ Petrus ſubjunxit. Et quidem *primò* an aliqua intercedat affinitas argumenti inter Petri poſteriorem , & noſtram ad Hebræos, hæcque de iiſdem cum Petrinâ præſcripſerit ? Quod ſi probatum fuerit, & evidenter atque apertè demonſtratum, res ſanè confecta , & nodus omnis ſolutus eſſe videbitur.

II. Verba ſunt Petri, Καθὼς, *ſicut* Paulus ſcripſit vobis , λαλῶν περὶ τούτων , *de iſtis agens*, quemadmodum & in Epiſtolarum reliquis. Ergò reſpicit *primò* ad hortationem immediatè præcedentem , ſuperiorum ſummam quandam & ἀνακεφαλαίωσιν hiſce verbis expreſſam; Διὸ, ἀγαπητοὶ, ταῦτα προσδοκῶντες, σπουδάσατε ἄσπιλοι καὶ ἀμώμητοι αὐτῷ εὑρεθῆναι ἐν εἰρήνῃ. Καὶ τὴν τοῦ Κυρίου ἡμῶν μακροθυμίαν, σωτηρίαν ἡγεῖσθε, καθὼς &c. Ubi geminum potiſſimùm παραινέσεως membrum, 1. ſtudeant ſanctimoniæ , ſervent quantùm pote vitæ modum *inculpatæ*. 11. conſtanter expectent diẽ illũ Domini , & patien-

patientiam Dei in illo prorogando ſibi *ſalutarem* arbitrentur. Quæ quidem παραίνεσις in Epiſtolâ Paulinâ duplici ratione expreſſa eſſe potuit, vel ῥητῶς vel ἀναλόγως, vel κατὰ τὴν λέξιν vel κατὰ τὴν διάνοιαν, vel κατὰ τὸ γράμμα vel κατὰ τὸ πρᾶγμα. Poſteriori ſaltem ſenſu exhiberi docebit σύγκρισις & αὐτοψία.

III. *Prius* membrum hortationis, dent ſcil: fideles operam vitæ ſanctæ & defœcatæ, intereà dum adventat extrema illa dies, perſequitur author Epiſtolæ ad Hebræos Cap. x. jam inde à verſu 19. & ſequentibus. Ubi 1. eadem *hortatio*, & quos Petrus vult eſſe ἀσπίλους καὶ ἀμωμήτους, Paulus eoſdem Hebræos eſſe ἀληθινοὺς ſeu καθαροὺς τῇ καρδίᾳ, prætereà ἐρραντισμένους τὰς καρδίας ἀπὸ συνειδήσεως πονηρᾶς, i. e. ἀμωμήτους, ἀσπίλους, ab omni labe & maculâ defœcatos; meminiſſe tandem ſe λελουμένους τὸ σῶμα ὕδατι καθαρῷ, ſeu καθαρίζονται, adeóque ad puritatem & innocentiam obſtringi, verſ. 22. 23. Quæ ipſa cum alibi paſſim, tum Cap. xii. & xiii. ſpecialiùs & prolixiùs exequitur. ii. idem utriuſque *ſcopus*,

pus, Hebræos roborare in fide & pietate, à ſeductione, lapſu & mundi inquinamentis præſtare immunes. III. Eadem *motiva*, non tardaturum Dominum, appropinquare illius adventum, nec aliter quàm pro ipſorum ſalute prorogari. *Hebr.* X. 25.37. 2.*Pet.*III.9.10.11.12.13. *Poſterius* verò membrum Petrinæ hortationis, ſcil: conſtanter noviſſimam illam diem expectent, nec morari DEUM ſed ipſorum & electorum omnium bono patientiâ nonnihil uti arbitrentur, exponit idem author Epiſt. ad Hebræos *Cap.* X. *v.* 36. 37. *&* *Cap.* VI. 12. *&c.* Utrobique I. eadem commonefactio ad προσδοκίαν, ſive ὑπομονὴν, ſive μακροθυμίαν, & quidem circa adventum Domini non ita protrahendum. II. Idem etiam ſcopus, Hebræos erigere ſpe retributionis & beati illius adventus, eorumque animos contra diffidentiam defectionemque præmunire. Quæ ſi ita habeant, noſtra ſtabit aſſertio.

IV. Nonnulla tamen excipi poſſe videntur I. Alia planè eſſe utriuſque ſcriptoris verba, phraſim aliam. Scopum etiam qua-

quadantenus diverſum ; *Petri* quidem ſuos obfirmare contra πλάνους, ἐμπαίκτας, & contemptores noviſſimorum temporum; noſtræ verò *Authoris* Epiſtolæ, Hebræos erigere & ſolari medios inter afflictionum ignes, & componere impatientes & diffidentes animos. II. Luculentius Paulum & expreſſiùs alibi urgere utrumque hortationis membrum , imprimis εἶναι ἀσπίλους, ἀμωμήτους, ἀνεγκλήτους, ἀνεπιλήπτους, ἀμώμους, ἁγίους, καθαροὺς τῇ καρδίᾳ, τῇ συνειδήσει &c. III. Illa etiam Petri verba τὴν μακροθυμίαν τοῦ θεοῦ σωτηρίαν ἡγεῖσθε, & quæ habet v. 9. hujuſce capitis, reſpicere ad locum *Rom.* 11. 4. ubi pariter περὶ τῆς τοῦ θεοῦ μακροθυμίας, & hanc ἄγειν εἰς μετάνοιαν.

V. Ad primam reſpondemus inſtantiam, 1. peccari *falsâ hypotheſi*, quaſi hæc totidem verbis à Paulo perſcripta eſſe debuerint. Quod nec intendit Petrus nec affirmat. Agit de identitate *rei* non *verborum* , de convenientia *argumenti* non *phraſeos*, *materiæ* adeo non *formæ*. Conſtat 1. ex verbis καθὼς ἔγραψεν. Atqui ſexcentis in locis Novi Teſtamenti, τὸ καθὼς

χάρ-

γεάφ{,καθὼς γέγραπ]αι, reſpicit id quod ſcriptũ alibi *dianoëticè* & quoad *ſenſum* tantùm. II. ex verbis λαλῶν περὶ τούτων i. e. eodẽ de argumento, quod non idẽ ac ſi dixiſſet λαλῶν οὕτως, vel λαλῶν τούτοις. III. ex eo, quod hæc ipſa in *omnibus* Paulinis ſcripta eſſe memorat; Atqui fruſtra totidem verbis in iiſdem reperiri arbitreris. IV. Quia de convenientia ſcriptionis, ex identitate *materiæ & ſcopi*, nõ *verborum* dijudicandum. V. quia Petrus id *ſcriptũ* dicit ſimpliciter, non *quomodò* ſcriptũ, & quibus verbis, rẽ affirmat nõ modum rei. Diverſimode autẽ rem eandem exprimi quid vetat? Reſpondemus I. peccari *elencho oppoſitorũ & diviſionis*, dũ opponitur & dividitur ſcopus utriuſq; ſcriptoris, qui reverà non disjungi ſed conjungi, ſubordinari debet nõ coordinari, ut ex ante dictis liquet. Et muniuntur Hebræi ab utroque adverſus ſeductionem, impatientiam, diffidentiã.

VI. Secundam, quod attinet, inſtantiã, I. peccatur paralogiſmo ἀγνοίας ἐλέγχου; nec negamus, eadem in aliis Pauli Epiſtolis, & ſi verba ſpectamus, fortè expreſſiùs repeti. imò affirmat Petrus, ὡς καὶ ἐν πάσαις ἐπιστολαῖς.

Suffi-

Sufficit itaque nihil horum in alterâ illâ ad Hebræos prætermiſſum, eademque clarè & diſtinctè, ἐμφύτως non παρεισάκτως contineri. II. *ſupponitur falsò* in aliis epiſtolis contineri luculentiùs, quia fortè major, verborum quorundam affinitas; at non certè diſertius, non evidentiùs, ut ex collatione ſuperiùs inſtitutâ. III. *Falſa* etiam eſt *hypotheſis* alibi non tantùm *idem* affirmari, ſed *ad eoſdem* Hebræos, eodem *fine* & *ſcopo*, quod hîc imprimis attendendum. IV. Quin nonnulla à Petro in hac ſuâ poſteriori inſerta, muniendis itidem contra defectionem Hebræis, ut jamjam demonſtrandum fuerit, quæ nullibi Paulus præterquàm in Epiſtolâ ad Hebræos.

VII. Tertia exceptio petit ipſum τὸ ἐν ἀρχῇ: nempe hiſce Petrum verbis, τὴν μακροθυμίαν τοῦ θεοῦ σωτηρίαν ἡγεῖσθε, & v. 9. μακροθυμεῖ εἰς ἡμᾶς, μὴ βουλόμενός τινας ἀπολέσθαι, ἀλλὰ πάντας εἰς μετάνοιαν χωρῆσαι, reflectere ad locum *Rom.* II. 4. Non neſcimus ſentire ita Interpretes varios, cumprimis Veteres. Fruſtrà tamen illos eſſe demonſtramus; I. Quia Petrus reſpicit ad Epiſto-

lium

ſium à Paulo *Hebræis* inſcriptum; Epiſtola verò ad Romanos ſcripta Eccleſiæ maxima parte ex Gentilibus conſtitutæ, & ſi quidam in illâ Judæi, alij fuêre ab iis qui Petro compellantur. II. Quia illo ipſo loco *Rom.* 11. 4. conveniuntur *Gentiles* formaliter tales, homines impij & flagitioſi, quos ad ſpretæ illius providentiæ tribunal citat Apoſtolus. Conſtat ex nexu ſecundi & primi capitis, ac ſerie orationis. Cum Judæis verò demùm infrà Paulus congreſſurus. At *Petro* res cum Chriſtianis, cum fidelibus, quos vocat ἀγαπητὺς poſtremo hoc capite verſu 1. & 8. quibuſque tribuit εἰλικρινῆ διάνοιαν, ut jam antè obſervatum Theologis. III. *Paulus* agit de μακροθυμίᾳ ſeu *longanimitate* Dei erga reprobos, in eorum flagitiis & ſceleribus tolerandis; *Petrus* de μακροθυμίᾳ Dei ſeu *patientiâ* circa Eccleſiam, circa electos (εἰς ἡμᾶς, vel ὑμᾶς ut Vulgatus) in differendo nonnihil ſuo adventu, & promiſſionibus adimplendis, uſque dum reſipuerint omnes. IV. *Illius* ſcopus arguere Gentiles αὐτοκατακρισίας & ἀναπολογησίας; *Hujus* fideles ad patientem expecta-

pecta-

pectationem ultimorùm temporum excitare. v. *Ille*, Gentiles Dei longanimitatē & tolerantiâ, invitari, provocari ad ſaniorem mentem & reſipiſcentiam; Hic, fideles qualemcumque Dei moram ac dilationem adventus, debere σωτηρίαν ἡγεῖσθαι: in electorum bonum ſalutemq; interpretari, dum iis omnibus reſipiſcentiæ ſpatium tempuſque concedit. vi. Ille vocem μετανοίας *latiùs* (vel ringente nupero quodā; ſed lævo, & mordaci, & cujus inanem faſtum alibi retundimus, *Apologiſtâ*) pro reſipiſcentiâ *externâ* & *morali*, per abruptum ſcelerum ac facinorum filum, qualis in Ethnicis, ex ſolo divinæ *longanimitatis* ſenſu, in ſtatu deſtituto, exoriri potuit; Hic *ſtrictiùs*, pro reſipiſcentiâ *internâ* & *ſalutari*, in electis omnibus, Dominicum ante adventum, promovenda. Adeoque nemo non intelligit, diverſiſſimam hactenus eſſe loci utriuſque rationem, affinitatem longè maximam Petrum inter & Authorem Epiſtolæ ad Hebræos, ubi identitas & *argumenti* & *ſcopi* & *perſonarum* quas uterque compellat.

VIII.

VIII. Sed *Petrus* ita *primò* hortationem immediatè antecedentem reſpicit, ut *ſecundò* etiam alia quæ hac in Epiſtola præceſſerant, quæque itidem à Paulo Hebræos accepiſſe refert. Intelligimus ex verbis, λαλῶν περὶ τούτων, *indefinitè* de hiſce agens, de hac meâ doctrinâ, de causâ hac tôtâ vobis jam à me expoſitâ. Et ſanè gemina non pauca & ſimilis argumenti notare licet in utraque Epiſtolâ. Et quæ *Petrus* jam inde ab exordio , de beneficiis DEI in Chriſto, de fructibus hinc oriundis, ſpeciatim de cōſtantiâ & perſeverantiâ in fide & vocatione, *Paulus* ex profeſſo tradit Hebræis Capitibus III. VI. X. XI. XII. XIII. & toto paſſim epiſtolio. Verùm enim verò ne in ipſo limine faſtidiū prolixitate excitemus, unum inſtar omnium fuerit, quod habet uterq; de periculo manēte lapſos & deficientes ab agnita ſemel veritate, 2. *Pet. Cap.* II. *v.* 20. 21. 22. *Heb.* VI. 4. 5. 6. 7. 8. *Cap.* X. 26. 27. 28. 29. 30. 31. Sūma hic ſanè & ſingularis quædā doctrinę conformitas, imò tanta in argumento difficili & intricato, ut nuſpiā major, utq; dubium controverſūq; eſſe non poſſit, quin Petrus

hæc

hæc ipſa loca in memoriam revocare Hebræis, ſuamque hoc firmare doctrinam auctoramento, conſtitutum habuerit.

IX. Utrobique 1. idem ferè verborum nexus. *Paulus Hebr.* x. in anteceſſis egerat de quibuſdam Apoſtatis qui ſenſim ſe ſubducendo à publicis Chriſtianorum cœtibus, à Chriſto deficiebant, fidemque Chriſtianam ejurabant. *Petrus* itidem, de Apoſtatis qui ineſcari ſe ac ſeduci temerè & incautè patiebantur. 11. Idem utrobique *ſubjectum*, & quibus Petrus tribuit ἐπίγνωσιν τȣ͂ Κυρίȣ, ἐπίγνωσιν τῆς ὁδȣ͂ τῆς δικαιοσύνης, *Paulus* ἐπίγνωσιν τῆς ἀληθείας, *Hebr.* x. & φωτισμὸν *Hebr.* vi. cognitionem ſaltem *theoreticam, convictivam*; illuminationem *partialem, inchoatam*, ſecundùm alios *ſacramentalem*, ſeu *baptiſmalem*. Quos *Petrus* dicit etiã ἀποφυγόντας τὰ μιάσματα τȣ͂ κόσμȣ, ſi non ex affectu *interno*, ſaltem *externâ* profeſſione, ſi non *verâ* converſione, *putativâ* ſaltem & *apparenti*; *Paulo* Hebr. x. dicuntur ἁγιασθῆναι ἐν τῷ αἵματι τῆς διαθήκης, ſanctificati pariter *externè* & *comparatè*, ſeu ſegregati ab infide-

fidelibus, & à mundi inquinamentis; ſanctificati *ſacramentaliter*, per aquam baptiſmi, repræſentativam ſanguinis Novi Fœderis, extrinſecùs abluti; ſanctificati etiam *inchoatè*, quoad aliqualem cordis motum & communia chariſmata ſpiritus S. Eidem *Hebr.* VI. dicuntur γευσάμενοι τῆς δωρεᾶς τῆς ἐπουρανίου, guſtu ſanè oris magis quàm cordis, labiorum quàm animi, *theoretico* magis quàm *practico*; καὶ μέτοχοι γενηθέντες τοῦ πνεύματος ἁγίου, participatione quâdam *communi*, *temporariâ*, *initiali*, qualis & in Saule, Juda, Simone Mago; καὶ καλὸν γευσάμενοι Θεοῦ ῥῆμα, δυνάμεις τε μέλλοντος αἰῶνος, ſcilicet cognitione quâdam *theoreticâ* aſſecuti, & quàm ſalutaris ſit Evangelij doctrina, & quàm eminens gloria futuri ſeculi. III. Utrobique ejuſdem criminis, ſceleratæ defectionis, & *totalis apoſtaſiæ* rei ſupponuntur: *Petrus*, ſi iidem illi qui effugerunt mundi inquinamenta, τούτοις πάλιν ἐμπλακέντες ἡττῶνται, iiſdem ſe rurſus implicari, & à maleferiatis hominibus perverti ſinant ac ſuperari; *Paulus* Hebr. x. Si poſt acceptam cognitionem

D veri-

veritatis &c. ἑκουσίως ἁμαρτάνομεν, fœdo nos defectionis *voluntariæ* crimine obſtringamus, Filium Dei conculcemus &c. idem *Hebr*. VI. Illi qui ſemel illuminati &c. παραπεσόντες ſi *prolabantur*, ſi in peccata ſua & apoſtaſiam totalem & voluntariam recidant. IV. Utrobique eadem illis *pœna*, idem exitium denunciatur, *Petrus* γεγονέναι αὐτοῖς τὰ ἔσχατα χείρονα τῶν πρώτων, κρεῖττον αὐτοῖς μὴ ἐπεγνωκέναι &c. illis fuiſſe ſatiùs nunquàm noſſe viam veritatis, dum iſti ignorantiæ acceſſit defectio, contumacia, rebellio: ſimiliter *Paulus Heb*. X. οὐκ ἔτι περὶ ἁμαρτιῶν ἀπολείπεται θυσίαν, non *hoſtiam*, non *ſacrificium* eſſe reliquum, nec in Chriſto, quæ hoſtia nihil contumacibus, nihil incredulis, nihil impœnitentibus proſit, nec *extra Chriſtum*; adeoque ubi non hoſtia, ibi nec expiatio, ubi non expiatio, ibi reatus, ubi reatus, ibi ira, ubi ira, ibi *horrenda expectatio judicij*, &c. Idem *Heb*, VI. ἀδύνατον πάλιν ἀνακαινίζειν εἰς μετάνοιαν, impoſſibile eſſe & *ipſiſmet* renovare ſeſe per pœnitentiam, & *Doctoribus* eoſdem renovare, imò impoſſibile

bile Deo, per juſtitiam tantæ ultricem contumaciæ, quâ Chriſtum ἑαυτοῖς ἀνασταυρῦσι, denuò velut cruci & ignominiæ *ſibi* ſeu *in perniciem ſuam* exponuut; adeoque ut Petrus, conditionem eorum ultimam priori eſſe deteriorem. V. Utrobique hæc doctrina, ſubjecto *ſimili*, per ὑςέρωσιν τῆς παραβολῆς, illuſtratur; *Petro*, ſimili canis ad vomitum, & ſuis lotæ ad volutabrum redeuntis; *Paulo*, terræ quæ poſt effuſos imbres nihil niſi ſpinas profert & tribulos, & exuſtioni tandem deſtinatur. VI. Utrobique *ſcopus* idem, & uterquè intendit Apoſtolus, Hebræorum præcavere apoſtaſiam, gliſcentem jam & multorum animos occupantem. 2. *Pet*.II.14. *Hebr*.x.25.26. *Hebr*.vi.6.

X. Hæc preſſiùs, ut intelligatur non ſinè causâ Petrum ad teſtem Paulum, in eodem & ſingulari quidem argumento, & ad ejuſdem tenoris loca provocaſſe. Nec quis *excipiat* Petrum ad ea reflectere, de quibus in omnibus reliquis Paulinis, ὡς καὶ ἐν πάσαις ἐπιστολαῖς λαλῶν περὶ τούτων; nuſpiam tamen in illis extare gemina cum locis ſu-

prà diſcuſſis, quare aliò reſpexiſſe. Atqui I. loquitur ἀοϱίϛως & indefinitè, Paulum de *hiſce*, aliquibus nempè aut pleriſque hujuſce Epiſtolæ capitibus, etiam in omnibus ſparſim ac diſtributim Epiſtolis, tradere ac diſputare. II. τὸ ἐν ἀρχῇ non exponi in Paulinis aliis hanc de apoſtatarum exitio atque interitu doctrinam, *implicite* ſanè, *materialiter*, & quoad doctrinæ fundamentum. Quanquam etiam in Epiſtola ad Hebræos *explicite*, *formaliter*, & quoad eundem cum Petro doctrinæ modum, iiſdem etiam Hebræis, eâdemque ſcopi affinitate & methodi.

CAPUT IV.

Tertium argumentum ex eodem Petro. Sapientia Paulina. Maxime conſpicua in Epiſtolâ ad Hebraeos. Demonſtratur. Diluuntur exceptiones. Non notari Petro Epiſtolam ad Galatas.

1. *Tertium* ſuccedit argumentum, expediendum paucis. Ex Petri itidem verbis, ſcripſiſſe Hebræis Paulum, non illo tantùm de argumento, ſed κατὰ τὴν δοθεῖ-

σαν

σαν αὐτῷ σοφίαν. Quid planius? Vult Paulinam illam ad Hebræos ſpirare ubique ſapientiam, cœleſtem certè ac reconditam. Quod ſi & hoc quoque noſtra ſe probet indicio, ſi in illâ undique effulgeant divinæ ſapientiæ radij, ſi referat Paulinum illum ac ſublimem genium, ſi non repugnet ſcriptam dici juxta conceſſas Paulo eximiæ ſapientiæ dotes, ſat cauſæ fuerit cur hanc ipſam innui Petro arbitremur. Imprimis ex *hypotheſibus* ſuperius aſſertis, & poſt tot alia de hac Petri mente documenta, eademque clariſſima. Imò verò Petrus *emphaticè*, de *ſingulari* quadam ſapientiâ, de *eximio* quodam *gradu* cognitionis, in hac ſpeciatim Epiſtola eluceſcente.

II. Nihil ſanè detractum volumus Epiſtolarum reliquis, nihil ſapientiæ per immortalia illa diffuſæ monimenta. Ubique Paulus altum ſapit, ubique ſublimis fertur, ubique ſe Paulum prodit. Meritò ὁ σοφώτατος, ὁ πάνσοφος, ὁ θεσπέσιος, cõmuniori elogio, Græcis Patribus. Hîc verò ἐξόχως καὶ ἐξαιρέτως, & eminenti quodã ratione, con-

ſtatque I. ex ſententiarum expreſſionumque conſpicua ubique majeſtate. II. ex ſublimitate rerum myſteriorumque faſtigio, quo jam penetrat εἰς τὸ ἐσώτερον τοῦ καταπετάσματ(ος) *Hebr*. VI. 19. & in tertium quaſi cœlum raptus, teſtis eſt functionum Chriſti, illiuſque æterni ſacerdotii. III. ex ſtupenda illa vi ratiociniorum, in conferendis typis & rebus typis illis expreſſis, Lege & Evangelio, Chriſto & Moſe, ſacerdotio Melchiſedeciano & Aaronitico, Fœdere veteri & novo, ſanctuario mundano & cœleſti, ſacrificiis legalibus & Chriſti ſacrificio; in omnibus hiſce explicandis, diffundendis, illuſtrandis, applicandis ad uſus theoreticos & practicos. IV. Ex Interpretum omnium ore, ac unanimi veterum recentiorumque conſenſu, de ſublimi Epiſtolæ argumento.

III. Excipiat aliquis, hæc Petri verba notare Epiſtolam ad *Galatas*, in qua Paulus diſertè profitetur, ſcribere ſe ſecundùm datam ſibi cœlitùs ſapientiam δι᾽ ἀποκαλύψεως Ἰησοῦ Χριστοῦ *Gal*. I. 12. Petro hîc verò etiam rem ex parte eſſe cum Galatis.

Reſpon-

Reſpondemus I. τὸ ἐν ἀρχῇ hanc deſignari Epiſtolam, & quia, ut antè oſtenſum, ſcripta uni Galatarum Eccleſiæ, & ſcripta Gentibus non Hebræis, & aliûs planè argumenti, de *modo* nempè *noſtræ* juſtificationis coràm Deo. II. Illatio omninò inconſequens. Paulus juxta Petrum ſcripſit Hebræis *ſapientiſſimâ* omninò ratione; Paulus in ſua ad Galatas monet ſe edoctum divinitus, non *ordinariè* & *mediatè* ab hominibus, ſed *extraordinariè* ac *immediatè* à Chriſto; Ergo Epiſtola illa ad Hebræos non alia fuerit ab eâ, quæ eſt ad Galatas? Quaſi verò Petrus non tam ſublimitatem rerum, quàm verba illa de modo revelationis, attendat? Quaſi ſola ad Galatas, hoc nomine ſcripta dici debeat κατὰ τὴν δοθεῖσαν αὐτῷ σοφίαν? Quaſi Paulus in hac tantùm, non in aliis etiam ad Romanos, Corinthios, Theſſalonicenſes &c. Epiſtolis, à divinâ illâ & immediatâ origine doctrinam derivet ſuam? III. Eſt *elenchus* à dicto ſecundùm quid. Nec Paulus ſimpliciter ſcripſiſſe dicitur Petro ſecundùm datam ſibi ſapientiam, ſed ſcri-

pſiſſe Hebræis, neque Galatis tantùm ſed Cappadocibus, ſed Bythyniis, ſed Ponticis, ſed Aſiaticis, & quidem de tali argumento, quale Petrus exequitur, non quale Paulus ad Galatas. Secundò excipi poſſent, quæ contrà Epiſtolæ authoritatem motæ partim ἀντιλογίαι, partim ἀνιστορησίαι, partim αἱρέσεις, tantùm abeſt ut Paulinam illa ſapientiam redoleat; Niſi res nobis cum iis qui *autherem*, non verò *autheritatem* Epiſtolæ in dubium vocant; niſi etiam inaniſſima hæc tela olim hodieque in contorquentium capita Theologi retorſiſſent, de quibus aliquid in parte ἀνασκευαστικῇ.

CAPUT V.

Quartum argumentum à teſtimonio divino. Paulinarum τὰ δυσνόητα. Reſpicit Petrus Epiſtolam ad Hebræos. Probatur. Difficultates illius ſigillatim excuſſæ. De interitu Apoſtatarum. De Melchiſedeco. Non expediunt ſe Interpretes. Sententiarum omnium nodi. De Chriſti ſacerdotio &c. De ἀναλογίαις quibuſdam. Contorſêre

ſtre omnia ἀμαθεῖς καὶ ἀστήρικτοι. *Occurritur exceptioni. Ratio productæ ex Petrino loco diſputationis.*

I. Ultimum tandem exurgit argumentum, & à quo plurimùm mutuatur ſententia noſtra roboris, ex verbis ejuſdem Petri C. III. 16. ἐν οἷς ἐστι δυσνόητά τινα, ἃ οἱ ἀμαθεῖς καὶ ἀστήρικτοι στρεβλοῦσι. Quibus indigitari ex parte noſtrâ ad Hebræos oſtendimus. I. quia dicit ἐν οἷς, non ἐν αἷς, & reſpicit non ad Paulinas *Epiſtolas*, ſed ad Paulina *dogmata*, nec omnia ſed quædam, & quidem illa ipſa de quibus Hebræis tradidiſſe refert. II. quia illa arguit difficultatis, myſterij, eſſe δυσνόητα, δυσεπίληπτα, δυσερμήνευτα: atqui cætera omnia præ Epiſtolâ ad Hebræos, lux mera. III. quia obnoxia illa dicit ſtrophis, cavillis, falſiſque interpretamentis, qualia hæc omni ævo cumprimis; nec Petrus *hiſtoricè* tantùm quid tum fieret, ſed & *propheticè*, quid poſt modum etiam contingeret. IV. quia congruunt authoris verba *Hebr.* v. 11. multa ſibi eſſe δυσερμήνευτα, & narratu difficilia, talia cùm ex parte *rerum*, tum ex parte *Hebræorum*, ex parte cum *objecti* tum etiam *ſubjecti*.

II. Sed

II. Sed conſtabit vis argumenti inductione exemplorum *in actu exercito*; & ad oculum demonſtrandum quænam ſint, illa δυσνόητα, quæ crucem figant, quæquè imperiti & malè ſani contorqueànt. Et quidem primò notari poſſunt illa de apoſtatarum interitu, *Hebr.* VI. & X. Quæ quidem adeò perplexa ut I. *Latini* veteres Epiſtolã hoc ferè nomine expungendam è Canonicarum cenſu, & nodum hunc ſecandum hac ratione cenſuerint. II. Ut *Novatus* & *Novatiani* ſpem omnem, ſi non *ſalutis*, ſaltem *veniæ* in foro externo Eccleſiæ, poſt Baptiſmum in peccata prolapſis interdixerint. III. Ut *Clinici* Baptiſmum nonniſi ἐπὶ κλίνης & animam agentes ſuſciperent, quibus dum ſe Patres opponunt, urgent neceſſitatem Sacramenti *abſolutam* & *medij*. IV. Ut *Pelagij* nepotes, *apoſtaſiam* ſanctorum totalem finalemque propugnarint. V. Ut iidem Chriſti mortem *univerſalem* etiam pro impiis & apoſtatis ex utroque loco defenderint. VI. ut *Romanenſes* hinc etiam ſuum *pœnitentiæ* Sacramentum &

ſatiſ-

ſatisfactiones, pluſquam Chryſippeo acumine, eruerint, probarintque. VII. Ut quotquot fuêre Interpretes, mirum in modum deſudarint in gemini hujusce loci cùm ἐξηγητικῶς, tum ἐκδικαστικῶς.

III. Secundò inter illa reponimus quæ habet author de *Melchiſedeco*, ejuſque perſonâ & ſacerdotio. Nec ſanè toto Veteri aut Novo Teſtamento perplexius quicquam & intricatius. Et benè in hanc rem *Hieronymus* ad Euagr. Epiſtol. CXXVI. quæ extat Operum *Tomo III*. *Si vas electionis ſtupet ad myſterium & de quo diſputat ineffabile confitetur, quantò magis nos vermiculi & culices, ſolam debemus ſcientiam inſcientiæ confiteri.* In quamvis enim partem ſeſe vertant interpretes, vix ſeſe expediunt, δοκὸς δὲ ἐπὶ πᾶσι τέτυκται. I. Nec ſolvebant nodum qui olim *Melchiſedeciani*, nugantes Melchiſedecum θείαν fuiſſe δύναμιν, Chriſto majorem, ſi fides *Epiphanio* Hæreſi LV. Lib. II. Tom. I. Mirifica ſanè *Virtus*, quæ & alia à DEO, & DEO major, & humanâ forma, dignitate regiâ, ſacerdotali officio, perſonalibus a-

liis inſignis. II. Nec rem expediebant, ſive *Hierax* apud eundem Epiphanium Hær. LV. & LXVII. ſive ἀνώνυμος ille apud *Hieronymum* Ep. ad Euagr. Melchiſedecum *in Spiritum ſanctum* transformantes. Atqui repugnabat Spiritum S. vel fuiſſe incarnatum , vel egiſſe ſacerdotem, vel imperaſſe Salemi, vel ditatum muneribus, vel Chriſtum expreſſiſſe ordine ſacerdotij , nec fas erat in re tam arduâ extra Scripturas ſapere. III. Nec felicius *Origenes* Homil. I. in Geneſ. & poſt eum *Didymus*, Angelum fecêre ex Melchiſedeco. Quod erat ἄγραφον & ἀντίγραφον, quando illi tribuit Moſes & humanam dignitatem, & humanum officium, & humanas actiones , & ſacerdos omnis eſſe debuit ex hominibus *Hebr*. v. 1. IV. Non etiam rem ſatis acu tetigêre, qui putarunt fuiſſe ipſiſſimum Filium Dei, Abrahamo viſum habitu regio & ſacerdotali , decimas accipientem, illi benedicentem , benedictione non tam *optativâ* quàm *collativâ*, incarnationi præludentem, Regem *Zedek* & *Salem* nominibus *appellativis*,

non

non *propriis*, in quem adeò apprimè quadret tota illa oratio *Hebr.* VII. Hæc quidem ſententia latuiſſe videtur *Hieronymum* Epiſtolâ illâ ad Euagrium. Sed reposuit noviſſimè & in eâ multus prolixuſque eſt, Doctiſſ. *Cunæus* Lib. III. de Repub. Hebr. c. III: imò tacitus in eam propendet, illud Theologorum decus *Petrus Molinæus* de præcogn. Futur. L. IV. C. XI. XIV. XV. Sed quantis illa urgetur incommodis? Obſecro! an idem fuerit τύπος & τυπωθεὶς, figura & figuratus, & quidem ſecundùm idem, puta ſacerdotium? An Christus dicatur ſacerdos ſecundùm ordinem Chriſti, & Davidi Pſ. CX. *Tu es ſacerdos ſecundum ordinem Melchiſedeci*, i. e. ordinem *tuum*? Involviſſet ne hoc myſterium Apoſtolus alto ſilentio? Quî etiam non legitur Abrahamo DEI Filius adoratus, ut Angelus Gen. XVIII. Quî non *Jehovah*, ut ille, dictus? Quî ut Rex peregrinus, ut Sacerdos DEI altiſſimi hiſtoricè deſcriptus? Quî etiam Chriſtus ſuam ante ἐνανθρώπησιν fuerit Sacerdos DEI altiſſimi, & verus qui-

quidem Sacerdos, ſine quo concidit & hiſtoria & ratio typi? Quî fuerit Rex *Salem*, ſeu τῆς Σολύμα πόλεως? ut Joſephus L. 1. Antiq. C. xi. Si etiam appellativa hæc nomina, cur non dictus מלך צדק & מלך שלום, imò verò *Melchizedek*, ut *Adonizedek*, *Adonibezek*? Cur Rex *Salem*, ut Rex *Sedom*, vocibus ad nominum propriorum formam inflexis? An verò quia Apoſtolus oſtendit in his nominibus aliquid typici & ſignificativi, nec ſine omine illis fuiſſe inſignitum, eò minùs propria ſunt? Ut taceam laborare falsâ hypotheſi, quaſi non aliâ ratione cum Moſe conciliari poſſit Apoſtolus, quod ut moleſtum neutiquam ſanè deſperatum. V. Neque difficultatem exhauriunt, qui Melchiſedecum eundem cum *Semo* fuiſſe contendunt, quales olim *Samaritæ*, *Epiphanio* teſte Hær. LV; quales *Hebræi*, *Hieronymi* tempore, Ep. ad Euagr; quales *Talmudiſtæ* paſſim, *Targum Hieroſ.* & *Rabbinorum* hodieque doctiſſimi; quales etiam ex Theologis ſive Orthodoxis ſive Pontificiis longe plurimi. Riſit olim ſententiam, & ve-

& vexavit *Epiphanius*. Et quanquam infirma ſit illius ratio, & vitioſus calculus, à nato Semo ad occurſum Melchiſedeci, modò annos MCXXX, modò DCXXVII. præter Codicum Hebræorum fidem, ingenti μεταχρονισμῷ, ſupputantis, aliis illi difficultatibus implicantur. Tum quia hæc ſententia ex Hebræorum lacunis hauſta, qui & alia incerta de Melchiſedeco; tum quia ut alium à Semo ſiſtunt eum nobis ſagaciſſimi Judæorum *Joſephus* ac *Philo*, tum quia nec reticuiſſet Moſes, nec Apoſtolus fuſior aliâs in deſcribendo Melchiſedeco; imò verò quia hic negat Melchiſedecum idem cum Levitis duxiſſe à majoribus genus, *Hebr*. VII. 6. quia eum nominibus planè aliis anteponit Abrahamo, quàm ratione juris illius paterni, & avitæ poteſtatis; quia facit ἀπάτορα, ἀμήτορα, ἀγενεαλόγητον, cùm Semus nulla ratione fuerit talis, nec κατὰ τὸ εἶναι, nec κατὰ τὸ φαίνεσθαι, ipſe γενεαλογούμενος; quia etiam Cananæa cujus Melchiſedek regulus, non *Semo*, ſed *Chamo* ejuſque poſteris ceſſit, ex Hiſtoricorum omnium fide; nec in *Semo*

ſed

ſed demùm in *nepotibus* adimpleri debuit oraculum Gen. IX. 27. *Erit Canaan ſervus ejus*, quia etiam Abraham Cananæam petiit, ut regionem exteram, remotam ab omni cognatione ſuâ & patriis ſedibus, ceſſuram demùm poſteris, minimè ſanè proavo ex parte ſubjectam; ne referam illud *Suidæ* aliorumquè ex Veteribus, de Melchiſedeco cœlibe, nec conjugato, quod alienum eſt à Semo. VI. Nequè fidem merentur Arabes, *Elmacinus*, & *Patricides*, ἱστορικῶς citati πολυΐστορι noſtro *Hottingero*, Collegæ Celeberrimo, in noviſſimo *Smegmate Orientali*, Melchiſedecum ſtatuentes Pelegi filium. Quum & iiſdem cum *Semitis* urgeantur incommodis; & commentum prodant annexæ fabulæ de Noachi Teſtamento, in quo de clàm condendo Adami corpore, de ratione ſacerdotij à Melchiſedeco obeundi, de ſacrificiis ex ſolo pane & vino &c. Omnia Siculis vaniora gerris. VII. Adeoquè id unum ſupererit ut Melchiſedek ſtatuatur Salemenſium Regulus (ſive urbs illa *Hieroſolyma*, ut *Joſephus*, ſive alia illa

Joh.

Job. III. 27. ut *Hieronymus*) & quidem *juſtus*, pius, cultor Numinis; ad Abimelechi, Jobi, aliorumque inter Gentes exemplum; ipſe ſacrorum miniſter, hocquè nomine benedicens & decimans; imago quin etiam & typus æterni illius, ἀδιαδόχου, καὶ μὴ ἀθετουμένου, ſacerdotij. Sed necdum ſublata omnis difficultas, & jam demùm conſtant *Paulina* illa δυσνόητα. Hoc demùm opus, hic labor, docere, quî idem ille Regulus, obviam factus Abrahamo, dicatur *Hebr.* VII. 2, 3, &c. βασιλεὺς δικαιοσύνης, καὶ εἰρήνης? quî ἀπάτωρ, ἀμήτωρ, ἀγενεαλόγητος? quî μήτε ἀρχὴν ἡμερῶν ἔχων μήτε τέλος? quî ἀφωμοιωμένος τῷ υἱῷ τοῦ θεοῦ? quî ἱερεὺς εἰς τὸ διηνεκές? quî κρείττων & *major Abrahamo* credentium Patre? quî μαρτυρούμενος ὅτι ζῇ? quî in eo ut in Meſſiâ poni videatur δύναμις ζωῆς ἀκαταλύτου, &c? Et quanquam dici poſſit, efferri de Melchiſedeco alia *hiſtoricè*, alia *myſticè*; quædam affirmari de *typo*, quæ conveniant *antitypo*; dici quædam non *abſolutè*, ſed *limitatè*, non *poſitivè*, ſed *negativè*, οὐ κατὰ λόγον ἀληθείας, ἀλλὰ κατὰ λόγον ἱστορίας, διὰ τὸ μὴ γεγράφθαι, μὴ γενεαλογεῖσθαι, μὴ ἱστορεῖσθαι,

non factâ mentione vel patris, vel matris, vel genealogiæ, vel mortis, prout moris aliâs ſcriptori Geneſeôs: quanquam hæc appoſitè, nec ſine vel ratione, vel authoritate, vel exemplo, tutiùs ſanè tenuitatem noſtram profiteri, & agnoſcere quàm ſit nobis curta ſupellex, quàmque inibi lateant etiamnum reconditi ſapientiæ & cognitionis theſauri. Optimè *Joſephus Scaliger*, imitandam in talibus Judæorum modeſtiam, qui ubi in nodum vindice dignum inciderunt, hoc modo defunguntur, *Elias ſolvet*.

IV. Tertio inter illa δυσνόητα καὶ στρεβλούμενα obſervare licet, quæ ſcriptor exinde tradit de Chriſti Pontificatu & ſacerdotio; de functione ejuſdem in cœleſti ſacrario; de multiplici legis defectu; de veteris antiquatione Fœderis; de oppoſitione inter Veteris & Novi ἐπαγγελίας, λειτουργίας, σκηνὰς, προσφορὰς; de nondum patefactâ ſub illo ad ſacrarium viâ &c. Capitibus potiſſimùm VII. VIII. IX. X. Hæc ſanè iſtius modi, ſive *res* ſpectemus, ſive *verba*, ſive *doctrinæ*, ſive *orationis* genus excel-

excelſum & arduum, ut cum *ex ſe*, tum *ex accidenti*, hæreticorum nempe protervià, difficultatem pepererint ſemper maximam. Hinc οἱ ἐκ περιτομῆς Petri dubio procul tempore indignari, & dicam ſcribere Paulo, nec ferre legis in ſpeciem contemptum; Hinc *Anomæorum* illa colluvies legem arguere, criminari, uſum omnem proſcribere; Hinc ſæpe *Patres* in Epiſtolà enarrandâ vel parciores, vel certe minùs felices; Hinc hodieque *Sociniani* variis ex locis propugnare diſcrimen eſſentiale utriuſque fœderis; de Chriſti diſputare Sacerdotiò, ut mere figurato, analogià quâdam cum Levitico, ut in cœlis demùm obeundo, ut vix à Regno diſtincto, niſi in quantùm ibi principium *imperans*, hîc *exequens* &c. Hinc *Pontificij* latebras hinc inde, ſacrificio ſuo miſſatico, aliiſque id genus hypotheſibus ſalvandis, ſectarî anxiè, ne refricem aliorum ulcera.

V. Quartò accenſeri iiſdem poſſunt, quæ ἐναντιοφανῆ, & in ſpeciem aliena à Veteri Teſtamento, paſſim exhibentur. V.g. ubi *Cap.* 1. ad *generationem* Chriſti trahit

locum Pſal. II. 7. qui tamen vel de *adoptione* Davidis ipſius, vel certe de *reſurrectione* Chriſti, teſte Paulo Act. XIII. 33. aut *conſtitutione in Pontificem* Hebr. v. 5. videatur intelligendus. Ubi hoc ipſo capite & ſequenti loca quædam alia è veteri Inſtrumento, Pſalmis imprimis, cum citantur, tũ applicantur, quæ videri poſſent non uſq; adeò cum verbis aut mente ſcriptoris conſona. Ubi *Cap.* IX. 4. præter fidẽ hiſtoriæ, urnam & virgam Aharonis in arca Fœderis repoſitam; quemadmodum v. 19. præter Moſis verba *Exod.* XXIV. 8. non populũ tantùm, ſed & *librum*, & quidem cum *aqua*, *lana coccina & hyſſopo conſperſum* memorat: Ut præteream quæ iſtius generis & *Iudæis* fidem Epiſtolæ derogandi, & *Samoſatenianis* ogganniendi, & *profanis* cavillandi, & multis, ipſi *Cajetano*, Epiſtolæ authoritatẽ vertendi in controverſiam, στρεβλοῦς ſane omnibus, Petro teſte, καὶ ἀμαθέσι, occaſionem præbuêre.

VI. Sed de his plus ſatis conciliandæ argumento noſtro fidei. Nec excipiat aliquis, non minùs δυσνόητα in Paulinis aliis, de

de *prædeſtinatione*, de *Antichriſto*, de *noviſſimis temporibus &c.* contineri, quare in firmam eſſe vim argumenti. Fateor Veteres de obſcuritate Epiſtolę ad *Romanos* aliquando conqueſtos. Fuſiùs *Origenes* initio Commentariorum in Epiſtolâ. Alij de perplexitate Epiſtolæ ad *Epheſios*. Unde Epiſtola illa *Ambroſij* ad Irenæum, quæ eſt XXXVII. Lib. V. Epiſt. At verò I. non negamus eſſe etiam alibi quædam obſcura & perplexa, ad quæ Petrus pariter reſpexerit; ſed negamus eò reſpexiſſe *excluſivè* ad Epiſtolam ad Hebræos, vel reſpexiſſe *principaliter*, quod falſum eſſe probavimus ſuprà. II. Supponitur gratis, imò pernegatur eundem eſſe difficultatis gradum & modum in Paulinarum ullâ, qui in Epiſtolâ ad Hebræos; imò verò hujus nonnulla, *comparatè* præ cœteris, ſunt quædã quaſi Sibyllæ folia, & ſacræ Sphyngis ænigmata, eminenter δυσνόητα, quanquàm nec ſimpliciter, nec ſuâ naturâ talia, nec æqualiter omnibus, pro gradu luminis & menſurâ gratiæ. Deniq; ſi quis nolit *neceſſaria* eſſe & *apodictica* hæc argumenta, per nos ſane licuerit. Hactenus

metam noſtram fuerimus aſſecuti, ſi datum ea preſſiùs quàm factum antè urgere, liberare ab exceptionibus variis & inſtantiis, fœnerare ſubinde lucem dubiis quibuſdam & obſcuris, demonſtrare ſuum illis ineſſe pondus idquè maximum, explere fortè animum lectoris æqui & attenti, & viam ſternere ad pleniorem fuſioremque, & quâ his ipſis lux major affulgeat, ἀπόδειξιν deinceps inſtituendam.

CAPUT VI.

Tranſitur ad teſtimonium Veterum. Et primò Græcæ Antiquitatis. Univerſa Paulo Epiſtolam adſcribit. Triginta & amplius Græcorũ teſtimonia. Singula juxtà ſeriem temporum & ætatum. Varia expenduntur, illuſtrantur. Hieronymi de Græcorum omnium conſenſu aſſertio. Exceptiones I. Cameronis diſcuſſæ, & enervatæ.

I. A teſtimonio divino, ad humanum ex methodi noſtræ inſtituto progredimur. Noſſeque operæ pretium quid in hac cauſâ, *hiſtoricâ* ſanè & *facti*, vel om-

nes, vel plerique, vel potiores authoritate ac fide tradiderint. Imprimis convenit πείθεσθαι παλαιοῖς λόγοις, καὶ τοῖς τὴν πρώτην τῶν Ἀποστόλων διαδοχὴν κατειληφῶσι. Adeoque replicanda Veterum monumenta, & explorandum, Paulone Epiſtolam acceptam tulerint, eumne Authorem prædicarint, qui omninò, qui ſecùs, quæ cùm Græcæ, tum Latinæ Eccleſiæ, juxtà temporum ac ſæculorum ſeriem, ſententia fuerit. Præivêre ex parte *Baronius* ad A.C.LX. *Bellarminus* L. I. de Verbo Dei C. XVII. ex noſtris Commentatores varij. Neque tamen actum agimus, dum & authoritates innumeræ prætermiſſæ, aliæ vel non expreſſæ ſatis, vel non excuſſæ, vel non eo, quo debuit, ordine digeſtæ. Hæc igitur moleſtia ſuperanda, & diſpiciendum quid *Græci* ſenſerint, quid *Latini*, quid denique *recentiores*; quæ *privata* ſingulorum, quæ aliquando *publica* ſynodorum ſententia, obſervatâ ſcriptorum ætate & ſerie. Ex ipſiſmet verò fontibus, ipſis Patrum verbis mens illorum indaganda, ne tam teſtimonijs credamus,

 ut

ut olim *Hadrianus* ad Ruſſum Proconſu-
lem, quam ipſis teſtibus auditis & exami-
natis.

II. In primâ ergò acie *Græcos* colloca-
mus, qui communi ſuffragio *Paulo* ad-
ſcripsêre Epiſtolam. *Juſtinus Philoſophus*
qui & *Martyr*, celebratus ſub Antoni-
no Pio, A.C. CL. nuſpiam ſanè apertè E-
piſtolam citat expreſſo Pauli nomine. At
citat aliquoties eâdem cum Paulinis aliis
ſerie, ut ejuſdem ſanè authoris. V.g. Li-
bro Ἐρωτήσεων καὶ Ἀποκρίσεων, ad Quæſt. LXXI.
tria citat loca conjunctim ex *Paulo*, taci-
to nomine *Hebr*. I. 2. ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν
τούτων ἐλάλησεν &c. 1. Cor. X. 11. εἰς οὓς τὰ τέλη τῶν
αἰώνων κατήντησεν. *Gal*. IV. 4. ὅτε δὲ ἦλθε τὸ πλή-
ρωμα τοῦ χρόνου. Quod ſi ipſe hic liber con-
troverſus ſit multis atque irreptitius, a-
libi etiam à *Juſtino* ex eâdem Epiſtolâ ci-
tantur, quanquam *implicitè*, nec notato
authore, ſed quod Juſtino familiare.

III. *Irenæus*, proximus ætati Apoſto-
lorum, Lugdunenſis Epiſcopus, Polycar-
pi diſcipulus, Juſtino ferè æqualis, certè
huic citatus Libro illo *Quæſt. & Reſp.*
Quæſt.

Quæſt. cxv. paſſim Epiſtolam ad Hebræos ut Canonicam in ſubſidium vocat, authore quanquam, ſuo ſanè more, tacito. Ita Libro II. adverſus Hær. C. xv. citat verba *Hebr.* 1. 3. *faciens omnia verbo virtutis ſuæ.* L. IV. C. XXI. adducit locum, *Hebr.* VIII. 8, 9. *Ecce diſponam Teſtamentum novum* &c. L. v. C. v. ex loco *Hebr.* xi. 5. *Quoniam quidem Enoch placens Deo, in quo placuit corpore translatus eſt.* Præterea *Euſebius, Hiſt. Eccleſ.* L. v. C. xxv. ubi de ſcriptis Irenæi, meminiſſe dicit exertim, in ſcripto quodam variarum diſquiſitionum, τῆς πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολῆς, ῥητά τινα ἐξ αὐτῆς παρατιθέμενος. Excipi tamen poteſt illud *Stephani Tritheitæ*, apud *Photium in Biblioth. Cod.* CCXXXII Ἱππόλυτος ϗ Εἰρηναῖος, τὴν πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολὴν Παύλου, οὐκ ἐκείνου εἶναί φασι. *Hippolytus & Irenæus, Epiſtolam Pauli ad Hebræos, illius eſſe negant.* Quâ verò fide id de *Irenæo* aſſerat Tritheita, docent alia ejuſdem plura fabuloſa, inepta, falſa; ut *Photius* illum etiam ἀσεβείας ϗ ἀμαθίας inſimulet. Fortè

quia

quia *Hippolytus* (de quo infrà) fertur Irenæi diſcipulus, apud *Photium* Cod. cxxi. Hinc à Magiſtro putavit hauſiſſe Hippolytum ſuam, de alio quodam à Paulo Epiſtolæ ſcriptore, ſententiam.

IV. *Clemens Alexandrinus*, στρωματεὺς dictus, clarus ſecundo adhuc ſæculo, in *Stromatum* potiſſimùm libris, utitur aliquoties Epiſtolæ teſtimonijs, ſub nomine *Pauli*, & *divini Apoſtoli*. In libris ὑποτυπώσεων, apud *Euſebium* Hiſt. Eccleſ. L. VI. C. XIV. τὴν πρὸς Ἑβραίους δὲ ἐπιστολὴν, Παύλου μὲν εἶναι φασὶ, γεγράφθαι δὲ Ἑβραίοις, Ἑβραϊκῇ φωνῇ, Λουκᾶν δὲ φιλοτίμως αὐτὴν μεθερμηνεύσαντα, ἐκδοῦναι τοῖς Ἕλλησι. *Epiſtolam verò ad Hebræos, Pauli eſſe dixit; ſcriptam verò Hebræis patrio ſermone, & à Lucâ ſummo ſtudio translatam, ut traderet Græcis.* Addit *Clemens*, eodem loco, cauſas ſuppreſſi à Paulo nominis atque Apoſtolicæ dignitatis. Atque id jam antiquitùs traditum refert, & creditum deceſſoribus. Citatur etiam ipſe hic *Clementis* locus apud *Theodoretum* & *Oecumenium*, in *Argumento Epiſtolæ ad Hebræos*, τίνι δὲ τρόπῳ

ςοι

οὐκ ἔθηκε τὴν ἰδίαν ὀνομασίαν Ἑβραίοις γράφων, Κλήμης ἐν ταῖς ὑποτυπώσεσι, λέγων οὕτως, &c. *Quâ verò ratione non appoſuit nomen, ad Hebræos ſcribens, optime Clemens Alexandrinus in libris* ὑποτυπώσεων. Sive verò Græcè, ſive Hebraicè Paulum ſcripſiſſe dixerit, Clemens (de quo nos infrà problemate) hactenus ſanè de authore conſentit.

V. *Origenes*, Clementis diſcipulus & ſucceſſor in Cathedrâ Catecheticâ, ſecundus poſt Apoſtolos Magiſter habitus, *Homil.* IX. in *Exod.* ex recenſione Genebrardi. *Præcipuè tamen Apoſtolus Paulus de intelligentiâ tabernaculi, quædam nobis prodit ſcientiæ excelſioris indicia; dicit namque ad Hebræos ſcribens*, citatq; locum *Hebr.* IX. 2. Sic paſſim in Commentariis, & περὶ ἀρχῶν L. I. C. II. ex eâdem Epiſtolâ quædam profert ſub nomine *Apoſtoli Pauli.* In Fragmento *Origenis* περὶ ἀρχῶν, apud *Ruffinum*, Tom. IX. Operum *Hieronymi. Unde ſufficere exiſtimo uno hoc Pauli teſtimonio debere nos uti, ex Epiſtolâ quâ ad Hebræos ſcribit, in quâ ita*

ait

ait &c. Sed idem fuſiùs apud *Euſebium* Hiſt. Eccleſ. L. VI. C. XIX. vel κε. Ἐγὼ δὲ ἀποφαινόμενος εἴποιμ᾽ ἂν, ὅτι τὰ μὲν νοήματα τοῦ Ἀποστόλου ἐστὶν, ἡ δὲ φράσις καὶ ἡ σύνθεσις, ἀπομνημονεύσαντός τινος τὰ Ἀποστολικὰ, καὶ ὥσπερ σχολιογραφήσαντος τὰ εἰρημένα ὑπὸ τοῦ Διδασκάλου. *Ego verò conſtanter dixero, ſenſus eſſe Pauli, phraſim verò & conſtructionem verborum alterius cujuſdam, conciones Apoſtoli in commentarios redigentis, & dictata Magiſtri deſcribentis.* Subjungit, Εἴ τις οὖν Ἐκκλησία ἔχει ταύτην τὴν Ἐπιστολὴν, ὡς Παύλου, αὕτη εὐδοκιμείτω, καὶ ἐπὶ τούτῳ. Οὐ γὰρ εἰκῆ οἱ ἀρχαῖοι ἄνδρες Παύλου αὐτὴν παραδεδώκασι, *ſi quæ verò Eccleſia eam habet Epiſtolam, probet eam, ut Pauli, vel hac ratione: Non enim temerè Veteres eam Pauli eſſe tradiderunt.* Addit tandem, Τίς δὲ ὁ γράψας τὴν Ἐπιστολὴν, τὸ μὲν ἀληθὲς θεὸς οἶδεν. Ἡ δὲ εἰς ἡμᾶς φθάσασα ἱστορία, ὑπό τινων μὲν λεγόντων ὅτι Κλήμης ὁ γενόμενος Ἐπίσκοπος Ῥωμαίων, ἔγραψε τὴν Ἐπιστολὴν, ὑπό τινων δὲ ὅτι Λουκᾶς &c. *At quis ſcripſerit Epiſtolam, certè Deus novit. Nos verò ac-*

cepi-

cepimus à quibuſdam, Clementem Romanorum Epiſcopum ſcripſiſſe Epiſtolam, ab alijs Lucam &c. Ex quibus intelligimus Origenem, tum quidem *materialiter* & quoad res ſcriptas, Paulo tranſcripſiſſe Epiſtolam, *formaliter* & quoad ſcriptionem, uni ex Apoſtolorum diſcipulis. Interim tamen citat ubique ut Paulinam, pro Paulinâ haberi jubet, idque ἀπὸ ἀρχαίων ἀνδρῶν, adeoque jam à primâ Apoſtolorum ætate, traditum memorat.

VI. *Patres Concilij Laodiceni* (celebrati Laodiceæ Phrygiæ Pacatianæ, quodque decennio ſit anteriùs Concilio Nicæno Oecumenico I.) nobiliſſimo illo canone LIV. ſive ultimo, inter τὰ Κανονικὰ τῆς καινῆς διαθήκης, imò inter *Paulinas* recenſent Epiſtolam ad Hebræos. Ε'πιστολαὶ Παύλου δεκατέσσαρες, πρὸς Ῥωμαίους μία, πρὸς Κορινθίους &c. πρὸς Ε'βραίους μία. *Epiſtolæ Pauli quatuordecim, ad Romanos una, ad Corinthios duæ &c. ad Hebræos una.* Cujus quidem Concilij Canones ſanciti

ac confirmati, in Concilio Oecumenico VI. ſive Conſtantinopolitano III. ſub Conſtantino Pogonato,, ut patet ex ejuſdem Concilij Canone ſecundo.

VII. *Euſebius Cæſarienſis Epiſcopus*, Pamphili cognomento, Conſtantini Magni temporibus illuſtris, quid de ſcriptore Epiſtolæ ad Hebræos cenſuerit, prodit *Hiſt. Eccleſiaſt.* L. III. C. III. Τοῦ δὲ Παύλου πρόδηλοι καὶ σαφεῖς αἱ δεκατέσσαρες (ἐπιστολαί). *Pauli verò teſtatæ & notæ Epiſtolæ ſunt quatuordecim*. Eodem libro C. XXXII. Ubi agens de Epiſtolâ Clementis Romani ad Corinthiorum Eccleſiam, ἐν ᾗ, inquit τῆς πρὸς Ἑβραίους πολλὰ νοήματα παραθεὶς, ἤδη δὲ καὶ αὐτολεξεὶ ῥητοῖς τισιν ἐξ αὐτῆς χρησάμενος, σαφέστατα παρίστησιν, ὅτι μὴ νέον ὑπάρχει τὸ σύγγραμμα. *In quâ* (ſc. Clementis Epiſtolâ) *dum ſenſus plurimos ex Epiſtolâ ad Hebræos interſerit, aliquando etiam iiſdem omninò verbis utitur, apertiſſimè declarat antiquitatem ſcripti*. Pergit, ὅθεν εἰκότως ἔδοξεν αὐτὸ, τοῖς λοιποῖς ἐγκαταλεχθῆναι γράμμασι τοῦ Ἀποστόλου. *Unde meritò reliquis Apoſtoli ſcriptis annumerata videtur*. Tandem,

Ἑβραί-

Ἑβραίοις γὰρ διὰ τῆς πατρίου γλώττης ἐγγράφως ὡμιληκότος τοῦ Παύλου, οἱ μὲν τὸν Εὐαγγελιστὴν Λουκᾶν, οἱ δὲ τὸν Κλήμεντα τοῦτον αὐτὸν, ἑρμηνεῦσαι λέγουσι τὴν γραφὴν, ὃ καὶ μᾶλλον εἴη ἂν ἀληθὲς &c. *Cum enim Paulus ſcripſiſſet Hebræis patrio ſermone, alij quidem Lucam Evangeliſtam, alij Clementem illum ipſum, Epiſtolæ Interpretem dicunt. Quod etiam omninò eſt veriſimilius &c.* Atque conſtantiſſimam hanc fuiſſe Euſebij, Arrianorum aliàs partibus addictioris, ſententiam, monet *Theodoretus, Præfat. Comment.* in Ep. ad Hebr. *Nam etiam Euſebius divinißimi Pauli hanc eſſe Epiſtolam confeßus eſt, & veteres omnes hanc de ea ſententiam habuiſſe aſſeruit.* Idem, *Gobarus* apud Photium Cod. CCXXXII. Εὐσέβιος καὶ πολὺς ἄλλος τῶν θεοφόρων πατέρων ὅμιλος, ταῖς ἄλλαις συναριθμοῦσι ταύτην ἐπιστολαῖς, ſc. τοῦ Παύλου. *Euſebius & multa Veterum Patrum turba, hanc Epiſtolam Paulinis alijs accenſent.*

VIII. *Alexander* Epiſcopus Alexandriæ, quiq; primus Arrium presbyterum exauctoravit; Epiſtolâ ad συλλειτουργοὺς, paulò

paulò ante Nicænam Synodum, datâ, quæ extat apud *Socratem* Hiſtor. Eccleſ. L. I. C. III. citat Epiſtolâ ad Hebræos, ſub nomine Pauli Apoſtoli. Ἀλλ' ὡς Ἀπόστολος, Ἰησοῦς Χριστὸς χθὲς ϗ σήμερον ὁ αὐτὸς ϗ εἰς τοὺς αἰῶνας. *Sed ſicut Apoſtolus, Ieſus Chriſtus heri & hodie idem ipſe*, qui locus eſt *ad Hebr.* C. XIII. v. 8.

XI. Patres *Concilij Niceni* Oecumenici I. coacti anno Chriſtiano CCCXXV. dicuntur *Hieronymo*, Præfat. cit. in Judicham, Tomo III. *Scripturarum Canonicarum numerum computaſſe*. Quod ſi verum eſt extrà omnem controverſiam fuerit, Epiſtolam ad Hebræos Paulinis annumeratam. Quando ea tum communis Orientalium ſententia, & ex Nicænis Patribus *Athanaſius*, publicâ Conſtantis authoritate, Scripturæ ſynopſim texens, Paulinarum Catalogo Epiſt. ad Hebræos inſeruit. Non receſſurus ſanè à Nicænorum mente atque decreto. Quando etiam horum fuit tueri eandem ac vindicare adverſus Arrianorum inſultus, Paulo Epiſtolam derogantium. Ita etiam *Baronius*, ad

ad Annum Chriſti LX, Num. XLIX. Sic *Author* Commentariorum in Damaſcenum, L. IV. C. XVIII. *Quum in ſacroſanctâ Nicænâ Synodo Eccleſia univerſa eam recepit, tanquam ab Apoſtolo Paulo ſcriptam, ipſamque talem haberi debere ſanxit ac decrevit.*

X. *Athanaſius* Archiepiſcopus Alexandrinus, tot Arianorum telis ſub Conſtantino & ſucceſſoribus impetitus, in ſynopſi ſcript. S. Lib. VIII. Tom. II. Epiſtolam ad Hebræos ex Paulinis *decimam* facit, ibidémque ſtatuit cauſam exaratæ Epiſtolæ; γράψας πᾶσι τοῖς ἔθνεσι, γράφει λοιπὸν καὶ αὐτοῖς τοῖς ἐκ περιτομῆς πιστεύουσιν Ἑβραίοις &c. *poſtquam ſcripſiſſet Gentibus omnibus, tandem ex omnibus ÿs ſcribit ex circumciſione Hebræis, qui crediderant* &c. Alibi Dialogo I. de S. Trinitate, ad inſtantiam Anomæi, urgentis Pauli Epiſtolam ad Hebræos οὐκ ἐκκλησιάζεσθαι, (i. e. ἀποκρύπτεσθαι, de quibus vocibus erudite *Scaliger* Animadverſ. Euſeb. ad A. MDLXXXIV.) in hæc verba reſpondet, ἀφ' οὗ κατήγγελη τὸ Εὐαγγέλιον Χριστοῦ Παῦλον εἶναι πεπίστευται ἡ ἐ-

πιςολὴ, καὶ μετ' αὐτῆς ἑξῆς ἐπιςολαὶ αἱ πᾶσαι τοῦ Παύλου. *A quo annunciari cœptum Evangelium Chriſti, Pauli credita fuit hæc Epiſtola, cum quâ ſunt Pauli Epiſtolæ in univerſum quatuordecim.* Ibidem, ὅτι δὲ αὐτοῦ ἐστιν ἡ ἐπιςολὴ, φανερόν ἐστι καὶ ἀπὸ τοῦ τέλους τῆς Ἐπιςολῆς, μέμνηται γὰρ καὶ Τιμοθέου, λέγων &c. *Quod verò Pauli ſit hæc Epiſtola, vel ex fine ejuſdem liquet; meminit enim Timothei, dicens* &c. Ita cauſam reddit ibidem, Athanaſius prætermiſſi nominis Paulini, à præconcepto Iudæorum odio. Ita frequentiſſimè ex eâdem, tanquam Pauli, petit argumenta adverſus Arianos, imprimis in orationibus *Tomo* 1. Operum.

XI. *Ephræm*, natus Edeſſæ Syrorum, Eccleſiæ ejuſdem Diaconus, alius ab illo de quo *Photius*, Biblioth. p. 774. dictus *Nyſſeno*, ὁ νοητὸς τῆς Ἐκκλησίας Εὐφράτης, ἡ πολύφορος τοῦ Θεοῦ ἄμπελος, ὁ καλὸς καὶ πιστὸς οἰκονόμος τῆς χάριτος, φέγγος τοῦ βίου, καὶ τῆς θεωρίας εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐκλάμψας &c: clarus ſub Iuliano, Epiſtolam Paulo perpetuò tribuit, & citat frequentiùs tribus, quos habe-

habeamus, operum Tomis. Modò *Paulum*, modò *Apoſtolum* ἐξόχως vocat, v. g. citaturus locum *Hebr.* IV. 12. *Idémque alio in loco Paulus. Vivus ſermo Dei.*

XII. *Didymus Alexandrinus*, præceptor Hieronymi, familiaris Athanaſióque, captus oculis, *ſed oculum habens ſponſæ de Cantico-Canticorum*; inquit Hieronymus; Libro de Spir. S. in fine Tomi VI. Operum Hieronymi; *Paulus in Epiſtolâ quam ad Hebræos ſcribit &c. Unde & Apoſtolus in Epiſtolâ quam ad Hebræos ſcripſit*, &c.

XIII. *Cyrillus Hieroſolymorum* Epiſcopus, Præſes Conſtantinopolitani I. Oecumenici, mortuus ſub Theodoſio: Catecheſi IV. Catalogum contexens Canonicorum utriuſque Teſtamenti, ſpeciatim τῆς καινῆς διαθήκης Παύλου; inquit, Ἐπιστολαὶ δεκατέσσαρες; *Pauli Epiſtolæ quatuordecim.*

XIV. *Gregorius Nyſſæ* in Cappadociâ Epiſcopus, Baſilij frater natu maximus, ſub Valente Ariano civitate pulſus, Eunomij adverſarius; pro Paulo authore ſimiliter

pronunciat, Epiſtolam ſub hoc nomine frequentiſſimè citat, ὁ πάνσοφος Παῦλος; ὁ Παῦλος Ἑβραίοις ἐπιστέλλων; ὁ Ἀπόστολος &c.

XV. *Baſilius* Cæſarienſis Cappadociæ Epiſcopus vir ἐλλογιμώτατος, coævus Athanaſio, florens ſub *Valente*, Epiſtolâ ad Gregorium fratrem, Epiſcopum Nyſſenum, quæ eſt XLIII. Tom. III. agens περὶ διαφορᾶς οὐσίας καὶ ὑποστάσεως, & de ſenſu loci *Hebr*. 1. 3. quo Chriſtus dicitur ἀπαύγασμα τῆς δόξης καὶ χαρακτὴρ &c. vocat hoc ipſum τὴν τοῦ ἀποστόλου γραφήν, *ſcripturam Apoſtolicam*, & ἀποστολικὸν λόγον, *dictum Apoſtolicum*; citátque ut alias ejuſdem Apoſtoli voces, locum *Coloſ*. C. II. v. 15. Sic alibi varia ex Epiſtolâ ad Hebræos, ut Paulinâ, in medium profert, imprimis operum *Tomo* I. & II.

XVI. *Gregorius Epiſcopus Nazianzenus*, proximus Baſilio ob arctiorem cũ eo neceſſitudinem, clarus ſub Valentiniano & Theodoſio; Carminibus περὶ τῶν γνησίων βιβλίων τῆς θεοπνεύστου γραφῆς, poſt enumeratos Evangeliorum libros, & Actus Apoſtolicos, ſubjungit, Δέκα δὲ Παύλου, τέσ-

ἅπας τ᾽ Ἐπιστολαί, Pauli verò Epiſtolæ quatuordecim. Multus etiam eſt in citandâ Epiſtolâ, implicitè quanquam, & ſuppreſſo plerumque, oratorum & poëtarum ſæpe more, ſcripſerit nomine.

XVII. *Amphilochius*, Iconij Lycaoniæ Epiſcopus, prioribus σύγχρονος & pari cum iis loco habitus Hieronymo; carminibus ad *Seleucum* de legendis ſcripturæ libris, poſt enumeratas Paulinas alias;

Duæ ad Timotheum, ad Titum & Philemona
Ad ſingulos una, & ad Hebræos itidem.
Quæ verò ad Hebræos, notha eſſe dicitur
Pleriſque, ſed malè; nam germana gratia eſt.

XVIII. *Epiphanius* Conſtantiæ Cypri Epiſcopus, itidem ſub Valentiniano, Valente, & Gratiano Principibus clarus, magnis Chryſoſtomū inimicitijs, Origenis verò manes implacabili odio proſecutus; in *Panario* Hær. XLII. contrà *Marcionitas* ubi de ordine Epiſtolæ Pauli ad Philemonem. *Apud ipſum* (nempe Marcionem)

nem) *habetur nona, apud Apoſtolum verò ultima eſt. Verùm in quibuſdam exemplaribus decimatertia eſt, ante eam quæ ad Hebræos ſcripta eſt, locata. Alia verò exemplaria, habent eam quæ ad Hebræos ſcripta eſt, decimam, ante duas ad Timotheum, & ad Titum, & ad Philemonem.* Hæres. LV. contrà Melchiſedecianos, *Cæterùm de ipſo Melchizedec dicunt, quod ſit ſine Patre, ſine matre, ſine proſapia; ex Epiſtolâ Pauli ad Hebræos id ipſum comprobare volentes.* Ibidem, *Spiritualiter non intelligentes ea quæ à ſancto Apoſtolo in Epiſtolâ ad Hebræos dicta ſunt.* Eundem Paulum Epiſtolæ authorem facit *Hæreſ* LXVII. Hieracitarum, & Hæres. LXIX. contrà Ἀῤῥιομανοῦντας, *aſſerentes ipſam Pauli non eſſe*; & alibi paſſim. Imò verò talem creditum jam olim ab ipſis hæreticis, profligatiſſimâ ſane *Ebionitarum* familiâ, haud obſcurè notat *Hær*. XXX. contrà Ebionæos; Paulum enim hi traducebant, quaſi ex quodam in Hebræos odio, ob negatam ſibi filiam ſacerdotis, ſcripſiſſet contrà Legem & ceremonias, quod

etiam de Epiſtolâ ad Hebræos videtur accipiendum. Imò ne ipſe *Marcion*, ſi fides *Epiphanio* Hær. XLII. Epiſtolã rejecit, ut non Pauli, ſed ut cum Paulinis quibuſdam aliis adulteratam: *Item primæ & ſecundæ ad Timotheum, & ad Titum, & ejus quæ eſt ad* Hebræos, *quæ feruntur apud ipſum, velut quæ non plenæ ſint, ſed adulteratæ.*

XIX. *Theophilus*, Alexandrinæ Eccleſiæ Epiſcopus, ſocius Epiphanij in causâ Origenis contrà Chryſoſtomum, quique cum *Hieronymo*, commutavit literas; Epiſtolâ Paſchali primâ, P*aulo eadem nobiſcum prædicante, Ieſus Chriſtus heri, & hodie* &c. *Hebr.* XIII. 8. Epiſtolâ tertiâ, ſub nomine P*auli Apoſtoli* citat locum *Hebr.* XIII, 7. ὧν ἀναθεωροῦντες τὴν ἔκβασιν τῆς ἀναστροφῆς.

XX. *Johannes* Epiſcopus Conſtantinopolitanus, *Chryſoſtomi* elogio inſignitus, Eudoxiæ impotentiâ, Epiphanij & Theophili injuriis ad extremum laceſſitus, commentatus eſt in Epiſtolam ad Hebræos ut Paulinam, Paulo perpetuò vendicat,

dicet, & in præfatione fuſiùs diſquirit, quî Gentium quum eſſet Apoſtolus, ad Hebræos ſcripſerit, Commentariorum in N T. Tomo VI. inter alia, πῶς οὐκ ἂν ἐπέστελλε τύποις, ὑπὲρ ὧν καὶ ἀνάθεμα γενέσθαι ἤθελε, διὰ τοῦτο ἔλεγε, γινώσκετε τὸν ἀδελφὸν Τιμόθεον &c. *Quomodo non ad eos ſcripſiſſet pro quibus & anathema fieri aliquando voluit; idcircò dixit, Cognoſcite fratrem Timotheum &c.*

XXI. In Actis *Concilij Epheſini*, inſtituti Anno Domini CCCCXXXI, ſub auſpiciis Theodoſij Iunioris; *Parte*, quæ eſt *Tom.* II. *Concil. General.* Inter Paulinas recenſetur Epiſtola ad Hebræos, ex quâ eâdem cum Epiſtolis aliis ſerie confirmantur articuli, 1. ὅτι θεὸς ὁ χριστὸς, ἑνώσει &c. 2. ὅτι Ζωὴ καὶ Ζωοποιὸς ὁ χριστὸς, καὶ ὅτι ὁ χριστοῦ θάνατος τῷ κόσμῳ Σωτήριος &c.

XXII. *Proclus* Epiſcopus Cyriæ, Homiliâ εἰς τὴν ἐνανθρώπησιν τοῦ Κυρίου, habitâ contrà Neſtorium, ante Concilium Epheſinum; πῶς αὐτὸς ἀπάτωρ ἢ ἀμήτωρ κατὰ τὸν Παῦλον, *Quomodo ipſe ſine patre, ſine ma-*

tre, ſecundùm Paulum? innuens locum ad Hebræos C. VII. 3.

XXIII. *Iſidorus Peluſiota*, Chryſoſtomi diſcipulus, clarus temporibus Concilij Epheſini, ſub Theodoſio juniore, Libro I. Epiſtolarum, Epiſt. XCIV. in locum *Hebr* IV. 13. τὰ γυμνὰ καὶ τετραχηλισμένα τῷ πολύφρονι γέγραπται Παύλῳ *ut ſcriptum eſt ſapientiſſimo Paulo*. Libro II. Epiſt. LVIII citaturus locum *Hebr*. 1, 3. de Chriſto effulgentia gloriæ &c. charactere Perſonæ Patris, Ταῦτα ἐννοήσας ὁ θεσπέσιος Παῦλος, καὶ ὥσπερ ἔνθους γενόμενος, *Hæc animadvertens divinus ille Paulus, & quaſi numine afflatus* &c. Sic alibi paſſim.

XXIV. *Cyrillus*, Epiſcopus Alexandrinus, Præſes Concilij Epheſini; Epiſtolam ad Hebræos utique Paulo tranſcribit; ita *Theſauro* de ſancta Trinit. λόγῳ α, citat locum *Hebr*. IX. 24. his verbis, ὁ Παῦλος ἐπιστέλλων, φησὶν, *Paulus in Epiſtolâ ſcribens dicit*; ſic locum adducturus *Hebr*. I. 1, 2, 3. Παῦλος Ἑβραίοις διαλεγόμενος, καὶ μετὰ πολλῆς παῤῥησίας, &c. *Paulus ad Hebræos diſſerens, & multâ quidem*

cum

cum dicendi libertate. Alibi γενώμεθα Παύλου λέγοντος, *Paulum dicentem audiamus,* & ſubjungit locum *Hebr.* 11 v. 1. Ita aſſertione XXXV. ὁ Παῦλος, ζῶν γὰρ ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐνεργὴς &c. *Paulus, Vivens enim eſt ſermo Dei & efficax* Hebr. IV. 12. Plura paſſim *in Dialogis.*

XXV. *Theodoretus,* Epiſcopus Cyri, cum Cyrillo aliquando commiſſus, præſens in utroque Oecumenico Epheſino & Chalcedonenſi; in argumento Epiſtolæ ad Hebræos, quod Commentario in eandem Epiſtolam præfixit, ex Latinâ recenſione Colonienſi: taxatis primùm Arianis ob Epiſtolæ contemptum hæc ſubjungit; *Ex quo literarum Apoſtolicarum fuerunt Eccleſiæ participes, ex illo etiam Epiſtolæ ad Hebræos utilitatem percipiunt.* Addit cauſas, tum rejectæ ab hæreticis Epiſtolæ; tum taciti à Paulo nominis & Apoſtolatus, ut qui Gentium non Hebræorum eſſet Apoſtolus. Idem *Theodoretus* alio argumento, ſi modò Theodoreti eſt, quod extat apud *Oecumenium* Comment. in hanc Epiſtolam, ſolvit plu-

ribus

ribus quæſtionem τίνος ἕνεκεν Ἀπόστολος ὑπάρχων ὁ Παῦλος πρὸς τὰ ἔθνη, Ἑβραίοις ἐπιστέλλει; *Unde Paulus, Gentium ſanè Apoſtolus, ad Hebræos ſcribat?*

XXVI. *Eulogius* Archiepiſcopus Alexandrinus, florens ſub Martiano Imperatore, medio quinto ſæculo, ut ex Photij Bibliothecâ, in excerptis Eulogianis *Cod.* ccxxx; L. II. Contrà Novatianos, apud eundem *Photium Cod.* cccxxx. reſpondens objectioni Novatianorum ex loco *Hebr*. VI. 4. X. 24. προφέρουσιν οἱ ἀπὸ Νουάτου τὸ Ἀποστολικὸν ῥητὸν, τὸ φάσκον. τοὺς ἅπαξ φωτισθέντας &c. *Proferunt Novatiani dictum Apoſtoli, docens, Impoſſibile* &c. De eodem loco; φησὶν ὁ θεσπέσιος Παῦλος, *dicit divus Paulus*; οὕτως οὖν ἀφίησι τὴν τοιαύτην στοιχειώδη διδασκαλίαν ὁ Παῦλος, καὶ ἐπὶ τὴν τελειότητα ἔρχεται. *Sic ergo omittit elementalem illam doctrinam Paulus, & ad perfectionem venit.* Sic alia citaturus loca ex eodem Epiſtolio, λέγει ὁ Ἀπόστολος; ὡς αὐτὸς ὁ Ἀπόστολος φησί.

XXVII. *Jobius* Monachus Primaſio, Caſſiodoro, aliiſque Latinæ Eccleſiæ ſcriptoribus σύγχρονος, Commentario cui titulum fecit, οἰκονομικῆς πραγματείας, ſive de Redemptionis myſterio, Libro IX, Κατὰ γὰρ τὸν θεῖον παῦλον, ἐνεκαίνισεν ἡμῖν ὁδὸν πρόσφατον καὶ ζῶσαν, καὶ οὐκ εἰς χειροποίητα ἅγια εἰσῆλθεν &c. *Nam ſecundum Beatum Paulum*, adducitque loca *Hebr*. X. 24. IX, 24. VI. 20. Videatur *Photij* Biblioth. Cod. CCXXII. p. 651, editionis Pauli Stephani.

XXVIII. *Johannes Damaſcenus*, Monachus & Presbyter, juxtà quoſdam Theodoſio Magiſter Epiſtolarum, reverà aliquot ſæculis junior, & Leonis demum Iſauri temporibus clarus, octavo ſæculo: περὶ τῆς ὀρθοδόξης πίστεως L. IV. C. XVIII. recenſens Novi Teſtamenti Libros, Epiſtolam hanc reliquis Paulinis accenſet; Παύλου Ἀποστόλου Ἐπιστολαὶ δεκατέσσαρες, *Pauli Apoſtoli Epiſtolæ quatuordecim*. Paſſim citat ſub nomine Pauli, & Apoſtoli.

XXIX. *Theodorus*, cognomento *Studites*, clarus ſub Conſtantino Copronymo & ſucceſſoribus, ſub finem octavi, &

initia noni ſæculi familiaris Nicephoro Patriarchæ: in ſermonibus Catecheticis, aliquoties profert loca Epiſtolæ, ſub nomine *Apoſtoli.*

XXX. Nicephorus, Patriarcha Conſtantinopolitanus, author τῆς χρονογραφίας; idem aliis cum Nicephoro illo Iconolatrâ ſede Patriarchali pulſo ſub Leone Armenio, ſcriptore ἱστορικοῦ συντόμου, aliis meritò nonnihil junior: in illâ ſuâ Chronographiâ, à Scaligero inſertâ chronico Euſebiano, refert inter ſcripta N.T. τὰ ἐκκλησιαζόμενα, καὶ κεκανονισμένα, παύλου ἐπιστολὰς ιδ. *Pauli Epiſtolas quatuordecim.*

XXXI. Photius, Patriarcha itidem Conſtantinop. clarus medio nono ſeculo, ſub Michaële III. & Baſilio Imperatoribus, cum Nicolao Papa mutua vibrans anathemata; quid de authore Epiſtolæ ad Hebræos ſentiat, prodit aliquoties in Μυριοβίβλῳ. Imprimis Codice XLVIII. & CXXI, ubi de Caio & Hippolyto Epiſtolam Paulo negantibus; quod ut novum & à veritate alienum memorat, refértque id inter alia τῆς ἀκριβείας λειπόμενα.

XXXII.

XXXII. *Oecumenius*, poſterioris quidem, ſed nec adeò certæ ætatis; Commentario in Epiſt. ad Hebræos, paſſim eam Paulo adſcribit. Imprimis in triplici ὑποθέσει ſeu argumento Epiſtolæ in limine præfixo. Quorum primum depromptum ex *Athanaſio* in ſynopſi, alterum inſcriptum *Theodoreto*, de quo ſuprà; tertium pluribus & urgentiſſimis rationibus evincit eſſe Paulinam. Et quidem primò, reſpondet objectionibus quæ petuntur à diverſitate ſtyli, aut à nomine non præfixo: ſecundò θετικῶς Pauli eſſe Epiſtolam probat μαρτυρεῖται δὲ καὶ ἐν τοῖς ἑξῆς ἡ Ἐπιστολὴ ὑπάρχουσα Παύλου 1. τῷ γράφειν, ὅτι καὶ τοῖς δεσμοῖς μου συνεπαθήσατε, 2. καὶ ἐκ τοῦ λέγειν, περισσότερον εὔχεσθε, ἵνα τάχιον ἀποκατασταθῶ ὑμῖν; 3. καὶ ἐκ τοῦ λέγειν, γινώσκετε τὸν ἀδελφὸν ἡμῶν Τιμόθεον ἀπολελυμένον &c. Ubi triplici argumento ex ipſâ Epiſtolâ mutuato probari dicit, quod ſit Pauli, 1. *dum ſcribit, Nam & de vinculis meis condoluiſtis; dum dicit, Orate amplius;*

plius , ut ocitius reſtituar vobis ; dum dicit , ſcitote Fratrem noſtrum Timotheum ſolutum eſſe &c. Ibidem , πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα γνωρίζουσιν ἡμῖν αὐτῷ τυγχάνειν ἐπιστολὴν , ὡς καὶ ἡ ἀνάγνωσις αὐτὴ προϊοῦσα διδάσκει. *Multa etiam alia palàm faciunt illius eſſe Epiſtolam , ut & lectio ipſa ſequens docebit.*

XXXIII. *Theophylactus*, Archiepiſcopus Bulgariæ, undecimo jam ſæculo, Græcorum Patrum noviſſimus ; Commentario in Epiſtolam , acerrimum ſe receptæ ſententiæ defenſorem profitetur. In Præfatione , poſtquam Paulum Hebræis inviſum fuiſſe monuit , imò nec quidem gratiâ valuiſſe apud converſos Hebræorum , annectit rationes quæ ipſum nihilominus ad ſcribendum impulerunt ; eaſdem ſanè cum rationibus *Chryſoſtomi*, & aliorum. ὥσπερ οὐκ ἐπετράπη βαπτίζειν , ἐβάπτισε δὲ ὅμως , οὕτω καὶ Ἑβραίοις ἐκ περιουσίας (alij ἐκ περιτομῆς) ἐπιστέλλει. Σφόδρα αὐτῶν ἐκήδετο , ὑπὲρ ὧν ἀνάθεμα καὶ γενέσθαι ηὔχετο.

Quem-

Quemadmodum non incumbebat illi munus baptizandi, baptizabat tamen, ſic & Hebræis ex abundanti charitate ſcribit. Summoperè ſanè de illis ſollicitus, pro quibus & anathema fieri exoptavit. Subjungit tempus exaratæ Epiſtolæ, facitq; ſaltem vetuſtiorem poſteriori ad Timotheum.

XXXIV. Tandem ſubnectimus *Græcorum Codicum*, plerorumque & antiquiſſimorum fidem. Quorum conſtans inſcriptio eſt, τοῦ ἁγίου παύλου, vel παύλου τοῦ Ἀποςόλου, ἡ πρὸς Ἑβραίους Ἐπιςολή. *Beza* ſub initium annotationum, *Ita ſcriptum invenimus in omnibus noſtris Codicibus, uno tantùm excepto, in quo duntaxat ſcriptum erat,* πρὸς Ἑβραίους. Idem codices R. *Stephano* in recenſione ſuâ N. T. uſurpati. Cujus quanquam inſcriptionis originem non ab ipſo Paulo derivemus, & antiqua fuerit, & Græcorum in eo conſenſus argumentum. *Syrus* ſimpliciter, אגרתא, דלית עבריא *Epiſtola ad Hebræos.* Sed inſcriptionis illa ratio communis aliis Epiſtolis, quoad Syrum Interpretem, neque Pauli nomen hîc tacitum magis,

quam

quam in inſcriptione Epiſtolæ ad *Galatas*, *Epheſios*, &c.

XXXV. Atque ita perpetuâ ſerie intelligimus, quanti Orientalis Eccleſia, jam inde à primis temporibus, Epiſtolam fecerit; ut Paulo tranſcripſerit; ut eidem conſtantiſſimè vindicârit; ut controverſias de illius ſive Authore, ſive Authoritate in Hæreticorum rejecerit pertinaciam; ut traditionem de ſcriptore Paulo inde ab Apoſtolorum filiis derivârit; ut denique nullus ex magna illa turba Patrum, ſecùs vel ſcripſerit vel ſenſerit; quantùm ex illorum ſcriptis aſſequimur. Unde *Hieronymus* Epiſt. CXXIX. ad Dardanum. *Illud noſtris dicendum eſt, hanc Epiſtolam quæ inſcribitur ad* Hebræos, *non ſolùm ab Eccleſijs Orientis, ſed ab omnibus retrò* Eccleſijs, *& Græci ſermonis ſcriptoribus, quaſi* Pauli *Apoſtoli ſuſcipi.* Ad quem locum *Eraſmus*, pertinaciſſimus alias oppoſitæ ſententiæ vindex, ne auſus quidem hiſcere.

XXXVI. Auſus id tamen *I. Camero*, qui Græcorum in eo conſenſum, gemina

exceptione ſolicitandum cenſuit. Prima eſt, *conſenſum illum non eſſe univerſum, dubitâſſe enim Euſebium, an ſit Pauli, & in eam rem citare Clementem Alexandrinum.* Sic ille Quæſt 11. in Epiſt. ad Hebræos: Quæ ſanè miramur excidiſſe Cameroni I Dubitâſſe ipſum Euſebium, ne licuit quidem ſuſpicari. Nec ſinunt, quæ ex *Euſebio* ſuprà §. VI. adduximus in medium, quæ item ex *Theodoreto*, & *Gobaro*. II. Citâſſe *in eam rem* Clementem Alexandrinum ſomniavit Vir eruditus. Sanè de Clementis τῶ ϛρωματέως ſcriptis agens, ſiſtit eum pro Paulo authore ſentientem. Hujúſque eum ſententiæ vindicem atque aſſertorem facit eximium. Neque tamen ut ſibi, aut Clementis deceſſoribus, aut Græco ulli ſcriptori dubiæ & controverſæ. III. Fortè ad locum illum Euſebij reſpexit Vir cætera Doctiſſimus, quo Epiſtolam ad Hebræos refert inter ἀντιλεγόμενας γραφὰς, Hiſt. Eccleſ. Lib. VI. C. XI. Attendens ſanè non ſuam, non ullius Græci, ſed Latinorum quorundam, ac Romanæ praxim Eccleſiæ, notatam illi antè L. III. C. III.

XXXVII.

XXXVII. Altera Cameronis exceptio eſt: *Primum omnium qui Epiſtolam Paulo Apoſtolo adſcribit, fuiſſe Clementem Alexandrinum. Sed rationes quibus impulſus fuit, ut eam Paulo attribueret vanas eſſe & frivolas, ejúſq; teſtimonium non debere eſſe magni momenti.* Imò verò vana, & frivola, nullius adeò momenti Cameronis aſſertio. Neq; hæc tam ex tripode, quin potiùs ex plauſtro. I. *Clemente* antiquiores *Irenæus*, *Iuſtinus*, quorum jã antè exploravimus mentem, ut nihil jã de Areopagitâ. Antiquior toto ſæculo *Clemens Romanus*, quem mox adſtipulantẽ intelligemus. II. Nec dubium quin ſi plura ad ſeram hanc poſteritatẽ vel *Dionyſij*, *Polycarpi*, vel *Ignatij*, vel *Iuſtini*, vel primorum Orientalis Eccleſiæ antiſtitũ promanâſſẽt monimenta, his ſolis teſtibus ac Iudicibus, hoc quicquid eſt controverſiæ deciſum foret. III. Quin ipſe *Clemens* apud Euſebiũ, L. VI. C. XI. vel XIV. à majoribus hęc ſua arceſſit. ἤδη δὲ ὡς ὁ μακάριος ἔλεγε πρεσβύτερος &c. *Iã verò ſicut beatus quidam presbyter dicebat.* nẽpe quâ de cauſâ non ſe Paulus Hebræorũ inſcripſerit Apoſtolũ. Sic

G 2 *Ori-*

Origenes Clementi proximus, Paulum authorem traditum, ἀπὸ τῶν ἀρχαίων ἀνδρῶν ſic *Athanaſius*, ἀφ' ȣ̃ Ευαγγέλιον κατήγγελται. Sic *Hieronymus*, ab *omnibus Græci ſermonis ſcriptoribus*. IV. Rationes quibus impulſus, *ut eam Paulo attribueret*, Clemens nullas profert. Tantùm abeſt ut *variæ* ſint & *frivolæ*. Habet ſanè quaſdam nec contemnendas; cur Epiſtolam *Hebraicè* ſcriptam credat; cur etiam *Pauli Apoſtoli* nomen prætermiſſum. At Paulum ipſum eſſe authorem, quocunque tandem idiomate ſcripſerit, non tam probat quàm ſupponit. V. Clementis teſtimonium non *debere eſſe magni momenti*, in quibuſdam fateor. Quando, aut Legem per ſe Judæis, aut Philoſophiam Ethnicis ſalutarem facit; quando Paulum ad Sybillarum & Hydaſpis provocantem oracula ſuóq; calculo comprobantem introducit; quando nimia quadam facilitate ἀπόκρυφα & ψευδεπίγραφα varia, verè ἄνθρακας ἀντὶ θησαυρῶν nobis obtruſit; quando magno ipſi in pretio Evangelia Ægyptiorum & Hebræorum, Conciones Petri & Pauli,

Pauli, Traditiones Matthiæ, Epiſtola Barnabæ, &c. At nullius eſſe momenti in aliis, v. g. quando de Epiſtolâ ad Hebræos cũ Græca omni antiquitate, quando de Catholicâ Judæ, &c. benè ſentit, gratis & fruſtrà *Camero*. VI. Denique, quâ hic aſſeruit fide, *ante Hieronymum* Latinorum neminem affirmâſſe eam eſſe Pauli Apoſtoli, eâdem, neminem Græcorum *ante Clementem*. Prius enim, quod ex *Eraſmo* & paucis aliis Camero didicerat, jam jam imus deſtructum.

CAPUT VII.

Latinorum teſtimonia. Cauſa accuratioris indaginis. Qui Paulo Epiſtolam tribuêre. Citantur inde à Clemente Romano, ad ætatem Scholaſticorum. Sexaginta ferè ſcriptores pro Paulo adducti. Series temporum in citatione obſervata. Subinde quædam vel notata vel illuſtrata.

I. De Græcis hactenus. Supereſt *Latinorum* Patrum de hac lite ſententia. Eò accuratiùs, ſepoſito partium ſtudio, explo-

ploranda, quod diverſum ſentire viſi ab Eccleſiis Orientis. De Romanâ Eccleſia *Euſebius*, Hiſt. Libr. III. C. III. ὅτι γε μήν τινες ἠθετήκασι τὴν πρὸς Ἑβραίους, πρὸς τῆς Ῥωμαίων Ἐκκλησίας, ὡς μὴ Παύλου οὖσαν αὐτὴν, ἀντιλέγεσθαι φήσαντες οὐ δίκαιον ἀγνοεῖν *Quòd verò quidam Epiſtolæ ad* Hebræos *derogârint, dicentes eidem ab Eccleſiâ Romana, tanquam quæ Pauli non ſit, contradici, in obſcuro relinquere minimè conſentaneum eſt.* Hieronymus Catalogo ſcript. Eccleſiaſt. in *Caio*, Romanæ urbis Epiſcopo, *Epiſtolas quoque Pauli tredecim tantùm enumerans, decimam quartam, quæ fertur ad Hebræos, dicit non ejus eſſe: Sed & apud Romanos uſque hodie, quaſi* Pauli *Apoſtoli non habetur.* Simile quid habet Epiſt. CXXIX. ad Dardanum; *Quòd ſi eam Latinorum conſuetudo non recipit inter ſcripturas Canonicas, nec Græcorum quidem Eccleſiæ Apocalypſim Johannis* &c. Idem de Latinis alij, ut videbitur infrà, tradidêre. Agedùm ergò, primò per ſingulas Latinorum Patrum ætates, mentem illorum indagemus. Citatis

tis perpetua ſerie inde à Clemente Romano, ad ætatem Scholaſticorum, qui Paulinam credidêre. Deinceps motæ ex Euſebio & Hieronymo inſtantiæ, alia quamvis à *Baronio* fide, occurſuri.

II. *Clemens Romanus*, Apoſtolis coævus, de quo ſecundùm *Hieronymum*, Paulus ad Philippenſes. C. IV. 3, in Epiſtolâ, quam ad Corinthios ex perſonâ Romanæ Eccleſiæ, ſcripſiſſe fertur, quámque *Euſebius* ἀνωμολογουμένην παρὰ πᾶσιν, Hiſt. L. III. C. XXXII. Epiſtolam ad Hebræos aliquoties citat, & quoad ſenſum, & quoad verba. Ita *Euſebius*, loco ſuperiori capite allegato §. VII. Ita *Hieronymus* in Clemente: *Sed & multis de eadem Epiſtolâ non ſolùm ſenſibus, ſed juxtà verborum quoque ordinem abutitur.* Iam ſanè, ſi Epiſtola Clemente anterior, ſi Clementi citata, ſi in Canonicis eidem habita, cui niſi Paulo ex Apoſtolorum choro tribuenda? de Clemente idem affirmat *Gobarus* apud Photium Cod. CCXXII. Κλήμης μέντοι καὶ Εὐσέβιος &c. ταῖς ἄλλαις (Παύλου) συναριθμοῦσι ταύτην Ἐπιστολαῖς. De Clemente Ro-

mano ſermonem eſſe, conſtat ex verbis annexis; καὶ φασὶν αὐτὴν ἐκ τῆς Ἑβραΐδος μεταφράσαι τὸν εἰρημένον Κλήμεντα; *& dicunt ab eodem Clemente ex Hebræo ſermone in Græcum fuiſſe translatam.* Quod Clementi Romano à Veteribus tributum. Huc faciunt omnia illa *Clementis Alexandrini, Origenis, Euſebij*, aliorum teſtimonia, de Clemente Epiſtolæ non ſcriptore, ſed Interprete. Quo ipſo inter Paulinas à Clemente innuunt fuiſſe exceptam. Ex quâ etiam translationis famâ, nata opinio de Clemente ipſo authore Epiſtolæ. Quod ſi illorum obtineret ſententia, qui LXXXV. Canones Apoſtolicos à Clemente collectos arbitrantur, (Gelaſio pridem, Gratiano, & Trullanâ Synodo reluctantibus,) ſanè Canone LXXXIV, inter libros N.T. recenſentur Παύλου ἐπιστολαὶ δεκατέσσαρες, *Pauli Epiſtolæ quatuordecim.* Quanquam nec hic canon genuinus eſt cordatioribus ex Pontificiis; ob expunctam Apocalypſim, admiſſas verò Clementis Epiſtolas, & VIII. Conſtitutionum Libros.

III. Quæ ſecundo ſæculo fuerit ſententia Latinorum, haud ſanè ex illius ævi ſcriptis intelligimus. Vix enim eorum genuini quicquam &ſynceri ad nos transmiſſum. Si fortè *Minucium* unum excipias, quem tamen *Tertulliano* poſtponit *Hieronymus*, & ex eo *Tritbemius* de ſcript. Eccleſ. Cujuſque nec argumentum, nec genus dicendi, de Epiſtolâ nos certiores reddere patiebatur. Non magis quàm de illius mente circa *Univerſalitatem* miſericordiæ, redemptionis, & vocationis, quam ex *Minucio*, ineptiſſimus Rhapſodus, probare nuper lepidè ſatagebat. Certum tamen hoc ſæculo moveri inter Latinos quoſdam cœptã, ipſam hanc de Authore Epiſtolæ controverſiam. De quo dicendum infrà fuerit fuſiùs & diſtinctiùs.

IV. Nihil obſtat tamen, quò minùs ſanctiſſimi Latinæ Patres Eccleſiæ, pauciſſimis demptis, perpetua ſerie ab antiquiſſimis temporibus Paulo Epiſtolam transcriptum iverint. *Cyprianus*, Epiſcopus Carthaginenſis, ſecundus Latinorum

rum Patrum, magnus Tertullianei nominis æſtimator, martyrio ſublatus tertio nonnihil inclinante ſæculo, Epiſtolam ad Hebræos ut Paulinam citat, Libro de Cardinal. Operibus Chriſti ad Cornelium. Quod licet opus, *Poſſevinus*, & *Eraſmus* Cypriano affictum cenſent, refert ſanè in plurimis genium Cypriani, & pervetuſtum eſſe in confeſſo eſt. Pariter inter opera *Cypriani*, & ſub ejus nomine, habetur *Expoſitio in ſymbolum Apoſtolorum* (*Ruffino* aliàs adſcripta) cujus articul. 36. inter Novi Teſtamenti Libros recenſentur *Pauli Apoſtoli Epiſtolæ quatuordecim*. Quod excipitur, nuſpiam uſurpari Epiſtolam Cypriano in ſcriptis confeſſis & ἀδιςάκτοις, infrà notamus.

V. *Arnobius* Presbyter, Philoſophus & Rhetor, quarto ineunte ſæculo in Africâ celebratus, Commentario in Pſalmum CIV. (ſi modo Arnobij eſt, ex *Trithemij*, *Eraſmi* aliorúmque etiam mente) citaturus Caput VI. Epiſtolæ ad Hebræos, *Paulus clamat Hebræus ex Hebræis*. Libris vero VII. adverſus Gentes

Epi-

Epiſtolæ nullus meminit. Nec mirum rationibus pugnans non authoritate; Platonem veriùs, quàm Paulum objectans; proprio Gentiles gladio, rariùs alieno ſcripturarum jugulans; Iuſtinum, Minucium, Tertullianum, Cyprianum, anteceſſores in ſimili imitatus argumento. Ut non procedat negativa illa quorundam ab Epiſtolâ non citatâ ad rejectam, argumentatio.

VI. *Lactantius Firmianus*, diſcipulus Arnobij; florens ſub Diocletiano & Conſtantino, & de quo *Trithemius*, de ſcript. Eccleſ. *in arte dicendi poſt Ciceronem facilè obtinuiſſe principatum*, pari cum cæteris incedit paſſu. Paulum Epiſtolæ authorem nec affirmat, nec negat. Totus in Gentilibus confutandis, & principiis ipſis Chriſtianę religionis vindicandis, occupatus. Ratione ergò uſus, & argumentis, & poëtarum, philoſophorum, Sibyllarum, Triſmegiſti, authoritate, pauli nequaquam. Hinc ipſe *Lactantius* divinarum Inſt. Lib. v. C. iv. Gentiles *non ſcripturæ teſtimonijs, quam*

illi

illi utique vanam, fictam, commentitiam putant, ſed argumentis & ratione eſſe refellendos. Hinc ob eam in profanarum religionum errore ſubvertendo dexteritatem, *Apollinaris* Ep. I II. ad Claudian. *Inſtruit ut Hieronymus, adſtruit ut Auguſtinus, deſtruit ut Lactantius.* Prophetas tamen nonnunquam, ob eventum vaticiniorum adhibet in cauſæ ſubſidium. Interim Epiſtolam ad Hebræos adſcripſiſſe *Paulo*, vel ex omnium ferè Latinorum, quotquot etiam ex *Afris*, poſt Lactantium ſcripsêre conſenſu colligimus.

VII. Certè *Marius Victorinus Afer*, clarus ſub Conſtantio & Conſtantino, etiam Juliano Principibus, de quo *Hieronymus* in ſcript. Eccleſ. adverſus Arrium Libro I. *Idcircò adjecit Paulus, quouſque ponat omnes inimicos, ſcabellum pedum* qui locus extat *Hebr.* x. 13. Alibi Libro II. *Ipſum ſubſtantiam dicit Paulus ad Hebræos, Hebr.* I. 3.

VIII. *Optatus itidem Afer*, Milevitanus, in Numidiâ Epiſcopus æqualis Victorino: Libro VI. adverſus Parmenianum Dona-

Donatiſtam : citat pariter locum Paulinum *ad Hebr.* VIII. 10. *de novo Fœdere pangendo poſt illos dies*, &c. Non quidem expreſſo *Pauli Apoſtoli* nomine, ut affirmat *Baronius*, ſed eo haud obſcurè notato.

IX. *Hilarius*, Epiſcopus Pictavienſis, Latinæ Eloquentiæ Rhodanus, clarus ſub Conſtantio, mortuus Valentiniano & Valente regnantibus; Libr. IV. de Trinitate, *Facturam autem, per id quod* Paulus *ad Hebræos dixerit. Tanto melior factus eſt Angelis* &c. *Hebr.* I. 4. Arianæ idem ille hæreſeos profligator acerrimus, atque adeò Epiſtolæ vindex.

X. *Gregorius Bæticus*, Hiberi Epiſcopus, ſub Valentiniano & Valente Imperatoribus; Libro de fide, Epiſtolam inducit ut Paulinam, *Alibi docet Apoſtolus de Filio Dei eſſe ſcriptum. Et adorent eum omnes Angeli* &c. *Hebr.* I. 6. Quin & ipſe à partibus Catholicorum contrà Arianos ſtetiſſe fertur, apud *Euſeb.* Chronicorum Libr. poſter. in Valentiniano & Valente. Torſerit ergò in Arianos egregia, quæ Epiſtola ſuppeditat, argumenta.

XI.

XI. *Synodus Romana*, ſub *Damaſo* E-piſcopo Romano, adverſus hæreſim Apollinaris, Timothei, & ſectatorum, indicta A.C. CCCLXXIII. Valentiniani, x. (ut *Baronius* ad eundem annum T. IV. Annal. Eccleſ.) ſancivit numerum Canonicorum, & *Paulinis* Epiſtolis accenſuit *unam ad Hebræos*. Cujus licet Synodi Acta penitus interciderint, hinc inde ex fragmentis nonnulla reſtituta. De hoc Canone alibi *Baronius* ad A.C. LX. num. LIII. item ad A.C. CCCCV. num. LXIII.

XII. *Fauſtinus*, Presbyter Romanus, clarus ſub Valentiniano & Theodoſio; Libro de fide contrà Arianos ad Flaccillam, Cap. IV. adducturus locum *Hebr.* I. 5. *Ad quem Angelorum dixit* &c. utitur his verbis, *Paulus Apoſtolus ait in Epiſtolâ ſuâ.* Ita locis paſſim alijs Epiſtolam ſub Pauli Apoſtoli nomine citat.

XIII. *Ambroſius*, Mediolanenſis Epiſcopus, magni & excelſi vir animi, natus ſub Conſtantino Magno, denatus ſub Theodoſio, quarto nondum expirante

ſæ-

ſæculo ; ſcripſiſſe fertur Commentarium in Epiſtolam ad Hebræos , quam vocat *Beati Pauli Apoſtoli.* In Procemio verò ſic loquitur. *Qua ratione quóve conſilio ſcripſerit Beatus Paulus genti ſuæ populo Hebræorum, ipſius verbis deprehenditur. Timuit eis, ne ſuperatis tentationibus ad infidelitatem relaberentur.* Ibidem exponit cauſas ſuppreſſi nominis , & odij Judæorum in Paulum. *Quare autem Apoſtolus morem ſuum peculiarem ſcribendi ac phraſim non ſervaverit , vel nominis ſui vel Apoſtolatus dignitatem ſubticuerit, conſpicuum eſt* &c. Nec clàm nobis eſt, quid de hoc Commentario , ut addititio plerique eruditorum cenſent. Inter eos, *Clar. Rivetus* Crit. Sacr. L. III. C. XIX. Eraſmo ſubſcribens, & *David Blondellus* de Epiſcopis & presbyt. ſect. II. Teſtimonio XXI. qui *ex Chryſoſtomo & Hieronymo compaginatam farraginem* vocat. Quod etiamſi vel maximè largiamur , & Commentarios illos vel *Remigij*, vel *Anſelmi*, vel alius cujuſdam eſſe arbitremur, atqui idem

idem *Ambroſius*, utique Epiſtolam uſurpat ut Pauli. Imò ferè totam ſparſim quinque Operum Tomis interpretatur. De Ambroſio ipſe *Eraſmus*, in Cap. XIII. Epiſt. ad Hebr. *Ambroſius licet in hanc unam non ediderit Commentarios, tamen ejus teſtimoniis non infrequenter utitur, & videtur eam Paulo tribuere.*

XIV. *Philaſtrius*, Epiſcopus Brixienſis, æqualis Ambroſio; Libro de Hæreſibus, Hæres. XLI. ſpecialem hæreſim conſtituit eorum, qui Epiſtolam ad Hebræos Pauli eſſe inficiantur. *Sunt alii quoque qui Epiſtolam Pauli ad* Hebr*æos non aſſerunt eſſe ipſius, ſed dicunt aut Barnabæ eſſe Apoſtoli, aut Clementis de urbe Româ Epiſcopi*: Rationes tres potiſſimùm adducit, quarum prima eſt, *quia rhetoricè ſcripſit, ſermone plauſibili*; altera quia *Chriſtum factum dicit*; tertia quia favere videtur *Novatianis*.

XV. *Hieronymus*, Presbyter, natus ſub Conſtantio, florens ſub Theodoſio, denatus ſub Honorio extremâ jam ſenectute, Paulum Epiſtolæ authorem non uno

loco

loco pronunciat. Libro de Scriptoribus Eccleſiaſt. in *Paulo*, reddens cauſas variantium circa Epiſtolæ ſcriptorem ſententiarum, *Vel certè quia Paulus ſcribebat ad Hebræos & propter invidiam ſui apud eos nominis, titulum in principio ſalutationis amputaverit. Scripſerat autem ut Hebræus, Hebræis Hebraicè, &c. & hanc cauſam eſſe, quòd à cæteris Pauli Epiſtolis diſcrepare videatur.* Alibi Epiſtolâ CXXIX. ad Dardanum, poſtquam varia ex Epiſtolâ ad Hebræos protuliſſet in medium, obiter movet controverſiam de *Authore* & *Authoritate* Epiſtolæ; & poſthabitâ quorundam Latinorum conſuetudine, Comment. ad Galat. C. 1. opponit *Græcorum omnium & Eccleſiarum Orientis de Paulo* ſcriptore conſenſum; monet dubia itidem exorta in Græcorum Eccleſijs de Apocalypſi Johannis; móxque ſubjungit, *Nos tamen utraque ſuſcipimus, nequaquam hujus temporis conſuetudinem ſed veterum ſcriptorum authoritatem ſequentes, qui*

plerumque utriuſque abutuntur teſtimonijs, &c. Epiſtolâ cxxvi. ad Euagrium, agens de Melchiſedeco, *Præterea plenius eſſe tractatum in Epiſtolâ ad Hebræos, quam omnes Græci recipiunt, & nonnulli Latinorum*. Ibidem ſæpiùs, *Affirmat Apoſtolus*, *Apoſtolus in Epiſtolâ ſuâ ad Hebræos*. Alibi Commentar. in Eſaiam, L. iii. C. viii. *Cæterùm beatus Apoſtolus in Epiſtolâ quæ ad Hebræos ſcribitur* &c. Commentarior. Libro ix. in *Ezech.* C. xxviii. *Et Paulus Apoſtolus loquitur (ſi quis tamen ad Hebræos Epiſtolam ſuſcipit,) Acceſſiſtis ad Sion montem* &c. Comment. in Matt. ad Caput xxvi. Tomo vi. Lib. iv. *Nam & Paulus in Epiſtola ſua, licet de ea multi Latinorum dubitent, quæ ſcribitur ad Hebræos*. Comment. in Epiſt. ad Epheſ. Cap. ii. *Neſcio quid tale & in alia Epiſtola (ſi quis tamen eam recipit) Paulus ſubindicat dicens* &c. Comment. in Epiſt. ad Titum Cap. ii. *Relege ad Hebræos Epiſtolam Pauli Apoſtoli, ſive cujuſcunque alterius eam eſſe putas*. Comment. in Epiſt. ad Galat. Cap. i. exponit ratio-

rationes ob quas non ſe *Apoſtolum* hîc, ut aliàs, inſcripſerit. Libro de Nomin. Hebraicis, Epiſtolam ad Hebræos ordine inter Paulinas recenſet, & præponit Epiſtolis ad *Timotheum* &c.

XVI. *Gaudentius*, Epiſcopus Brixienſis, ſucceſſor Philaſtrij, cum Ambroſio ſtidem florens; de manducat. agni Paſchal. ſermone II. *Lumborum ratio quæ ſit, ſignificat Apoſtolus ad Hebræos, Adhuc (inquit) in lumbis Patris erat Levi. Hebr.* VII. 10. Sermone XIII. ſub initium, *Quoniam vetus lex, ut ait Apoſtolus, umbra erat futurorum bonorum, Hebr.* X. 1.

XVII. *Ruffinus* monachus, & Aquilejenſis Eccleſiæ presbyter, qui & in Hieronymum ſcripſit, *Invectivarum libros*: in ſymbolo ad Laurentium Epiſcopum, Tomo IX. Oper. Hieronymi, Epiſt. XIX. *Credo igitur primò omnium ponitur, ſicut Paulus Apoſtolus ad Hebræos ſcribens dixit, Credere oportet accedentem* &c. *Hebr.* XI. 6. Infrà, *Idem Apoſtolus iterum ad Hebræos ſcribens dicit. Quia per ipſum ſæcula inſtituit* &c. *Hebr.* I. 3. Tandem enume-

numeraturus novi ac Veteris Teſtamenti volumina, *Novi verò quatuor Evangelia, Actus Apoſtolorum quos deſcribit Lucas, Pauli Apoſtoli Epiſtolæ quatuordecim.*

XVIII. *Auguſtinus* Afer, Hipponenſis Epiſcopus, ſacræ decus omne antiquitatis, calculo idem ſuo comprobavit; De doctrinâ chriſtianâ, L.II. C.VIII. Tomo III. διδακτικῶν, agens de Libris Canonicis eorúmque numero, *Novi Teſtamenti terminatur authoritas, quatuor Libris Evangelij* &c. *quatuordecim Epiſtolis Pauli Apoſtoli, ad Romanos* &c. *ad* Hebræos. De civitate Dei, L.XVI. C.XXII. agens de Melchiſedeco, *De quo in Epiſtolâ quæ inſcribitur ad* Hebræos, *quamplures Apoſtoli Pauli eſſe dicunt, quidam verò negant, multa & magna conſcripta ſunt.* Ad quæ verba *Ludovicus Vives*, *Hieronymus, Origenes, Auguſtinus, & alij Veterum de hoc ambigunt. Ante ætatem* Hieronymi *à Latinis ea Epiſtola recepta non erat inter ſacras. De hac re multis & doctis verbis diſputat Eraſmus noſter* &c.

Mirâ

Mirâ ſanè in affirmando temeritate. De Hieronymo, de Origene, de Græcis omnibus videmus. De Latinis ante Hieronymi tempora infrà accuratiùs diſquirimus. Quâ etiam fide *Eraſmus* in hac quæſtione verſatus ſit, ſuo docemus loco. Quod verò ambigiſſe putet magnum *Auguſtinum*, in eo τȣ͂ παντὸς ἀναμφισϐήτως ἡμάρτηκε. Ambigitne, qui ſuprà in definiendo Canone, *quatuordecim* Pauli dicit *Epiſtolas*, eam quæ eſt ad Hebræos complexus? Et quidem in ſcripto non *agoniſtico*, non *homilico*; ſed *dogmatico*, ubi jam docet, inſtruit & animi ſenſa ſui cautiùs & libratiùs promit? Qui in amplâ illâ operum ſegete toties Epiſtolam ut Pauli uſurpat Apoſtoli? Qui illo ipſo loco de *Civit. Dei plurium* teſtimonio P*aulo* vindicari docet, & de cætero, ad quorundam Latinorum conſuetudinem, minimè ſanè ſuam, reſpicit?

XIX. Synodus Carthaginenſis tertia, cui & Auguſtinus interfuit, celebrata A. C. CCCXCVII, Arcadij & Honorij

 Impe-

Imperatorum III. Ejus Capitul. XLVII. inter Canonicas Scripturas, legendas in Eccleſiâ, recenſentur *Pauli Apoſtoli Epiſtolæ* XIII. *ejuſdem ad* Hebr*æos una*. Quanquam juxtà alios hic Canon fuerit XXIV. Concilij Carthaginenſis, habiti conſulatu Honorij XII. Theodoſij VIII. Papâ Zozimo; juxta *Baronium* alterius Concilij inſtituti ſub Bonifacio Papâ, de quo Annal. Tomo I. ad A. C. CCCCXIX. num. XCV.

XX. *Paulinus* Epiſcopus Nolanus, σύγχρονος Auguſtino & Hieronymo, vir ſummæ exiſtimationis; in eandem cum cæteris ſententiam de Paulo Epiſtolæ ſcriptore, conceſſit. Fidem faciunt, quæ illius hodieque ſuperſunt, in quibus Epiſtolam aliquoties citat ut *Pauli Apoſtoli*; Conſuli poſſunt *Paulini Nolani Epiſtolæ*, nobis ſanè impræſentiarum non ad manus; & *Baronius* ad A. C. LX. num. L.

XXI. *Innocentius*, Romanus Epiſcopus, quinto ineunte ſæculo, de quo meminit Hieronymus; Epiſtolâ III ad Exuperium Epiſcopum Toloſanum, texens Canonicorum Librorum ſeriem, ſub finem

nem Epiſtolæ recenſet *Pauli Epiſtolas quatuordecim.* *Decretalem* quanquam non dixerimus Epiſtolam cum *Baronio* ad A.C. ccccv. num. LXIII. Minus habendam in Scripturis Canonicis, ut impiè *Gratianus* diſt. XIX. Capit. *in Canonicis ſcripturis.*

XXII. *Idacius Clarus*, Lemice Hiſpaniarum Epiſcopus, florens ſub Theodoſio, A. C. cccc. de quo *Iſidorus*, libro de Viris Illuſtribus, & *Sulpitius* L. II. Hiſt. ſacræ: adverſus Varimadum Arrianum, *Paulus Apoſtolus ad* Hebr*æos: In eo enim quo paſſus eſt ille qui tentatus eſt* &c. Alibi. *Paulo Apoſtolo atteſtante : Multis partibus & multis modis olim locutus* &c. Alia id genus loca ſub nomine *Pauli Apoſtoli*, habentur apud eundem allegata.

XXIII. *Bachiarius*, qui tempore Auguſtini vixiſſe fertur, de quo *Gennadius*, Illuſtrium virorum Catalogo, inſerto Tomo IX. Oper. Hieronymi; Epiſtolâ ad Januarium de recipiendis lapſis, *Reſpondiſſem Tibi ſecundùm Apoſtolicam ſententiam, qua loquitur ad* Hebr*æos* ; *qui Abrahæ*

brahæ lumbis latens Levi, decimas à Melchiſedec accepit & dedit.

XXIV. *Sedulius* Scotus & Presbyter, clarus ſub Theodoſio A. C. circiter ccccxxx, (ſi fides *Trithemio*,) Comment. in Epiſtolam *Pauli* ad Hebræos, ſi modo Sedulij eſt; *Quoniam apud Hebræorum Eccleſias deſtructæ legis falsâ ſuſpicione habebatur, voluit tacito nomine de figuris Legis, & veritate Chriſti reddere rationem, ne odio nominis fronte prælati, utilitatem concluderet lectionis.* Quæ verba eſſe reperio quæ occurrunt in Primaſio, Præfat. in Epiſtolas Pauli. Sed idem *Sedulius*, in Opere Paſchali, Epiſtolam Paulo vindicat aliquoties.

XXV. *Johannes Caſſianus*, Chryſoſtomi auditor, Diaconus, Conſtantinopolitanus Maſſilienſis poſtea Presbyter & Monachus, cum Proſpero commiſſus. de Incarnat. L. vii. *Ergò & Paulus mentitur de Chriſto dicens, ſine matre, ſine Genealogiâ. Interrogo te, de quo hoc velis dixiſſe Paulum?*

XXVI. *Cerealis* Epiſcopus Africanus, clarus quinto etiam ſæculo ; Libro contrà Maximianum Arianum, citat loca *Hebr.* I. & II. de Christo *ſplendore gloriæ*, &c. *modicùm minore Angelis* , hac formula ; *Apoſtolus* Paulus *ad Hebræos de ipſo dicit*.

XXVII. *Fauſtus* ex Abbate, creatus Epiſcopus Rhegienſis , A.C. (ut quidam) CCCCLXXII. Pelagianæ tandem hæreſeos notatus: Libro de Gratiâ Dei, poſtmodum à Fulgentio & Alcimo Epiſcopis confutato , Lib. I. C. VII. citat ex Epiſt. ad Hebr. C. XI. 5, 6. ſub nomine P*auli Apoſtoli*. Idem etiam alibi.

XXVIII. *Victor*, Uticenſis Epiſcopus , σύγχρον@ ; in Fidei ratione ad Hunericum Regem Wandalor. *Apoſtolus de eodem filio dicit* ; *Qui cùm ſit ſplendor gloriæ & figura ſubſtantiæ ejus*. *Hebr.* I. 3.

XXIX.

XXIX. *Ruricius* Epiſcopus, æqualis Fauſto, & Sidonio Apollinari; L. II. Epiſtolarum, Epiſt. ad Verum, *Ut ſicut dicit Apoſtolus, multifariè multiſque modis nos erudiret verbis, inſtrueret diſciplinis, provocaret beneficÿs, informaret exemplis* &c.

XXX. *Gelaſius*, Epiſcopus Romanus, ſub finem V. ſæculi, congregato Romæ Concilio, recenſuit Canonicos V. & N. Teſtamenti, ut & libros omnes Eccleſiaſticos. Hic ergò *Decreto de libris Canon.* Paulinis Epiſtolis accenſet eam quæ eſt *ad Hebræos*. Sic, de libris in Eccleſiaſticis officiis per anni circulum legi ſolitis. *In paraſceve tres lectiones de Apoſtolo, uti ait in Epiſtolâ ad Hebræos &c. In Sabbatho ſancto tres de Apoſtolo, ut in Epiſtolâ ad Hebræos, ubi ait, Chriſtus aſſiſtens Pontifex* &c. De his *Gratianus* diſt. XV. Capit. *Sancta Romana Eccleſia*, §. *Cæterùm qui libri.*

XXXI. *Alcimus Avitus*, Viennenſis Galliarum Epiſcopus, clarus ſub Zenone & Anaſtaſio Principibus; in Catalogo ſcript.

ſcript. Canonicorum, heroico carmine, ubi devenit ad ſcripta Paulina,

Bis ſeptena pÿ quod ſpargit Epiſtola Pauli.

XXXII. *Vigilius* Epiſcopus Tridentinus, Gelaſio, Fulgentio, Avito contemporaneus, ſub Anaſtaſio Imperatore. L. II. Contrà Eutychem, adducit locum *Hebr.* II. 7. *Feciſti eum modicum minorem Angelis*, his verbis; *Paulo ita ad* Hebr*æos loquente*. Alibi Diſputat. de Chriſto & Trinitate, *Paulus Apoſtolus de Filio ad* He*bræos ſcribens* H*ebr*. I. 3. Aliis ſæpe locis idem.

XXXIII. Facundus Afer, Hermianenſis Epiſcopus, clarus ſub *Iuſtiniano* Imperatore: Pro defenſ. trium Capitul. ex editione *Sirmundi*, Lib. XII. C. I. *Et ideò cum audiamus Apoſtolum, inter alios juſtos Samſon quoque laudantem, atque dicentem* &c. H*ebr*. XI. 32. Ibidem Cap. III. *ſic etiam cum Paulus, Petri coapoſtolus, Chriſtianis omnibus legitur dicens, Obedite præpoſitis veſtris* &c. H*ebr*. XIII. 17.

XXXIV. Ferrandus, Afer Carthagi-

nenſis Eccleſiæ Diaconus, σύγχρονος Fulgentio; ad quem hodiéque extat Ferrandi Epiſtolium; Epiſtolâ ad Severum, *De quo Paulus ad Hebræos ſcribens ita ait, Ieſus Chriſtus heri & hodie* &c. *Hebr.* XIII. 6.

XXXV. *Cæſarius* Arelatenſis Archiepiſcopus prioribus ferè æqualis *Trithemio* aliâs collocatus in annum DCLXX: homiliâ XVIII. hortatoriâ ad Fratres, *Non audiſti Apoſtolum dicentem. Per multas tribulationes oportet* &c. Hebr. XIII.

XXXV. *M. Aurelius Caßiodorus*, Vir Senatorij Ordinis, clarus ſub initia ſexti ſæculi, quique eruditionis omnis ſuo tempore principatum geſſit; Libr. Divinar. Lect. C. XII. de diviſione ſcript. ſecundùm Hieronymum. *Huic etiam adjecti ſunt Novi Teſtamenti libri* XXVII. Sc. XIV. Paulinis computatis. Ibid. C. XIII. de diviſ. ſcript. ſecundùm Auguſtinum, *In Epiſtolis Apoſtolorum, i.e. Pauli Apoſtoli, ad Romanos una, ad Corinthios duæ*, & in

eâdem

eâdem tandem ſerie, *ad Hebræos una.* C. xiv. de diviſ. S. ſecundùm lxx, *Epiſtolæ Pauli, ad Romanos una, ad Corinthios duæ, ad Galatas una, ad Philippenſes una, ad Coloſſenſes una; ad Hebræos una* &c. Idem *Caſſiodorus* paſſim ad Epiſtolam provocat ut *Pauli Apoſtoli*, & ſub illius nomine aliquoties citat, *Libro de Amicitia & aliis.*

XXXVII. *Primaſius* Epiſcopus Africanus, Caſſiodoro memoratus, divin. Lect. ix. Auguſtini non diſcipulus quidem, ut *Sixtus*, ſed ſectator, & junior toto ſæculo, Præfat. in Epiſt. Pauli, Biblioth. Patr. Parte ii. Tomis. *Decem ſunt* (ſc. Epiſtolæ Pauli ad Eccleſias) *cum eâ quæ dicitur ad Hebræos.* Et poſtmodùm illos aggreditur confutandos, qui Epiſtolam Pauli eſſe negant; *ſi propterea Pauli non erit, quia ejus nomen non habet, nec alicujus erit, quia nullius nomine titulatur. Quod ſi abſurdum eſt, ipſius magis credenda eſt, quæ tanto doctrinæ ſuæ fulget eloquio* &c. Præfat. in

in hanc ipſam ad Hebræos, cauſas reddit varias taciti tum nominis, tum Apoſtolatus, de quibus nos parte ultimâ. Quanquam non Primaſij, ſed Haimonis hic credatur eſſe Commentarius.

XXXVIII. Iunilius, Epiſcopus Africanus, familiaris Primaſio, de quo itidem meminit Caſſiodorus Libro divin. Lect: De partibus divinæ Legis ad Primaſium, L.1.C.VI. inter Paulinas, recenſet *Epiſtolam ad Hebræos*.

XXXIX. *Evodius* ſive *Ennodius* Epiſcopus Ticinenſis, clarus ſub Anaſtaſio, ſexto itidem ineunte ſæculo; Opuſculo II. *Apoſtolo æquè Paulo proclamante, Obedite ductoribus veſtris* Hebr. XIII.

XL. *Johannes Maurentius*, florens itidem ſub Anaſtaſio; reſponſione ad Hormiſdam Papam, citat locum Hebr. XI. de Fide Enochi & Noæ, ſub nomine *Pauli Apoſtoli*. Idem, in Dialogis varia profert ex Cap. I. & II. Epiſtolæ, eodem *Pauli* expreſſo nomine.

XLI. *Gregorius Magnus*, Epiſcopus Romanus, anteceſſor, (medio Sabinia-

nio) Bonifacij III. Oecumenici I. ex Monacho & Diacono Papa factus A. C. DXC. ſuis paſſim Commentariis & Homiliis, Paulum Epiſtolæ authorem facit. Ut illius tempore, nulla hac de re inter Latinos videatur fuiſſe controverſia.

XLII. *Iſidorus junior*, Epiſcopus Hiſpalenſis, diſcipulus, ut ipſe ait, Gregorij Magni, non uno in loco Epiſtolam ad Hebræos *Paulo* vindicat. Quo etiam nomine citatur Annalium ſcriptori, ad A. LX. Num. LIV. In hanc etiã Epiſtolam, ut Paulinam, commentatus eſt. Quanquam ſanè, Libro *de Eccleſiaſticis officijs*, inſerto Bibliothecæ Patrum, L. I. C. IX. *Paulus Apoſtolus ſuas ſcripſit Epiſtolas, ex quibus novem ſeptem Eccleſijs deſtinavit, reliquas diſcipulis. Ad Hebræos autem Epiſtola pleriſque Latinis ejus fuiſſe incerta eſt, propter diſſonantiã ſermonis*. Si modò hæc ſũt *Iſidori*, quũ illo ipſo loco plurima ſuperſtitionem ſapiant poſteriorum temporum. Sed fuerint, nihil affirmat, quod non ante ipſum *Hieronymus*, ac iiſdem penè verbis. In eo hallucinatus, quod *pleriſque*

riſque Latinis communem hanc facit de *incerto* ſcriptore ſententiam, quod falſum eſſe infrà demonſtrandum.

XLIII. *Eligius*. Noviomenſis Epiſcopus, mortuus A.C. DCLXV, juxta *Sigibertum* in Chronico; *Homil*. IV. de cœnâ Domini, *Unde Apoſtolus, nihil dimiſit non ſubjectum ei. Hebr*. II. 7. Homil. VI. *De his eſtis, Fratres, ſicut ait Apoſtolus, quibus lac opus ſit, non ſolidus cibus*. Idem alibi.

XLIV. *Beda* ille Venerabilis Anglo-ſaxo, clarus ſub initia octavi ſæculi, Monachus Benedictinus, magnæ vir authoritatis; idem de Epiſtolâ cum reliquis cenſuit. Patet ex illius partim operibus, & quos edidit in Paulinas omnes Commentariis.

XLV. *Bonifacius primus*, Archiepiſcopus Moguntinus, ὁμῆλιξ Joh. Damaſceno Martyrio, extinctus A. C. DCCLIV. Epiſtolâ ſecundâ, *Recordare Apoſtolicæ ſententiæ*, & mox adducit locum *Hebr*. XII. 6.

XLVI. *Paulinus* Aquileienſis Epiſcopus,

pius, clarus ſub Carolo Magno, Neſtorianæ hæreſeos profligator: in Sacroſyllabo, & Libris contrà Felicem, Pauli nomine aliquoties Epiſtolam citat. Sic lib. 1. adducturus locum Hebr. 11. 14. Sic Libro 11. itidem locum Hebr. 1. 4. *Apoſtolus in Epiſtolâ ad* Hebræos &c.

XLVII. *Haÿmo*, ex monacho Halberſtadenſis in Saxoniâ Epiſcopus, membrum Synodi Moguntinæ in Gotteſchalchum congregatæ; medio ferè nonô ſæculo: quid de Epiſtola ſtatuerit; ſuo prodidit in eam Commentario, ubi Paulinis annumerat, & Paulo vindicat comportatis argumentis, iiſdem quæ ſuprà in *Primaſio*.

XLVIII. *Rabanus Maurus*, Archiepiſcopus Moguntinus, Gotteſchalci adverſarius, oralis manducationis & corporalis præſentiæ cum Johanne Erigena acerrimus impugnator; de inſtit. Cleric. L. 11. C. LIV. H*os* (ſc. Evangeliorum & Actorum libros) *quatuordecim Pauli Apoſtoli Epiſtolæ ſequuntur*. Annectuntur tamen illa ipſa verba; quæ ſuprà notavimus

in *Hiſpalenſi*, *Ad Hebraeos Epiſtola plerìſque Latinis ejus eſſe incerta eſt, propter diſſonantiam ſermonis.*

XLIX. *Hincmarus* Archiepiſcopus Rhemenſis, primùm Monachus S. Dionyſij, medio nono ſæculo illuſtris, in Gotteſchalcum iniquiſſimus: Opuſculo LV. ad Hincmarum Laudunenſem Epiſcopum, *ſancta quippe Eccleſia, quam beatus Paulus Apoſtolus, manentem civitatem & ædificationem* &c. Sic alibi ſæpius eandem Paulo adſcribit Epiſtolam.

L. *Remigius* Lugdunenſis Eccleſiæ Epiſcopus, prioribus σύγχρονος, favens cauſæ Gotteſchalci; Commentatus eſt in hanc Epiſtolam, ut & reliquas Paulinas, ſuntque illi ipſi Commentarij *Remigio Rhemenſi*, duobus ſæculis vetuſtiori, perperam adſcripti à Bapt. Villalpando. Hic cum Haymone, reliquiſque Commentatoribus, de authore Paulo ſcribit, & ſentit.

LI. *Lupus Servatus*, Presbyter, itidem coævus, doctrinæ etiam Auguſtinianæ de particulari gratiâ doctiſſimus vindex,

Rex (perpetuum inter Gratiæ Univerſalis aſſertores, à *Job. Dallæo* relatus) Libro de Tribus Quæſt. operâ celeberrimi *Riveti* paucos ante annos recuſo, ſuppeditante me ex deſideratiſſimi Parentis Bibliothecâ, exemplar ; Quæſt. III. citatis aliis ex Paulo locis , *item in Epiſtolâ quæ inſcribitur ad Hebræos.* Idem Epiſtolâ ad Carolum Regem , *Johannes Conſtantinopolitanus Epiſcopus , cùm exponeret illud Apoſtoli ; qualiter gratiâ Dei pro omnibus guſtaverit mortem*, Hebr. II. 20.

LII. *Lupus* , Abbas *Ferrarienſis*, clarus itidem ſub Carolo Calvo , & ὁμῆλιξ ; Epiſt. XXXII, *Nec experiatur quod ait Apoſtolus* , *Horrendum eſt incidere* &c. Hebr. X. 31.

LIII. *Flavaldus* , vel *Flodoardus*, Rhemenſis, qui decimo ſæculo Rhemenſis Eccleſiæ Hiſtoriam adornavit ; Ejuſdem Hiſtoriæ, Libr. III. *Unde terribiliter Paulus admonet* , *Pacem ſectamini cum omnibus*, Hebr. XII. 14.

LIV. *Drogo*, ex Abbate Oſtienſis Epiſcopus, undecimo jam ſæculo, *conſpicuæ virtutis & eruditionis*: Libro de creatione & redempt. primi hominis, citat locum Hebr. xi, 36. *de quibus Apoſtolus loquitur ſic* &c.

LV. Sed ad ea jam deventum tempora, quæ ſibi vendicat ſequior Scholaſticorum ætas. Quanquam ex *Anſelmo*, *Bernardo*, *Hugone S. Victoris* &c. quædam Latinorum Patrum velut appendice, geminæ pro Paulo Epiſtolæ ſcriptore authoritates, proferri poſſent in medium. Prout hic διαῤῥήδην in Catalogo Librorum N.T. Cap. viii. Speculi Eccleſiæ, Epiſtolis Paulinis annumerat illam *ad Hebræos*. Sed de recentiorum mente haud ita laboramus. Adeóque hæc de Veterum, quos uſurpare quidem licuit, teſtimoniis hactenus: Nec de fuiſſent plura, ſi forulos omnes excutere, & numero certare animus fuiſſet. Verùm enim verò hoc imprimis ſupereſt, ut de illis conſtet, qui Epiſtolæ ſive *authorem*, ſive *authoritatem* ex Latinis fecêre dubiam. Utque notam ſu-

prà

prà ex Euſebio & Hieronymo difficultatem, & inſtantias quaſdam alias, expediamus.

CAPUT VIII.

Exceptiones de ancipiti Latinorum mente. Loca ex Euſebio, Hieronymo, Auguſtino, Philaſtrio, Iſidoro, Rabano. De Caio. de Tertulliano. de Hippolyto. de Cypriano. de Hieronymo. *De Commentatoribus in tredecim tantum Epiſtolas. Cardin. Baronij mala fides. Ejuſdem in Euſebium, &* Hieronymum *iniquitas. Rei accuratius examen. Tempus motæ hujus inter Latinos controverſiæ. Occaſiones variæ oſtenſæ. Ante* Hieronymum *Epiſtola Pauli habita. Aſſertiones Eraſmi, Ludov. Vives, Rhenani, Cameronis,* &c. *confutatæ. Inſtantiæ omnes aliæ excuſſæ. Qui ex Latinis in Epiſtolam commentati.*

I. Eſto ergò gravis illa, nec contemnenda exceptio. Fruſtrà ut communem Latinorum ſententiam obtrudi, quæ diutiſſimè prioribus etiam ſæculis, ſive in Romana ſive Africana Eccleſia contro-

verſa. Imò verò ſententiam eam potiorem, quæ ad Euſebium uſque & Hieronymum inter Latinos viguit. Talem autem eſſe, quæ Paulum Epiſtolæ authorem negat. Quod cum *teſtimonijs* variis, tum *exemplis*, firmari poſſe videtur.

II. Teſtimonijs, primò quidem *Euſebij*, loco antè citato ex Hiſt. Eccleſ. L. III. C. III. Quoſdam Epiſtolæ ad Hebræos derogare, dicentes, *eidem ab Eccleſiâ Romanâ, tanquam quæ Pauli non ſit, contradici.* Idem *Euſebius* Hiſt. Libr. VI. C. XIV. vel κά. Ἐπεὶ καὶ εἰς δεῦρο παρὰ Ῥωμαίων τισὶν οὐ νομίζεται τοῦ Ἀποστόλου τυγχάνειν, ſc. ἡ πρὸς Ἑβραίους. *Nam illa*, (ſc. ad Hebræos,) *in hunc uſque diem apud quoſdam Romanos, non exiſtimatur eſſe Apoſtoli.* Secundò accedit teſtimonium *Hieronymi*, Catal. ſcript. Eccleſ. in *Caio*; & Epiſtola CXXIX, ad Dardanum, utrumque ſuperiori Capite poſitum. Pariter, Catal. ſcript. in *Paulo: Epiſtola autem quæ fertur ad Hebræos, non ejus eſſe creditur, ſed vel Barnabæ.* Imò quotieſcunque ſagaciſſimus Patrum,

Epi-

Epiſtolæ meminit, toties ferè παρενθέτως interſerit, *ſi quis tamen eam ſuſcipit*; *licet de ea multi Latinorum dubitent*; *à pleriſque extra locum ponitur*; *licet eam Latinorum conſuetudo non recipit*. Tertiò etiam teſtis eſt *Auguſtinus*, de Civit. Dei, L.xvi. Cap.xxii. *Plures Apoſtoli Pauli eſſe dicunt, quidam verò negant*. Etiam *Philaſtrius*, Hær.xli. *ſunt alij quoque qui Epiſtolam ad Hebræos non aſſerunt eſſe ipſius*. Etiam *Iſidorus Hiſpalenſis*, de Eccleſ. Offic. Lib.i.C.xi. *pleriſque Latinis ejus fuiſſe incerta eſt*. Eadem *Rabanus* de Inſtit. Clericali L.ii. C.liv, & ex his alij.

III. Atque hinc nata illa quorundam aſſertio: *ante ætatem* Hi*eronymi à Latinis eam Epiſtolam non receptam fuiſſe inter ſacras*. Sic *Eraſmus*, ſub finem Annotationum in Epiſt. ad Hebræos. Sic etiam *Ludovicus Vives*, ad locum Auguſtini de Civit. Dei Lib.xvi. Cap.xxii. Sic *Cajetanus* Cardinalis, aliique horum victi authoritate. Inter quos audacior

Camero, Quæſt. 11. in Epiſt. ad Hebr. *Ante tempora* Hieronymi, *nemo unquam in Eccleſiâ Romanâ affirmavit eam eſſe Pauli Apoſtoli*.

IV. Accedunt exempla vetuſtiorum in Latina Eccleſia, magnæque in illa authoritatis, qui de Epiſtolæ authore ſecùs opinati. *Tertullianus* Afer, vulgò primus Latinorum Patrum, florens anno à Chriſto nato CC: Libro v. contrà Marcionem, probaturus *nullum alium Deum ab Apoſtolo circumlatum, ex ipſis utique Epiſtolis Pauli*, illius quæ eſt ad Hebræos nullus meminit. Hinc *Beatus Rhenanus* in argumento Libri. *Porrò quod omnibus Epiſtolis excuſſis, (præter eas quæ ſunt ad Titum & Timotheum, quas rejiciebat Marcion) illius quæ ad Hebræos inſcribitur non eſt facta mentio, ſatis declarat eâ ætate* Paulo *non fuiſſe tributam*. Sed & idem *Tertullianus*, Libro de Pudic. C. xx, Epiſtolam tribuit *Barnabæ* Pauli ſocio. Unde, B. *Hieronymus* in Paulo, *ſed creditur, vel Barnabæ juxta Tertullianum* &c.

V. *Caius*, Presbyter Romanæ Eccle-

ſiæ,

ſiæ, ſub Victore & Zephyrino Epiſcopis, Antonino Romanis imperante; Diſputatione adverſus Proclum Montani ſtudioſum, *Epiſtolas Pauli tredecim tantùm enumerans, decimamquartam quæ fertur ad Hebræos, dicit non ejus eſſe.* Ita *Hieronymus* Catal. ſcript. Eccleſiaſt. in Caio. Idem, *Euſebius* de Cajo Hiſt. Eccleſ. L. VI. C. XIV. τοῦ ἱεροῦ Ἀποστόλου δεκατριῶν μόνον ἐπιστολῶν μνημονεύει, τὴν πρὸς Ἑβραίους μὴ συναριθμήσας ταῖς λοιπαῖς. Idem etiam *Photius*, in Biblioth. Codice XLVIII. de Caio Presbytero, Καὶ κατὰ Πρόκλου δὲ σπουδαστοῦ Μοντανοῦ, σπουδαίαν διάλεξιν συντεταχέναι, ἐν ᾗ τρὶς καὶ δέκα μόνας Ἐπιστολὰς ἀριθμεῖται Παύλου, οὐκ ἐγκρίνων τὴν πρὸς Ἑβραίους.

VI. *Hyppolitus* Martyr, Clementis Alexandrini, vel juxtà *Photium*, Irenæi diſcipulus, primùm Arabiæ Metropolitanus, Portuenſis exinde Epiſcopus Eccleſiæ, quanquam hic diverſus *Voſſio:* apud *Photium* Cod. CXXI. in Libello contrà hæreſes, dicitur Epiſtolam ad Hebræos è Paulinis expunxiſſe. λέγει δὲ ἀλλά τε τινα ἀκριβείας λειπόμενα, καὶ ὅτι ἡ πρὸς Ἑβραίους

Ἑβραίους Ἐπιστολὴ, οὐκ τοῦ Ἀποστόλου Παύλου; *Refert autem cum alia non omninò proba, tum Epiſtolam ad* Hebr*æos non eſſe Pauli Apoſtoli.* Idem de Hyppolito affirmat apud eundem *Photium*. Cod. ccxxxii. *Stephanus* hæreticus, Ὁ Ἱππόλυτος τὴν πρὸς Ἑβραίους Ἐπιστολὴν Παύλου, οὐκ ἐκείνου εἶναί φησι.

VII. *Cyprianus*, ut ejuſdem ſententiæ patronus objicitur. Ratio, quia nuſpiam, in ſcriptis ſanè genuinis & confeſſis, Epiſtolam legitur uſurpaſſe. Et eo nomine *Arnobius* & *Lactantius* Afri, in eundem à nonnullis cenſum referuntur. Ipſe Clariſs. *Pareus*, Procemio in Epiſt. ad Hebr. H*æc ſententia videtur fuiſſe veterum Latinorum Africanorum, Tertulliani, Cypriani, Lactantÿ, Arnobÿ, qui nunquam citarunt ut Apoſtolicam.* Forte ex *Bellarmino* Tom. 1. Controv. de Verbo Dei, L. 1. C. xvii. *Tertullianus, Cyprianus, Lactantius, Arnobius, hanc Epiſtolam non videntur agnoſcere, nec enim eam unquam citant.*

VIII.

VIII. Sed & H*ieronymi* videtur nutaſſe ſententia, & hujus etiam ſe tuetur *Eraſmus* authoritate. Sanè *Comment.* in Amoſi Caput VIII, dubius de Authore pronunciat: *Quod, quicunque eſt ille qui ad* Hebr*æos ſcripſit* Ep*iſtolam, diſſerens ait.* Alibi *ſeptem* tantùm Pauli ad Eccleſias recenſet Epiſtolas, excluſivè ad Eccleſiam Hebræorum. Catalog. ſcript. in Paulo, *ſcripſit autem novem ad ſeptem* E*ccleſias* E*piſtolas, ad Romanos unam,* &c. Comment. in Zachar. C. VIII. circa finem; *Quæ igitur ſeptem ibi mulieres appellantur, i.e. Eccleſiæ, (quarum numerus & in Paulo Apoſtolo continetur, ad ſeptem enim ſcribit Eccleſias, ad Romanos, ad Corinthios, ad Galatas, ad* E*pheſios, ad Philippenſes, ad Coloſſenſes, ad Theſſalonicenſes)* Epiſtola ad Paulinum, de libris divinæ ſcript. quæ eſt CIII. Operum Tom. III. *Paulus Apoſtolus ad ſeptem ſcribit* E*ccleſias, octava enim ad* H*ebræos à pleriſque extrà locum ponitur.*

IX. *Caſſiodorus* Divin. Lect. C. VIII. mentionem facit gemini in Paulum Cōmentarij, utriuſque in *tredecim* tantùm Epiſtolas, ſeclusâ illa ad Hebræos; Prior hodieque viſitur in Operibus Hieronymi, *Pelagio* hæreſiarchæ adſcriptus. Alter *Hilario* Diacono, coætaneo Pictavienſi, reſtitutus. De quo *Blondellus* Apol. pro ſentent. Hieronym Sect. II. *Germanum Romanæ Eccleſiæ alumnum arguit, quod enarratis præcedentibus omnibus Pauli Epiſtolis, ab eâ quam ad* Hebræos *Româ dedit Apoſtolus, adeò manum abſtinuit, ut vix ſemel ejuſdem meminiſſe dignatus ſit.* Imò quorundam aſſertio eſt, Latinorum neminem in hanc Epiſtolam ſcripſiſſe Commentarios, ante *Anſelmum* Cantuarienſem.

X. Nodum hunc *ſcriptor Annalium Eccleſiaſticorum* ut expediat, utque notam illam malè definiti Canonis, & rejectæ nobiliſſimæ Epiſtolarum omnium, à Romana abſtergat Eccleſia, hac incedit ille viâ. Primò, ſubdolè varia & teſtimonia & documenta, de dubiâ Latinorum vete-

veterum mente ſubterfugit, & ſicco pede tranſit, à ſolius *Euſebij* fide pendere hoc totum innuens. Secundò ſimpliciter & compendio quodam, id omne negat de Latinis, ſive Veteribus, ſive recentioribus, fuiſſe inter eos qui in germanis Pauli Epiſtolis non habuerint illam quæ eſt ad Hebræos. Vixque eo delabitur ut *Caium* unum ex Catholica excipiat antiquitate, ad Annum C. LX. Num. LV. Tertiò in Euſebium, ut fraudis omnis authorem ſtomachatur, quique incauto impoſuerit Hieronymo: *ſatis ſuperque eſſe exiſtimantes quæ diximus, ad repellendam de Epiſtolâ ad Hebræos ab Euſebio illatam calumniam in Romanam Eccleſiam, quam ſanctus Hieronymus (rogatâ veniâ dixerim, invitus enim nolenſque licet, pro veritate ad ei obnitendum adducor) facile nimis, quod miramur, admiſit.*

XI. In quo & fidem *Cardinalis* deſideramus, & candorem & judicium. Quid? De controverſiâ illâ *Euſebius* aliquoties ut ſui temporis, ut notâ, ut in Romana tum etiam Eccleſia agitatâ; idem ſexcenties

tes *Hieronymus* ipſe Latinus; idem *Au-guſtinus*, alij; præſto ſunt exempla; rationes etiam adſunt & cauſæ motæ controverſiæ: Et tamen, ſi *Baronio* credimus, Latinorum nemo, ne per ſomnium, Epiſtolæ vel authorem vel authoritatem traxit in dubium? Nec ante nec poſt Concilij Nicæni tempora? Conſtantiſſimè à Romanis & Catholicis omnibus Pauli habita? Calumnia fuerit *Euſebij* & error *Hieronymi?* Hæccine eſt fides purpurati? hoccine nodum ſolvere, an implicare & ludibrium debere ſententiæ adverſæ patronis?

XII. Nos verò & rem totam illuſtramus, & quid de *Latinis* in hac cauſâ ſentiendum, quid de *tempore* motæ inter Latinos controverſiæ, *cauſis*, *authoribus*, quid denique de vi exceptionis ſuprà poſitæ, declaramus paucis. *Primò* itaque negamus, de Epiſtolâ inter Latinos fuiſſe controverſum primis duobus ſæculis, vel certè ante inclinationem ſecundi. Imò verò Pauli creditam illâ ætate conjectamus;

pus, I. ex communi tum Græcorum & Eccleſiarum omnium per Orientem, de canonicâ Epiſtolæ authoritate, imo authore *Paulo*, conſenſu, ſuprà fuſiùs demonſtrato. II. Ex ſententiâ & ſuffragio *Clementis* Romanorum Epiſcopi, quem & citaſſe Epiſtolam, & habuiſſe in Paulinis, & ejus creditum interpretem, ante quidem intelleximus. III. Quia primum de Epiſtolæ *authoritate*, exinde *authore* inter Latinos dubium, videtur demùm exortum, poſt *Marcionis* in Italiam adventum, & diſſeminatas hæreſes, ac nefaria dogmata. Quanquam enim ante Marcionem *Ebion*, in Pauli ſcripta *omnia*, ut qui à Lege defeciſſet, in Oriente graſſatus: *Marcion* ſanè in Occidente primus, de Paulinis *quibuſdam*, cautiùs & occultiùs dubia Latinis inſtillavit. Speciatim in Epiſtolam *ad Hebræos*, ut interpolatam & adulterinam, ſuis nempe ſomnijs adverſam, impuriſſimum os calumnias evomuit. Teſtatur ſupra Cap. VI. *Epiphanius* Hær. XLI. Etiam *Hieronymus* pro-

procœmio in Epiſt. ad Titum, Tomo VII. *Ut enim de cæteris* Epiſtolis *taceam de quibus quicquid contrarium ſuo dogmati viderant, eraſerunt, nonnullas integras repudiandas crediderunt, ad Timotheum, videlicet utramque, ad* Hebr*æos & ad Titum*. Ita *Tertullianus* L. v. Contrà Marcionem, Pauli Epiſtolas dicit illi *mutilatas etiam de numero*, & *interpolatas*. Notum prætereà quantas ſecta Romæ, (in quâ egit Marcion,) & in Italia, poſtmodum in Oriente radices egerit, monente *Epiphanio*, quæ ſumpſerit incrementa, ut etiã martyres aluerit in ſinu ſuo. Contigêre hæc ſecundo labente & vergente ſæculo. Atque ab hinc demùm natam ſanè arbitramur, inter *quoſdam Latinorum*, de Epiſtola illiuſq; ſcriptore controverſiam. Accedentibus argumentis cum à ſtyli diverſitate, tum ab occultatione nominis, καὶ τῷ ἀνεπιγράφῳ τῆς Ἐπιστολῆς; Succedentibus poſtmodùm etiam aliis, ut videndum fuerit, dubitandi cauſis tertio & quarto ſæculo. IV. Eo propiùs, conjectura ad verum accedit, quod ex Eccleſiaſticis

inter

inter Romanos ſcriptoribus, primus ille *Caius* Romanæ Eccleſiæ Presbyter, tertiò ineunte ſæculo, Epiſtolam à Paulinarum reliquis ſegregaſſe memoretur. Hinc id *Euſebius*, & ex eo cæteri, ut rem dignam obſervatu, quæque alios in eundem poſtmodùm errorem induxerit, traditum poſteris voluêre. Imò verò nova occaſione *Caium* in eam putem ſententiam pertractum. Res ipſi fuerat cum *Proclo* Montaniſta, Scripturarum numerum adaugente, συντάττοντος καινὰς γραφάς. In eâdem ergo illa cum Proclo διαλέξει, ex ἀμετρίᾳ, (ut videtur) τῆς ἀνθολκῆς, accidit ut Canonicorum contra librorum numerum amputarit. Quod illa occaſione factum colligimus ex *Euſebio* Hiſt. L. VI. C. XIV. & *Photio*, loco ante citato § IV. V. Quæcunque & *Euſebius*, & *Hieronymus*, de ancipiti Latinorum mente teſtati, ſpectant illa ipſa quibus vixêre, aut proxima tempora. Sanè de Epiſtola jam inde à Latinæ Eccleſiæ incunabulis rejecta aut controverſa, meminêre nulli, ut patebit loca collaturis. Quod ſi eſſet, non

id jam in Caio Romano, ut quid in eo homine tum ſingulare, idem Euſebius & Hieronymus ſubnotaſſent.

XIII. Secundò, damus controverſiam illam recruduiſſe inter Latinos, *Novatianis* temporibus, tertio ſæculo media jam ſui parte lapſo. Atque hæc altera eſto occaſio, & periodus, ſpretæ aut adductæ in controverſiam Epiſtolæ. Nec affirmaſſe tantùm ſuffecerit. 1. Conſtat Novatianæ hæreſeos præſidium omne fuiſſe in hac Epiſtola repoſitum. Quum enim Novatus & Novatianus (ſi tamen hi diſtinguendi, reclamante *Scaligero*, Animadv. Euſeb. MMCCLXVIII, qui non *Novatum* dictum ſed *Novatianum*, ſectatores *Novatianenos* appellandos cenſet) lapſis, ſive libellatici ij eſſent, ſive ſacrificati, ſpem omnem σωτηρίας καὶ ἐλπίδα, ut refert *Epiphanius* Hær. LIX, ſive, ut melius *Socrates* Lib. 1. Hiſt. C. x. τῆς κοινωνίας τῶν θείων μυστηρίων, καὶ τῆς ἀφέσεως παρὰ τῶν ἱερέων, contrà Romanæ praxin Eccleſiæ, interdicerent, errori ſuo doctrinam Apoſtolicam obtenderunt. Occaſione quidem

tem Decianæ perſecutionis, nonnulló-rumque apoſtaſiæ, reverà ex quodam in Cornelium, *pœnitentes Apoſtatas recipientem*, invidiæ & indignationis ſenſu. Et quidem unam Epiſtolam ad Hebræos, in cauſæ ſuæ patrocinium adhibuêre, & geminum illum locum Hebr. VI. & X. Teſtis eſt *Epiphanius* Hæres. LIX. contrà Catharos, Σφάλλει δὲ αὐτοὺς τὸ ῥητὸν τοῦ Ἀποστόλου, ἀδύνατον γὰρ τοὺς ἅπαξ φωτισθέντας &c. *Seducit autem ipſos dictum Apoſtoli: Fieri non poteſt* &c. Monet idem *Eulogius* Alexandrinus, L. II. contrà Novatian. προφέρουσιν οἱ ἀπὸ Ναυάτου, τὸ Ἀποστολικὸν ῥητὸν, τὸ φάσκον τοὺς ἅπαξ φωτισθέντας &c. *Hebr.* VI. 4. Eodem Libro, προτεινόμενον παρὰ τοῖς Ναυατιανοῖς τὸ, ἑκουσίως γὰρ ἡμῶν ἁμαρτανόντων &c. *Hebr.* X. 26. Sic quotquot ferè ex Veteribus ſive Græcis ſive Latinis, in hanc poſtmodùm Epiſtolam commentati, & cũ Novatianis congreſſi, hæc ſemper verba ab hæreſi Novatiana vindicarunt. Sic *Ambroſius* Lib. II. de Pœnit. C. II. inſtituta contrà Novatianos diſputatione, verba illa Hebr. VI. de non iterando baptiſmo, minimè

ſanè de via ad pœnitentiam lapſis præcludenda, interpretatur. Et res ipſa docet, nihil in ſpeciem faventius dogmati Novatiano, nihil urgentius fuiſſe hoc argumento: Qui non poſſunt renovari per pœnitentiam, illi non ſunt in Eccleſiam recipiendi; ſed tales, teſte Apoſtolo, ſemel illuminati & poſtmodum lapſi &c. II. Conſtat nodum hunc illicò pleriſque Latinorum viſum fuiſſe Gordium & ἄλυτον. Hinc qui ſolvere non valebant ſecuerunt, & cum de Epiſtolæ authoritate, tum authore litem excitarunt. Adſtipulatur *Philaſtrius*, Hær. XLI, qui inter cauſas ſubtractæ Paulo Epiſtolæ, hanc refert, *quod faveret Novatianis*. Eo magis, quod nonnullis Latinorum, inde à Caio, aut Marcionis temporibus, fuiſſet jam ante ſuſpecta. Acceſſit quod latè ſerperent contagia Novatiani dogmatis, & ſub initia exortæ hæreſeos, Græcorum illud gloſſema, dictum Apoſtoli ut plurimùm interpretantium de φωτισμῷ & ἀνακαινώσει ſacramentali, & Baptiſmo non renovando,

do, vel nondùm ſcirent, vel ut jejunũ nec tutum ſatis Schiſmaticorũ telis excipiendis, repudiarent. Nam fuêre in Romana & Occidentali Eccleſia, poſt Novatianos illos fluctus excitatos, Hilarios ante & Ambroſios &c. oppidò pauci, alicujus nominis & eruditionis ſcriptores, qui ex illis ſeſe anguſtijs & difficultatibus valerent expedire. Poſtmodùm verò, inde ab *Hilario*, & *Ambroſio*, & *Auguſtino*, doctiſſimi Latinorum, interpretamentum illud de Baptiſmo adoptare, quam Epiſtolæ repudium mittere maluerunt.

XIV. Tertio, damus pariter de Epiſtola inter Latinos controverſum, quarto ſæculo, & *Arrianis* temporibus. Novâ ſcilicet hæſitandi occaſione ab hæreticis oblatâ. Urgebant Chriſti τὸ ὁμοούσιον καὶ συναΐδιον everti, non uno Epiſtolæ loco. V.g. Capite 1. verſu 3, dum dicitur χαρακτὴρ τῆς ὑποστάσεως· καὶ ἀπαύγασμα τῆς δόξης αὐτοῦ. Hinc colligere Arriani, Filium eſſe quid participatum, & eſſentiatum, &

 patre

patre minus; habere ſe ad Patrem, ut radius ad ſolem, ut imago ad rem expreſſam imagine, ut originatum ad originans, adeoque eſſentiâ ipsâ à Patre eſſe diſtinctum. Cumprimis urgere illi ex voce γενόμενος Cap. 1. 4, Chriſtum *factitium* eſſe Deum, creatum, ὅτι ἦν ποτε ὅτι οὐκ ἦν. Idem inferre iidem ex loco Hebr. III. 2. πιςὸν ὄντα τῷ ποιήσαντι αὐτὸν, teſte *Epiphanio* Hær. LXIX. contrà Arriomanitas; *Nimirum ex eo quod dictum eſt, fidelem exiſtentem ei qui fecit ipſum, creaturam falsò inferentes.* Hac ergò occaſione factum, & ad declinanda Arrianorum tela, & moleſtiam interpretationis, ut ex Latinis *quidam*, anteceſſorum moti exemplo, Epiſtolam obelo configerent, & Pauli eſſe inficiarentur. Atque hæc etiam *Philaſtrius* Hær. XLI. qui tribus potiſſimùm cauſis expoſitis, ob quas Epiſtolam non aſſererent eſſe Pauli, alteram hanc innuit, *quia Chriſtum factum dicit*; ſimulque confutans monet *corpore* non *divinitate factum*. Hinc Hilarius diſertiſſimus Latinorum, vindicandam ſibi eſſe duxit hanc phraſim Apoſtoli

ſtoli LIB. IV. de Trinit. Hinc præſtitêre idem alij, cum primis Græci Patres, qui hæc plerique verba à fœdo purgarunt interpretamento. Et qua ratione Chriſtus ſit χαρακτὴρ τῆς ὑποστάσεως, καὶ ἀπαύγασμα τῆς δόξης, ex profeſſo *Baſilius*, luculentâ ad Nyſſenum Fratrem Epiſtola, quæ eſt XLIII. Tom. II. Ut non immeritò tertia hæc conſtituatur nobis periodus, de novo & ex accidente quodam interpolatæ hujuſce controverſiæ.

XV. Quartò itaque, ſupponi dicimus gratis, factum Epiſtolæ vitio, quod importunitate hæreticorum. Non quod ſoli hi de Epiſtola ejuſque Authore, ſecùs ſint opinati, ut putat *Faber Stapulenſis*, in Cap. II. Epiſtolæ. Sed quod alijs ſecùs opinandi præbuerint anſam. Quod & *Caio* Presbytero hac primùm in controverſia accidiſſe, antè vidimus. Pari ratione, ut de *Apocalypſi* controverſum in Græcorum Eccleſijs, quod *Chiliaſtarum* in ſpeciem errori patrocinaretur. Ut de Epiſtolâ *Jacobi*, quod in Paulinam de Juſtificatione doctrinam impingere videretur. Planè ut

eadem origine derivandi perſæpè errores, Patribus & Catholicis occaſione hæreſeôn adoptati. Verbi gratia, dogma de rebaptizandis hæreticis, ex æmulatione *Cataphrygum* & *Novatianorum*, in Orientalibus & Africanis ſancitum Eccleſijs. Dogma de abſoluta Baptiſmi neceſſitate, Auguſtini tempore, ortum cum à *Clinicis* tum à *Pelagianis*, negantibus in remiſſionem peccatorum baptizari infantes. Illud Veterum plerorumque, de ſanctis in Paradiſum poſt reſurrectionem corporum reducendis, probatum imprimis ob *Gnoſticos*, paradiſum terreſtrem in Archangelum, ſacramque Hiſtoriam in fabulas tranſmutantes. Ut alia iſtiuſmodi prætercam, alibi obſervanda.

XVI. Quintò, πρῶτον ψεῦδος eſt, ante Hieronymum à nomine Latinorum eam Epiſtolam inter Paulinas & ſacras receptam. Quod falſum eſſe conſtat I. ex iis quæ de prima controverſiæ origine, paulo antè à nobis diſputata. II. ex teſtimoniis ſuprà ex *Euſebio*, *Hieronymo*, &c. quæ nunquam *univerſaliter* de Latinis omni-

omnibus, benè *indefinitè* de Latinis, & *particulariter* de quibuſdam, aut multis, aut pleriſque Latinorum agunt. III. inductione exemplorum, puta *Clementis Romani*, poſtmodùm *Hilarÿ*, *Victorini*, *Optati*, *Gregorÿ Boetici*, *Damaſi*, *Fauſtini*, *Ambroſÿ*, *Philaſtrÿ*, *Gaudentÿ*, *Ruffini*, *Paulini*, *Auguſtini* &c. qui omnes & Latinorum primipili, & *Hieronymo* vel anteriores, vel certè æquales, quorumque conſtans de Epiſtola ſententia ſuprà explorata. IV. etiam ex ſuffragio *Concilÿ Nicæni*, quod præter Latinorum omnium fuiſſe mentem, veriſimile non ſit. V. quia ſuprà memoratos Patres quarti quidem ſæculi, primos hanc ſententiam de ſcriptore Paulo feciſſe ſuam, & receſſiſſe à majorum omnium conſuetudine, primoſque Epiſtolam recepiſſe in Canonem, nullis eorum verbis colligimus. VI. quoniam *Philaſtrius*, dum ſecùs ſentientes *hæreticis* accenſet, minimè ſanè id de Latinis omnibus, indè ab Apoſtolorum ætate ad ſuam uſque, intellexit. Florere autem ipſe etiam nonnihil ante Hieronymum cœpit. Quin ipſe *Hieronymus* diſertè Epiſt. ad Dar-

res prolapſi. De quo judicia, apud *Pamelium*, *Rhenanum*, *Eraſmum*, *Baronium*, alios. Scripta etiam illius duûm generum, approbata quædam, reprobata alia. Hæc inter de *Pudicitiâ* Liber, quo Barnabam Epiſtolæ authorem prodit. *Rhenani* verò illatio infirma: ex eo quod Libro contrà Marcionem v. cœteris Epiſtolis excuſſis, illius quæ eſt ad Hebræos nullus meminit, *Tertullianus*, ſequi *eâ ætate non tributam fuiſſe Paulo*. Atqui conſtat *Tertullianum* ex ſolis argumentari Epiſtolis, quæ Marcioni probarentur, eodem etiam ordine collocatis. Imò Epiſtolam ad Epheſios, cum Marcione vocat ad *Laodicenos*. Ergone ſecutus conſuetudinem totius Eccleſiæ? Nihilne etiam *Tertullianus* vel ſcripſerit, vel ſenſerit, niſi ex omnium ore atque conſenſu? Quando imprimis de Canonicis variis, non idem omnium fuiſſe judicium apud Veteres, in confeſſo eſt.

11. De *Caia* & H*ippolyto*, res caret difficultate. Privati fuêre, & privato nomine diſpunxêre Epiſtolam. Imò verò quando id de utroque Veteres traditum voluêre, ſatis oſtendunt à communi illos receſſiſſe uſu.

ſu. Qua verò occaſione *Caius*, Pauli ſcripta mutilarit, diximus ſuprà. De *Hippolyto*, Photius, habuiſſe ἄλλα τινὰ ἀκριβείας λειπόμενα. Et hiſtorica quædam illius παράφραστα, ſi modò idem eſt, obſervat *Scaliger* Animadv. Euſeb. ad A. MCCCCXV. III. De *Cypriano* res obſcurior. A non citatione ſcrupulus omnis. Et hoc ipſum ſuſpicionem injiciat, conceſſiſſe in Tertulliani *Magiſtri* (ut ſæpè aliàs) ſententiam. Quam ob dogma Novatianum, deinceps faciliùs admiſerit. Ob illam etiam ſuam de *rebaptizandis* hypotheſim, quam Veteres omnes everti voluêre, loco *Hebr.* VI. 4. Tamen nec apertè uſpiam rejicit Epiſtolam, nec citationes deſunt, ſuſpectæ quanquã & ex *dubÿs* Cypriani. IV. De *Arnobio* & *Lactantio*, judiciũ nonnullorum præceps & præpoſterũ. Quod, uti de *Auguſtino*, & *Ambroſio*, & *Origene* & *Euſebio*, in anteceſſis demonſtratũ. V. De *Hieronymo*, in perſona illum ſua dubitaſſe, ut contendit *Roterodamus*, falſum. Sexcentis in locis Paulo tribuit, imò id aſſertum it ac vindicatum. Formulas dubias Hieronymi, Epiſtolam citaturi, qui

qui expenderit, ſatis intelliget, ex Latinorum quorundam mente loqui non ſuâ; concedendo veriùs quam affirmando; κατὰ συγχώρησιν, non κατὰ δόξαν; adeóque nonnisi ex nonnullorum tum hypotheſi, & diſtinguere Epiſtolas Pauli non controverſas, ab eâ, quæ quibuſdam & prioris & illius etiam ætatis in Romanâ Eccleſiâ controverſa. VI. De *Commentatoribus* in *tredecim* tantùm Epiſtolas non admodùm laboramus. Duplici potiſſimùm de causâ à commentatione illâ abſtinuere. Primò ob rei difficultatem; ſecundò ob aliorum dubia de Epiſtolæ αὐθεντίᾳ. Illo autem ipſiſſimo loco, de prætermiſſâ eâ queritur *Caſſiodorus* Divin. Lect. C. VIII. Neminem verò Latinorum ante *Anſelmum*, in Epiſtolam eſſe commentatum pernegamus. Largiri quanquam poſſemus ſine diſpendio, modo aliunde nobis de Latinorum mente clariſſimè conſtet. Sanè circumlati in eam Commentarij, ſub nominibus *Ambroſij*, *Primaſij*, *Sedulij*, *Remigij*, *Iſidori*, *Bedæ*, *Haimonis*. Quos ut interpolatos variè, & ſive inſcitiâ ſive pro-

tervili quadam, confuſos nonnunquam & permixtos damus, at confictos omnes neutiquam. Quo magis horum temporibus recepta fuit opinio de ſcriptore *Paulo*. Sic *Haimonis*, *Remigÿ*, altero & amplius ſæculo *Anſelmo* vetuſtiorum, genuinos eſſe fœtus, non diffitentur eruditi. *De Ambroſio*, *Caſſiodorus* Divin. Lect. C. VIII. *codicem Epiſtolarum omnium S. Pauli, reliquiſſe ſuaviſſimâ expoſitione completum*. Si vera Caſſiodorus, ergò & Epiſtolæ ad Hebræos, quando eam in Paulinarum cenſum, & hic & Ambroſius conſtantiſſimè retulêre. Quamvis de hodierni codicis Ambroſiani origine meritò ambigatur.

CAPUT IX.

Teſtimonia recentiorum. Qui Paulo tribuunt ex Scholaſticis & Pontificÿs. Qui ex Lutheranis. Qui ex Reformatis. Magna nomina citata. Qui ſecùs ſentiant. De Calvino. De Confeſſione Gallicanâ. De Theologis quibuſdam alÿs. De Novatoribus, Socinianis, Anabaptiſtis.

I. *Οὐ καλὸν πάντας λόγον πολὺ τέκτονα φοιτῆν, Μηδέτι πάντ' ἄλλου χρέος ἰσχέμεν.* Scilicet non aliorum ſemper judicio atque authoritate pendendum. Et exploratâ diligentiùs Veterum Græcorum & Latinorum mente, de recentiorum judicio liceret nobis eſſe ſecuris. Imprimis quando poſt Veteres hîc ſensêre. Fuerit tamen pretium operæ, & illorum hîc conſenſum annectere, & potiorum calculo, *Paulo* Epiſtolam denuò ire tranſcriptum. Moleſtiam interim citationis declinaturi illorum omnium, quorum obvia de hac re ſententia. Nomina plerumque ſubnotaſſe, & ſuo quæque ordine locaſſe contenti.

II. Ex *Scholaſticis* & *Pontificijs* ferè omnes, Pauli Epiſtolam credidêre. Iam inde à *Gratiano*, & *Lombardo*, & *Thomâ* Commentatore Epiſtolæ. Adeò ut *Baronius* ad A.C. LX. Num. LIV. *Atque (ut uno verbo dicam) quotquot poſteà exſtitêrunt rerum Eccleſiaſticarum Catholici tractatores, eadem de Epiſtolâ ad Hebræos pari conſenſione firmarunt: exceptis tamen quibuſdam Novatoribus, quos vel ingens*

ingens temeritas arguit, vel hæreſis infamat atque condemnat. Ita *Bellarminus*, dubia de Authore Paulo, *hæreticis* potiſſimùm impingit, ſive *Veteribus* ſive *novis*, quo nomine Proteſtantes imprimis notat, Lib. I. de Verb. Dei, C. XVII. Duoſque tantùm excipit è ſuis, *Eraſmum* & *Cajetanum*: quorum illum *Faber Stapulenſis*, in Cap. II. Epiſtolæ, & *Marianus*, ſuis in Hieronymum notis; hunc ipſe *Bellarminus* eo nomine perſtringunt. Addi debet magni ex Pontificiis nominis, *Ludovicus Vives*, qui *incertum eſſe authorem* putat, ſuis in Auguſtinum de Civit. Dei Commentarijs, L. X. C. V. & L. XVI. C. XXII. *Eſtius* Prolegomenis in Epiſt. *ſubjectum* totius Epiſtolæ, & *ordinem*, à Paulo ſubminiſtratum dicit, *compoſitionem* alterius eſſe, cujus operâ Paulus utendum putavit. Quæ hauſit ex Euſebio, ſententiam Origenis declaraturo, quæque ſcrupuloſiùs diſtinguere nihil neceſſe eſt. Reliqui nihil tergiverſantur, & præter ſuprà memoratos, pro Paulo faciunt, *Lyranus*, *Carthuſianus*, *Ribera*, *Catha-*

rinus, *Lindanus*, *Sixtus*, *Poſſevinus*, *A lapide*, *Toſtatus* &c. quotquot denique ſive Epiſtolam Commentariis illuſtrarunt, ſive controverſiam attigerunt. Sed præſto eſt canon *Tridentinorum*, qui Seſſ. IV. Decreto I. in Catalogo librorum N. T. *Quatuordecim Epiſtolæ beati Pauli Apoſtoli*, *ſcilicet ad Romanos* &c. *ad Hebræos.*

III. Ex *Lutheranis*, à Luthero ipſo diſceſsêre, & Paulum ſtatuêre authorem, præter *Flaccium*, *Chytræum*, *Palladium*, *Geſnerum*, *Gerardum*, *Horneium*, *Calixtum*, plerique hodie recentiorum. *Chemnitius*, Exam. Concil. Trident. Parte I. de ſcriptis & Epiſtolis Apoſtol. hanc penultimam Paulinarum facit, dubius licet nonnihil. *Confeſſio Saxonica*, ſuperiore ſæculo, in Wittebergenſi Synodo conſcripta, Paulo eandem tribuit, Artic. XV. *Cum dicit Paulus ad Hebræos*, *ſeſe obtulit* &c. Quod verò aliter ſenſerint Lutheranorum varij; quod *Auguſtana*, quod *Wirtembergica* Confeſſio, Epiſtolam ad Hebræos, ſimpliciter nec authore deſignato

gnato citent; ſacrâ ipſis Lutheri ferè unius authoritate effectum. Quâ ſi ſtandum, de Epiſtolâ Jacobi, deque Apocalypſi, nec de authoribus tantùm, ſed canonicâ authoritate controvertendū fuerit. Ne refricem illud *Lutheri*, in ſermon. Convival. titulo de Vet. & Nov. Teſt. quodque objectum à Bellarmino, *authorem Eccleſiaſtis; ſibi videri ocreis & calcaribus deſtitutum, equitare tantùm in ſoccis*. Sed ſive *Lutheri*, ſive *Brentij*, ſive *Hunnij*, ſive *Magdeburgenſium*, ſive *Oſiandri*, communes cum alijs objectiones & inſtantiæ, ſuo loco expendendæ venient.

IV. Ex *Reformatis*, Paulo Epiſtolam adſcribunt; *Confeſſio Helvetica*, quæ illam paſſim *Pauli Apoſtoli* nomine citat, Artic. XI, XVI. &c; *Confeſſio Belgica*, cujus Articulo IV. recenſetur canon ſcripturarum, *& in his quatuordecim Epiſtolæ S. Pauli, quæ ſunt ad Romanos, &c. ad Hebræos*; *Confeſſio Polonica*, ſive *Czengerina*, perbrevis aliàs, Reſponſione ad calumniam adverſar. *Spiritui quoque ſancto*

cum Patre & Filio, *Apoſtolus* Hebr. III. & IV; *Confeſſio Bohemica*, Articul. IV. & ſequentibus. *Paulus etiam ad* Hebr*æos*; *Paulus* Hebr*æis ſcribens* ; *Genevenſes*, qui in certâ Bibliorum editione , juxtà Græcorum codicum fidem, præfixêre titulum, *Epiſtre de S. Paul aux Hebrieux*; *Angli* pariter , in ſacro Codice, *The Epiſtle of Paul the Apoſtle to the Hebrews*; & Annotat. Biblicis, publicâ Anglicanæ Synodi authoritate adornatis, *Annotations on the Epiſtle of Paul the Apoſtle to the* Hebrews; *Chamierus* de Canone Fidei, Lib. IV. Cap. II. ſententiam Orthodoxorum enarraturus, *Novi Teſtamenti Libros numeramus viginti ſeptem* , &c. *quatuordecim Epiſtolas Pauli.* Speciatim , pro Paulo Epiſtolæ ſcriptore pronunciarunt , ex Germanis Theologis, *Bullingerus Muſculus*, Hyper*ius* , *Polanus*, *Zanchius*, *Urſinus*, *Toſſanus*, *Piſcator*, *Pareus*, *Keckermannus*, &c. ex Gallis, *Beza*, *Sadeel*, *Junius*, *Mercerus*, *Chamierus*, *Mornæus* , *Molinæus* , *Jac. Capellus* , *Rivetus* , *Diodati*, *Meſtrezatius*

&c.

&c. ex Anglis, *Perkinſius*, *Rainoldus*, *Willetus*, *Rollocus*, *Forbeſius* &c. ex Belgis, *Gomarus*, *Walæus*, *de Dieu*, &, ut paucis, quotquot ferè per Belgium Theologi, quos inter noviſſimè *Joh.* *Hoornbeeck*, Vir Clariſſimus, Append. ad 1. Controverſ. Socinian. Recentiores autem omnes per Europam Reformatam Theologos, conſultò prætermittimus.

V. Subſcripsêre viri alij maximi, & eruditionis omnis principes. *Iſaacus* Caſaubonus Exercit. XVI, contrà Baron. Num. CXLVII. *Sic enim & Paulum, qui tot locis Apoſtolum Gentium ſe appellat, etiam ergà Judæos, quoties data eſt occaſio, vim muneris ſui extendiſſe, & in eorum ſynagogis ſtudiosè Chriſtum prædicaſſe, & ad eoſdem etiam illam divinam Epiſtolam ſcripſiſſe.* Claudius *Salmaſius*, Commentar. de Helleniſticâ, Quæſt. V. *Eâdem de causâ Paulus, cũ ad fideles Judæos ſcriberet, non inſcripſit Epiſtolam ſuam* πρὸς Ἰουδαίους, *ſed* πρὸς Ἑβραίους. Idem Quæſt. VI. *Sic* Epiſtola *Pauli ad* Hebræos &c.

Idem, Funere Ling. Helleniſt. p. 38, 39. κατ' ἄρσιν & κατὰ θέσιν agit de cauſis ſuppreſſi Paulini nominis. *Daniel Heinſius*, Exercitat. *ad Epiſtolam Pauli ad Hebræos*, notatis de authore, & authoritate Veterum diſſenſionibus, huic disertè inſcribit. *Jacobus Uſſerius*, Annal. Part. II. A. C. 64, *Circa idem tempus Epiſtolam ad Hebræos Paulus ſcripſit, Timotheo jam ſoluto &c. Petrus Cunæus*, de Republ. Hebræor. L. III. C. III. *Ex illis petitum eſt, quicquid ſublimi oratione diſſertavit Apoſtolus in eâ Epiſtolâ, quam ad Hebræos ſcripſit.* Item, *Melchiſedeci ſacerdotium à Divo Paulo, perpetuum atque infinitum conſtitui.* Addimus Eccleſiaſticæ antiquitatis promicondum, *Dav. Blondellum*, Præfat. in Apolog. pro ſentent. Hieronymi, *quo anno* LXI. *Paulus Epiſtolas ad Philippenſes & Hebræos, in vinculis ſcripſit.*

VI. Excipit ex noſtris *Bellarminus*, primò *Calvinum* de Authore dubitantem, gemino Inſtitutionum loco. Nec diffitemur, & expreſſius idem, argumen-

to in Epiſt. *Ego ut Paulum agnoſcam authorem adduci nequeo. Ipſa docendi ratio & ſtylus alium quàm Paulum eſſe ſatis teſtantur.* Circa finem Commentarij, ad Caput XIII, 23. *Veriſimile eſt Lucam, vel Clementem eſſe authorem Epiſtolæ*, &c. Per nos ſanè ita ſenſerit Theologorum maximus. Suo ſinit ille quemque judicio frui, nec in ipſius verba jurare quemquam voluit. Privatæ ſententia illius diſcretionis eſt, non publicæ authoritatis. Aliud etiam loqui κατηγορικῶς, & per modum aſſertionis, aliud δοξαστῶς καὶ στοχαστικῶς, ut hoc loco Calvinus, & per modum obſcuræ cujuſdam conjecturæ. Nec Calvini rationes ſtringere, & doctiſſimus pridem intellexit *Beza*, & nos ſuo loco intelligemus. Adeò allucinari quandoque licuit & ſanctiſſimis viris, nec maculis carent ſplendidiſſima ſidera. Quanquam nec hæc in eminentiſſimo Theologo macula eſt, divinitatem aliàs Epiſtolæ magnificè, ut ſolet, deprædicante: *Ego verò eam inter Apoſtolicas ſine controverſiâ amplector, nec dubito quin artificio Satanæ fa-*

ctum fuit, ut illi authoritatem quidam detraherent. Nullus enim ex ſacris libris, de Chriſti ſacerdotio, tam luculenter &c. Argum. in Epiſtol. Imò Authorem perpetuò vocat *Apoſtolum*, ἐξόχως καὶ ἀντωνομαστικῶς. Et affinitatem ipſum inter & Paulum prodit, Comment. in Caput XIII. v. 13. *Et hunc ſimiliter docendi ordinē tenere Paulus ſolet, ut fidelibus oſtendat, quibus in rebus Deus exerceri eos velit, dum à frivolis ceremoniis eos abducere ſtudet.*

VII. Secundò excipit *Bellarminus*, Confeſſionem *Gallicanam*, cujus Articulo III. à Paulinis ſejungitur *Epiſtola ad Hebræos*, ut authoris incerti. Ita ſanè eſt. At cauſa minimè hæc fuit, quaſi dubitarint, quotquot id ſcripti genus primùm probavêre. Operam in Confeſſione eâ concinnandâ egregiam navavit *Antonius Sadeel*, pro Paulo authore tamen ſentiens. Primus omnium *Beza*, in colloquio Poſſiacenſi, Eccleſiarū nomine exhibuit Galliarum Regi; atqui fatetur idem ille, *vix alium quàm Paulum authorem eſſe potuiſ-*

potuiſſe. Nec alia plerorumque per Galliam Theologorum opinio. Quod ergò ad Confeſſionum aliarum exemplum, non pronunciarit de authore Gallicana, factum ſive ob reverentiam Calvini, ſive ob Veterum quorundam ſcrupulos, ſive ob Paulini nominis in limine abſentiam.

VIII. Atq; hoc accidit potiſſimùm nomine, ut doctiſſimi alij ex noſtris Viri, Epiſtolã, non deſignato Paulo, frequenter uſurparint. Citare hoc modo ſoliti, *Epiſtola ad Hebræos*; *ſcriptor Epiſt. ad Hebræos*; *Apoſtolus*. Quod de Authore, non idẽ omnes ſtatuiſſe animadverterent. Ex philologis video *Druſium*, *Seldenum*, *Grotium*, & ſi qui alij. Ex Theologis, *Aretium*, *Marloratum*, *Whitakerum*, *Martyrem*, & perpaucos ex Orthodoxis. *Joh. Camero*, pro Barnabâ authore palàm pugnat, Quæſt. 11. in Epiſt. ad Hebr. Vir ut acutiſſimi ingenij, & diffuſæ eruditionis, ſic novitatis & opinionum, quæ à vulgo Theo-

Theologorum diſcederent, plus nimiùm ſtudioſus. Exempla habet Clariſſ. *Molinæus* in vitâ Cameronis. Noviſſimus *Cōmentator* Anglus, ἀνώνυμος, cæterà doctiſſimus: *Moderni & quorum probabilior ſententia adſcribunt Epiſtolam alicui Evangeliſtæ, aut viro Apoſtolico.* Si de pauciſſimis modernorum, non repugnamus. Si de potiſſimis, gratis, nec explorata ſatis illorum mente. An verò ſententia illa *probabilior*, ipſum eſt τὸ κρινόμενον, καὶ τὸ ἀμφισβητούμενον.

IX. Minimè verò hic audiendi, qui ex *Socinianis* & *Novatoribus*, Epiſtolæ ſive authorem, ſive authoritatem ſubinde ſollicitant. Adfuit & cauſæ compendium ſuæ, & novaturiendi libido. Sollicitarunt nonnunquam pari temeritate & Canonicos alios. Æquior hic tamen *Socinus*, de Authorit. ſcript. Cap. I. & IV. qui de Paulo authore pronunciat veluti *dubius*, & opinionem hanc vulgò receptam profitetur. Hinc inter eos poſitus à *Gerardo*, Proleg. in Epiſt. *qui Pauli eſſe agnoſcunt*. Sic *Ionas Schlichtingius*, Prol. in hanc Epiſt.

ex

ex P*auli officinâ*, & ſaltem *illius inſtinctu ac ſpiritu* profectam dicit. Accedunt *Anabaptiſtæ*, qui ſæpè ex P*aulo ad Hebræos*, in controverſiis de Veteris abrogatione Teſtamenti, de Enthuſiaſmo, de lapſis excommunicandis, de cœlo nô reſerando ante extremum diem, argumentari ſolent. Sed illorum omnium, qui à nobis diſcedunt, authoritas quantùm infra authoritates ſuprà poſitas, ſive numerum ſive pondus attendimus, ſubſidat, facilè omnes aſſequuntur.

DE AUTHORE EPISTOLÆ AD HEBRÆOS.

PARS SECUNDA.

CAPUT I.

A teſtimoniys tranſitur ad rationes. Futilis quædam ratio rejecta. Prima, ex parte materiarum. Confertur Epiſtola cum reliquis Paulinis. Affinitas demonſtratur. Eadem de Chriſto encomia. Eadem

dem oracula V.T. applicandi ratio. Citationes eædem. Exempla eadem inculcata. Loca planè gemina. Congruentiæ aliæ variæ in dogmaticis, & paræneticis. Cameronis exceptio everſa. Alia exceptio confutata.

I. FEſtivè *Hilarius*, Prologo in Pſalmos, Tobiam & Judith reliquis iccircò Canonicis accenſet, ut horum numerus, Græcorum & Latinorum literis, quæ viginti quatuor, reſpondeat. Liceret fortè ad ſanctiſſimi viri exemplum, pro Paulo ſcriptore Epiſtolæ, ex *biſſeptenario* Paulinarum numero, ut perfecto & myſtico argumentari. Eaque ſive ex ſacris ſive ex prophanis congerere, quæ argumentum illuſtrarent. Ut ex oppoſito, extrà Paulinarum locum poſuêre Epiſtolam alij, quod remaneant *ſeptem*, ad quas ſcripſerit Paulus, *Eccleſiæ*. Sed minimè vacat ludere in re maximè ſeria. Et ea nobis præſtò ſunt argumenta, quæ ſtringant, quæque τὸ ἐπέχειν procul eſſe jubeant. Inſita quidem, neque jam ex aliorum fide, dubia ſæpè aut non explorata, ſed nati-

vis

vis ex notis, indiciiſque utplurimùm ſumpta.

II. Primum fuerit ex parte *materiarum, ſententiarumque*, quas paſſim author inſperſit, quæque Paulum primâ fronte referunt. Neque de generali illo conſenſu, & quoad doctrinæ *ſubſtantiam*, qualis inter omnes ſcriptores ſacros, ſed planè ſingulari, & quoad doctrinæ ſimilem *modum*. Ut accidit, ſcriptorem eundem reponere ſubinde eadem, & ſuis ſe prodere notis. Quod Paulo cumprimis familiare, & authorem arguit pagina quæque ſuum. *Oecumenius*, αὐτῷ τυγχάνειν ἐπιςολὴν, ἡ ἀνάγνωσις αὐτὴ διδάσκει. Nec quæremus nodum in ſcirpo, neque animus eſt anxiùs & ſcrupuloſiùs ſingula ἐξονυχίζειν, & congruentiæ umbras omnes ſectari. Sat fuerit, ex indicijs quibuſdam magè perſpicuis, dignoſcere ὅτι τȣ̃ πατρὸς τὸ παιδίον.

III. Quod licet vel ex fronte perſpicere, & obſervari in limine poſſunt coacervata illa de Christo elogia *Hebr.* 1. verſ. 2, 3. In quibus ſigillatim animadvertere eſt, & *phraſim* Paulinam, & *genium*, & *ordinem* eundem omninò, quem

aliàs

dem oracula V.T. applicandi ratio. Citationes eædem. Exempla eadem inculcata. Loca planè gemina. Congruentiæ aliæ variæ in dogmaticis, & paræneticis. Cameronis exceptio everſa. Alia exceptio confutata.

I. FEſtivè *Hilarius*, Prologo in Pſalmos, Tobiam & Judith reliquis iccircò Canonicis accenſet, ut horum numerus, Græcorum & Latinorum literis, quæ viginti quatuor, reſpondeat. Liceret fortè ad ſanctiſſimi viri exemplum, pro Paulo ſcriptore Epiſtolæ, ex *biſſeptenario* Paulinarum numero, ut perfecto & myſtico argumentari. Eaque ſive ex ſacris ſive ex prophanis congerere, quæ argumentum illuſtrarent. Ut ex oppoſito, extrà Paulinarum locum poſuêre Epiſtolam alij, quod remaneant *ſeptem*, ad quas ſcripſerit Paulus, *Eccleſiæ*. Sed minimè vacat ludere in re maximè ſeria. Et ea nobis præſtò ſunt argumenta, quæ ſtringant, quæque τὸ ἐπέχειν procul eſſe jubeant. Inſita quidem, neque jam ex aliorum fide, dubia ſæpè aut non explorata, ſed nati-

vis

vis ex notis , indiciiſque utplurimùm ſumpta.

II. Primum fuerit ex parte *materiarum, ſententiarumque* , quas paſſim author inſperſit , quæque Paulum primâ fronte referunt. Neque de generali illo conſenſu, & quoad doctrinæ *ſubſtantiam*, qualis inter omnes ſcriptores ſacros, ſed planè ſingulari , & quoad doctrinæ ſimilem *modum*. Ut accidit, ſcriptorem eundem reponere ſubinde eadem , & ſuis ſe prodere notis. Quod Paulo cumprimis familiare, & authorem arguit pagina quæque ſuum. *Oecumenius*, αὐτῷ τυγχάνειν ἐπιστολὴν, ἡ ἀνάγνωσις αὐτὴ διδάσκει. Nec quæremus nodum in ſcirpo , neque animus eſt anxiùs & ſcrupuloſiùs ſingula ἐξονυχίζειν, & congruentiæ umbras omnes ſectari. Sat fuerit , ex indicijs quibuſdam magè perſpicuis, dignoſcere ὅτι τοῦ πατρὸς τὸ παιδίον.

III. Quod licet vel ex fronte perſpicere , & obſervari in limine poſſunt coacervata illa de Chriſto elogia *Hebr.* 1. verſ. 2, 3. In quibus ſigillatim animadvertere eſt , & *phraſim* Paulinam , & *genium*, & *ordinem* eundem omninò, quem

aliàs ſervavit Apoſtolus. Primum omnium elogium eſt, hæreditas: ὃν ἔθηκε κληρονόμον πάντων. Paulina ſententia, *Rom.* viii. 17. Συγκληρονόμοι τοῦ χριστοῦ; ut quod ille inde ab omni æternitate, jure proprio, & naturæ quadam lege, nos jure alieno, εἰσποιήσει, & gratiæ beneficio. Alterum eſt, creationis opus: Δι' οὗ καὶ τοὺς αἰῶνας ἐποίησεν. Paulus *Coloſſ.* 1.16, τὰ πάντα δι' αὐτοῦ καὶ εἰς αὐτὸν ἔκτισται. Sive enim αἰῶνας, ex Hebræorum idiotiſmo dixerit, ſive τὰ πάντα, ὁρατά τε καὶ ἀόρατα, ſive etiam τὸ ποιῆσαι, ſive τὸ κτίσαι uſurparit, obvius eſt vocum uſus promiſcuus. Tertium eſt, imago Patris: ὃς ὢν ἀπαύγασμα τῆς δόξης, καὶ χαρακτὴρ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ. Planè, tum priori illo ad *Coloſſenſes* loco, tum 2. *Corinth.* iv. 4. ὅς ἐστιν εἰκὼν τοῦ Θεοῦ τοῦ ἀοράτου. Nec aliud effulgere in Chriſto *ſplendorem* Patris ac majeſtatem, aliud *imaginem*. Æquipollent etiam hoc in loco χαρακτὴρ, εἰκὼν, ὁμοίωμα. Et quidem utrobique uſurpant ſubſtantivum ὢν, ἐστιν; ut Græci notârunt Patres ἐμφατικῶς καὶ ἀκριβῶς; ὅτι οὐ πρόσφατον ἔχει τὸ εἶναι ἀπαύγασμα, εἰκῶνα, ἀλλὰ ἐξ ἀϊδίου, ἀεὶ ὤν. Quartum

eſt,

eſt, Chriſti providentia: φέρων τε τὰ πάντα τῷ ῥήματι τῆς δυνάμεως αὐτοῦ. Idem, eodem illo ad *Coloſſenſes* loco; Τὰ πάντα ἐν αὐτῷ συνέστηκεν, Cap.1.v.17. Nec diverſa, ἐν αὐτῷ συνιστάναι, vel διὰ αὐτοῦ φέρεσθαι. Aliàs συνέχεσθαι, περιάγεσθαι, πηδαλιουχεῖσθαι, κυβερνᾶσθαι, ut ſequiores Græci. Quintum eſt, per Chriſtum redemptio: Δι᾽ ἑαυτοῦ καθαρισμὸν ποιησάμενος, τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν. Eâdem ſerie *Coloſſ.*1,14. Ἐν ᾧ ἔχωμεν τὴν ἀπολύτρωσιν, τὴν ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν. Promiſcua autem hæc Paulo, & familiaria, ἐν ᾧ & διὰ οὗ. item καθαρισμὸς, ἀπολύτρωσις, ἄφεσις. *Oecumenius* cum vetuſtioribus, locum ad Hebræos, interpretatur, de purgatione factâ ἐν τῷ βαπτίσματι. Et ſic affinis eſt locus Pauli Epheſ. v.26, ἑαυτὸν παρέδωκεν, καθαρίσας τῷ λουτρῷ ὕδατος. Ultimum, ſeſſio Chriſti ad dextram: Ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τῆς μεγαλοσύνης, ἐν ὑψηλοῖς. Totidem verbis Paulus, *Epheſ.* I.21, ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ αὐτοῦ ἐν τοῖς ἐπουρανίοις. Idem alibi encomium *Rom.* VIII.34. *Coloſſ.* III.1. Quis jam non ex ungue leonem intelligat, & quis, niſi hoſpes, non audiat Pauli vocem?

IV.

IV. Secundò loco eluceſcit Paulinus ille genius, in oraculorum Propheticorum *applicatione* quâdam ad Chriſtum myſticâ & ſingulari. Et quæ in Authore noſtro ſtupent alij religiosè, carpunt alij blaſphemè, minùs appoſitè trahi ad rem Chriſtianam nonnulla Veteris effata Teſtamenti, idem alibi in Paulo videm. Sic quæ de Davide dicta videri poſſint *Pſalmo* II. de Salomone, II. *Samuelis* VII; de Jehovah, *Pſalmo* XCVII; de humano genere univerſo, *Pſalmo* VIII; Author Epiſtolæ ad Hebræos, ad *Chriſtum* transfert Capitibus I. & II. Atqui in ſpeciem planè hoc à locorum mente, & à literâ videtur alienum. At verò id *Paulo* familiare, pro ſublimi illâ quâ fuit inſtructus ſapientiâ. Plura id genus exempla ſuppeditant Epiſtolæ ad *Romanos*, *Corinthios*, *Galatas*. Verbi gratiâ, quando quod de Jacobi prærogativâ in ſpeciem externâ, *Geneſi* XXV. 23, ad electionis & reprobationis myſterium refert Apoſtolus *Roman*. IX. 12; quod de poſteris Iacobi & Eſavi, *Malach*. I. 3, ad perſonas ipſas Patriarcharum

Rom.

Rom. IX, 13; quod de bove tritutante non capiſtrando, *Deuter.* XXV, 4 ad Paſtores Exangelij, 1. *Corinth.* IX, 9; quod de manna, & Petrâ, & nube, & per mare tranſitu, ſacra Moſis Hiſtoria, ad Chriſtum ejuſque perceptionem ſacramentalem, 1. *Corinth.* X, 1, 2, 3, 4; quod Moſes *individualiter* de Iſaaco, aut *collectivè*, ut videtur, de Abrahæ ſemine, Paulus *antonomaſticè* ad Chriſtum, *Galat.* III. 16; quod idem de Sarâ & Agare, Paulus ad Fœdus utriuſque Teſtamenti, *Galat.* IV, 14. Sexcenta ferè iſtiuſmodi à Paulino illo ſpiritu profecta.

V. Tertiò, non in ἀναγωγῇ tantùm illâ, Paulum inter & ſcriptorem Epiſtolæ convenit, ſed & in locorum *eorundem* atque oraculorum *citatione* frequenti. Sequens docebit ὑποτύπωσις *Pſaltis* illum locum, *Filius meus es, hodie genui te*, bis hac in Epiſtolâ de Chriſto expoſitum, Capitibus I, & V, Paulus ſimiliter de eodem Chriſto interpretatur, *Actor.* XIII. 32. Nec obſtat hîc ad *reſurrectionē* Chriſti trahi, quod iſtîc ad illius cum *filiatio-*

num, tum *ſacerdotium*. Sufficit eidem ſubjecto applicari, prout ex reſurrectione illius, & honore ſacerdotali, Chriſti filiatio æterna ſequebatur. Veteres autem de ἐνανθρωπήσεως, quando illis vox *hodie*, χρονικὴν ἐπιφοίτησιν denotabat. Ita locus ille *Habacuci* Cap. II. 4, ὁ δίκαιος ἐκ πίστεως ζήσεται, ad fidem juſtificantem, ejuſque fructum trahitur, ut ſcriptori *ad Hebræos* Cap. x, 38, ſic Paulo ad *Romanos* Cap. I. 17. & *Galatas* Cap. III. 11. Quanquam Propheta in ſpeciem, non de Evangelicâ illâ virtute, ſed legali veriùs, integritate, conſtantia; nec de ſalute, ſed liberatione ex Babylonis ſervitute. Sic Pſaltis ille locus, de ſeſſione ad dextram, *Pſalm*. cx, 1. de glorioſo Chriſti regno exponitur, citaturque, ut *Hebr*. I. 13, & x, 13. ſic etiam 1. *Corinth*. xv, 25. Pariter *Jeremiæ* vaticinium, de peccatis ſub novo Fœdere tollendis, citatum authori Epiſtolæ, Capitibus VIII. & X, Paulo itidem allegatur, ad Romanos Cap. XI, 27. Sic, tentati Dei illud flagitium, Iſraëlitis pridem impactum, in Chriſtum admiſſum dicitur, quem-

quemadmodum *Hebr.*III.9,ita 1.*Corinth.* x,9. Addimus illud de vindicta Deo propria, *Deuter.*XXXII.35, totidem prolatum verbis, in Epiſtola ad Hebræos, Cap.x, 30. & in ea quæ eſt ad Romanos, C.XII. 19. Etiam locus ille, ἐν Ἰσαὰκ κληθήσεταί σοι σπέρμα. *Genes.*XXII.9. legitur allegatus, cum ad Romanos C.IX,7. tum Hebræos, C.XI,18. Exempla id genus alia, appoſitiſſima ſanè in rem noſtram, ſed cum lectoris tædio & nauſea reponenda, conſcio ſtudio præterimus.

VI. Quartò, mirè author noſter luxuriat, in urgendis Patriarcharum exemplis, *Abrahami* cum primis, hujus fide inculcanda, & promiſſione gratiæ facta illius in ſemine. Patet Epiſtolæ Cap. VI, 13, 14, 15. Cap.XI. 8, 9, 10, &c. Quæ quàm apprimè quadrent, cum iis quæ habet Paulus, in ſua ad Romanos, Cap.IV, 17.&c. haud prolixè opus eſt oſtendere. I. Utrobique prædicatur *fides* Abrahami, digna omni admiratione & omni præconio. II. Fundamentum,

illius in *promiſſione* Dei certâ, & immotâ, ὅτι πιστὸς, καὶ δυνατὸς ὁ ἐπαγγειλάμενος *Hebr.* VI.13. XI.11. *Roman.*IV. 21. III. Objectum ejuſdem fidei, Dei potentia in *Saræ* partu, & numeroſiſſimo *ſemine* ſeſe exerenda, & *benedictio* hinc exoritura, *Rom.* IV, 17, 18. *Hebr.*VI.14. XI, 12. IV. Miraculum fidei à rei difficultate, quę præter veri ſpeciem omnem; Abrahamo & Sarâ jam *emortuis*, & ad generationem, naturali lege ob ætatem, ineptis; utrobique uſus author voce νενεκρωμένου, νεκρώσεως, *Rom.* IV. 19, *Hebr.* XI, 11, 12. V. Argumentatio Abrahami à majori, poſſe etiam Deum ἐγείρειν ἐκ νεκρῶν, vel ζωοποιεῖν τοὺς νεκροὺς, *Rom.* IV. 17. *Hebr.* XI, 19. VI. Fructus fidei, & promiſſionis complementum, *Rom.* IV. 22. *Hebr.* XI, 11, 12. &c. Ut non ovum ovo ſimilius deprehendatur.

VII. Quintò, ſingularis quædam conformitas intercedit, inter geminum illum locum *Hebr.* IX, 15. ὅπως θανάτου γενομένου, εἰς ἀπολύτρωσιν τῶν ἐπὶ τῇ πρώτῃ διαθήκῃ παραβάσεων &c; & *Roman.* III. 25. διὰ τὴν πάρεσιν τῶν προγεγονότων ἁμαρτημάτων &c. Utrimque

I. de Chriſti morte, & ſanguine. II. De fine ejuſdem fructúq; ἱλασμῷ, ἀπολυτρώσει. III De latitudine ejuſdē fructus, dū ſeſe extēdit ad προγεγονότας ἁμαρτίας, ſive τὰς ἐπὶ τῇ πρώτῃ διαθήκῃ παραβάσεις. Oſtēſurus peccata nulla, utroque ſub Fœdere, præter quàm ſolo intuitu mortis, ſanguinis, redemptionis Chriſti, fuiſſe deleta. Nec ad præſentia tantùm reſtringendam, ſed præterita, ſed futura. Ubi denuò οἰκεῖον τι καὶ ἰδιωτικὸν Pauli.

VIII. Sextò, character itidem Pauli eluceſcit, *Hebr.* II. verſ. 2. εἰ γὰρ ὁ δι᾽ ἀγγέλων λαληθεὶς λόγος, ἐγένετο βέβαιος. Hæc de Lege *per Angelos promulgatâ*, in Sinai monte. Parallelus omninò locus, *Galat.* III, 19. ὁ νόμος διαταγεὶς δι᾽ ἀγγέλων. *Lex ordinata*, promulgata, *per Angelos.* Pauli hæc doctrina, cauſas inſtrumentales in traditione Legis, cùm *Angelos*, tum *Moſem*, commemorantis. Nec ſimile quid in ſcriptis Apoſtolicis, præterquam *Actor.* VII. 53. Ἐλάβετε τὸν νόμον εἰς διαταγὰς ἀγγέλων, phraſi diverſâ nonnihil.

IX. Denique, congruentiæ iſtius gene-

neris innumeræ, ſivè in *dogmaticis*, ſive in *pareneticis*, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον τῆς παιδείας. Dijudicet æquus lector, quæ vel digito monſtramus, horumque affinitatem expendat I. De Chriſto, ſuprà Angelos, & creaturas omnes evecto, *Hebr*.II.7,8, collatione inſtitutâ cum *Epheſ*.I I.21. *Phil*.II.9. II. De peccatis Chriſti ſanguine purgandis, eluendis, *Hebr*.I.3, IX,14. &c. factâ collatione cum locis *Rom*.III.25, *Epheſ*.I. 7. *Coloſſ*. II.17, III. De legalium ac ceremoniarum umbris, fuiſſe σκιὰν τῶν μελλόντων, totidem verbis *Hebr*.VIII.5.X,I. & *Coloſſ*. II. 17. IV. De promiſſionibus factis Abrahamo, quemadmodum *Hebr*. VII. 6, ita Epiſtolâ ad *Gal*.III.16,18, V. De morte Chriſto victâ & triumphatâ, *Hebr*.II.14, ita etiam I.*Cor*.XV.54. VI. De redemptionis objecto, quod τῶν πολλῶν, *multorum* nomine venit, univerſali ſyncategoremate limitato, *Hebr*.IX.28, ita *Rom*.V.19. VII. De fidei illâ πληροφορία, collatis locis cùm *Hebr*.VI,II. X,22. tùm *Roman*.XIV,5. I.*Theſſ*.I,5. VIII. De firmitate, ac conſtan-

tiâ in ſide inconcuſsâ, itidem locis expenſis, *Hebr* III.6,14. & *Coloſſ.*1.23. IX. De cavendis novitatibus, & ἑτεροδιδασκαλίαις, *Hebr.* XIII.9. conferendo cum *Epheſ:* IV. 14. *Coloſſ.* II.7. X. De habendis in pretio ductoribus, & imitandis, quod monitum ut *Hebr.* XIII. 7,17. ſic *Philipp.*II.29. 1. *Theſſ.* V,12,13. XI. De precibus pro iiſdem Deo nuncupandis, *Hebr.* XIII.18, etiam *Rom.*XV,30. 2. *Corinth.*1,11. XII. De fiduciali & libero ad Deum acceſſu, μετὰ παῤῥησίας, quod expreſſum *Hebr.*IV.16, & *Epheſ.*II.18, III.12. XIII. De pace cum omnibus ſectandâ, ut *Hebr.*XII.14, ſic *Roman.* XIII.18. XIV. De ſacrificio laudis, & ſpiritualibus victimis, iiſque εὐαρέστοις, Deo faciendis offerendiſq; *Heb.* XII,15.16. *Rom.* XIII.1,2. Atque hæc de materiæ affinitate, nobis obſervaſſe ſuffecerit. Quanquã convenientiæ hæc ferè pars minima eſt, & affinia alia, ſubſequentium mox Capitum, ordinis ac diſtinctionis ergò, paginam utramq; facient. Ex dictis tamen liquidò cõſtat, haud immeritò ab affinitate *argumenti*, & doctrinæ quâdã ſimilitudine, pro *Paulo* ſcriptore, licere ratiocinari.

X. Quod interim non placuit *Cameroni*, qui in hæc verba Quæſt. 11. in Epiſt. ad Hebræos. *Ajunt ergò quædam reperiri in hac Epiſtolâ, quæ in alÿs Pauli ſcriptis ferè eadem habentur. Quid tum poſteà? Sanè in duobus Capitibus prioribus, Epiſtolæ Petri prioris, plura reperias quæ ſunt eadem, quæ dixit Apoſtolus Paulus, quam in totâ hac Epiſtolâ. Ergone ideò Paulina etiam eſt?* Ego verò reſpondeo, noſtri vim argumenti, vel non perſpectam ſatis fuiſſe Cameroni, vel non fideliter expreſſam. Cruda ſanè foret illa ratiocinatio, *reperiuntur quædam in hac Epiſtolâ, quæ in alÿs, ergò Pauli eſt.* At non *quædam*, ſed longè plurima, & planè ſingularia, nec eadem *ferè*, ſed omninò. Quod ſi fortè hactenus minùs demonſtratum, nos eâ quâ debuimus fide, & accuratione, ut in tabellâ quâdam exhibendum eſſe duximus. 11. Supponitur falsò, plura reperiri gemina cum Paulinis aliis, in *duobus prioris Petri Capitibus*, quàm in totâ ad Hebræos Epiſtolâ. Hîc verò opus non rationis, ſed ſenſuum oculo-

rúm.

rúmque judicio. Et præter *Cameronem*, id vidit & obſervavit, nemo. Utut in exordij formâ, & ſummâ rerum, conſenſum Petri cũ Paulo non eamus inficias. Quàm verô illud ſit jejunum, præter collationem antè inſtitutam, docebunt ſequentia. III Hoc etiam dato, laborat nihilominùs conſequentia, & admittitur *elenchus parium*. *Priorem Petri*, Pauli non eſſe conſtat vel ex inſcriptione, ſed Petri. Et quanquam hujus author latitaret, deſunt rationes aliæ, præter affinitatem quandam argumenti, cur Pauli crederetur. Contrà, de Epiſtolæ ad Hebræos parente, res in obſcuro eſt; rectè ergò ex fœtus illius lineamentis, patrem conjectamus. Imprimis, tot alijs conjectandi, imò certò pronunciandi rationibus adducti, atque impulſi, prætermiſſis Cameroni ac diſſimulatis.

XI. Excipient fortaſſis alij, per retorſionis quendam modum. Quæ Epiſtola continet talia, quorum veſtigium in Paulinis nullum, minimè ea Pauli eſſe videntur. Atqui iſtiuſmodi, quæ habet author

de

de *Melchiſedeco*, quæ de *Chriſti ſacerdotio*, quæ de totali piorum defectione & *apoſtaſiâ*, planè nova & ſingularia. Sed in promptu ſolutio eſt. I. Negando conſequentiam: Neque enim neceſſe fuit ubique eadem repeti. Imò verò πολυμερῶς καὶ πολυτρόπως promenda, illuſtranda, firmanda fuêre Evangelij myſteria. Sic multa in Epiſtolâ ad *Romanos*, (ut de ſolâ hac dicam) Capitibus imprimis VII, IX, XI, quæ non alibi Paulus. II Falſum, quoad ſubſtantiam rei, *nova* planè exhiberi in illâ ad Hebræos. Imò eadem planè de Chriſti perſonâ, officio, beneficijs, & modo ea nobis per fidem applicandi, quæ ubique Paulus. Diverſus quamvis in nonnullis doctrinæ modus, conferendo diligentius typos cum antitypis, & legalem cum Evangelicâ œconomiam. Nihil etiã *novi* temporarijs, & apoſtatis, & in ſpiritum ſanctum blaſphemis, interitum & exitium denunciari. III. Si hîc quædam *ſingularia*, ſingulares etiam fuêre Apoſtolo, urgendi illa & illuſtrandi rationes. Res ipſi cum *Hebræis* Chriſtianis, ſectantibus

tibus adhucdum umbras, ἐνιστῶσι τῷ νόμῳ καὶ ταῖς σκιαῖς, (malè in meo Codice κακίαις) ut eſt apud *Athanaſium*, nec dediſcentibus ἰȣδαΐζειν. Quid ergò mirum, Legis in Evangelio complementum, & reſpectum illum mutuum, & obverſam Legis ad Chriſtum faciem, inductione quâdam, preſſis nobilioribus quibuſdam typis atque figuris, talibus oſtendere Apoſtolum ac demonſtrare? Quemadmodùm idem cum *Gentilibus* agens, non jam eos ex Veteri Teſtamento, ſed ex propriis illorum principijs, arguit convincitque. Non ignorari etiam debet, *Melchiſedecum*, ejuſque *ſacerdotium*, celebratiſſimum fuiſſe inter Judæos, de quo *Thalmudiſtæ* varia, imo habitum Meſſiæ typum, ut in *Bereſchith Rabba*, ad Cap. XIV. Geneſ. ut *Iſaac ben Arama*, ad Cap. XLVII, Geneſ. ut *Moſes Hadarſon*, ad Cap. XVI. Numer. & ſi qui plures. Ut nihil mirum in eo urgendo iiſdem & declarando, accuratiorem fuiſſe Apoſtolum.

CAPUT

CAPUT II.

Ratio altera pro Paulo ſcriptore. Conformitas phraſeôs cum Paulinâ. Illuſtratur exemplis variis. Propria ſæpiſſimè uni Paulo. Cameronis inſtantia notata. De ſtylo Epiſtolæ plura, in Parte ἀνασκευαστικῇ.

I. Ex plumis avem, ex voce pſittacum, habet verbum vetus. Ita ex *phraſi*, dictione, expreſſionibus variis, Epiſtolæ authorem. Et quemadmodùm ante, *materiam* ipſam ac doctrinam, ita jam *formam*, καὶ τὸν τρόπον τῆς λέξεως, attendendum eſſe judicamus. Occurrent ſanè phraſes, & familiares Paulo, & ſingulares ferè, ac veluti χαρακτηριστικὰ ἰδιώματα. Neque una fortè aut altera, anxiùs conquiſita, ſed ὅλῳ τῷ θυλάκῳ, & pleno modio. Præter eas, quæ vel ſuperiori Capite obſervari jam potuêre, vel ſequentibus reſervamus.

II. Principio, notanda nobis videtur phraſis, *Hebr*. I. I. Quâ dicitur Deus, λαλήσας ἐν τοῖς προφήταις; item ἐλάλησεν ἐν υἱῷ. Similis illa II. *Corinth*. XIII. 3. τοῦ ἐν ἐμοὶ λαλοῦντος χριστοῦ. Utrobique τὸ, λαλεῖν ἐν, pro λαλεῖν

λεῖν διὰ, ex uſu Hebræorum. Nequicquam Cl. *Gerardo*, propriam ſignificationem particulæ ἐν hoc loco retinente.

III. Capite I, verſu 3, τῷ ῥήματι τῆς δυνάμεως, & ſi quibus aliis in locis Epiſtolæ, Hebraiſmus idem occurrit. Uſitatiſſimus Paulo; σῶμα τῆς δόξης, σῶμα τῆς ταπεινώσεως, πνεῦμα τῆς ἁγιοσύνης, λόγος τῆς σοφίας &c.

IV. Capite II verſu 14, κεκοινώνηκε σαρκὸς καὶ αἵματος; *carnis & ſanguinis*, i.e. naturæ cũ infirmitatibus colluctantis. Phraſis Paulina, *Galat*. I. 16. οὐ προσανεθέμην σαρκὶ καὶ αἵματι. *Epheſ*. VI. 12. ἡ πάλη πρὸς αἷμα καὶ σάρκα.

V. Capite II. verſu II. τὸ ἁγιάζειν, de *juſtificationis* & *redemptionis* beneficio; ὅτε γὰρ ἁγιάζων, καὶ οἱ ἁγιαζόμενοι, ἐξ ἑνὸς πάντες. Similis locus, *Epheſ*. V. 26. ἑαυτὸν παρέδωκεν ὑπὲρ αὐτῆς, ἵνα αὐτὴν ἁγιάζῃ.

VI. Capite III, verſu I. κλήσεως ἐπουρανίου μέτοχοι: Phraſis Apoſtoli, *Philip*. III. 14. τῆς ἄνω κλήσεως τοῦ Θεοῦ. II. *Timoth*. I. 9. καλέσαντος κλήσει ἁγίᾳ.

VII. Capite III verſu 6, τὸ καύχημα

XVII. Capite x, verſu 36. vòcat ἐπαγγελίαν, objectivè & terminativè, *vitam æternam*, ſtatum gloriæ. Planè *Galat*.III.22. ἵνα ἡ ἐπαγγελία δοθῇ τοῖς πιστεύουσι.

XVIII. Capite x, verſu 39, εἰς περιποίησιν ψυχῆς. Eodem ſenſu Paulus I. *Theſſ*.v.9. εἰς περιποίησιν σωτηρίας. II. *Theſſ*.II.14. εἰς περιποίησιν δόξης.

XIX. Capite XII. verſu 1, vitam Chriſtianam confert Apoſtolus, cum iis qui currunt in ſtadio; τρέχωμεν τὸν προκείμενον ἡμῖν ἀγῶνα. Similitudo Paulina, 1. *Corinth*. IX, 24. & ſequent. τρέχετε ἵνα καταλάβητε. ἐγὼ δὲ τοίνυν οὕτω τρέχω. Ibidem uſus vocis ἀγωνίζεσθαι, quæ reſpondet voci ἀγῶνος.

XX. Capite XIII. verſu 9. διδαχαῖς ποικίλαις μὴ περιφέρεσθε. Planè ſic Apoſtolus *Epheſ*. IV. 14. περιφερόμενοι παντὶ ἀνέμῳ τῆς διδασκαλίας.

XXI. Capite XIII. verſu 10, utitur phraſi ſ, φαγεῖν ἐκ θυσιαστηρίου, *veſci altari*, i.e. victimâ. Idem omninò 1. *Corinth*. IX, 13. τῷ θυσιαστηρίῳ συμμερίζεσθαι, eodem ſignificatu. Item 1. *Cor*. X, 18. κοινωνεῖσθαι τοῦ θυσιαστηρίου.

XXII.

XXII. Capite XIII. verſu 15,16. ibi *preces* confert cum *ſacrificio* Deo offerendo, & quidem grato acceptoque; ἀναφέρωμεν θυσίαν; τοιαύταις γὰρ θυσίαις εὐαρεστεῖται ὁ Θεός. Nihil convenientius, *Roman.* XII. 1 παραστῆσαι τὰ σώματα, θυσίαν ζῶσαν, εὐάρεστον. *Philipp.* IV. 18. δεξάμενος θυσίαν δεκτὴν, εὐάρεστον τῷ Θεῷ.

XIII. Capite XIII, verſu 20. obſervari poteſt illud de Deo epithetum, ὁ Θεὸς τῆς εἰρήνης. Solenne Paulo, & proprium quidem. *Rom*, XV. 33. ὁ δὲ Θεὸς τῆς εἰρήνης. Ita *Rom.* XVI. 20. II. *Corinth.* XIII. 11. *Philipp.* IV. 9. I. *Theſſal.* V. 23.

XXIV. Ex his ſanè & iſtiuſmodi pluribus, ſive ſimplicibus, ſive complexis vocibus, abunde patet ſtyli quædam, phraſiologiæ, & genij ſingularis conformitas. Plura inveſtiget, cui plus conceſſum otij. Et hoc *rationis genus*, *magnum pondus habere debet*, ipſo teſte *Camerone*. Neque id attendiſſe mihi videntur ſatis, qui ad ravim uſque & nauſeam ſtyli *diverſitatem* urgent. Quam ut palàm faceret *Camero*, geminum profert exemplum; loco ali-

quoties notato. I. *Nuſpiam in Epiſtolis Paulinis, vocem illam αἰῶνας, eo ſenſu reperiri.* II. *Nunquam dicturum fuiſſe Paulum, μήποτε παραῤῥυῶμεν.* Bona verba! Una aut altera vocula, fortè alibi non expreſſa, præponderabit ſuperioribus omnibus documentis? Unde etiam habuit *Camero*, abhorrere ab his vocibus Pauli genium? Sed de his, aliiſque quæ de *ſtylo* objiciuntur, fuſiùs in ἀνασκευῇ ſuo loco inſtituenda.

CAPUT III.

Ratio tertia pro Paulo. Clauſa Epiſtolæ eadem cum Paulinis. Votum idem. Salutatio eadem. Signaculum idem. Cameronis exceptiones diluuntur. Σημεῖον διακριτικὸν Paulinarum, quale.

I. Succedit ab Epiſtolæ ultimis, ſcilicet *claudendi* modo, pro Paulo ſcriptore argumentatio. Seorſim urgenda, quando ponderoſa eſt, & apodictica ferè. Tribus, ut plurimùm, Paulus clauſam Epiſtolarum abſolvit, *voto*, *ſalutatione*, *ſignaculo*. Quàm bellè quadret noſtræ clauſa Epiſtolæ, quivis ex ſequentibus arbitretur.

II. Ad

II. Ad finem Author properaturus, incipit à *voto*, cujus hæc forma: Ὁ δὲ Θεὸς τῆς εἰρήνης, καταρτίσαι ὑμᾶς ἐν παντὶ ἔργῳ ἀγαθῷ &c. ſubjunctâ *doxologiâ*, διὰ Ἰησοῦ χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν. *Hebr.* XIII. 20, 21. Simili, inquam, & voto & δοξολογίᾳ, Paulus colophonem imponere ſolet Epiſtolis. Sic priori ad Theſſalonicenſes, Αὐτὸς δὲ ὁ Θεὸς τῆς εἰρήνης, ἁγιάσαι ὑμᾶς ὁλοτελεῖς &c. 1 *Theſſ.* v. 22. Sic poſteriori Epiſtolâ, αὐτὸς δὲ ὁ Θεὸς τῆς εἰρήνης δῴη ὑμῖν &c. 2. *Theſſ.* iii. 16. Similis clauſa Epiſtolæ ad Romanos, cum *voto* de confirmandis iis per illius Evangelium &c. eâdem δοξολογίᾳ terminando, *Rom.* xvi. 25, 27. Idem in Epiſtolâ ad Philippenſes, ubi præmiſſo *voto* de adimplendâ in Philippenſibus gratiâ, ſimili δοξολογίᾳ claudit, *Philipp.* iv. 19, 20. Quibus, ſolus *Petrus* affine quid habet, Epiſtolâ priori.

III. Subjungit Author *ſalutationem*, Paulo ubiq; ferè ſolitam uſurpari. Ἀσπάσασθε τοὺς ἡγουμένους ὑμῶν, καὶ πάντας τοὺς ἁγίους. Ἀσπάζονται ὑμᾶς οἱ ἀπὸ τῆς Ἰταλίας.

Hebr. XIII. 24. Quo, & fratrum nomine ſalutat quos compellat, & ſuo ſalutem nunciari alijs jubet. Mutuum hoc ſalutationis officium, perpetuum in Paulinis. Conferantur Epiſtolæ ad *Romanos*, *Corinthios*, *Philippenſes*, *Coloſſenſes*, *Theſſalonicenſes* &c. Nec fuit, quod inſtaret *Camero*, alios etiam *ſalutationibus Epiſtolas ſuas claudere.* Neque hic ſalutationem ſimpliciter, ſed formam ſpectamus ac modum. Fideles etiam quos ſalutat, Paulino more vocat τοὺς ἁγίους.

IV. Tandem, *ſignaculo* appoſito, terminatur Epiſtola. Quod ſi Pauli eſſe evicerimus, vix ſupereſt dubitationi locus. Pauli ſignaculum quale ſit, ipſe docet, II. *Theſſ.* III. 17. Ὁ ἀσπασμὸς, τῇ ἐμῇ χειρὶ Παύλου, ὅ ἐστι σημεῖον ἐν πάσῃ ἐπιστολῇ; οὕτω γράφω, ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μετὰ πάντων ὑμῶν, ἀμήν. Quibus duo monet I. eâ formulâ claudere ſe Epiſtolas *omnes*. II. illarum hoc eſſe *proprium*, & diſtinctivum à reliquis, πρὸς τὸ μὴ μεταποιεῖσθαι. Atqui ipſiſſima illa verba, eodem etiam ordine ac loco, *Hebr.* XIII. 25, ἡ χάρις μετὰ πάντων ὑμῶν, ἀμήν.

Et

Et reverà, nuſpiam alibi Canonicis in Epiſtolis, eadem omninò forma. *Petrus* & *Johannes*, ad morem Hebræorum, precantur *pacem*. *Tertullianus*, adverſ. Marcion. L. v. de primâ ad Corinth. *Nam & hodie Judæi in pacis nomine appellant, & retrò in ſcripturis ſic ſalutabant.* Paulus vero *gratiam*, τȣτ' ἐςι, τὴν ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν, καὶ τὴν κάθαρσιν. In omnibus ad unam Epiſtolis, ſignaculi loco, ἡ χάρις μεθ' ὑμῶν, vel μετὰ πάντων ὑμῶν.

V. Inſtat doctiſſimus *Camero*, σημεῖον illud διακριτικὸν Paulinarum, conſiſtere in eo, quod *propriâ manu ſalutationes ſcribat. Et hoc demùm velle pro ſigno haberi, in omnibus ſuis Epiſtolis.* Id autem non factum in hac ipsâ, adeoque nec Pauli eſſe Epiſtolam. Atqui 1. ſupponit gratis, *ſigni* omnem hanc fuiſſe rationem, quod *ſalutationes ſuâ ipſius manu ſcriberet*. Expendenti locum illum ad Theſſalonicenſes, de Pauli *ſignaculo* occurrunt duo; primò ratione *formæ* ipsâ Pauli Apoſtoli manu ſcribi ſolitum; deinde ratione *materiæ* conſtitiſſe his verbis, *ſic*, inquit, *ſcribo*,

ἡ χάρις μετὰ πάντων ὑμῶν. Quod ipſum, τὸν ἀσπασμὸν vocat, coronidis loco ſubjungi à ſe ubique conſuetum. Male ergo Vir eruditus, *ſigilli* rationem, in eo ſolo conſtituit, quod ſalutaret ἰδιοχείρως. Non attendens ſalutationis illius modum, & ipſa illa verba ſubnecti Paulo ſolita. II. Supponit etiam, *non feciſſe* hoc Authorem, ut manu propriâ ſubſcripſerit. Quod non precariò tantùm, ſed & falsò dici arbitramur. Viditne αὐτόγραφον *Camero*, ut tam audacter pronunciarit? Quidni Paulus conſueta illa verba, ἰδίᾳ τῇ χειρὶ exararit? Cur, ſi latitare voluit, non aliâ uſus ille claudendi formâ? Cur meminit Timothei, cur ſui adventus, cur aliarum quæ authorem circumſtantiarum proderent? Eò magis, quod quia nomen Epiſtolæ in fronte non expreſſum, hac ſaltem ratione conſtare de authore Hebræis debuit. III. Sed dato, non fuiſſe ἀπόγραφον illud ἰδιόχειρον: quo modo Paulus ἐν τῇ ἐπιγραφῇ à communi uſu, & conſueta exordiendi ratione receſſerat, eadem ἐν τῇ ὑπογραφῇ receſſiſſe dici poterit. Fuerit-

que

que hoc σημεῖον ἰδιόχειρον, ita commune Pauli *omnibus* Epiſtolis, ordinariè à ſe miſſis ad Eccleſias, ut excipi poſſit Epiſtola planè ſingularis, & ad eos data, quibus ne quidem *nomen*, nec *Apoſtolatum* expreſſerat. Quanquam ne hoc quidem ſtatuere neceſſe eſt.

CAPUT IV.

Quarta ratio pro Paulo Scriptore. Coacervantur circumſtantiæ variæ. Quod meminit Author vinculorum. Exceptio Cameronis. Quod meminit, afflictionum Hebræorum. Quod, conſcientiæ ſuæ & converſationis. Quod, precum pro ſe fundendarum. Quod, ex Italiâ ſalutet. Quod, ſe venturum promittat. Singula declarantur. Tempus ſcriptæ Epiſtolæ accuratiùs notatum.

I. Imprimis verò huc facit argumentum, à *circumſtantÿs* Epiſtolæ variis, quæ Paulum Scriptorem produnt. Quæque quò expenduntur magis, eò aſſenſum pertinaciùs extorquent. Sunt autē illæ in

hac Epiſtolâ non unius generis, quæ ſcriptionis authorem, etiam tempus, & locum ſic indigitant, ut ſeriò dubitaſſe eruditos, vix adduci poſſim ut credam.

II. Prima eſto circumſtantia, *vinculorum* illa mentio, Capite x, verſu 34. Καὶ γὰρ τοῖς δεσμοῖς μου συνεπαθήσατε. Conſtat enim ſoli Paulo, & ferè ſemper veniſſe hoc uſu. Et quas omnes *ex Italiâ* tranſmiſit Epiſtolas, vinculorum ſuorum mentione quaſi diſtinxit. Sic in illâ ad Epheſios, vocat ſe iteratò τὸν δέσμιον, *Eph*.III,1.IV,1. etiã πρεσβεύοντα ἐν ἁλύσει, *Epheſ*.VI.20. Sic ad Philippenſes, quater meminit τῶν δεσμῶν. Sic ad Coloſſenſes, μνημονεύετέ μου τῶν δεσμῶν *Coloſſ*.IV.18. Sic poſteriori ad Timotheum, κακοπαθῶ μέχρι δεσμῶν, 2.*Tim*.II.9. Pariter ad Philemonem, bis repetit, ἐν τοῖς δεσμοῖς μου, verſu 10, 13. Denique, in illâ quæ eſt ad Galatas, ſi non δεσμῶν, ſaltem στιγμάτων mentionem ibidem facit, *Gal*. VI.17. Tantique hoc viſum eſt Veteribus argumentum, ut veluti in arce collocarint. *Oecumenius*, ex aliis: μαρτυρεῖται δὲ ἐν τοῖς ἑξῆς ἡ ἐπιστολὴ ὑπάρχουσα Παύλου, τῷ γράφειν,

ὅτι

ὅτι καὶ τοῖς δεσμοῖς μου συνεπαθήσατε. Nec urgeri debent *Syri*, *Arabis*, & *Vulgati* verſiones Interpretis, qui legerunt τοῖς δεσμίοις συνεπαθήσατε, *vinctis compaſſi eſtis*. Fit enim præter codicum Græcorum fidem; præter rationem conſtructionis, ſequente μου particulâ; præter uſum etiam Apoſtoli, vincula aliàs ſæpè ſua commemorantis.

III. Excipit ſuo more doctiſſimus *Camero*: *Nemone potuit eſſe in vinculis præter Apoſtolum Paulum? aut in vinculis per Epiſtolas Eccleſiam admonere, hortari, atque conſolari?* Primò à *potuiſſe* ad *eſſe*, infirma conſequentia. Demonſtrandum quiſnam *alius* ille, & quibus hoc indiciis cōprobetur. Secundò, potuiſſe eſſe in vinculis, imò reapsè fuiſſe illis temporibus *præter Paulum* alios, equidem largimur. De *Timotheo* vincto, legimus has in Epiſtolâ; de *Ariſtarcho*, in illâ ad Coloſſ; de *Petri* & *Jacobi* vinculis, in Actorū libro &c. Hos verò tranſmiſiſſe Epiſtolam, ſomniavit nemo. Tertiò, probandum id fuit Cameroni, de *Barnabâ*, quē Epiſtolæ ſuſpicatur authorem. De cujus

ſive

ſive in Italiâ vinculis, ſive Epiſtolâ, nihil quicquam conſtat. Ut neque de *Lucâ*, aut *Clemente*, aut *Apollo*, quorum eſſe Epiſtolam, aſſertum fuit aliis. Tandem, *Paulo* convenire omnium optimè, quivis videt. Cujus conſtant ex ſacris *vincula*; quorum perpetua ipſi & familiaris mentio; qui ſeptem in vinculis *Epiſtolas* conſcripſit; & *ex Italiâ* quidem, in quam trajeciſſe legimus Apoſtolum, *Actor.* XXVII. I. 6. Niſi fortè de vinculis Paulo *Hieroſolymis* injectis ſermo, *Actor.* XXI, quæ Hebræis maximè innotuerant. Non fuit ergò quod Venerabilis *Beza* affirmaret, *argumento admodum infirmo niti, qui ex hoc loco Pauli eſſe Epiſtolam colligunt.*

IV. Altera circumſtantia peti poteſt, non jam à συμπαθείᾳ illâ Hebræorum, de Paulinis vinculis, ſed à κακοπαθείᾳ eorundem, ὀνειδισμοῖς, θλίψεσι, ἁρπαγῇ τῶν ὑπαρχόντων, quæ cum gaudio Hebræi ſuſtinuerant, Capite X, verſu, 32, 33, 34. Earundem enim in Hebræis illis perpeſſionum,

alibi

alibi meminit idem Paulus. Dum Theſſalonicenſes, contribulium rabie,& motâ in ipſos perſecutióne, imitatores factos dicit *Eccleſiarum quæ ſunt in Judæâ*, 1 *Theſſ.* 11.14. Atque ita, Epiſtola ad Hebræos, ad Palæſtinas tantùm data fuerit Eccleſias, vel ſerpſerit eadem perſecutio poſtmodùm latiùs, ad Judæos quaquaverſùm. Vidit & hoc ipſum *Theodoretus*, qui Argumento in Epiſt. ad Hebræos, de iiſdem afflictionibus, ſermonem eſſe docet, citato loco illo ad Theſſalonicenſes. Idem, alij ex Interpretibus. Et quanquam ſola hæc fortè circumſtantia non ſufficeret, at alijs juncta, contemnendam minimè eſſe cenſemus. Imprimis ſi Paulinum morem perpendimus, quo & afflictiones ſingulis ſuas revocare in memoriam ſolet, & ſuaviſſimo ſolatiorum lenire balſamo.

V. Tertia circumſtantia eſt, Authoris illa ſuæ *συνειδήσεως καὶ ἀναστροφῆς*, ſanctæ quidem & inculpatæ, recor-

recordatio. Quâ verè ſe Paulum oſtendit, *Hebr*.XIII.18. πεποίθαμεν γὰρ ὅτι καλὴν συνείδησιν ἔχομεν, ἐν πᾶσι καλῶς θέλοντες ἀναστρέφεσθαι. Primò quidem, is mos eſt Pauli ſingularis. Ita II.*Corinth*.I.12. & συνειδήσεως ἐν ἁπλότητι καὶ εἰλικρινείᾳ, & ἀναστροφῆς ſuæ teſtimoniũ oſtentat. Ita *Actor*.XXIII.1. πάσῃ συνειδήσει ἀγαθῇ, πεπολίτευμαι τῷ Θεῷ. Prætereà, Paulo ſingularis quædam ratio, conſcientiæ ſuæ hoc in loco in teſtem adhibendæ. Audiebat apud Judæos, quaſi διδάσκων ἀποστασίαν τοῦ νόμου. Hinc Judæorum in illum invidia, exacerbatio, contumeliæ. Purgat ſe ergò hunc in modum, & ad conſcientiam provocat, *Oecumenio*, paraphraſte; οὐκ ἀποστασίαν τοῦ νόμου κηρύσσομεν, καθώς τινες διαβάλλουσιν, ἀλλὰ ἀπὸ τοῦ γράμματος καὶ τῆς σκιᾶς, ἐπὶ τὸ πνεῦμα καὶ τὴν ἀλήθειαν μετάγομεν. Sic etiam *Theodoretus* Commentario ad locum. *Malè audiebat apud eos, ut qui legi contraria prædicaret. En ergò docet ſe nullâ aliâ causâ id facere, quàm ut pareat verbo divino. Quapropter etiam* conſcientiam *vocat in teſtimo-*

ſtimonium. Videri & *Chryſoſtomus* poteſt, ad ipſum hunc locum.

VI. Quarta circumſtantia nobis ea eſt, quâ Apoſtolus Hebræorum *preces* in ſubſidium vocat, Capite XIII, verſ. 17. 19. *προσεύχεσθε περὶ ἡμῶν, περισσοτέρως δὲ παρακαλῶ τοῦτο ποιῆσαι.* Paulo nihil uſitatius, quàm implorare fidelium, ad quos ſcribit, preces, & calidiora ad Deum vota, iiſdem etiam omninò verbis. Ad *Romanos* XV, 30, *παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς συναγωνίσασθαί μοι ἐν ταῖς προσευχαῖς ὑπὲρ ἐμοῦ.* Ad *Coloſſenſes*, IV. 3. *προσευχόμενοι ἅμα καὶ περὶ ἡμῶν.* Primâ ad *Theſſalonicenſes* V, 26. *προσεύχεσθε περὶ ἡμῶν.* Secundâ ad *Theſſalonicenſes* III, 1. *προσεύχεσθε περὶ ἡμῶν.* Ad *Epheſios* VI. 18. *προσευχόμενοι καὶ ὑπὲρ ἐμοῦ.* Quin ſpectari hoc loco debet, materia ex parte illarum precum, ſc. *ἵνα τάχιον ἀποκατασταθῶ ὑμῖν*, *Hebr.* XIII, 19. Ita planè Paulus, ad *Philemonem*, verſu 22, *ἐλπίζω γὰρ ὅτι διὰ τῶν προσευχῶν ὑμῶν, χαρισθήσομαι ὑμῖν.* Hinc etiam Græci patres, pro Paulo argumentati, *ἐκ τοῦ λέγειν, περισσοτέρως εὔχεσθε ἵνα τάχιον* &c. Quinetiam eâdem ſerie, & *preces* illorum efflagitat, & ratio-

rationem à *conſcientiæ* ſuæ integritate ſubnectit, quæque hoc officij genus mereretur. Patet, προσεύχεσθε περὶ ἡμῶν, πεποίθαμεν γὰρ ὅτι καλὴν συνείδησιν ἔχομεν. Idem verborum ordo II. *Corinth*. I. 11, 12. συνυπουργούντων καὶ ὑμῶν ὑπὲρ ἡμῶν τῇ δεήσει &c. ἡ γὰρ καύχησις ἡμῶν αὕτη ἐστὶν, τὸ μαρτύριον τῆς συνειδήσεως &c.

VII. Quinta circumſtantia eſt, à *loco* unde data Epiſtola. Ἀσπάζονται ὑμᾶς, οἱ ἀπὸ τῆς Ἰταλίας. Ergò ex *Italiâ* ſcripſit, unde ſalutat. Quid magis in Paulum quadret? In Italiam certè profectum docet Hiſtoria Lucæ, *Act*. XXVII. In Italiâ vinctum fuiſſe conſtat. Ex Italiâ plures dediſſe literas, ad Philippenſes, Coloſſenſes, Epheſios, Philemonem, extrà aleam controverſiæ. Similiter, data hæc ſive *Româ* in vinculis, ſive ex alio quodam *Italiæ* loco. Sivè nondum ſolutus eſſet Paulus, ſed ſolutionem & ἀποκατάστασιν ſperans, quemadmodum & in illâ ad *Philemonem*. ſive jam dimiſſus, & fractis prioribus vinculis, ſui quodammodò factus juris. Quod poſt biennium illud liberâ in cuſtodia Romæ

ex-

exactum, videtur contigiſſe. Fuerit ſanè & *in Italiâ* Lucas, fuerit & Clemens, etiam Marcus, etiam Barnabas, quem Mediolanenſis fundatorem Eccleſiæ, tradiderunt. At fuiſſe iſtic in vinculis; ſcripſiſſe illinc ad Eccleſias; pari cum Paulo valuiſſe apud has authoritate; ut mittam alia, quorum certa de Paulo ex ſacris fides, in obſcuro eſt.

VIII. Sexta nobis circumſtantia eſt, quod fideles Hebræos in eam ſpem erigat fore Apoſtolus, ut brevi illius bearentur *aſpectu, Hebr.* XIII. 23. Μεθ' οὗ (Τιμοθέου) ἐὰν τάχιον ἔρχηται, ὄψομαι ὑμᾶς. I. Solenne Paulo, id ſuis pollicitari, ſive ſolandis iis, ſive confirmandis, ſive coërcendis. *Oecumenius*, τὴν ἰδίαν αὐτοῖς (ὡς ἔθος πολλαχοῦ) παρουσίαν ἐπαγγέλλεται. II. Quadrat etiam ſacra cum Hiſtoria, *Actor.* XXVIII, 30. Biennio enim illo tranſacto in vinculis, redditus ſibi ſuiſque fuit Paulus, ut ſpem facere ſui potuerit aſpectus & adventus. Indeq; in Hiſpanias alij, alij in Aſiã, & Orientẽ migraſſe eũ prodiderunt. III. Hinc etiã patet ſcriptæ Epiſtolæ *tempus*. Certo

certiùs, eodem ferè cum Epiſtolis ad Philippenſes & ad *Philemonem* tempore, exaratam. Ubi ipſiſſima illa reſtitutionis ſuæ, & παρουσίας pollicitatio, *Philip*. I, 26. *Philem*. 22. prout, quæ *Philippenſium* fuerat ergà Paulũ ſollicitudo, conteſtantiũ συγκοινωνίαν τῇ αὐτοῦ θλίψει *Phil*. IV. 14; eadem fuerat & *Hebræorum*, probantium συμπάθειαν τοῖς αὐτοῦ δεσμοῖς, *Hebr*. X. 34. prout etiam, quem ad *Philippenſes* ablegarat Timotheum, *Phil*. II. 19, brevi reducem ſibi fore pollicebatur, adeóque & comitem itineris ad *Hebræos* inſtituendi, *Hebr*. XIII. 23. Scripta ergò ad *Hebræos* Epiſtola, nonnihil poſt illam ad *Philippenſes*, prioribus Pauli vinculis vel ſolutis, vel jamjam ſolvendis. Adeoque *biennio* illo, quo liberâ in cuſtodiâ Romæ detentus, vel expleto, vel mox explendo. Ut de ſuo ad Philippenſes, & Philemonem, & Hebræos *adventu*, certius jam quid pronunciare potuerit. Conſentiunt *Baronius*, ad annum Chriſti LX. *Blondellus*, præfat. in Apolog. pro Hieron. *Uſſerius*, Annalium parte II. ſub finem, & ſi

qui

qui ad hos accedunt, poſt *Theodoretum* & *Chryſoſtomum*. Præciſius quod annum attinet datæ Epiſtolæ, *Baronio* eſt Nativitatis Chriſti LX, Paſſionis XXVI, converſionis Pauli XXIV, ejuſdem in Urbem adventus II, ante martyrium annis fere IX. *Blondello* rejicitur hujus & alterius ad Philippenſes ſcriptio, in annum Chriſti LXI. Quanquam idē ſibi contradicit, eādē Apolog. pag. 30. *Uſſerio* refertur ad finē anni Ch. LXIV, vix annis ante Pauli necem III. Juxtà *Scaligeri* calculum, earundem Epiſtolarum ſcriptio rejicienda, in annum Chriſti LVIII, Paſſionis XXV. Neronis IV, ante primam in Chriſtianos perſecutionem annis V, ſiquidem hic *erat annus ſeptimus adventus Pauli in urbem*, ut idem *Animadv. Euſeb.* MMLXXXIII.

CAPUT V.

Quinta ratio, à factâ mentione Timothei. Rationis momentum. Sex inde pro Paulo concluſiones. Prima exceptio, probata Cameroni. Altera exceptio ipſius Calvini. Tertia quorundam exceptio. Baronius de pluribus Timotheis, notatus.

O I. Om-

I. Omnium digniſſima obſervatione eſt, *Timothei* facta mentio Authori Epiſtolæ. Γινώσκετε τὸν ἀδελφὸν Τιμόθεον ἀπολελυμένον, μεθ' οὗ ἐὰν τάχιον ἔρχηται &c. Capite XIII, verſu 23. Suadere alia poſſunt, hoc ſanè perſuadet. Vidit jam olim *Athanaſius*, de Trinit. Dialogo I. Ὅτι δὲ αὐτοῦ ἐστιν ἡ Ἐπιστολὴ, φανερόν ἐστι, καὶ ἀπὸ τοῦ τέλους τῆς Ἐπιστολῆς, μέμνηται γὰρ καὶ Τιμοθέου, λέγων. *Quod Pauli ſit Epiſtola vel ex fine manifeſtum eſt, meminit enim Timothei, dicens* &c. Et hoc poſtmodùm argumento, impulſi cordatiſſimi quique ad aſſenſum. Atque de Epiſtolæ authore, vel ex hoc ſolo judicium faciendum eſſe cenſuère.

II. Variè id enim ex verbis illis colligitur. I. Vel ex ſolâ *Timothei* recordatione, qualis Paulo Apoſtolo conſueta. Meminit conjunctiſſimi ſibi illius Pamphili, in Epiſtolis *omnibus*, ſolâ exceptâ ea quæ eſt ad Galatas, & ad Titum. Imò meminit *ſolus* Paulus, non Petrus, non Jacobus, non Johannes, non Judas. II. Ex *Fratris* illa appellatione. Nonnunquam τέκνον, ut juniorem ac diſcipulum, Paulo dictum fatemur, imprimis ubi ipſi *ad Timotheū* ſermo.

theo. At quotieſcunque *de Timotheo* ad alios, toties ἀδελφὸν, & συνεργὸν vocat. II. *Corinth.* I, I. Τιμόθεος ὁ ἀδελφός. *Coloſſ.* I, I. Τιμόθεος ὁ ἀδελφός. I. *Theſſal.* III. 2, Τιμόθεον τὸν ἀδελφὸν, *Philem.* I. Τιμόθεος ὁ ἀδελφός. *Roman.* XVI. 21, Τιμόθεος ὁ συνεργός μου. III. Ex eo, quod Pauli hic comes ferè individuus, Paulo aſſociatus & familiaris, *cum Paulo* itinera inſtituere ſolitus, (ut hoc etiam loco μεθ' οὗ ὄψομαι ὑμᾶς) Pauli unius gratia hinc illinc ſæpè digreſſus, & cõjunctim cum Paulo Eccleſias compellans varias, ut ex inſcriptionibus Epiſtolæ ad *Epheſios, Coloſſenſes, Theſſalonicenſes, Philemonẽ, ad Corinthios* poſterioris, liquet. IV. Quod ἀπολελυμένον eum, & ſolutum captivitate monet. Iiſdem ergò cum Paulo compedibus Romæ adſtrictus antea. Ut qui Pauli audiret ſive diſcipulus, ſive miniſter, ſive ſocius. Hinc prædicatum illud ὁ δέσμιος, de utroque & Paulo & Timotheo conjunctim intelligi poteſt, *Philem.* I. Παῦλος ὁ δέσμιος καὶ Τιμόθεος. Hinc eodem etiam tempore in libertatem videntur aſſerti, dum Paulus mox ſubſecuturum ſe & hîc, & in illa ad

Philippenſes profitetur. v. Quod *per Timotheum* miſſa legatur Epiſtola, ſi fides ſubſcriptioni. Πρὸς Ἑβραίους ἀπὸ τῆς Ἰταλίας διὰ Τιμοθέου. Quanquam ideo hæc ſuſpecta eſt, quod præter Syri ſilentium Interpretis, tum abſens dicatur fuiſſe Timotheus, quodque hujus ſolutionem Hebræis nunciat, C. XIII, 23. Sed aliò ſaltem miſſus à Paulo colligitur. Aberat enim, & expectabatur Paulo, ἐὰν τάχιον ἔρχηται &c. Utique huic ablegatus, & uti par eſt, in Macedoniam ad *Philippenſes*, ut non longè antè hac eoſdem ſpe lactarat, *Philipp*. II. 19. Atqui *uni Paulo* miniſtrare ſolitus Timotheus, ab uno Paulo mitti & ablegari frequentiùs. Sic miſſus ab eo in Macedoniam *Act*. XIX. 22; Corinthum 1. *Cor*. IV. 17; Theſſalonicam, 1. *Theſſ*. III. 2. Nec alijs miniſtraſſe legitur, ipſe Apoſtolorum ſocius, Epheſiorum jam Epiſcopus, ſingulari ratione Paulo obnoxius, nec iiſdem cum alijs neceſſitudinibus junctus. *Author* ſecundi in Epiſtol. argumenti, apud Oecumenium: οὐδεὶς γὰρ, οἶμαι, ἀπέλυσεν εἰς διακονίαν Τιμόθεον, εἰ μὴ ὁ Παῦλος. *Nemo*

opinor

opinor dimiſit ad miniſterium Timotheum niſi Paulus. VI. Eò magis, quod ſi alius à Paulo Epiſtolam adornaſſe cenſeatur, factum id fuerit Paulo terris exempto. *Calvinus* circà finem Commentarij, *Hæc omnia vel Lucæ vel Clementi poſt Pauli mortem accidere potuerunt.* Atqui tum vinctum iteratò in Italiâ fuiſſe Timotheum, huc illuc vel à Lucâ, vel à Clemente miſſitatum, poſt Paulum rediiſſe in Italiam, ex Italiâ ad Hebræos, & ſi quæ alia ſequi neceſſe eſt, dici queunt, non probari.

III. Ad quæ, tria excipi poſſe videntur, Primò, *potuiſſe eſſe Timotheum aliÿs præter Paulum familiarem.* Ita *Camero* Quæſt. II. in Epiſt. ad Hebræos: *verbi gratiâ*, inquit, *Barnabæ, quem Paulus diu habuit comitem peregrinationum ſuarum.* Nos verò I. ut Timotheo, omni cum aliis *familiaritate* velimus fuiſſe interdictum, abſit! Quod nec aſſertum nobis, nec controverſum. II. Dicimus, *comparatè* nemini tam fuiſſe quàm Paulo familiarem, tam addictum, ὃ μὲν ἀνωμολογεῖται. III. Ne-

que hoc tantùm, ſed Paulo cumprimis ſolitum memorari Timotheum; ſocium peregrinationum adjungi; ad varios mitti; fratrem nuncupari; & ſi quæ alia diximus expendenda. IV. Quod ille de *Barnabâ* ſuo, dilutum eſt, præterquàm falsa nixum hypotheſi. Paulo in itinere Antiocheno, & Hieroſolymitano adſcitum comitem, diſcimus ex ſacris. At in Italiam cum eo navigaſſe, aut Romæ adfuiſſe Paulo, aut cõtraxiſſe in ea peregrinatione ſingularem cum Timotheo neceſſitudinem, ut unius *Timothei*, datis ex Italia ad Hebræos literis, voluerit recordari, quis præter Cameronem? Ne hæc quidem repererit in *Actis Barnabæ*, aut *Recognitionibus Clementis*, aut *Alexandro* Barnabæ encomiaſta, ſcriptis fabuloſis & apocryphis.

IV. Inſtant alij, non hæc *Pauli* eſſe verba vel inde inferri, quod Timotheus *fratris* veniat appellatione. Paulo quidem *filium* vocari conſuetum. *Calvinus* in hunc locum: *Cæterùm ſi hic eſt Timotheus, nobilis ille Paulì comes, (quod ego libenter recipio) veriſimile eſt Lucam vel*

Clementem eſſe authorem. Paulus quidem Filium *magis vocare ſolet*. Frigidiuſculè, pace tanti viri. Vanitatem effugij nemo non videt. I. *Filium*. paulo vocitari, dicitur vel καθόλε, vel ἐν μέρει. prius, falſum eſſe docuimus ſuprà, aliquot exemplis. poſterius, ut nempe aliquoties *filius*, licet ſæpè etiam *frater*, concludendi vim nullam habet. II. Negamus, *filium* unquam paulo nuncupatum, quoties injecta ipſi Timothei *ad alios* mentio. Ita perpetuò *fratrem*, aliquando συνεργὸν dixit. Conſtabit inductione quadam, ex *Actis* & *Paulinis*, nec fugere id Calvinum, alioſque potuit. III. At *filij* nomine compellari, quoties *ad Timotheum* ipſum verba facit Apoſtolus, ultrò largimur. Sic in utriuſque inſcriptione Epiſtolæ, Τιμοθέῳ τῷ ἀγαπητῷ τέκνῳ. Quando jam Timotheum inſtruit, hortatur, agit cum diſcipulo, & juniore, & tot ſibi nominibus obſtricto, familiariùs.

V. Denique urgent alij, nihil neceſſe eſſe, de priore *Timotheo* verba intelligi. plures potuiſſe eſſe illa ætate *cognomines*.

I. Ita ſanè eſt, Timotheos *potuiſſe* eſſe plures. At reipsâ *fuiſſe*, coævos Apoſtolis, Apoſtolorum ſocios, nec ex ſacris nec ex Eccleſiaſticis ſcriptoribus diſcimus. Ut gratis affirmarit *Baronius*, ad A.C. CIX. num. LVI. conciliandæ *Pſeudo-Dionyſiæ*, *de Divinis Nominibus ad Timotheum*, authoritati. Uniuſque meminit ille *Timothei*, Pudentis Senatoris filij, ex Actis apocryphis Pudentianæ & Praxedis. II. Adeóque de alio *Timotheo* ſermonem eſſe Apoſtolo, dicitur quidem, probatur nequaquam. Imò puduit illius effugij *Eraſmum*, *Calvinum*, *Cameronem*, pertinaciſſimos aliàs ſententiæ nobis oppoſitæ aſſertores. III. Contrà verò, eſſe ipſiſſimum *Timotheum* Evangeliſtam, Epheſiorum præfectum Eccleſiæ, circumſtantiæ omnes hactenùs docuêre. Ut recalcitrare, & ſoli tenebras offundere cæteri videantur. Atque id tandem colligimus, coäcervatas haſce *circumſtantias*, ſi non apodicticas, ἀποδείξει certè eſſe proximas.

CAPUT VI.

Sexta ratio, à ſcopo totius Epiſtolæ.

Qui

Qui eſt, docere abrogatam legem & ceremonias. Proprium Pauli. Demonſtratur. Occurritur exceptioni. Scriptam Epiſtolam ante urbis excidium. Etiam Paulo ſuperſtite. Septima *ratio, ab Epiſtolæ methodo. Paulinam eſſe oſtenditur. Eadem cum Epiſtolis ad Romanos, Epheſios, Galatas* &c. Octava *ratio, à Pauli ergà Judæos ſollicitudine. Confirmatur. Argumentũ fuit Athanaſij, Chryſoſtomi, Ambroſij, Peluſiotæ* &c. *Obviatur exceptioni.* Quo*modo Paulus Apoſtolus Gentium. Judæos etiam docuiſſe.*

I. Liceat & ab Epiſtolæ totius *ſcopo*, & *argumento* ratiocinari. In quantùm id unum Authori conſtitutum ſedit, ut legis τὸ ἀσθενὲς καὶ ἀνωφελὲς, ceremoniarum inanes umbras, figurarum complementum, Moſaici antiquationem cultus, καὶ τῆς ἀρχιερατικῆς λειτουργίας μετάθεσιν, palàm Hebræis faceret. Quod præclarè deducit *Athanaſius* ſuâ in Synopſi. Quo etiam nomine *Cerinthianis* & *Ebionitis*, cum Paulinis reliquis inviſa fuit Epiſtola, ut colli-

colligimus ex *Epiphanio* Hær. xxx. contrà Ebionæos.

II. Jam ſanè *Paulo* id quodammodò fuiſſe proprium, ut Synagogæ ſepeliendæ, & Judaizantibus in viam revocandis, acriùs incumberet, pro confeſſo eſt. Docent Pauli Epiſtolæ aliæ, maximè ad *Galatas* & *Coloſſenſes.* Docet *Actorum* Hiſtoria, in quâ Paulo exprobratur idem aliquoties. *Actor.* XXI. 21. κατηχήθησαν περὶ σοῦ ὅτι ἀποστασίαν διδάσκεις ἀπὸ Μωσέως, τοὺς κατὰ τὰ ἔθνη πάντας Ἰουδαίους. Ibidem v. 28, οὗτός ἐστιν ὁ ἄνθρωπος ὁ κατὰ τοῦ νόμου, καὶ τοῦ τόπου τούτου πάντας πανταχοῦ διδάσκων. Unde *Chryſoſtomus*, Præfat. in Epiſt. ad Hebræos. πολλαὶ ζητήσεις αὐτῷ πολλάκις ἐγένοντο περὶ τούτου. Inde Judæi & Pſeudo-Apoſtoli, vocare cum *Tarſenſem*, & *Græcum*, & *apoſtatam Legis*, ut *Irenæus* L. 1. adverſus Hæres. C. XXVI. & *Epiphanius* Hær. xxx. Meritò ergò, hoc ſe indicio prodidiſſe Apoſtolum, in hac noſtrâ ad Hebræos, arbitramur. Et quoniam traducebatur invidioſiùs, hinc etiam in probando, diducendo, ratiocinando, fuſior, vehementior, accuratior. In Argumento

Epi-

Epiſtolæ, quod eſt apud *Oecumenium.* Ἐπειδὴ κατηχηθέντες ὑπῆρχον οἱ ἐξ Ἰουδαίων, ὡς ἀποστασίαν διδάσκει Παῦλος, εἰκότως τοῦ γνωρίσαι χάριν τὴν συμφωνίαν, Ἑβραίοις ἐπιστέλλει. *Quoniam audierant ex Judæis, quaſi defectionem à Lege doceret Paulus, meritò ut conſenſum prædicationis oſtenderet, ad Hebræos ſcribit.*

III. Neque exceptioni locus eſt quaſi Pauli ex Scholâ, & diſcipulorum aliquo proficiſci potuerit Epiſtola. I. Quia affirmare, quàm demonſtrare faciliùs. II. Quia referre ingenium Pauli, ſublimem illam ſapientiam, docendi modum, dictionem, perpetuam methodum, ne dicam authoritatē, vehementiä, orationis illud flumē; ne etiam reponam circumſtantias omnes ſuprà Capitibus III. IV. V. in anteceſſis oſtenſum. III. Quia nata hæc Epiſtola, ſtante Templo & Levitico Sacerdotio, ὄντων τῶν ἱερέων, τῶν προσφερόντων κατὰ τὸν νόμον τὰ δῶρα, *Hebr.* VIII. 4. Neq; aliàs neceſſe fuerat declamare in ſacrificiorū uſū, & praxim ſacerdotij, penitùs eo, Templi & Urbis & Reipub. everſione, ſublato. Neq; maximè

omnium prægnans argumentum, Judæis confundendis, & coërcendis Pſeudo-Apoſtolis, ab ipsâ jacturâ cultus & Hieroſolymitanæ ſedis, reſtitutionis ſpe nullâ ampliùs affulgente, prætermiſiſſet. Ut taceam quæ de ſcriptionis tempore; quæ de Epiſtolâ *Petro* Apoſtolo memoratâ, etiam *Clementi*, ad Eccleſiam Corinthiorum, intrà A.C. LXVIII. & LXXVI (ut *Dav. Blondellus*, pro ſentent. Hieronymi ſect. 11. Teſtim. 1.) literas exaranti, ſuperiùs diſputata. Atqui nullus eo tempore ex Pauli *diſcipulis*, ejus fuiſſe videtur in Eccleſiâ authoritatis. Paulo ipſo adhuc, uti par eſt, ſuperſtite, & ſcribendi hanc in ſe provinciam ſuſcipiente. Nam & qui Paulum ſcriptorem negant, poſt hujus demùm facta ſcriptam, fateri neceſſe habent. Quomodo Clementis illa, itidem data, *jam dudùm in cœlum receptis Apoſtolorum principibus*. Et quanquam ſuperſtitibus iis, hiſtoriam *Lucas* ſuam chartis commiſerit, alia ratio *Epiſtolæ*, Apoſtolicâ authoritate, ad omnes Hebræorum Eccleſias, edocendis iis, confirmandis, reducendis in viam, conſcriptæ. Paulum au-

autem, nondùm conceſſiſſe tum fatis, conſtare poteſt, quod triennio ante everſas Hieroſolymas, Neronis anno XIII, demùm è medio ſublatus. Quanquam *Scaliger*, cum quibuſdam recentioribus, conjiciat in ipſiſſimum annum perſecutionis primæ, qui Neronis fuit nonus, vel decimus, Chriſti LXIII, vel LXIV. Indè verò à Pauli exceſſu, res Judæorum labaſcere, in peius ruere, turbari, miſceri ima ſummis, imminenſque exitium genti prænunciari.

IV. Excipit notatum aliis argumentum, ex parte *methodi* & *ordinis*, in Epiſtolâ obſervati. Duabus ſiquidem partibus abſolvitur, alterâ *διδασκαλικῇ*, ſive *doctrinali* & *theoreticâ*; altera *πρακτικῇ*, *προτρεπτικῇ*, *παραινετικῇ*, ſive *morali* & *practicâ*. *Prior*, doctrinalis de Chriſti Perſonâ, capitibus I, II, III, IV; de Chriſti ſacerdotali Officio, & Beneficijs, capitibus V, VI, VII, VIII, IX, ex parte etiam X; de Fide & percipiendi modo, capitibus X, XI. *Poſterior*, hortatoria ad Chriſtianas virtutes, tolerantiam, conſtantiam in adverſis, ſanctimoniam, pacem, charitatem,

συμπαράθεμαι &c. capitibus ultimis. Attexta familiari, & epiſtolari *clauſulâ*, de quâ in antecesſum fuſiùs Cap. III.

V. Uſitatiorem fuiſſe hanc ſanctiſſimo Apoſtolo methodum, haud prolixè demonſtrandum. Ut nempe præmiſſis fidei dogmatis, munitis iis & illuſtratis, ſubjungat vitæ, morúmque præcepta. Illuſtre ſuppeditat exemplum, quæ habetur ad *Romanos*, iiſdem omninò partibus diſtincta. Similiter illa ad *Epheſios*, quin etiam ad *Galatas* & *Coloſſenſes*. Didacticis & dogmaticis, νουθετικὰ & moralia perpetuò attexuntur. Quando Canonicæ reliquæ *Jacobi*, *Petri*, *Johannis*, in genere parænetico, & hortatorio ferè conſiſtunt. Vel promiſcuè theoretica practicis, moralia doctrinalibus permiſcent. De quo analytici Commentarores. Quanquam Pauli methodum, ad imitationem trahere potuiſſe alios, quis forte excipiat. At hoc ut ſtatuamus, quæ ratio, quæ neceſſitas cogit? Et quamvis ſeorſim ſi expendatur, aut in prima collocetur acie hoc argumentum, videri poſſit fallax, nec niſi in

genere

genere probabilium: at ſuperioribus junctum, attextum, collatúmque, reſpondere ad amuſſim cæteris, pondúſque habere ſuum, largiri neceſſe fuerit.

VI. Denique, nec negligenda illa ratio, quæ à Pauli *zelo*, & *ſollicitudine* derivatur. Quo ſanè ille fuerit in Judæorum gentem affectu, quas verſarit ille ſub pectore curas, ſaluti eorum promovendæ, paſſim edocemur. Nuſpiam apertiùs, quàm dum damno etiam ſuo, & exitio, & *anathematis* pœnâ, redemptam converſionem eorundem voluit, *Roman.* IX. 3. In Gentis ergò ſuæ *ſcripſiſſe* gratiam, quidni vel hinc colligamus? Qua fuit imprimis in ſcribendo ille diligentia & accuratione? Quando Eccleſias omnes alias tam ſtudiosè per literas ſalutavit. Quando etiam Pauli Apoſtoli temporibus, Hebræorum Eccleſiæ variè vel premerentur, I. *Theſſ.* II. 14, 15, vel ad defectionem ad ceremonias umbráſque, à zelotis ſollicitarentur, *Actor.* XV. XXI. Ipſe autem Romæ abeſſet Paulus in vinculis, multis terrarum ſpatiis, & tanta loco-

locorum intercapedine disjunctus. Scripſiſſe ergò dicamus, ſive in *converſorum* jam gratiam, illis de Evangelij naturâ & Legis uſu planiùs erudiendis, ſive *nō converſorum*, arguendis iis, ſi quando in illorum manus ſcriptum incideret, ac convincendis.

VII. Atque hoc argumentum, pleriſque ex vetuſtiſſimis Patribus urgentius viſum fuit. *Athanaſius*, Synopſi S. Script. Lib. vii. Γράψας πᾶσι τοῖς ἔθνεσι, γράφει λοιπὸν καὶ πᾶσι τοῖς ἐκ περιτομῆς πιστεύσασιν Ἑβραίοις. *Poſtquam ſcripſerat omnibus Gentibus, ſcribit de cætero etiam omnibus ex circumciſione credentibus &c. Chryſoſtomus*, præfat. in Ep. πῶς οὐκ ἂν ἐπέστελλε τούτοις, ὑπὲρ ὧν καὶ ἀνάθεμα γενέσθαι ἤθελε; *quomodo non ad illos ſcripſiſſet pro quibus & anathema fieri voluit. Iſidorus Peluſiota*, Epiſtolarum Lib. i. Epiſt. ccccvii. Ὁ θέλων ὑπὲρ Ἰσραηλιτῶν γενέσθαι ἀνάθεμα, τί οὐκ ἂν ὑπέστη καὶ ἔδρασεν, ἵνα τύχωσι σωτηρίας ἐκεῖνοι. *Qui pro Iſraëlitis anathema fieri voluit, quid ille non ſuſtinuit, vel fecit, ut ſalutis fierent compotes?* Conſentiunt *Theodoretus, Oecumenius*,

menius, Theophylactus, & qui horum aravêre vitulâ. *Ambroſius* (aut quiſquis ille eſt) Procemio in Epiſt. ſimiliter Paulum ſcripſiſſe dicit, ex ſolicitudine quadã ſingulari ergà Hebræos, *ne ſuperati tentationibus ad infidelitatem relaberentur.*

VIII. Nec inſtari velim, *Gentium* non Hebræorum fuiſſe *Apoſtolum.* Ad illos ſcripſiſſe ex officio, ad hos nonniſi præter rationem muneris. Primò, *Gentium* quoties dicitur *Apoſtolus*, à potiori fit denominatio. Scilicet principaliter & ut plurimùm miniſterio illius dicato Gentibus, minimè excluſivè ad Hebræos. Nam abjeciſſe omnem Judæorum curam, aut nefas fuiſſe Paulo, extendere ad eos ſui exercitium muneris, allucinatur quicunque putat. Scrupulum eximit ipſe Paulus, *Rom.* XI. 14, 15. Ἐγὼ ἐθνῶν Ἀπόστολος τὴν διακονίαν μου δοξάζω. Εἴπως παραζηλώσω μου τὴν σάρκα, καὶ σώσω τινας ἐξ αὐτῶν. Alibi, curam vendicat ſibi *omnium Eccleſiarum*, II. *Corinth.* XI. 28. Alibi factum ſe *Judæum Judæis, ut Judæos lucrifaceret*, 1. *Corinth.* IX, 20. *Tertullianus*, initio ferè Libri IV. contrà Marcionem.

Dexteras miſcuêre, & exinde officia prædicandi diſtinxêrunt, ut illi in Judæos, Paulus in Judæos & nationes. Deinde, quâ ratione vivâ voce & verbi præconio Judæos erudijt, atque in Synagogis prædicavit, eâdem ſcripſiſſe putandus eſt. Prius enim conſtat ex ſacris … , & inde à tractu Hieroſolymitano ad Illyricum ſeſe Pauli exporrexit prædicatio, *Rom.* xv. 19. Tandem, quemadmodum non miſſus erat ad baptizandum, baptizabat tamen, 1. *Cor.* 1. 17. ita Gentium quanquam non Hebræorum Apoſtolus, hos tamen ſive voce ſive ſcripto, ſibi quoque excitandos eſſe cenſuit. Præclarè *Theodoretus*, Τίνος ἕνεκεν, ἐθνῶν Ἀπόστολος ὑπάρχων ὁ Παῦλος, Ἑβραίοις ἐπιστέλλει. Φαμὲν ὥσπερ βαπτίζειν οὐκ ἐπιτεταγμένος, ἐκ περιουσίας ἐβάπτισεν, οὕτως Ἑβραίοις ἐπιστέλλει, πρὸς τὰ ἔθνη Ἀπόστολος. *Dicimus, quod ut non injunctum ipſi fuit baptizare, ex abundanti tamen baptizavit, ita & ad Hebræos ſcribit, Gentium aliàs Apoſtolus.* Simile quid *Chryſoſtomus*, etiã *Theophylactus*, ſub initium Commentariorum. Ut rationum momentis, ſuperpondium quoddã à conſenſu antiquitatis accedat.

CAPUT

CAPUT VII.

Nona ratio ab inductione. Nulli quàm Paulo tributa veriſimiliùs. Qui Lucæ eſſe voluerunt. Origo ſententiæ. Incommoda varia. Rationes nullæ. Qui Clementi Romano adſcripsêre. Aſſertionis pariter origo. Falſitas variè demonſtrata. Eraſmi rationes frivolæ. An Hieronymus ſubindicârit, Epiſtolam eſſe Clementis?

I. Quod ſupereſt ad plenariam ſententiæ noſtræ aſſertionem, paucis exequemur. Jam enim & excrevit diſputatio, & vix eorum quicquam intactum hactenus, quæ ſive ex antiquitate, ſive ex ipſis Epiſtolæ viſceribus, pro Paulo ſcriptore adduci potuêre. Agmen claudet, in tertia quaſi conſtitutum acie, hoc argumentum. Quod ſcilicet, nulli quàm Paulo veriſimiliùs tributa hucuſque Epiſtola. Si enim authoritas cum authoritate, ratio cum ratione ponderetur, quæcunque vel pro *Clemente*, vel pro *Lucâ*, vel pro *Barnabâ* &c. ſcriptoribus, ab alijs aſſerta, ad ſuperiorum lucem evaneſcere neceſſe

fuerit. Imò verò gravioribus illi longè premuntur incommodis, ne abſurditatibus dicam.

II. *Lucam* ſcriptorem Epiſtolæ creditum, author eſt apud Euſebium *Origenes*, Hiſt. L. VI. C. XIX. ὑπὸ τινῶν δὲ ὅτι Λουκᾶς, ὁ γράψας τὸ Εὐαγγέλιον καὶ τὰς Πράξεις. Etiam *Hieronymus* Catalogo ſcript. in *Paulo*, *Creditur vel Lucæ Evangeliſtæ juxta quoſdam*. Nec abludere videtur *Calvinus*, Comment. in Caput XIII. Epiſt. qui veriſimile arbitratur vel *Lucam*, vel *Clementē* Epiſtolæ eſſe authorē. Quàm verò hoc ſit alienū, & commentitiū, & ab omni veri ſpecie abhorrens, paucis edocendū.

III. Primò, quia de *Lucæ* Epiſtolâ aliquâ canonicâ, neque ex ſacris neque Eccleſiaſticis conſtat monumentis. Unus *Philaſtrius*, tranſcriptam ei quæ dicebatur ad Laodicenſes, diverſiſſimam ab hac noſtra, Hær. XC. Nec *Lucæ* meminit idem Philaſtrius, agens de hujus Epiſtolæ, falſò creditis authoribus, Hæres. XLI. Nec id aliundè *Hieronymus*, quàm ex Euſebio, in quodam id Origenis ſcripto traditum memorante. Secundò manifeſta hujuſce

ori-

origo traditionis. Jam antè Origenem, creditus Lucas Epiſtolæ interpres & translator. *Clemens Alexandrinus* diſertè, τὸν Λουκᾶν αὐτὴν μεθερμηνεύσαντα, ἐκδοῦναι τοῖς Ἕλλησι. Ex *translationis* ergò fama, orta de *ſcriptione* ipſa ſuſpicio. Nec niſi de ſcriptione ſecundaria, & per translationis modum, Origenis verba accipienda eſſe putem. Quomodo de Evangelio Marci *Tertullianus*, contrà Marcion. L. IV. *Et Marcus quod edidit, Petri affirmatur, cujus interpres Marcus.*

IV. Tertiò, ne *Lucæ* quidem fuit, ſimili Epiſtola convenire Hebræorũ Eccleſias. Apoſtolicæ id fuit authoritatis & prærogativæ. Et à ſolis Apoſtolis profectæ, quas canonicas habemus hodieque. Nec eadem, ut monebamus, conſcribendæ *Hiſtoriæ*, quæ *Epiſtolæ* ratio fuit. Ad illam πληροφορία τῶν πραγμάτων, & internus ſpiritûs S. ductus & afflatus, ad hanc etiã authoritas externa, & Apoſtolica, & Eccleſiæ univerſalis cura, requiſita. Ubi jã plures imò omnes Eccleſiæ, de graviſſimis ac ſublimioribus myſteriis erudiri, redargui, inſtrui, excitari. At *Lucas* nõniſi Apoſtolorũ

diſcipulus, & *tanto poſterior*, *quanto poſterioris Apoſtoli ſectator*, ut *Tertullianus*, pro Lucâ etiã ſcripturus, adverſus Antitheſes Marcionis, Lib. IV. Imò hujus Hiſtoriam, idem nonniſi Pauli authoritate receptam: *Nam & Lucæ digeſtum Paulo adſcribere ſolent, capita Magiſtrorum videri, quæ diſcipuli promulgarint*. Quartò, ſaltem non eâ polluit Lucas authoritate apud *Hebræos*. Ipſe non Hebræus Veteribus, ſed *proſelytus*, & Gentilis origine, cujuſque adeò in legem & ſacerdotium tuliſſent iniquius declamationes. Nec hunc inter & Hebræorum Eccleſias, familiariorem interceſſiſſe neceſſitudinem diſcimus ex Sacris. Imò Paulo extincto, inter Achaios & Thebanos verſatum Lucam, ibiq; martyrio conſummatum, communis traditio eſt.

V. Præterea ſtylus Epiſtolæ, à dictione & phraſi Lucæ magis Græcanicâ, longiſſimè recedit. Quum illa Hebraiſmis ſive Syriaſmis ſcateat longè pluribus. Et neſcio quid ſublimiùs ſubinde, & à Magiſtro ipſo profectum ſpiret. *Eraſmus* ſub

finem

ſinem Annotation. *Ne Lucas quidem ipſe in Actis Apoſtolicis, parùm abeſt ab hujus Epiſtolæ eloquentiâ.* Quanquam *Clem. Alexandr.* apud Euſebium, L. VI. C. XI, vel XIV. τὸν αὐτὸν χρῶτα εὑρίσκεσθαι κατὰ τὴν ἑρμηνείαν, ταύτης τε τῆς ἐπιστολῆς καὶ τῶν πράξεων. Quin ratio nulla, (niſi fortè quia Pauli diſcipnlus) nulla in Epiſtolâ circumſtantia, quæ vel in ſpeciem pro Lucâ magis, quàm quovis alio illorum temporum, allegari poſſit. Ne dicam, contrarias pleraſque eſſe circumſtantias, antè memoratas. Quod *Calvinus*, loco antè citato, *eum qui ſcribit, liberum fuiſſe ac ſuæ poteſtatis*; etiamſi largiremur, non à Paulo, ut viſum fuit, alienum, expirante biennio captivitatis. Neque id Lucæ magis, quàm Marco, aut cuivis alij tum *libero & ſuæ poteſtatis*, competit.

VI. Nihilo feliciùs, ex *Clementis Romani* officinâ profectă alij voluêre. Quod nonnullis creditum fuiſſe, teſtatur præter *Origenem* & *Hieronymum* iiſdem locis, etiam *Philaſtrius* Hær. XLI. *Dicunt alij aut Barnabæ eſſe Apoſtoli, aut Clementis de urbe Româ Epiſcopi.* Subſcribit

Eraſmus: *ad* Caput XIII. Epiſt. *Cæterùm admodùm probabile eſt, quod ſubindicavit divus Hieronymus, in Catalogo ſcriptor. Illuſtr. Clementem Romanum Pontificem à Petro quartum, authorem huius Epiſtolæ fuiſſe.*

VII. Age, & figmentum conficiamus invictis argumentis. Primò quia origo itidem omnis, haud obſcurè ex translatione Epiſtolæ. Quam à Clemente factam, traditum inde ab antiquiſſimis temporibus fuit, ut conſtat ex *Euſebio* Lib. III. C. XXXII. De primaria autem ſcriptione Clementi adſcripta, nihil *Euſebius*, quanquam monendi ibidem locus, ubi de ſcriptis Clementi ſuppoſitis. Etiam ex affinitate quadam dictionis cum Epiſtola Clementis ad Corinthiorum Eccleſiam, orta ſuſpicio. *Euſebius*, τὸν ὅμοιον τῆς φράσεως χαρακτῆρα, τήν τε τοῦ Κλήμεντος ἐπιστολὴν, καὶ τὴν πρὸς Ἑβραίους ἀποσώζειν. Hinc, inquam, omnis illa de Clemente authore fama, huic uni innixa fundamento. Infirmum illud quidem à dictionis quadam ſimili-

militudine. Quaſi verò Clemens, longè poſt datam ad Hebræos Epiſtolam Corinthios compellaturus, non potuerit ſibi hanc proponere imitandam? Aut Epiſtolæ illius fuiſſe ipſemet Græcus interpres? In eo prætereà omnis affinitas, quod ſuam Clemens, variis alterius Epiſtolæ *ſententÿs* & *dictis*, quæ ad inſtitutum ſuum facerent, exornavit. De cætero, omninò diſcrepat ſtylus, & ut Græca magis eſt phraſis Clementis, ſic illa Epiſtolæ ad Hebræos magis mixta, & Hebræam redolens ſæpiſſimè eloquentiam.

VIII. Secundò, verba ſunt *Euſebÿ*, Τῆς πρὸς Ἑβραίους πολλὰ νοήματα παραθεὶς, ἤδη δὲ αὐτολεξεὶ καὶ ῥητά τινα. Jugulum petit, quod hanc, Clemens ſuæ Epiſtolæ aliquoties intexat, uſurpet, cauſæ ſuæ obtendat. Planè, ut *Polycarpus*, & *Ignatius*, Scripturæ phraſes, & enunciata, ad majorem ſive elegantiam, ſive ἐνέργειαν, intertexere ſuis Epiſtolis ſolent. Sed ille longè plura, teſtibus *Euſebio* & *Hieronymo*, ut Epi-

Epiſtolæ ad Hebræos colligat uterque inde antiquitatem. Ipſe *Camero*, pro vano haberi debere quod Clementi tribuatur, quoniã *iſte Clemens meminit iſtius Epiſtolæ, ut ſcripti quod à majoribus accepiſſet.*

IX. Deinde quid Clementi, Romano homini & alienigenæ, cum Hebræis? Unde illi tanta apud Hebræos gratia, authoritas, etiam familiaritas, qualem Author oſtendit? Illis jam temporibus, ante urbis excidium, quibus recens adhuc fuit Apoſtolorum diſcipulus, neq; dum Romanæ præfectus Eccleſiæ, nonniſi à Petro tertius, vel ſecundum Hieronymum, quartus. Neque etiam *Romanum*, aut *Gentilem*, ſed Hebræum fuiſſe authorem ſcripti, conſtare poteſt. Sive ex dictionis charactere, ſive ex argumento, è penetralibus Hebræorum utplurimùm prompto, quodque fuit hominis legalibus innutriti. Tum etiam, ut haberet pondus diſputatio, ejuſque aliquis fructus extaret, in hominibus ſuæ gentis æmulis, nec laturis extraneum in eorum irrepere ſacra, aut cultum omnem Legis ire antiquatum.

X. Præ-

X. Præterea ſperat author Epiſtolæ, *reſtituendum* ſe Hebræis, Cap. XIII. 19. Ergò agebat in Italiâ captivus, aut ad breve tempus, & aliò res illũ ſuæ, ad Hebręos nẽpe, avocabant. Quin hos inter antè verſatum fuiſſè neceſſe èſt, ſiquidem illis debuerit ἀποκαταςαθῆναι. Quod, quî de Clemente Romano, & inter Romanos miniſtrante, dici poſſit? alij viderint. Quo imprimis argumento *Bellarminus*, ſententiam Eraſmi traducit tanquam *ineptam*.

XI. Tandem Clemens, nonniſi *Eccleſiaſticis* ſcriptoribus accenſęndus eſſe videtur. Ejuſdem cum *Ignatio* Antiochenæ, *Polycarpo* Smyrnenſis, *Dionyſio* Athenienſis Eccleſiarum Epiſcopis, aliiſque Apoſtolorum filijs, ordinis. Nam θεόπνευςον fuiſſe præ omnibus alijs, & ejus authoritatis, qui Canonem Epiſtolâ Apoſtolicâ & verè divinâ locupletaret, quamdiu non aliunde edocemur, pernegamus. Aliàs recipienda in Canonem fuerit pari ratione, quæ illius eſt ad *Corinthios*. Et jam verè Apoſtolus ille fuerit, cui præter Romanæ Eccleſiæ, etiam Co-

rinthio-

rinthiorum, etiam Hebræorum omnium, adeóque univerſalis Eccleſiarum cura incumbebat. Quòd quàm abſurdum, omnes intelligunt, licet *Apoſtolum* eũ vocet *Clem. Alexandr.* Strom. Lib. IV. Hac etiam ratione concidit divina, & canonica Epiſtolæ authoritàs. Siquidem fuerit ſcriptoris Eccleſiaſtici tantùm, de cujus divina authoritate non conſtet. Cujus Epiſtolæ aliæ, referri non meruêre in canonem. Quæque ejuſdem ſanè generis, cum *Ignatij* ad Philadelphios, aut Epheſios, vel *Polycarpi* ad Philippenſes Epiſtolis.

XII. Pudet *Eraſmi* rationes apponere, nedùm confutare. Prima ipſius eſt, quod *Clementis meminit Paulus.* Atqui meminit idem Caji, & Ariſtarchi, & Oneſimi, & ſexcentorum iſtiuſmodi, ut in fide, aut miniſterij labore conſtantium. Præterquam incertum de quo *Clemente* dixerit, in illa ſua ad Philippenſes. Nulluſque *Clementis* iſtius meminerit, ſcribens ad Romanos, & ſalutem omnibus, qui alicujus eſſent in Romana Eccleſia nomi-

nominis, ſigillatim impertiens. Altera Eraſmi ratio, quod *Clemens Timothei quoque mentionem faciat*. An ut recens ſoluti vinculis? ut comitis ſui, & itinerum ſocij? Ut miniſtrantis, & aliò à ſe amandati? Et ſi quæ alia in hac circũſtantia obſervanda eſſe diximus Capite v. Sed his etiam paribus, cur hinc *Clementis* potius quam *Pauli*, Epiſtolam eſſe colligamus? Nam & hic *Timothei mentionem facit*, nec ſemel, ſed aliquoties, & huic quam Clementi addictiorem fuiſſe Timotheum, diffitebitur nemo. Denique *Hieronymi* venditat nobis Eraſmus authoritatem, in Catalogo virorum Illuſtr. ubi de Clemente. Idipſum nempe *ſubindicaſſe* & *ſuſpicatum* eſſe, ſagaciſſimum illum Patrum. Itáne? quod ex innumeris penè locis, ſuprà citatis ex Hieronymo, ne ſemel quidem ſubolfacere licuit. Ille qui in ipſo illo Catalogo, Pauli hiſtoriam texens, aliorum de Luca, & Barnaba & Clemente authoribus, ſententiâ memoratâ, ſuam tandem ſic ſubjungit. *Vel certè quia Paulus ſcribebat ad Hebræos* &c. *Scripſerat*

autem

autem ut Hebræus Hebræis Hebraicè, id eſt, ſuo eloquio diſertiſſimè; & hanc cauſam eſſe quod à cæteris Pauli Epiſtolis diſcrepare videatur. Unde verò Eraſmi hoc de Hieronymo judicium? Quod ſcilicet de Clementis ad Eccleſiam Corinthiorum agens Epiſtolâ, dixit *grandem in eâ eſſe ſimilitudinem cum Epiſtolâ ad Hebræos.* Sed nihil aliud voluit *Hieronymus*, quàm vel hujus ad Hebræos fuiſſe Clementem interpretem, vel etiam *multis* (ut exponit) *de eâdem Epiſtolâ ſenſibus, juxtà verborum quoq; ordinem abuſum.* Quo ipſo ſatis indicat, Clemente anteriorem eſſe Epiſtolam; & aliûs à Clemente authoris. Sed de his plus ſatis.

CAPUT VIII.

Qui Epiſtolam Barnabæ adſcripsêrit. Nulla rei eſſe veſtigia. Non in ſacris, non in antiquitate. Non meminit Clemens Alex. nec Origenes. De Epiſtolâ Barnabæ. De aliis Barnabæ affectis, & fabuloſis. De circumſtantiis quibuſdam Epiſtolæ, alienis à Barnabâ. De Barnaba Apoſtolo.

ſtolo. An verè de Apoſtolorum choro? De Barnaba judaizante. De Pauli præ Barnaba eloquentia. Ab uno Tertulliano omnis traditio. Cameronis inſtantiæ tres. An Tertullianus ex ſententia Romanorum hoc tradiderit? An Barnabas creditus Jupiter, ob oris, adeòque & ſtyli majeſtatem? An incitatiore fuerit quam Paulus animo?

I. Progredimur in eodem ab inductione argumento. Et Clemente ac Lucâ eliminatis, ſequitur de *Barnaba* diſquiſitio. Scriptorē hunc eſſe Epiſtolæ ad Hebræos, primus fuit author *Tertullianus*, Lib. de Pudicitiâ, Cap. xx. *Extat & Barnabæ titulus ad Hebræos, adeò ſatis authoritati viri, ut quem Paulus juxtà ſe conſtituerit in abſtinentiæ tenore. An ego ſolus & Barnabas non habemus poteſtatem operandi? & utique receptior apud Eccleſias Epiſtola Barnabæ, illo apocrypho paſtore moechorum.* Hinc de Tertulliano, hoc ipſum tradidit *Hieronymus*, Catal. ſcript. in Paulo. Et Epiſtolâ ad Dardanum, quæ

eſt CXXIX: *Licet plerique eam vel Barnabæ, vel Clementis eſſe arbitrentur, & nihil intereſſe cujus ſit.* Accedit *Philaſtrius* Hær. XLI. *Sed dicunt aut Barnabæ eſſe Apoſtoli, aut Clementis* &c. Ex recentioribus, ſententiam recoxit *Joh. Cameró,* Quæſt. II. in Epiſt. ad Hebræos. *Libenter mihi perſuaſerim eam Barnabæ adſcribi debere.*

II. Imò verò, nonniſi ſingularitatis quodam ſtudio id probatum *Cameroni,* & quicquid hîc de Barnabâ, inter apocrypha relegandum eſſe conſtabit. Pindarus, Καί που τι καὶ βροτῶν φρένα, ὑπὲρ τὸν ἀληθῆ λόγον, ἐξαπατῶντι μῦθοι. Principiò, veſtigia rei nulla ſacrâ in Hiſtoriâ. Et Barnabam quicquam mandaſſe literis, nullo vel probabili indicio conjectare inde licet. Quum de Pauli Epiſtolis, etiam aliquâ ad Hebræos, vel ex *Petro* antè conſtiterit. Et quæ Eccleſiaſticis nonnullis ſcriptoribus, credita fuit Barnabæ eſſe Epiſtola, fœtus vel genuinus fuit, vel ſuppoſititius. Si poſteriùs, manet aſſertio, nihil videri ſcripſiſſe Barnabam; ſi prius, cur *inter apo-*

apocryphas Scripturas habita? teſte *Hieronymo* Catal.ſcript. in Barnabâ. Cur non relata in Canonem, æquè ac Epiſtola ad Hebræos? Imprimis quandò & illa faceret ad *ædificationem Eccleſiæ*; ut idem Hieronymus.

III. Secundò, quæ Barnabæ tributa Veteribus, diverſiſſimi fuit ab eâ quæ eſt ad Hebræos argumenti. Patet ex iis, quæ inde Veterum inſerta monimentis, *Clementis* ſcilicet, *Origenis*, *Hieronymi*. Ille, verbi gratiâ, Lib. 11. Stromatum, ex Latinâ editione, *Meritò ergò Barnabas Apoſtolus: ex quâ, inquit, parte, ſtudui paulatim ad vos mittere, ut cùm fide veſtrâ perfectam etiam habeatis cognitionem* &c. Alibi, eodem Libro. *Myſticè profectò Barnabas. Deus qui eſt univerſi mundi Dominus, inquit, dat etiam nobis ſapientiam & intelligentiam, ſcientiam, cognitionem juſtificationum ejus, & tolerantiam.* Quæ ſanè in Epiſtolâ ad Hebræos comparent nuſquam. Imò ab hac ipsâ, ut quam Pauli crederet, perpetuò Clementi diſcriminatur. Similiter *Hieronymus*, Li-

bro de locis & nominibus Hebraicis, diſtinguit Epiſtolam *Pauli ad Hebræos*, & quæ *Barnabæ*; & in hâc, nomina *Adami*, *Evæ*, *Manaſſes* &c. quæ in iſtâ nequaquam. Atqui, quod attendendum antè omnia, unius tantùm Epiſtolæ, authore Barnabâ, meminêre Veteres. Duas pluresve ſcripſiſſe, dicitur pręter ejuſdem *Clem. Alexandrini*, *Origenis*, *Euſebÿ*, *Hieronymi*, & totius antiquitatis fidem. Quod tamen neceſſe fuerit, ſi alterius illius ad Hebræos author eſſe exiſtimetur.

IV. Tertiò, ſi Barnabæ noſtra hæc fuit, ſaltem ejus fuiſſe credita eſt primæ antiquitati, miramur ſilentium *Clementis Alexandrini*, etiam *Origenis*. Quorum uterque (ut viſum priori Parte) de Epiſtolâ ad Hebræos, deque creditis ejuſdem vel Authoribus, vel Interpretibus, ex profeſſo tradidêre. Lucæ quidem, & Clementis mentio, Barnabæ nulla. Primus *Hieronymus*, id ex Tertullianeo illo loco ſcriptum reliquit, & Tertulliano fortè paucisſimi deinceps ex Latinis acceſſêre. Adeóque conjectare licet, inauditum

quid

quid fuiſſe utrique Alexandrino ſcriptori, nequedum natam & eductam è cauſis ſuis, quo ſcriberent tempore, ſententiam. Scripſit enim *Clemens Alexandrinus*, ſecundâ adhuc ætate, aliquandiu antè Tertullianum. *Origenes Adamantius* ſcribere & inclareſcere, tertio ſtatim ineunte ſæculo, natus A. C. CLXXXV. Iſtud autem, (in quo de Barnabâ ad Hebræos) Tertullianeum opus de *Pudicitiâ*, eſt ex poſterioribus illius Afri, & in Montani dudùm familiam recepti, *decrepitâ* jam *ætate*, quâ fuiſſe eum diſertè *Hieronymus*, in vitâ Tertulliani. Saltem neceſſe fuerit, nulli Græcorum, aut nulli alicujus notæ in Chriſtianâ Eccleſiâ, fuiſſe id de Barnabâ, Clementis & Origenis illâ ætate, ad optatum. Similiter *Euſebius*, Libro III. Hiſtoriæ, agens aliquoties de Epiſtolâ ad Hebræos, ejuſque ſcriptore, Barnabæ nihil quicquam meminit.

V. Quartò, de Barnabâ apocrypha innumera & fabuloſa, quorumque nulla fides, tradita fuiſſe neſciri non debet. Taceo illam *Epiſtolam*, magno iiſdem Patri-

bus in pretio habitam. Reverà in eundem cenſum, cum Epiſtolis *Abgari* ad Chriſtum, *Chriſti* ad Abgarum, *Mariæ* ad Ignatium, *Pauli* vel *Lucæ* ad Laodicenos, *Senecæ* ad Paulum, *Pauli* ad Senecam, *Lentuli* ad Tiberium de forma Chriſti, *Pilati* ad eundem de morte Domini, &c. referendam. Cuſum præterea *Evangelium Barnabæ*, aut ſi mavis, *Acta Barnabæ*, nugaciſſimæ & dudùm exploſæ paginæ. Memoratus idem Barnabas, veniſſe Romam, ibique ex primis jeciſſe Chriſtianæ fidei fundamenta, & Clementem convertiſſe, ſecúmque inde abduxiſſe, &c. Ne quæ dicam alia, ſi non palàm conficta, dubia ſanè & incerta, apud rerũ Eccleſiaſticarũ Scriptores. Suntq; pervetuſtæ illæ fabulæ, pleræq; jam ſecundo ſæculo, nugarum iſtiuſmodi & fraudum feràciſſimo, verè hoc ſenſu μυθικῷ καὶ ἡρωϊκῷ, creditæ & pervulgatæ. Neque tamen, in illâ commentorum de Barnaba ſegete, quicquam de ſcriptione ad Hebræos. Et hinc ſaltem, certi nihil de eodem Barnaba,

ba, præterquam ex Sacris, affirmari poſſe patet.

VI. Quintò; à Barnabâ *circumſtantiæ* Epiſtolæ variæ, notatæ ſuprà, alienæ eſſe videntur. Nam in *Italiâ* fuiſſe, minùs *ex Italiâ* compellaſſe Hebræorum Eccleſias, minimè conſtat ex Sacris. Et quum in Epiſtolis Paulinis *Româ* tranſmiſſis, *Timothei, Marci, Ariſtarchi, Lucæ, Epaphroditi*, aliorumque injiciatur mentio, nunquam tamen *Barnabæ*. Quanquam in Liguria prædicaſſe, & Mediolanenſem erexiſſe Eccleſiam, quorundam traditio ſit. Sic de Barnabæ *vinculis* Italicis, qua de Paulinis ratione, res in obſcuro latet. Sic *Marci* idem Barnabas, verius quam *Timothei*, meminiſſet, qui Barnabæ ἀνεψιὸς, familiaris cumprimis & itenerum comes, qui Barnabæ à Paulo diviſo, & in Cyprum naviganti, adhæſit individuus, *Actor.* xv. 39. quique μῆλον ἔριδος inter utrumque, ejuſdem ſocietatem nolente diſerere Barnaba, fuit. Contrà quàm bellè, quàm appoſitè, quàm

congruenter in Paulum circumſtantiæ omnes quadrent, antè demonſtratum.

VII. Sextò, fuiſſe *Apoſtolici* muneris & poteſtatis, ſcribere ad plures Eccleſias Epiſtolam, eamque canonicæ, univerſalis, & perpetuæ authoritatis, ſuprà monebamus. Jam ergò de Barnabâ inquirendum, an *Apoſtolus*, ejuſdemque cum Paulo reliquiſque ordinis? Sanè ita nuncupatur *Actor.* xiv. 13. ἀκούσαντες οἱ Ἀπόστολοι Βαρνάβας καὶ Παῦλος. Hoc elogio, *Clementi* τῷ στρωματεῖ, etiam *Hieronymo*, etiam *Philaſtrio*, & pleriſque ex antiquis in Paulum *Commentatoribus*, inſignitur. Hinc Symbolum Apoſtolicum in xiv. aliquando articulos diſtributum, qui xiv. reſponderent Apoſtolis. *Iſaacus Caſaubonus* Exercit. xiv. Sect. iv. agens de Apoſtolorum dignitate & numero, *Matthias, Paulus, Barnabas, poſteà in illum divinum chorum ſunt cooptati.* Nihilominus, ejuſdem cum primariis & principibus Apoſtolis fuiſſe claſſis & ordinis Barnabam, putamus eſſe falſiſſimum. Nec immediata legitur illius ad *Apoſtolatum*, prima

Apo-

Apoſtolici muneris prærogativa, vocatio. Quomodo de *Paulo* in Actis, Cap.IX. & ad Galatas Cap.1. Etiã de *Matthiâ*, ſorte, id eſt divinâ voce, in auguſtum illud collegium cooptato. Non etiam univerſalitas muneris, πρεσβεία πάσης τῆς οἰκουμένης, commiſſa Barnabæ. Benè divinitùs *Gentiũ* miniſterio deſtinatus, *Act.* XIII.2. Pauloq. ſed dudùm Apoſtolo, jã antè (ut Calvinus) *Apoſtolatu per años complures functo*, adlectus ad Gentes ſocius. Nó etiã extraordinario ſe illi & oculari teſtimonio, ut Apoſtolis, probaſſe Chriſtum legimus. Non, ut Apoſtoli, inſignem fuiſſe miraculis, & ſoli Paulo, quanquam adeſſet Barnabas, tribuuntur illa *Actor.* XIII.9,10. XIV. 10,11. Præterea diſtinguitur non ſemel ab Apoſtolis v.g. quando pecunias ad *pedes Apoſtolorum* depoſuiſſe, *Act.* IV.38, vel Saulo ad *Apoſtolos* dux fuiſſe perhibetur *Act.* IX,27. Nunquam ferè etiam Barnabas, ſemper Paulus fęciſſe legitur verba, unà cum eſſent. Sic Pauli ad Elymam, ad Antiochenos, ad Lyſtrenſes, Barnabâ adſtante, orationes *Act.* XIII. XIV. Quin

etiam omnes Apoſtoli, paris interſeſe ἀξίας, ἐξουσίας, ἀλλήλοις ἰσότιμοι. Longè tamen Paulo inferior Barnabas, ille authoritate, chariſmatis, functione, omnibus major. Quod verò attinet Veteres, dum Provincias inter Apoſtolos, ad orbis curam univerſi partiuntur, & *Thomæ* Parthiam aut Indiam, *Andreæ* Scytiam Europæam, *Matthiæ* interiorem Æthiopiam, *Judæ* Ægyptum &c. aſſignant, Barnabam in ea diſtributione pretereunt. Quin τοῖς ἑβδομήκοντα, ſeptuaginta diſcipulis, expreſſe *Clemens* Lib. II. Strom. *Euſebius* Hiſt. Eccles. Lib. I. Cap. XII. *Epiphanius* Hæres. XX. contrà Herodianos, annumerant. Quod verò dicatur *Apoſtolus*, fit ratione ſuæ ad Gentes *legationis*, Paulo ipſe aſſociatus Apoſtolo. Voceque nonnihil laxiori, & nominis ſignificatione longius extenſa, ut etiam *Calvinus* ad locum. Quomodo ἐπίσημοι ἐν Ἀποστόλοις, *Junias* & *Andronicus*, *Rom.* XVI. 7. Quemadmodum Ἀπόστολοι Ἐκκλησιῶν, *Titus* aliique fratres & cooperarij Pauli, II. *Corinth.* VIII. 23. Prout etiam Veteres promiſcuè

miſcuè Titum, Apollo, Soſthenem, LXX. diſcipulos, &c. *Apoſtolos* vocant. Quà de nomenclatione fuſiùs, *Salmaſius*, *Caſaubonus*, *Montacutius*, *Blondellus*, *Forbeſius*, & ſiqui alij de Eccleſiaſtica præclarè meriti antiquitate.

VIII. Septimò, hinc conſtat Pauli veriùs fuiſſe quàm Barnabæ, ſalutare hac Epiſtola Hebræorum Eccleſias. Siquidem illi quà Apoſtolo, ac præconi univerſali, & harum cura fuit. Quas ille pro concione totiens, in Judæa, in Aſia, in Europa, Hieroſolymis, Antiochiæ, Iconij, Theſſalonicæ, Epheſi, &c. officij ratione docuerat. Quas in ore, quas in corde perpetuò geſtabat. Quarum plurimas vel erexerat, vel confirmarat. Apud quas *majoris* longe *authoritatis*, Pauli quàm Barnabæ nomen, ipſo fatente *Camerone*. Imprimis quando neceſſe fuerit, Barnabam ſcripſiſſe vivo Paulo, ſi ſcripſit, & illum huic fuiſſe ſuperſtitem, juxtà cum obſcuriſſimis ignoretur.

IX.

IX. Octavò, hoc etiam nomine Barnabæ adſcribitur Epiſtola inconvenientiùs. Quòd ille à *Judaizantium* mollitie, minimè abhorruiſſe videatur. Quâ & ipſe de causa, taxatur Paulo, ſcribenti ad Galatas. Etiam poſtquàm divina voce fuiſſet ad Gentium miniſterium ordinatus. Et poſt Hieroſolymitanam illam Synodū quæ Actorum xv, ut doctiſſimi Interpretes. Adeóque non multis profectò annis, ante conſcriptam Epiſtolam *ad Hebræos*. A quâ ſive mollitie, ſive errore, Deus bone! quantum Scriptor noſter abfuit? An veriſimile fuerit eundem illum eſſe Barnabam, tanta jam vehementia, tanta dicendi copia & libertate, in ceremonias, & Judaizantes omnes invectum, qui paucos antè annos quadam ignavia, & præpoſtera ſimulatione, Chriſtianam libertatem prodiderat? Contrà, quid accommodatiùs Paulo? jam inde à principio tam acriter tamque conſtanter, quà voce quà calamo, pro eadem libertate, adverſus ceremoniarum uſum decertanti.

X. No-

X. Nonò, neque hæc negligi ratio debet, ab Epiſtolæ ſingulari & eximia eloquentia. Cùm Barnabas in Actis, ferè κωφὸν πρόσωπον fuerit. Et dicendi partes Paulo perpetuò reliquerit, qui etiam ἡγούμενος τοῦ λόγου, *Actor*.XIV.12. Ut Paulus verè *Aaron* fuerit, ipſis Lyſtrenſibus *Mercurius*, interpres ille Deorum. Hinc nemo non colliget eloquij majeſtate, & robore dictionis, & vi ratiociniorum, Paulum longè ſuperaſſe Barnabam. Atque ita illi quàm huic veriùs, tribui Epiſtolarum omnium, ſtyli majeſtate ac ſublimitate dictionis, maximè illuſtrem. Nam ut ſcripſere, ſic veriſimiliter, locuti viri Dei; ne dicatur fortè de Barnaba quod de Pericle aliquo, aut Demoſthene, etiam Auguſto, ſcripſiſſe & dixiſſe præmeditatè, quàm extemporaneè, longè diſertiùs & elegantiùs.

XI. Denique, ut finem faciam, ab uno *Tertulliano* omnis traditio. Et quidem à veſano Montani ſpiritu, jam dementato. Ex obſcuris etiam Afri illius verbis, quique dum per *Epiſtolam Barnabæ*, ἐξόχως notat

notat illam ad Hebræos, recedit à tota, ut viſum, antiquitate. Et ſi quæ huc aliæ conjecturæ faciunt, leviores eæ profectò, quàm ut tot invictis pro Paulo argumentis exæquari, nedum anteponi poſſe videantur. Ut pigeat congredi cum *Camerone* ulteriùs, qui pro Barnaba ſic diſputat, ut cauſam prodat. Prima illius ratio eſt, ab ea, de qua diximus, Tertulliani authoritate. Non citaturum fuiſſe Epiſtolam ſub nomine Barnabæ, *niſi putaſſet Romanos in eadem ſententia fuiſſe, quos ex eâ Epiſtolâ revincere conabatur.*

XII. Sed infirma admodùm illatio Cameronis. I. Quia hæreticorum jam partibus addictior *Tertullianus*, illorum potius quàm Eccleſiæ, placita & traditiones ſectabatur. *Hieronymus* in Helvid. *De Tertulliano quidem nihil amplius dico, quam Eccleſiæ hominem non fuiſſe.* II. Quoniam communis hæc ſententia Romanorum, aliis conſtaret ſaltem documentis. Meminiſſent, ut dictum

ctum modò, *Clemens*, *Origenes*, poſtmodùm *Euſebius*. III. Sed & *Hieronymus*, opinionem illam de Barnaba ſcriptore, non Romanæ Eccleſiæ, ſed unius *Tertulliani* facit, Catalog. in Paulo. Argumento ſanè, ſingularem illam, non communem fuiſſe Eccleſiæ totius. IV. Quod ſi illo jam tempore fuerit inter Romanos de Authore controverſum, veriſimiliùs eſt Clementi Romano adhæſiſſe, quam Barnabæ. Saltem diviſas fuiſſe ſententias, ut patet, nec idem ſenſiſſe omnes. Quo ipſo, liberiùs *Barnabam* ſuum propinare potuit, Montani ille ſatelles. V. Adeóque damus non illibentes, potuiſſe jam tum dubia de Authore, inter Romanos, ſive à Marcione, ſive ab illo Caio, eſſe diſſeminata. Nec omnes exiſtimaſſe eam Pauli eſſe Apoſtoli. Et ſic cadit inſtantia Cameronis; Si *Romani*, inquit, *exiſtimaſſent eam ab Apoſtolo Paulo fuiſſe conſcriptam, ille qui ex Epiſtolâ conciliare voluit ſummam doctrinæ ſuæ authoritatem, titulum non immutaſſet.* VI. Non atten-

attendit Vir aliàs minimè obeſæ naris, Tertullianum opponere hoc loco Epiſtolam, *Paſtori moechorum*, i.e. Hermæ, apocrypho ſcriptori. Scilicet illius Epiſtolæ prævalere authoritatem, *receptiorem eam eſſe apud Eccleſias*, inter ipſos Romanos, (quocunque tandem authore,) libro illo, *Paſtoris* nomine, trito & evulgato. Etiam receptiorem ſub *Barnabæ* titulo, (ſive jam ex ſua, ſive aliorum ſui temporis loquatur hypotheſi) qui utique eſſet *Hermâ* dignior. VII. Quicquid tandē largiamur Cameroni, nihil evincit. Supponamus, loqui Tertullianum ex recepta Romanorum multis opinione, eône Epiſtola *Barnabæ* eſt? Atqui ex Romanis, alij *Lucæ*, alij *Clementis* eſſe contendebant. Cur illorum, quàm horum authoritas potior? Atqui Græci omnes, & longè vetuſtiores, Paulo vindicarant. Atqui iidem Romani, errori renunciarunt, inde à Nicæno Oecumenico, certè inde ab *Hilario, Ambroſio, Hieronymo*. Et quorundam *hæreſin* vocat *Philaſtrius*, circiter annis CL. poſt ætatē Tertulliani. Nec neceſſe

ceſſe profectò eſt, vera fuiſſe omnia quæcunque tum Romani credidère.

XIII. Ratio altera *Cameronis*, citiùs riſum (detur venia verbo) quam aſſenſum extorqueat. Barnabam, inquit, fuiſſe eo *vultu & oris habitu*, *quem ſublimitas illa ſtyli maximè decere videatur*. Probat antecedens, quod Lycaones, pro *Mercurio* Paulum, pro *Jove* verò Barnabam acceperunt. Non lepidè minùs, quàm cæteroquin acutè. Sed facile intellexit Vir doctus, ab externa quadam ſpecie vultus ad ſtylum, fallacem nimis eſſe conſequentiam, Ut de Tiberio *Suetonius*, fuiſſe adducto vultu & ſuperbo, *ſermone molli, aut rariſſimo, eoque tardiſſimo*. Præterea, reſponderit oris majeſtati, oratio Barnabæ, procedit ex *merè particularibus* argumentatio. Nec Pauli minùs gravis, ſublimis minùs oratio. Quod verò de *Jove & Mercurio* ſubnectit, nititur fallacia *non cauſæ*, adeóque Philoſopho teſte, ἀσυλλόγιστον. Cauſa enim omnis illius diſcriminis à Lyſtrenſibus inſtituti, fuit Pauli *oratio*, *ſilentium* verò Barnabæ. Hinc creditus

ille

ille nuncius alterius & interpres, ἐπειδὴ Παῦλος ἦν ὁ ἡγούμενος τοῦ λόγου, *Actor.* XIV. 11, Atque ita Paulus *Mercurius*, Barnabas *Jupiter*, & hinc naſcitur concluſio Cameroniana oppoſita. Fuiſſe Paulum præ Barnaba, ea in dicendo majeſtate, eo eloquio, *quod ſublimitas illa ſtyli maximè decere videatur.*

XIV. Addit tandem, *Barnabam videri paulò incitatiorem fuiſſe animo, quàm Paulum.* Hoc autem unde? *Quia hinc natus ille paroxyſmus, qui narratur* Act. xv. 39. Quid ſi liberaliùs demus omnia Cameroni, eône conficietur Epiſtolam Barnabæ adſcribi debere? Quia fortè Barnabas ad iram & contentionem pronior? Quid commune hîc, cum gravi illa Epiſtolæ, partim maſculè *docentis*, partim ſuaviſſimè *ſolantis* & erigentis, majeſtate? Sed antecedens, quantum quidem ex Sacris aſſequimur, videtur eſſe falſum. Pauli animus ille concitatior, ubiq; conſpicuus. Sic Petro in os reſiſtit, Ananiam acriùs increpat, Corinthios, Galatas, vehementer redarguit. Pauli acta omnia,

dicta,

dicta, & ſcripta loquuntur, quæ alicubi *Hieronymo* ſunt *tonitrua*, *fulmina*, *rugitus leonis*. Contrà deſcribitur Barnabas, ut *vir bonus*, *Act.* XI. 24. ad ſolatia, & charitatis officia mirum in modum pronus. Παροξυσμὸν autem illũ quod attinet, Paulum inter & Barnabam, primus ille, huic reſtitiſſe legitur. Nec exacerbatio aut excandeſcentia in Barnaba, quam Paulo dicitur fuiſſe vehementior. Ut mirari ſubeat, non puduiſſe ingenioſiſſimum Cameronem iſtam vitilitigationem. Et pueriles conjecturas propinare auſum eruditis, gratas ei quia novas; ——*ſordet quicquid ſpectavimus olim.*

CAPUT IX.

Qui Apollo Epiſtolæ authorem conjectarunt. Propiùs ferè ad verum accedunt. Apollo illius deſcriptio. Falſum tamen eſſe authorem. Multis demonſtratur. De Marco Evangeliſta. Ineptè author aſſertus. De Tertulliano fabula. Clauditur diſputatio.

I. Sed moræ pertæſi longioris, ad finem

nem properamus. Eadem porrò induction, nec *Apollo*, nec quemquam alium, concinnaſſe hoc ſcripti genus, probaturi. Eò minus operosè, quod probabiliter minùs, reliqui hi, ſcriptores aſſerti. Non opus hîc Τυνδαρίδαις πλειμιζέμεν. Quanquā *Lutherus*, pro *Apollo* ſcriptore ſenſiſſe aliquando videatur. Ita enim ad Caput XLVIII. Geneſeos, verſ. 20: *Author Epiſtolæ ad Hebræos quisquis eſt, ſive Paulus, ſive, ut ego arbitror, Apollo, eruditiſſimè* &c. Sic *Beza*, comparate huic veriùs quàm reliquis, Epiſtolam adſcribi poſſe cenſet: *Niſi fortaſſis Apollos illam ſcripſiſſe exiſtimari poſſit, cujus & eruditio & eloquentia cum maxima pietate conjuncta, tantoperè commendatur. Et qui ſpeciatim Judæos dicitur coarguiſſe.*

II. Non eſt autem quod in hoc excutiendo immoremur. Reverà, ſi præter Paulum quiſquam alius ſcriptor exiſtimandus foret, neque veſtigia deeſſent apud Veteres, ille imprimis nobis Apollo probaretur. Hebræus fuit, magnæque inter converſos Judæorum exiſtimationis.

præterea vir *eloquens*, & ad perſuadendum natus, cuiq; eo potiſſimùm nomine Corinthij illi præ paulo adhærerent, ut in primâ ad *Corinthios*. Etiam *potens in ſcripturis*, & ex Teſt. Veteris oraculis, revincens efficaciſſime Judæorum pertinaciam. Deinde *fervens ſpiritu*, in docendo vehemens & maſculus, in arguendo intrepidus, in omnibus ſollicitus, & accuratus, quę illius προσωπογραφία eſt, *Act.* XVIII. Sed neq; hoc ſatis, nec indicia illa ſufficiunt & lineaméta, ut illi hunc fœtũ adjudicemus.

III. Vel hæ rationes obſtant. 1. Quia talé ſcripſiſſe Epiſtolam, dicitur præter fidé utriuſque hiſtoriæ, Sacræ & Eccleſiaſticæ. Græcorum nemo, nemo Latinorum, id vel tradidiſſe poſteritati, vel ſcripſiſſe legitur. Inaudiiſſent nonnihil vetuſtiſſimi illi Patrum, qui cæteroquin de Lucâ, de Clemente, de Barnabâ, meminêre. Neque *Apollo* inter Eccleſiaſticos ſcriptores relatus fuit *Hieronymo*. II. Neque etiam univerſalis fuit & primarius *Apoſtolus*, illo quanquam nomine nonnunquam veniat Scriptoribus. Non immediatè ſive vocatus, ſive edoctus à Domino.

no. Apoſtolorum, imò Priſcillæ & Aquilæ diſcipulus. *Act.* XVIII. 26. Non orbis etiam univerſi, non Hebræorum omnium præfectus Eccleſijs, ſed Achajis & Corinthiis, ut *Act.* XVIII. & 1. *Cor.* I. II. III. Hinc *Corinthum* illi, veteres Provinciarum diribitores aſſignarunt. Adeóq; non ea inſtructus authoritate, qui pari cum Apoſtolis paſſu Orbem univerſum edoceret. Nam, ut *Tertullianus* adverſ. Marcion. L. V. *ad omnes Apoſtoli ſcripsêre, dum ad quoſdã.* III. Sed neq; in eum quadrant circumſtantiæ Epiſtolæ variæ, v. g. illo tempore Romæ fuiſſe; aut adſtrictum vinculis; aut reſtituendum Hebræis, Hieroſolymitanis imprimis; cum nonniſi inter Corinthios & Græcos legatur eſſe verſatus. Et hos potiùs abſens, ut diſcipulos ſuæque pridem inſtitutioni ſuffectos, quàm Palæſtinos, aut in communi Hebræos, compellaſſet. IV. Porrò quæcunque de illius ſive facundia, ſive eruditione, ſive fervore, ſive pietate memorantur, concludunt nihil. Sunt enim illa ἐκ τῶν ἐν μέρει, neq; Apollo in his inferior fuit Paulus, ſi

non

non major. Nec minus Paulo cum Judæis, imò Judaizantibus res fuit. Nec minus in Scripturis potens, & ex Moſe & Prophetis, Judæos redarguens. Adeóque ex aliis primò circumſtantiis & indiciis argumentandum foret, quæ *Apollo* quàm *Paulo* magis, aut alij cuivis cōvenirent. Et exinde demùm poſſēt illius ſive eloquētia, ſive eximiæ aliæ dotes urgeri. v. Et ut paucis abſolvamus, *Lutheri* (niſi qui alij ſuffragantur) hæc quædam ſententia ſingularis. Nec tam ſententia, quàm levis conjectura, quamque in Epiſt. Præfatione minimè reponendam duxit. *Beza* primas tribuit Paulo, nec niſi ſecundariò & comparatè ad Lucam, aut Clementem, pro Apollo eodem pronunciavit.

IV. Multo minùs, putandus eſt author Epiſtolæ *Marcus*, quod legere nos aliquando meminimus. Qua tamen authoritate, aut quo rationis fundamento, non legimus. Primò enim *Marcus* nonniſi Apoſtolorum filius & diſcipulus. Petri ſpeciatim Apoſtoli, quum veriùs ex Pauli Schola, Epiſtolam intelligamus eſſe

profectam. Ipſi deinde Petro Magiſtro, majoriſque inter Hebræos authoritatis, potiùs adſcribenda foret. Quo magis, ipſum Marci Evangelium, Petri creditum fuit. Quando etiam Petro adhuc ſuperſtite, ſcripſiſſe dicendus eſt Marcus, martyrio ante Apoſtolorum coryphæos ſublatus, Neronis anno VIII, Chriſti LXII, juxtà *Baronium* LXIV. Imo hanc ad Hebræos miſiſſet Epiſtolam, ante Pauli pleraſque alias, ad quarum tamen, ſi non author ipſe Paulus, ſcripta imitationem. Nam in Ægypto, & Alexandriæ, inde ab anno Claudij III. ſedem fixiſſe Marcum; *Euſebius*, Chronic. Lib. II, in Claudio. Hinc eodem anno, antequam Roma mitteretur Alexandriam, ſcripſiſſe Evangelium, referunt. Poſtmodùm autem Africa exceſſiſſe, conceſſiſſe in Italiam, ibidem fuiſſè vinctum, ſcripſiſſe inde ad Eccleſias Hebræorum &c. fabulæ ſunt, & quæ nemo ſomniavit. Ut taceam ſtyli illud & orationis, immenſum, Marcum inter & ſcriptorem Epiſtolæ, diſcrimen.

V. Sed

V. Sed abſurditatem longè omnem ſuperat, quod tradidit *Sixtus Senenſis*, Biblioth. Lib. VII. Cap. VIII. tribuere quoſdam *Tertulliano*. Quo commento poſt homines natos nullum inſultius, impudentius nullum. Illos Epiſtolæ cothurnos aptari Tertulliano? Quem ante *Juſtinus*, *Irenæus*, *Clemens* uterque, Epiſtolam uſurparunt totiens; qui Barnabæ ipſemet adſcripſit; qui Timotheo, totâ ætate poſterior; qui libro de Hæres. notat *Theodotum*, verba illa Epiſtolæ, *apator*, *ametor*, *ageneologitus*, *cujus neque initium*, *neque finis*, contorquentem; ne jam de phraſi Tertulliani diversâ toto cœlo, ac Latinâ quidem eâ, & Africanâ, aliiſque pro Epiſtolæ antiquitate dicam argumentis. Atque ita quod inſtitueramus primùm, pleniſſimè executos nos eſſe arbitramur. Omnibuſque tandem æſtimatis, authoritatibus omnibus expenſis, rationibus libratis, inſtantiis excuſſis, exceptionibus everſis, id unum ſupereſt, *Pauli* Epiſtolam ut eſſe credamus,

—— *credantque nepotes.*

DE AUTHORE EPISTOLÆ AD HEBRÆOS,

Pars Tertia.

CAPUT I.

Tranſitio ad Partem ἀνασκευαστικήν. Objectiones multæ antè occupatæ. Aliæ authorem, aliæ etiam authoritatem feriunt. Aliæ Veterum, aliæ ferè recentiorum. De ſtylo Epiſtolæ ad Hebræos. Qui illius à Paulino ursêre diſcrimen. In quo diſcrimen conſtitutum. Vis objectionis qualis. De variatione ſtyli. Exempla in Sacris. Speciatim in Paulo. Variandi quas habuerit cauſas. Pauli ſermonem non fuiſſe ἰδιωτικόν. Non ſolam phraſin in hac Epiſtolâ attendendam. Falſum etiam differre toto genere à reliquis. Occurritur inſtantiis cùm aliorum, tum Cameronis. De voce αἰῶνες. De phraſi μή παραῤῥυῶμεν.

I. Potiſſimam viæ partem emenſi, proximè diſſertationis noſtræ metam aſſequemur. Magnâ enim parte laboris defuncti

functi ſumus in anteceſſis. Dumque in κατασκευῇ, exceptiones ad noſtra diluimus argumenta, & inſiſtimus omnibus effugijs, accidit ut ἀνασκευῆς partem non contemnandam occupaverimus. Sic quicquid objicitur de *Latinorum* Veterum diſſenſu, de antiquioribus *Græcis*, de tardiùs receptâ Epiſtolâ, prolixè priori Parte, & quàm fieri potuit accuratè pertractatum. Pariter quod alij, de argumenti, & methodi nonnullâ diverſitate, quod de Paulo Gentium non Hebræorum Apoſtolo; quod de clausâ Epiſtolæ, & ſigillo ἰδιοχείρῳ Paulinarum; quod de Lucâ authore; vel Clemente Romano; vel Barnabâ; vel Apollo &c. poſteriori Parte, pleniùs exequebamur. De *ſtylo* etiam & charactere dictionis, annotavimus non pauca, Parte II. Cap. II. Et ſi quæ alia, quæ moleſtâ repetitione non egent. Nec ſolùm brevior, ſed facilior tantò hæc Pars evaſura eſt, quantò in adſtruendo plus ſitum operis & moleſtiæ, quàm quidem in deſtruendo.

II. Objectiones contrà Paulum authorem,

rem, non ſunt unius generis. Aliæ enim *authorem* tantùm; aliæ etiam Epiſtolæ *authoritatem* ſollicitant. Quædam præterea ipsâ ſe *vetuſtate* veluti commendant, aliæ à *recentioribus* contortæ magis, aut etiam excogitatæ. Quæ contrà ſcriptorem Paulum ſimpliciter, (illæsâ Epiſtolæ authoritate) à *Veteribus* objecta, *tria* potiſſimùm eſſe deprehendimus. Primò enim ſtyli maximam quandam urgent diverſitatem: ſecundò inſcriptionis, & Paulini nominis defectum: denique ſcriptorem ſemet diſcipulis acconſere Apoſtolorum. Omnium inſtar eſto, *Author argumenti*, præfixi Comment. Oecumenij. Ἡ πρὸς Ἑβραίους Ἐπιστολὴ, δοκεῖ μὲν οὐκ εἶναι Παύλου, διά τι τὸν χαρακτῆρα. καὶ τὸ μὴ προγράφειν ὡς ἐν ἁπάσαις ταῖς ἄλλαις Ἐπιστολαῖς. καὶ τὸ λέγειν, πῶς ἡμεῖς ἐκφευξώμεθα τηλικαύτης ἀμελήσαντες σωτηρίας, ἥτις ἀρχὴν λαβοῦσα λαλεῖσθαι ὑπὸ τοῦ Κυρίου, διὰ τῶν ἀκουσάντων εἰς ἡμᾶς ἐβεβαιώθη. Hiſce tribus, *recentiores* præter ea quæ antè fuſiùs attigimus, contrà Paulum authorem addunt, illud ex Capite VI.1,2. De *Catechetica* & initialis doctrinæ rudimen-

mentis, poſt Pauli (ut videtur) ætatem ſic digeſtis.

III. De hoc objectionum genere dicendum impræſentiarum. Primam illi haſtam jaciunt in Epiſtolæ *ſtylum*, quem à Paulino mirum quantùm recedere arbitrantur. Fuitque jam olim inter dubitandi cauſas, prima. Nam *Clemens Alexandrinus*, citato aliquoties loco, *Lucæ* quàm Paulo convenientiorem eſſe dictionem putat. *Origenes*, cùm alibi, tùm imprimis apud Euſebium, Hiſt. L. VI. C. XIX, vel κε, hæc habet: ὅτι ὁ χαρακτὴρ τῆς λέξεως τῆς πρὸς Ἑβραίους ἐπιγεγραμμένης ἐπιστολῆς, οὐκ ἔχει τὸ ἐν λόγῳ ἰδιωτικὸν τοῦ Ἀποστόλου, ὁμολογήσαντος ἑαυτὸν ἰδιώτην εἶναι τῷ λόγῳ, τοῦτ᾽ ἐστὶ τῇ φράσει. Ἀλλά ἐστιν ἡ Ἐπιστολὴ συνθέσει τῆς λέξεως ἑλληνικωτέρα, πᾶς ὁ ἐπιστάμενος κρίνειν φράσεων διαφορὰς, ὁμολογήσαι ἄν. *Orationis characterem Epiſtolæ quæ inſcribitur ad Hebræos, non habere illam ſimplicitatem ſermonis Paulini. Quum fateatur ſe eſſe rudem in dicendo, i.e. formâ dictionis. Ipſam enim Epiſtolam, dictionis compoſitione, magis accedere ad elegantiam Græci ſermonis; &* *faſſu-*

faſſurũ eſſe omnẽ, qui orationis differentias ſcit dignoſcere. Senſit idem *Euſebius*, qui ſuprà Hiſt. L. III. C. XXXII. phraſim, eſſe illi *Clementis* cumprimis affinem dixit. *Hieronymus*, hoc uno nomine non credi Epiſtolam eſſe Pauli, *propter ſtyli, ſermoniſque diſſonantiam.* Itidem *Philaſtrius*, nempe *quia utitur ſermone nimium plauſibili.* Unius ferè illius difficultatis quæ Latinos priores ad diſſenſum induxerit meminêre pariter, *Iſidorus* de Eccleſ. Offic. L. I. C. IX. *Rabanus*, de Inſtit. Cler. L. II. C. LIV. Hinc quotquot Veterum pro Paulo pronunciarunt, ſive ex Græcis, ſive Latinis Patribus, ferè obviarunt eidem difficultati. Ex poſterioribus nodũ hunc plusquàm Gordium facit *Eraſmus*, ſub finem Annotat. *Reſtat jam argumentum illud quo non aliud certius, ſtylus ipſe & orationis character, qui nihil habet affinitatis cum phraſi Paulinâ.* Accedit & ipſe *Calvinus*, Argum. in Epiſt. *Magdeburgenſes* Cent. I. L. II. Cap. IV. quotquot denique (ne faciam longiùs) in hac de Authore controverſiâ à nobis diſceſsêre.

IV.

IV. Summa eſt objectionis, Epiſtolam ad Hebræos, elegantiâ, ornatu, copiâ dictionis, aliquot paraſangis ſuperare omnes Paulinas. Paulum magis ἑβραΐζειν; contrà ἑλληνίζειν magis, & ad Græcorum idiotiſmum noſtrum accedere Authorem. Illum rudiorem fuiſſe ſermone, & ſtylo magis ad ſimplicitatem comparato; hunc jam induere cothurnos, & magis aſſurgere. Paulum plus ſpirare lenitatis; Scriptorem Epiſtolæ plus longè gravitatis, quique ferè ubique tonet atque fulguret. Denique hunc, iis nonnunquam uſum eſſe vocibus atque phraſibus, quæ minimè ſapiunt τὸ ἦθος Pauli: geminumque profert exemplum *Camero*, I. à voce αἰῶνες, *mundum* ſignificante; II. ab illa phraſi μήποτε παραῤῥυῶμεν. Ex his omnibus conflatur argumentum. Qui ſtylus, qui dictionis character, toto genere ab eo diverſus eſt, quem Paulus uſurpare conſuevit in omnibus Epiſtolis, alius cujuſdam Scriptoris is eſſe videtur: talis autem, qui ſonat in tota ferè Epiſtola, talemque eſſe tota antiquitas agnovit.

V. Spe-

V. Speciem habet argumentum, ſoliditatis, ſi ad vivum reſecetur, nihil. Cuique adeò pleniſſimè ut ſatisfiat, reſpondemus non uno modo. Primò quidem, in genere propoſitionem eſſe inconſequentem, nec neceſſariæ veritatis. Quâ ex ſtyli nonnulla diverſitate, ſcriptoris infertur diverſitas. Si fortè modo æquabilis modò magnifica, modò ſimplex modò ornatior, modò humilis modò ſublimior, modò lenis modò gravior, modò preſſa magis modò copioſior exurgat oratio. Variat enim ea multifariam, tum pro ſubjecti diverſitate *argumenti*, quod vel tenue magis, vel gravius ab ſublimius; tum pro variis ſcribentis *affectibus*, & animi motibus, modò demulcentis, modò indignantis; modò in lætis, modò triſtibus conſtituti; modo vehementiùs, modo leviùs affecti; tum prout quis vel *negligentius* ſcribit, vel elaboratiùs, aut vel ſolutus curis vel implicitus; tum pro *perſonis*, quibus cum res eſt, quæque vel flecti faciles, vel tenaciores; vel pares, aut familiaritatis junctæ aliquo vinculo, vel alîus

&c ſu-

& ſuperioris à noſtra ſortis ; vel propenſiùs in nos, vel iniquiùs affectæ. Sic alius longè character ἐπιστολιμαῖος, alius ῥητορικὸς, alius διδασκαλικὸς, alius ἱστορικὸς, ab eodem ſæpe etiam authore profectus. Et diverſiſſimam hanc dictionis faciem, iidem Scriptores ſacri, (ne de profanis jam aut Eccleſiaſticis dicam) exhibent aliquoties. Quam diſſimilis ſui *Moſes*? v.g. Geneſeos I. aut Deuteronomij XXXII, collatis cum reliquo paſſim contextu. Annon δὶς διὰ πασῶν diſtat *Jeremias* in Threnis, à ſemetipſo in Vaticiniorum libro? Annon diverſiſſimus *Johannes*, in Evangelio, Epiſtolis, & Apocalypſi? quo hanc nomine, alteri illi Johanni adſcribebat *Dionyſius Alexandrinus*.

VI. Secundò, de *Paulo* in ſpecie, nec hunc ſemper ſibi eſſe ſimilem, reliquis in Epiſtolis. Conſentiunt enim omnes eruditi, Epiſtolam *ad Epheſios*, ſublimitate ſtyli, & copiâ dictionis, ſuprà cæteras aſſurgere. Et tribus potiſſimùm de cauſis, ut ſapientiſſimè, noſtro judicio, *Theodoretus*: primò, ὅτι πολλῇ σπουδῇ κέχρηται πρὸς

αὐτοὺς

αὐτοὺς γράφων; deinde, *ὅτι τὰ βαθύτερα τῶν νοημάτων αὐτοῖς ἐπιστέλλει*; tandem, quod ſcribat *κατηχουμένοις καὶ τὰ ὑψηλά*. Et has ipſas putamus eſſe *cauſas*, diſcrepantiæ illius omnis in Epiſtola *ad Hebræos*. 1. Quod Paulus majore jam ſtudio & accuratiore iiſdem ſcripſerit. Ut ſublimi illo eloquio, ſapientiæ ſublimitatem ſuæ, hominibus iniquiùs de ſe ſentientibus, inter cætera exponeret. II. Quod Epiſtolæ argumentum ferè diverſum à reliquis eſſet. Magis etiam arduum ac ſublime, ubi de Chriſti perſona ſupra Angelos, ſuprà Moſem, ſuprà creaturas omnes evecta; ubi abſtruſiſſima redemptionis noſtræ myſteria, collata jam cum illis figurarum umbrarumque involucris: ubi hiſtoria Chriſti in cœlis agentis, ſacerdotio æterno defungentis, ſolio majeſtatis inſidentis, è cœlo opitulantis, ſuos Patri æterno ſacrificio propitiantis &c. Qui ſanè Paulus quaſi intra velum conſiſtebat, altiſſima cœlorum penetrabat, omnem illum terreſtris ſacerdotij, & ſanctuarij mundani, & Moſaici cultus quantumvis ſplendidum deprime-

primebat apparatum, quid mirum, ſi ſolito jam gravius, ſi diſertiùs, ſi magnificentiùs dicit? III. Quando etiam Paulo cum iis negotium, qui in Scripturis exercitati; qui inſtructiores in iis, cæteris omnibus Paulo antè ſalutatis Gentibus; quibus inde eloquij illa majeſtas & ſublimitas familiaris; qui ceremoniis etiam ſuis, & traditivæ majorum, pertinaciùs, & quaſi mordicus adhæreſcebant.

VII. Tertiò, peccatur falsa hypotheſi, Paulum fuiſſe idiotam, aut ſermonem ejus ubique ἰδιωτικόν. Quod ut de reliquis damus libentiùs Apoſtolis, de Paulo pernegamus. Teſtantur ejus paſſim ſcripta, & eximia eruditio, & probata totiens eloquentia. Quàm ille ſæpè animosè, quam graviter, quam maſculè dicit? *Paulum quotieſcunque lego*, (inquit *Hieronymus* ad Pammachiam Epiſt. L. Tom. II.) *videor mihi non verba, ſed audire tonitrua. Legite Epiſtolas ejus, ſed maximè ad Romanos, ad Galatas, & ad Epheſios* &c. Ipſi Pauli obtrectatores, *Auguſtino* teſte de doctr. Chriſt. Lib. IV. C. VII. Epiſtolas

illius *graves & fortes eſſe confeſſi ſunt.* Unde hic nihil tam habuiſſet in votis, quàm, ut Romam in flore, Chriſtum in carne, ſic & cernere *Paulum in ore.* Quod autem de ſemetipſo Paulus ad *Corinthios*, deque non affectatis verborum floſculis & veneribus, eſt ἀπαρασδιόνυσον. Rudem fuiſſe ſe ſermone dicit, συγκαταβατικῶς, non κατὰ φύσιν, ἑκουσίως non ἀναγκαίως, συγκριτικῶς non ἁπλῶς & comparatè ad fucatos illos & blandiloquos Philoſophos ac Pſeudo-Apoſtolos. Minimè ergò dubiū, quin potuerit etiam Apoſtolorum maximus, *magnum loqui, nitique cothurno.* Atque, etiamſi ad id genium Apoſtoli & indolem minùs fuiſſe à natura comparatam largiremur, ne ſic quidem valeret conſequentia. Non enim à ſe profecta, ſed à Spiritu Sancto dictata, mandavêre literis. Nec verba minùs, quam res ſanctiſſimis Dei hominibus inſpiratæ. Nec authores fuêre, ſed amanuenſes. Et varius, pro occaſionum & circumſtantiarum varietate, eſſe potuit Spiritus ille ductus & afflatus. Prout ſtylus & character

Pro-

Prophetarum, non ſemper pro cujuſque fuiſſe ingenio exiſtimandus eſt.

VIII. Quartò, perperàm ex ſolâ dictione de Authore judicatur. Quandò *ſenſus* & *materias* Pauli eſſe cõſtat. Quandò ubique ſe prodit Paulinus ille genius, in ratiocinando, in citandis, applicandiſque V.T. oraculis. Item in methodo, in docendi, claudendi, ſignandique modo. Illi etiam uni favent circumſtantiæ omnes loci, temporis, perſonarum, & ſi quæ alia notanda eſſe diximus. Ut excepto nonnullo orationis diſcrimine, cætera omnia Pauli eſſe, jam olim luculenter profeſſus ſit *Origenes*, apud Euſeb. L.vi.C.xix. Quidni illa omnia præponderent, qualicunque ſtyli diverſitati? Quidni hinc colligamus, Apoſtolum data opera ſcribendi rationem immutaſſe nonnihil? Sic enim malim, quàm (quod doctiſſimi alij viri) ut nomen, ſic ſtylum *arte diſſimulaſſe*. Imprimis tot graviſſimis immutandi cauſis paulò antè expoſitis. Cùm etiam aſſignetur nullus paulina illa ætate, cui convenientiùs forma dictionis adſeri-

batur. Non Lucas, non Clemens, non Barnabas, ut prolixiùs oſtenſum.

IX. Quintò, τὸ πρῶτον ψεῦδος eſt in aſſumptione, ſtylum *toto genere* eſſe diverſum. Quod imprimis negandum eſſe arbitramur. Innumeris antè patuit exemplis, & *voces*, & *phraſes*, & *enunciationes* integras, unius ſæpiſſimè Pauli eſſe proprias. Expendantur quæ ſuprà, Parte II. Capitibus I. II. III. IV. Nec deeſſent plura, apponere ſi vacaret. V. g. *Cap*. VI. 10. ἐπιλαθέσθαι τοῦ ἔργου ὑμῶν, καὶ τοῦ κόπου τῆς ἀγάπης. Planè ſic 1. *Theſſ*. I. 3. μνημονεύοντες ὑμῶν τοῦ ἔργου, καὶ τοῦ κόπου τῆς ἀγάπης. Iterùm, eodem *Capite* VI. διακονήσαντες τοῖς ἁγίοις, καὶ διακονοῦντες. idem omninò *Rom*. XV. 25. διακονῶν τοῖς ἁγίοις. 1. *Cor*. XVI, 15. εἰς διακονίαν τοῖς ἁγίοις. Prætereà Epiſtolæ *Cap*. II. 4. πνεύματος ἁγίου μερισμοῖς. nihil uſitatius Paulo, quàm ſingulis τὸ Πνεῦμα μερίζειν, διαιρεῖν, 1. *Cor*. XII. 11. &c. Ita Capite XIV. I. τὴν ἀπερίστατον ἁμαρτίαν, vox Paulo uſurpata, *Tit*. III, 9. μάχας περιΐστασο. Sed iſtiuſmodi plenos modios jam antè exhibuimus. Itaq; hoc unum dici poteſt, *gradu* quodam gravitatis, & majeſtatis, diſtare

diſtare ab Epiſtolis cæteris. Quæ diſcriminis ratio, præcipuè ab argumento, & majore jam ſtudio Apoſtoli arceſſenda. Unde etiam, ubi à ſublimiori illâ materiâ, ad practica ſub finem & moralia deſcendit, propiùs ad conſuetam ſcribendi rationem accedit.

X. Quod inſtant, phraſim nonnihil eſſe, quàm vulgò in Paulinis, ἑλληνικωτέραν, leviſſimum eſt. Paulùm enim Græcè fuiſſe eloquentem, nec Græcæ venuſtatis neſcium, quis neget? Ipſe in Græciâ natus, & inter Græcos toties converſatus. Imò *Græcam linguam æquè aut magis familiarem habuiſſe, quàm Hebraicam vel Syriacam*, non meis, ſed magni *Salmaſij* dicam verbis, de Helleniſt. Part. 1. Quæſt. VI. Quid ergò hîc inſolens, de induſtriâ Paulum voluiſſe copiam & elegantiam Græci ſermonis magis imitari? Et valeret demùm exceptio, ſi inſtar reliquorum ex Apoſtolis, neſciviſſet niſi Hebræorum aut Syrorum phraſes verbis Græcis induere, aut Græca ad Hebræi ſermonis formam inflectere. Prætereà quot *Hebraiſmus* paſſim ubique diſperſi? Plerique etiam

Paulo minime inſolentes? Sive *voces* ſpectamus, αἰῶνες, μεγαλωσύνη, σαββατισμὸς, σώματα, μάχαιρα δίστομος, &c. Sive *constructionis* modum, πρὸς τοὺς ἀγγέλους. πρὸς τὸν υἱὸν, εἰς ἡμᾶς ἐβεβαιώθη. ἐπ' αὐτῇ νενομοθέτητο. παρώκησεν εἰς τὴν γῆν. ὁμολογούντων τῷ ὀνόματι αὐτοῦ. εὐαρεστεῖται ὁ Θεὸς. ῥῆμα τῆς δυνάμεως. ὁ λόγος τῆς ἀκοῆς. καθ' ὁμοιότητα &c. Sive denique *ellipſes*, *enallagas*, *ſynechdochas*, &c. Hebræis cumprimis uſitatas.

XI. Inſtantia altera *Cameronis*, nullius omnino momenti eſt. Primò, de voce αἰῶνες, quæ occurrit Cap. 1. 3. XI. 3. Scilicet in Paulinis ſemper *tempora*, nunquam *mundum*, ut hoc in loco, denotare. Atqui I. per συγχώρησιν dato, nos uni huic voci opponimus quamplures alias, *Paulo* ſoli uſurpatas, atque frequentius noſtro Authori adhibitas. II. κατ' ἄρνησιν, negamus inſuetam eſſe Paulo Apoſtolo, hoc etiam ſignificatu, vocem. Vel uni huic loco inſiſtimus, 1. *Timoth.* 1. 17. βασιλεῖ τῶν αἰώνων. Quid obſtat, quo minùs *mundi Regem*, ſive *Dominũ* interpretemur? Quo magis hoc ſenſu Hebræi, רִבּ העולמים, vel רבון עולמים,

Domi-

Dominus mundi. Arabes uſitatiùs رَبُّ ٱلْعَالَمِينَ κύριος τῶν αἰώνων, *qui terras, mare, ſidera movet.* Ne urgeam illud 1. *Cor.* II. 7. πρὸ τῶν αἰώνων, quod minimè hanc ſignificationem reſpuit, ut ſit, πρὸ καταβολῆς κόσμου. III. Conſtat ſaltem vocis עולם & עולמים geminū eſſe uſum apud Hebræos, ut & *mundum* notet & *ſæculum*, & ipſa mundi *corpora*, & *periodum* corporum. Promiſcuam acceptionem ne ipſe *Camero* diffiterur. Quòd cum ita ſit, nihil mirum utroque ſenſu adhiberi Apoſtolo, ut alibi *tempora*, hîc *mundum* deſignet. IV. Hinc etiam patet ἑβραΐζειν ipſo in limine ſcriptorem, nec adeò Græcam ſectari eloquentiam. Damus enim, non quidem *in Paulinis*, ſed in Græcorum monumentis, *nuſquam eo ſenſu vocem illam reperiri, quo in hac Epiſtolâ.* Etymologus αἰὼν, ἡ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου, ὁ τῶν χιλίων ἐτῶν ἀριθμός. *Heſychius*, αἰὼν, ὁ βίος τοῦ ἀνθρώπου, ὁ τῆς ζωῆς χρόνος. *Euripidi* monente eodem, αἰὼν, ἡ ψυχή. *Hyppocrati*, αἰὼν, ὁ νωτιαῖος μυελός.

Αἰῶνος autem, πληθυντικῶς בלשון רבים, vix apud Græcos Scriptores. Vox in Chriſtianâ Eccleſiâ poſt Valentini portenta nimiùm nota. Nihilo opportunius alterum illud, quod *Camero* profert exemplum, *nunquam* ſc. *dicturum fuiſſe Paulum*, μήποτε παραῤῥυῶμεν, *Hebr*.II.I. Egregie! An quia nova Scriptoribus ſacris metaphora eſt? Atqui eadem illa perquàm familiaris. II. *Sam*.XIV.14, futuri *velut aquæ diffluentes*. *Pſalm*.LVIII.8, *liquefiant ſicut aqua.* Chriſtus in Evangelio, de utribus perruptis & vino *effuſo*, ſive *diffluente*, *Matt*.IX.17. An quia vox magis ad Græcam accedit elegantiam? Sed & ipſi LXX. (notante etiã *Camerone*) eodem modo vertunt, *Proverb*.III.21, υἱὲ μὴ παραῤῥυῇ. An quia ab iſtiuſmodi metaphoris abhorret Pauli genius? Imò in iis ferè totus eſt; hinc Paulo doctrinæ vento agitari, currere, certare, ſtare, cadere, plantare, rigare, parturire &c. Hinc ſimilia illa à vaſis teſtaceis, figulo, domo, fundamento, theatro, fermento, lacte, ſigillo, arrhâ, aliiſque pænè ſine numero.

CAPUT

CAPUT II.

Aliorum ad objectionem eandem ſolutiones. Qui nonniſi materias Paulo tribuêre. Stylum verò, Pauli amanuenſi. Reſponſionis falſitas, & periculum. Qui phraſim volunt ex Hebræo translatam. Ita Veterum & recentiorum pleriq;. Solutionis inſufficientia. Non videri Epiſtolã Hebraicè eſſe ſcriptam. Salmaſius notatus. Traditionis origo. Fundamenta illius everſa. Falſæ Veterum hypotheſes. Cur ad Hebræos *Græcè ſcripſerit? An Paulus Græcè diſertus? Argumentationes quædam aliæ. De Epiſtolæ idiotiſmis Græcis. De voce* Διαθήκης. *Paræi atq; Eraſmi exceptiones. De verſione* τῶν LXX, *uſurpatâ. De alijs quibuſdam. Bellarmini & aliorum inſtantiæ diluuntur.*

I. His ſolutionibus, quæ deciſionem omnino faciunt neglectis, Veteres, plerique etiam recentiorum, reſpondendum aliter cenſuêre. Scilicet poſſe fieri, ut ſtylus non ſit Pauli, Paulum tamen habeat Epiſtola authorem. Hi denuo in diverſas claſſes abeunt. Voluntque alij, non ipſum Paulum ſcripſiſſe, ſed *materiam* ſcribendi

bendi alteri de ſuo ſup peditaſſe. Atque ita verba, dictionem, ſtylum, notarij eſſe & amanuenſis, doctrinam, ſententias, argumentum ipſius Pauli. Alij vero & potiſſimi, Paulum *Hebraico* & patrio ſermone ſcripſiſſe Hebræis, quæ poſtmodùm Græco Interpres veſtiverit. Hinc redolere magis Epiſtolam, ſtylum phraſimque Interpretis. Hi denuo de interpretationis modo diverſum ſentire videntur. Alijque, Interpretem diligenter ac fideliter in translatione fuiſſe verſatum. Alij Paulina expoliviſſe eum nonnihil, & proprio quaſi *ornaſſe, atque ordinaſſe ſermone*, ut loquitur Hieronymus.

II. Priorum anteſignanus fuit *Origenes*, ipſiſſimo quem antè adduximus loco, Parte I. Cap. VI. Origeni acceſsêre, nonnulli recentiorum. *Eſtius* in Prolegom. Cap. II. *Subjectum ſive materia totius Epiſtolæ, ſimul & ordo, fuit à Paulo ſubminiſtratus, ſed compoſitio & ornatus eſt cujuſdam alterius* &c. Similiter *Bellarminus*, ex duabus jam ſolutionibus memoratis, hanc *cum ſimpliciorem, tum expeditiorem eſſe* putat, Lib. I. C. XVII. Ex

noſtris

noſtris placuiſſe eadem videtur *Hyperio*, doctiſſimo Commentatori, qui in prolegem. ad Epiſtolam; *quod Paulus uti ſolitus ſit amanuenſibus ſeu notarijs, & ſenſum potius dictare, quàm orationem & verba contexere. Itaque, cùm non ſemper eodem amanuenſe ſeu notario uti potuerit, nihil mirum ſi aliqua ſtyli diſſimilitudo in quibuſdam Epiſtolis inveniatur*. Hæc ille.

III. Nodum verò tantùm abeſt ut expediant, ut contrà longè implicent magis imprudentes. I. Peccant *falſiſſimâ hypotheſi*, quaſi Epiſtolæ ὁ χαρακτὴρ καὶ ἡ λέξις, à Paulo Apoſtolo abhorreat. Quod revicimus ita ac refiximus, ut vix ſit exceptioni locus. II. Affirmatur idem gratis, & nullo fundamento, nullâ ſufficienti traditione. Hauſit enim à ſe, non à majoribus *Origenes*, & privata quædam fuit audaciſſimi Patrum conjectura. Motâ enim rei difficultate, ſubjungit, ἐγὼ δὲ ἀποφαινόμενος εἴποιμ' ἂν, *Ego verò declaraturus, dixero* &c. Formula hominis in re dubiâ conjecturam ſuam aperientis. III. Petitur τὸ ἐν ἀρχῇ, Paulum ſuis in Epiſtolis, ſolitum *dictare ſenſus, non verba*. Quod *Hyperio*,

perio, præſtantiſſimo Theologo, nobiſcum aliàs de Authore ſentienti, excidiſſe miramur. Sic enim vocibus ſua authoritas, ſuum pondus, ſua quædam perit *ἐνέργεια*. Sic nullibi Pauli oratio eſt, ſed quorundam fortè amanuenſium. Quum ne quidem ipſe ille *Tertius*, Rom. xvi. 22, tam ſcripſerit Epiſtolam, quàm juxtà Syrum Interpretem, *deſcripſerit*. iv. Si Paulus dictavit, dubio-procul etiam verba. Non enim res dictaverit ſine verbis. Hæc ergò accuratiſſimè notarius exceperit, & credibilius Pauli expreſſiſſe voces, quàm novas de ſuo finxiſſe. v. Abſurdum, & propè ad impietatem accedit quod habet *Bellarminus*, ſcribam hujuſce Epiſtolæ, *magis diſertum* fuiſſe, quàm ipſe qui ſcribâ Paulus utebatur. Cedo nobis illum amanuenſem, tanto Apoſtolo, & inter omnes Scriptores Sacros, eloquentiæ laude conſpicuo, *diſertiorem*? vi. Vel θεόπνευστος Scriba ille fuit, vel inferioris ordinis & authoritatis. Si poſterius, quantùm Epiſtolæ detrahitur? Quàm eloquij illa majeſtas deprimitur, infrà illa omnia

quæ

quæ ipſimet Sacri amanuenſes in chartas retulêre? Si prius, quis ille quæſo? *Lucam* enim fuiſſe, nec probari ulla ratione poteſt, nec ipſa ſtyli ratio ſuadet. De *Clemente*, fabula eſt ſuprà rejecta, nec ille unquam θεόπνευστος. Et ſic fingitur Spiritum Sanctum partitum eſſe operas, illi materias, huic voces ſuggerendo. VII. Multum omninò intererat, in tanti momenti Epiſtolâ, ut à primario ipſo Apoſtolo, totius orationis contextus adornaretur. In verbis enim, & in ſcriptionis modo, quantùm efficaciæ? quantùm roboris? Unde & ipſemet ſcripſiſſe Author videri voluit, & in primâ de ſe perſonâ, iiſdem etiam quibus aliàs Paulus verbis, in Epiſtolâ loquitur aliquoties.

IV. Atque hinc accidit, ut recentiorum pars maxima, Veteres imitata, diſcrimen omne ab *interpretatione* derivarit. Et ad iſtam, ut ſacram anchoram, in hac controverſiâ confugerit. Nemini debere eſſe mirum, ſi Paulus aliter *Hebraicè*, quàm *Græcè* ſcripſit. Si etiam *Interpreti*, (quiſquis fuit ille Deorum) ſuus in

ver-

vertendo fuit genius ſingularis. Propen-dit in hanc ſententiam, tota ferè antiqui-tas. *Clemens Alexandrinus* Lucæ, *Eu-ſebius* Clementi, interpretationis haſce tribuêre partes. *Hieronymus* favet eidem Clementi, & de Paulo, *eloquenter ſcrip-ſiſſe in Hebræo, ut eadem eloquentiùs ver-terentur in Græcum.* Subſcribit *Theodo-retus*, Argum. Epiſtolæ, ἔγραψε δὲ τῇ Ἑ-βραίων φωνῇ, ϗ φασὶ μεθερμηνεῦσαι τὸν Κλήμεν-τα. Accedunt, *Chryſoſtomus*, *Oecumenius*, *Theophylactus*, *Ambroſius*, *Primaſius*, *Haymo*, & quotquot Veterum in Epiſto-las ſcripsêre, quorum longum foret re-ponere verba. Certatim huc confluunt neoterici ſcriptores. *Baronius*, ſolo hoc reſponſo, egregiè ſe defunctum arbitra-tur, ad A.C. LX, Num. XLV. Nec impro-bat *Bellarminus*, citato loco de Verbo Dei L. I. C. XVII. prolixè *Ribera* procem. in Epiſt. Et ne de pleriſque Pontificiorum dicam, ſuffragio ſolutionem ſuo muni-unt, *Zanchius*, Tract. de Script. S. Tomo VIII. *Hyperius*, prolegom. in Epiſt. *Toſſa-nus*, ſimiliter in Procemio, alijque benè

multi,

multi, quos vel conſulere vel allegare piget. Sed minimè prætereriri debet Illuſtris *Salmaſius*, de Helleniſticâ, parte 1. *Sic Epiſtola Pauli ad Hebræos, Hebraico, id eſt ſermone tunc in Syriâ uſitato, ſcripta fuit, & ab alio verſa, quem quidam Clementem fuiſſe volunt, alij alium.*

V. Certum omninò eſt, ſi Veterum ſtamus authoritate, & antiquitatis reſeramus archiva, ut loquitur *Tertullianus*, ſcripſiſſe Hebraicè Paulum. Modò, quod illi tradidêre, cœco quodam ſuſcipiamus aſſenſu. Et illorum fortè reverentiâ præſtaret ἐπέχειν, remque in medio relinquere. Licebit interim nobis, quod jam antè graviſſimis viris, vertere idipſum modeſtiùs in controverſiam. Et rationibus oſtendere variis, iiſque ſolidis, & invictis, minimè tollendo ſcrupulo appoſitam eſſe ſolutionem. Primò, quia certum & indubitatum, Græcâ nonnunquã elegantiâ, & dictionis ſæpè copiâ, recedere ab Hebræorum Syrorumq; idiotiſmo Epiſtolã. Nec characterem eſſe ἑρμηνευτικὸν, quo de verbo ad verbum dicitur facta translatio. Neq;

in

in eo aberrabat *Origenes*, eſſe Epiſtolam συνθέσει τῆς λέξεως ἑλληνικωτέραν. Exempla proferre nihil attinet, contextus quando loquitur univerſus. Jam autem, docente alibi ipſo *Salmaſio*, hoc intereſt diſcriminis inter libros ſacros Græcè ſcriptos, & translatos, quod *in Græcè ſcriptis purior Græcus*, *in translatis ubique* τῇ ἑρμηνείᾳ ἑβραΐζων. Quod variè idem probat, atque illuſtrat. Et antè Salmaſium, obſervavit jam olim *Hieronymus*, & res ipſa loquitur. Fatetur idẽ ille ſolo translationis nomine, Matthæi Evangelium, Epiſtolas Petri, Jacobi, Johannis, *longè frequentioribus ſcatere Syriaſmis, quam Epiſtolas Pauli.* Quo ipſo ſuo ſe gladio confodit *Vir Illuſtris*, illamque ad Hebræos, ex translatarum numero vult exemptam. Siquidem hæc non ſolùm non frequentiores admittit Syriaſmos, quàm Pauli reliquæ, ſed rariores, parcioreſque. Styluſq; nihil minùs ſit quàm ἑρμηνευτικός, ſive *ubique* τῇ ἑρμηνείᾳ ἑβραΐζων.

VI. Secundò, obſervandum ab uno ferè *Clemente Alexandr.* omnem illam mana-

manare traditionem. Nam quod ille de *Lucâ* interprete, poſtmodum alij de *Clemente* dixêre. Et ut illius fundamentum omne, erat affinitas quædam phraſeos cum Actis Apoſtolorum; ita horum, cum Epiſtolâ Clementis. Hinc quod ϛρωματεὺς ille, de translatione, à quo non admodùm aberat ſententia *Origenis*, poſtmodùm *Euſebius*; quod Euſebius, deinceps, ut ferè conſuevit, *Hieronymus*; quod Clemens, Origenes, Euſebius, Hieronymus, reliqui Græcorum Latinorumque. Imprimis, quum urgerent alij illam ſtyli diverſitatem, neque ſolutio compendioſior occurreret. Unde, quotquot poſtmodùm, Epiſtolam ex Hebræo verſam eſſe contenderunt, ſoliti nonniſi à Clemente Alexandrino, vel, Euſebio, vel Origene, ut *Baronius* inter cæteros & *Bellarminus*, ſententiam arceſſere ſuam.

VII. Tertiò, ne reponam τȢ Στρωματέως nimiâ ſæpè ſive in fingendo, ſive in affirmando, facilitatem, cujuſque alibi dedimus exempla, ratio illius pro *Lucâ* interprete leviſſima fuit. Scilicet, eundem

eſſe orationis filum, τὴν αὐτὴν χρῶτα κατὰ τὴν ἑρμηνείαν, Epiſtolæ, & Hiſtoriæ à Lucâ contextæ. Primò enim falſa hæc fuit hypotheſis. Lucæ oratio longè facilior, ſimplicior, ἰδιωτικωτέρα, quanquam *Hieronymo*, *ſæcularem redolens eloquentiam*, ad Cap. VI. Eſaiæ. Diffuſa minùs, minùs aſſurgens, nihilque illius habens ſublimitatis. Locutionibus etiam nonnunquam Romanis diſtincta, nec eâdem ratione, qua ſæpè noſtra, Hebraizans. Prodet ſeſe illicò magnitudo diſcriminis, initium Actorum, cum Epiſtolæ limine conferenti. Deinde, per conceſſionem dato, illa ipſa affinitas orationis, obſtat *interpretationi*. Non poteſt enim non differre toto genere dictio Græca, Græcè docti hominis, ab ea dictione quæ ex Hebræo aut Syro fideliter expreſſa eſt. Quæ differentia cum nulla ratione intercedat, inter Græcum Lucæ & Epiſtolæ contextum, eo ipſo tranſlationis ſuſpicio evaneſcit. Idem de *Clementis* translatione dici debet. Non enim alio vel *Euſebius*, vel *Hieronymus*, vel *Oecumenius* &c. nixi fundamento, niſi quod ad Hebræos Epiſtola,

la, τῦτο σώζει τὸν χαρακτῆρα. Atqui *Clemens*, ſua Græcè conceperat, ſtylo etiam diffuſo & eleganti, ut hodieque intelligimus. Cui ſi affinis & perquàm ſimilis noſtræ character Epiſtolæ, qui illa, ex Hebræo ad verbum tranſlata eſſe poſſit?

VIII. Quartò, fuit & alia *Clementis Alex. Euſebÿ*, *Hieronymi*, aliorumque ratio: quod data eſſet Epiſtola *Hebræis*, & quidem ab *Hebræo*. Ergò ſcripſiſſe *Hebraicè*, τῇ πατρίῳ γλώττῃ. Hanc enim perpetuò rationem annectunt, ut locis ſuprà ex iiſdem allegatis. Sed fefellit illa ſanctiſſimos viros. 1. Quia ſpectabat Epiſtola fideles omnes *Hebræorum*, non Hieroſolymitanos, non Palæſtinos ſolos. Saltem cum aliis fuiſſe à Palæſtinis communicandam, demonſtratum. Data enim in communi πρὸς Ἑβραίους, quo veniebat nomine diſperſa illa natio, oppoſite ad τὰ ἔθνη. Quemadmodum in religionis negotio Ἰουδαῖοι, oppoſite ad Ἕλληνας, ut prolixè Helleniſticariorum noſtri ævi flagellum. Jam verò agentibus extrà Palæſtinæ limites Hebræis, nativa plerumque & uſitatior

tior lingua, fuit Græca. Qua, *totus Oriens loquebatur*, ut monet *Hieronymus*, Prœmio ſui in Epiſt. ad Galatas Commentarij, Tomo VI. Id eſt ipſam extrà Græciam, Syri, Ægyptij, Aſiæ minoris populi, imò Perſæ & Indi. Ab eo tempore, quo Alexander Macedo, Seleucidæ, & Ptolomæi, latè fuerant in Oriente dominati. II. Ne ipſi *Palæſtini*, Græcè tum erant neſcij, imprimis qui alicujus notæ. Quod patet tum ex Joſepho Hiſtorico, Hieroſolymorum ſacerdote; tum ex iis Græcè qui ſcripſerunt Apoſtolis; quin ex inſcriptione ipsâ Pilati Gręca. Etiã ex communiori uſu linguæ, illis temporibus, & innumerâ Judæorũ quotannis Hieroſolymas ex Græciâ & Oriente frequentantium, turba. III. Utut *Hebræis* inſcripta, communis tamen eſſe debuit omnibus Gentibus, & illius uſus ad *Græcorum* tum etiam Eccleſias extendi. Et in Canonem cum reliquis referendam eſſe intelligebat Apoſtolus. IV. *Ad Hebræos* etiam Petrus, etiam Jacobus, etiam Johannes ſcripſerunt. Græcè tamen, quando Hebraicè extitiſſe unquam

quam Epiſtolas, minimè conſtat. Quicquid *Salmaſius* de verſione ſentiat, in Commentario de Helleniſtica.v. Si ideò *Hebraicè*, quoniam ad *Hebræos*, pari ratione inferri debet, *Latinè* ſcripſiſſe aliàs Paulum, quia ad *Romanos*. Patrius enim hic non minùs ſermo Romanis, quàm Hebræis Hebræus. Quum autem & iſtos & omnes alios Paulus Græco, id eſt, ſuo idiomate, eoq; notiſſimo, & communi orbi univerſo, convenerit, nihil mirum ſi & eodem, Hebræorum Eccleſias. Quod enim attinet illam ad Romanos, explodimus *Gloſſatorem* Gratiani, Diſt. IX. Cap. Ut Veterum: *Totum enim Novum Teſtamentum ſcriptum eſt Græcè, præter Evangelium Matthæi, & Epiſtolam Pauli ad Romanos, quæ eſt Latinè ſcripta.*

IX. Quinto, peccarunt etiam illi Veteres falsa alia hypotheſi, ſcilicet Paulum Hebraice, quàm Græce fuiſſe eloquentiorem. Quod patet ex *Hieronymo* in Paulo, *Scripſerat Hebræus Hebraicè, i. e. ſuo eloquio diſertiſſimè.* Alibi paſſim imperitiam Græci ſermonis, & ſolœciſmos, ipſi

proficiſcerentur Hieroſolymas, non ſtringit. Nam & multi non migrabant; alij etiam ad breve tempus, nec niſi ſolemnitatum gratiâ; ſuo etiam inter ſeſe quique idiomate, aut communi omnibus Græco, uti poterant.

X. Septimò, quî fit ut Veterum nemo de textu Hebræo, teſtatus ſit? Ut nemini vel lectum, vel etiam oculis ſciamus uſurpatum? Ubi latitavit ille theſaurus, non viſus toti antiquitati? An veriſimile fideles Hebræorum, in ſacris aſſervandis tam religioſos tamque ſollicitos, facilè adeò hunc ſibi excidere paſſos? Non plures deſcriptos fuiſſe codices? Non inter Hebræos variè fuiſſe diſtractos? Aut jacturæ iſtius fuiſſe nullam in primitiva Eccleſia memoriam? Quæ enim hodie ſivè Syriacè leguntur, ſive Hebraice, edente *Munſtero*, ex Græco translata eſſe conſtat. Probabiliùs longè de *Matthæo* credebant Veteres, Hebraicè Evangelium concinnaſſe ſuum. Proſtabat enim, & uſurpabatur jam antiquitùs, nec ea plerorumque erat induſtria, & peritia linguę, ut eo ad

Grę-

græcos codices exacto, diſcrimen deprehenderent, vel fraudem, ſi quę eſſet, ſubolerent.

XI. Octavò, de Matthæi Evangelio quod objicitur diverſa res eſt. An verè, an falsò Hebraice illum ſcripſiſſe putarit antiquitas, non diſputamus. Sed poſito, traditioni nihil ſubeſſe fraudis, aut nimię in credendo facilitatis, diſpar Epiſtolæ noſtræ ratio. Nam longe plures, etiam vetuſtiores, inde à *Papiâ*, & *Irenæo*, iſtud de *Matthæo* proditum reliquêre. Præterea in Judæâ, imò Hieroſolymis conſcriptum Evangelium, referente in ſuâ Synopſi *Athanaſio*, ibidemque Eccleſiæ commiſſum. De Matthæo etiam dici poſſet, neſciviſſe Græca, ſaltem minùs fuiſſe in ſcribendo expeditum. Nec abhorret illius phraſis à charactere ἑρμηνευτικῷ & tranſlato. Horum nihil, nec de Paulo, nec de Epiſtola ad Hebræos affirmari poteſt. Adeóque ex traditionis de Matthæi Evangelio veritate (ſuppoſita jam ea & conceſſa) alterius illius, de Hebraice ſcripta Epiſtola, certitudo inferri nequit.

XII. Nonò, decretorium ferè argumentum eſt, à Græcorum idiotiſmis, hac in Epiſtola paſſim conſpicuis. Pauca hæc de multis. Author Capite v. verſu 8, elegantē adhibet. παρωνομασίαν. Scil. ἔμαθε ἀφ' ὧν ἔπαθε, qualem Hebraiſmus non ferebat. Græci contrà mirè ſibi in talibus placent, Ἀμφίπολιν ὑμετέραν πόλιν. Μωμήσεται μᾶλλον ἢ μιμήσεται &c. paſſim utitur metaphoris, & phraſiologiis à Græcis mutuatis. Sic θεατρίζεσθαι. τρέχειν τὸν ἀγῶνα. ὄγκον ἀποθέσθαι. ἄθλησις παθημάτων, &c. Sed antè omnia notanda vox διαθήκης, & διατίθεσθαι, *teſtamenti*, & *teſtandi* ſignificatu, Capite IX, 16. 17. Calvinus, *hæc una ratio ſani judicij hominibus, ſufficiet ad probandum quod dixi, Græco ſermone ſcriptam fuiſſe Epiſtolam.* Optimo ſanè jure. Neque enim ברית Hebræorum, unquam ultrà *pacti* & *fœderis* extenditur ſignificationem. Nō *Onkelos*, non *Ionathan*, nō Hebræi, de Teſtamento unquã interpretati. Quin *Rabbini*, animadverſo idiotiſmo, ex Græcâ formarunt vocem דיתיקי. Ex oppoſito, διαθήκη, & διατίθεσθαι, ſenſu Apoſtoli apud Græcos fre-

frequentiùs. Apud *Suidam*, διαθήκην διαθέϑαι, *condere teſtamentum.* Διαϑέσθαι, pro διαθήκην γράφειν, *ſcribere teſtamentum.* Vel διατίθεσθαι, διαθήκην ποιεῖν, *facere teſtamentum.* Sic διάθεσις τοῦ τετελευτηκότος, *teſtamentum defuncti.* Sic διαθέσεως ἐπιθυμία, *teſtandi cupiditas.* Sic διαθέσθαι τὰ ἑαυτοῦ, *teſtari, diſponere de ſuis.* Galli, *diſpoſer de ſes biens.* Hinc διαθήκη, ut pro teſtamento, ſic pro *hæreditate quæ ex teſtamento obvenit*, apud *Budæum*. Gloſſaria omnia Græcorum revolvere non eſt noſtri inſtituti. Et hinc ſaltem liquet vis argumenti, à Græcorum illo idiotiſmo.

XII. Excipiunt, eos inter ex deceſſoribus noſtris ſummus Theologus, *D. Paræus*, Græcos interpretes ſimiliter uſos voce διαθήκης. Et tamen eâ expreſſiſſe ברית Hebræorum. Adeóque non firmiter ſatis eâ voce colligi, non eſſe Epiſtolam ex Hebræo translatam. Imò verò infirma admodùm iſta conſequentia eſt. Siquidem Græcis interpretibus διαθήκη, idem eſt quod συνθήκη, pactum, fœdus, conventio. Et voce utraque promiſcuè,

Hebræam ברית reddidêre. Prout διαθήκη etiam Græcis pro *pacto* uſurpatur, idem ſæpe quod συνθήκη, ἐπαγγελία, συνωμοσία. Ergò Apoſtolus, ut ad hanc ſæpiùs alludit ſignificationem, ſic ſpeciatim ad priorem illam, quà pollebat ipſe in docendo authoritate. Ad quam non reſpexiſſe putem LXX Interpretes.

XIV. Nihilo gravior *Eraſmi* exceptio eſt, hinc non videri Epiſtolam eſſe Pauli. Siquidem Author temere tranſeat à *pacto*, de quo in Lege ſermo, ad *Teſtamentum*. Hinc *apparare Epiſtolam ſcriptam ab eo qui Hebraice neſciverit*, Annot. ad locum. Sed 1. falſa eſt hypotheſis, nuſquam hoc ſenſu vocem apud Paulum occurrere. Non obſervavit ille parallelum locum, *Gal.* III. 15, ἀνθρώπου κεκυρωμένην διαθήκην οὐδεὶς ἀθετεῖ, ἢ ἐπιδιατάσσεται. Scilicet, *hominis confirmatum* morte *teſtamentum*, *neminem reſcindere*, *aut illi ſuperaddere*. *Pactum*, etiam confirmatum, conſenſu mutuo reſcindi & mutari poteſt. Nec *pactum* unius dicitur hominis, ſed plurium inter ſe paciſcentium. Unde & *Syrus*, animadverſa Græcæ vocis proprietate

tate, retinuit ריתיקא. Et Græci omninò vocant διαθήκην κεκυρωμένην, vel etiam ἄκυρον, teſtamentum ratum, aut irritum. II. Retorquemus ergò, & illa ipſa vocis acceptione, Paulus ſeſe prodit. Nec iſta ratiocinatio alius quam Pauli eſſe potuit. In qua ſi erratum, non jam *authorem* ſed *authoritatem*, Eraſmus revocat in dubiū. III. Abſit etiam, ut linguæ ſanctæ id factum fuerit *ignorantiâ*. Quum alibi idem Author, ubi reddit Hieremiæ vaticinium, & τὸ ברית, pro *fœdere* & *conventione* uſurpet vocem. Hoc ergò voluit, reverà illud Dei *fœdus*, quod tale eſt ratione formæ fœderalis, & mediationis inter partes diſſitas, etiam induere formam *teſtamenti*. Quatenus largitio eſt hæreditatis, rata morte & ſanguine Chriſti largientis. Et jam alludit ad alterum illum vocis διαθήκης inter Græcos ſignificatum, vocemque in omnem quaſi partem verſat & rapit. Ut ſtet immotum noſtrum hoc argumentū.

XV. Decimò, Græce ſcripſiſſe Paulum, meritò & inde colligunt eruditi, quod loca omnia Teſtamenti Veteris, Author

Author non ex Hebręis fontibus, ſed Gręcis codicibus citet. Qua de cauſa, quidam olim Epiſtolę contradicebant, *quod ad Hebræos ſcribens Paulus, utatur teſtimonijs quæ in Hebræis voluminibus non habentur*, ut *Hieronymus*, ad Cap. VI. Eſaię, Tomo IV. Et quidem in locis momentoſis, in quibus Interpretes à literâ Hebræâ, longiſſimè recedunt. Jam autem ſi Hebraicè ſcripſit Paulus ad Hebræos, an ille, relicto Hebraico textu, & originali quidem, Græcum & tranſlatum uſurpavit? Quid abſurdius dici poteſt & præpoſterè magis? Utrumque tamen tuetur apertè *Baronius*. An verò, quod contendit *Bellarminus*, Paulus quidem ex Hebræo fonte teſtimonia protulerit, ſed Græcus interpres poſtmodùm verterit, prout LXX? Rectiùs jam & optimè *Baronius, neminem puto talia præſumpſiſſe*, ad A.C. LX. Num. XLVI. Ita ſanè eſt. Quis credat Interpretem tantum ſibi arrogaſſe licentiæ? In iis ubi Græca mire ab Hebræis diſcrepabant? In tantâ locorum ſegete, quibus tota ſcatet Epiſtola? Et quod

factum

factum alibi fatetur *Salmaſius*, Quæſt. VI. de Helleniſt. ut, quæ Apoſtoli ex Hebræo textu depromſerant, Græcè ad verbum reddiderint Interpretes, & hinc oriatur nonnunquam illa diſcrepantia à translationibus Græcis, idem fieri ab Interprete hoc loco debuit & potuit. Sed exceptionem patitur nullam, quod aliquoties Author, verſionem illam Græcam ad ſcopum ſuum accommodat. Adeóque & à primario authore illa ipſa verſio adhibita fuit. V.g. Cap. XI. 7. ἠλάττωσας αὐτὸν βραχύ τι παρ' ἀγγέλους. Quas ex LXX. deſumptas Interpretibus voces, Apoſtolus imprimis urget, de Chriſti *humiliatione* ad *breve tempus*, infrà *Angelorum* ſortem. Alludit ad vocem ἐλαττώσεως, ad particulam βραχύ τι, ad illud, παρ' ἀγγέλους. Sic Cap. IX. ad vocem διαθήκης, quâ LXX. apud Jeremiam reddiderant vocabulum ברית. Sic Cap. X. 5, illa verba σῶμα κατηρτίσω μοι, quæ in verſione Græca longiùs abeunt à verbis Pſaltis, omninò appoſitiſſima erant ad inſtitutum Apoſtoli. Quibus denotaretur, obedientia Meſſiæ incarnati, *adaptatio corporis*
ad

ad obſequium crucis, & redemptionem humani generis. Adeò hæc perſpicua & aperta, ut *Bellarmini* aliorumque ſtuporem, ſtupere ſatis non poſſimus. Nemini ergò accidat mirum, ſcribentem ad *Hebræos* Apoſtolum, *Græcorum* uti verſione. Siquidem I. Græco ſcriberet idiomate. II. Græcę verſioni lucem ſæpiùs inferret. III. Ad ſcopum illa ſuum eſſet quàm accommodata. IV. Res ipſi cum Hebræis ἑλληνίζουσι, maximâ ex parte eſſet. V. Magno apud hos translatio eſſet in pretio, atque etiam uſu. VI. Ipſi Hebræi illorum temporum ſcriptores, *Joſephus*, *Philo*, pariter uſurparint. VII. Verbis etiam illa translatio, minimè ſenſu ab Hebræis codicibus diſcederet. VIII. Mos etiam Pauli eſſet Apoſtoli, ſuis paſſim in Epiſtoliis eâdem uti. Patet vel ex Epiſtolis ad *Romanos*, *Galatas*, in quibus cum ipſis diſputat ſæpè Judæis.

XVI. Undecimò, nec inepta, ut videtur *Bellarmino*, illa ratio eſt, quæque imprimis fuit *Cajetani*, ex Capite VII. verſu 2. Quod ſc. Author Hebræam vocem

tem: *Melchizedek*, & *Melech Salem* interpretatur Græce. Πρῶτον μὲν ἑρμηνευόμενος βασιλεὺς δικαιοσύνης, ἔπειτα καὶ βασιλεὺς Σαλὴμ, ὅ ἐστι βασιλεὺς εἰρήνης. Omninò ſunt hæc verba ipſius Scriptoris, voces alterius linguæ, eâ qua ſcribebat, interpretantis. Quomodo alibi idem Paulus, ἀββᾶ, ὁ πατήρ. Johannes, Ῥαββουνὶ, ὅ ἐστι, διδάσκαλε. Matthæus, Ἐμμανουὴλ, ὅ ἐστι μεθερμηνευόμενον &c. ἠλὶ, ἠλὶ λαμὰ σαβαχθανὶ, τοῦτ' ἐστι &c. Niſi enim hæc ſint primarij ſcriptoris, laxanda jam fabula Interpreti, qui interpretationem illam ſibi uſurparit, & de ſuo, integras voces & ſententias textui authentico infarſerit. Et quid ſi ille ἐν τῇ ἑρμηνείᾳ forte eſſet allucinatus? Hîc verò excipiunt *Bellarminus*, *Ribera*, alij, hâc ipſam interpretationem extitiſſe in textu Hebraico. Apoſtolum nomen proprium מלכיצדק reddidiſſe per מלך צדק, ſic מלך שלם interpretatum eſſe מלך שלום. Quemadmodum ſi quis Græce dicat, Δωρόθεος, ὅ ἐστι δῶρον Θεοῦ, pariter Latine, *homicidium* quod eſt *hominis cædes*; aut *legifer* quod eſt *legem ferens*. Atque ita nihil de ſuo adjeciſſe Græcum

Apoſtoli interpretem. Nos verò reſpondemus, 1. ſupponi gratis, illas voces Melchiſedek, & Melech Salem, tali indiguiſſe interpretatione. Sic enim vox per ſe ipſam reddebatur, nec id erat ἑρμηνεύειν, ſed ταυτειπεῖν, καὶ δεξιολογεῖν. Sunt eædem voces, eſt eadẽ vocũ ſignificatio, nec alia poterat vel excogitari. Et ſat fuerat Apoſtolo dixiſſe, לראשונה מלך צדק, πρῶτον μὲν βασιλεὺς δικαιοσύνης, ומלך שלום καὶ βασιλεὺς εἰρήνης. II. Similia illa ſunt diſſimilia, mutatio accidit in vocibus major, etymologia etiam nonnihil remotior, nec ita obvia. Prętereà & illas ipſas voces gręcas & Latinas, Δωρόθεος, *Legifer* &c. qui hominibus gręcis & Latinis exponeret, næ ille ſibilo exciperetur, & ſe propinaret deridendum. Denique pondus huic addunt argumento, quę jam ſuperiùs illuſtrata.

XVII. Duodecimò, ſiquidem Veterum potiſſimùm traditione hæc nititur opinio, neque negligi iſtud debet. Scilicet pleroſque, non tam loqui *opinativè* aut *aſſertivè*, quam quidem *narrativè* & *hiſtoricè*. Non tam quid ipſimet ſentirent, quàm

quàm quod vetuſtiores ſcriptum reliquiſſent. Nam præter *Clementem*, *Euſebium*, & *Hieronymum* ; de quibus diximus ſuprà, & pauciſſimos alios , cæteri ad ipſorum fidẽ haud obſcurè provocant. *Theodoretus* ; φασὶ μεθερμηνεῦσαι τὸν Κλήμεντα; nempe *dixerat* Euſebius. *Oecumenius*; ὕστερον μεθερμηνευθῆναι λέγεται. *Ambroſius* (niſi quis alius ſit) *Sunt qui ajunt Paulum hanc Epiſtolam propriâ linguâ ſcripſiſſe & miſiſſe.* *Stephanus* apud Photium Cod.ccxxxii. Εὐσέβιος καὶ πολὺς ἄλλος τῶν θεοφόρων πατέρων ὅμιλος, &c. φασὶν ἐκ τῆς Ἑβραΐδος μεταφράσαι τὸν Κλήμεντα. Sic videmus pleroſq; recẽtiores , fide quaſi implicitâ, re non expensâ, non à difficultatibus ſuis liberatâ, aſſenſum præbere ſuum. Imò & ipſe ὁ πάνυ *Salmaſius*, apertâ hîc ſe contradictione ſuperiùs implicabat. Et ſolitus in iſtiuſmodi plus nimiùm tribuere *Hieronymo*, aliiſque nonnullis Veterum. Imò quod magis eſt, ſui ſæpè oblitus, modò affirmat, modò negat. E re noſtrâ eſt, exemplum promere luculentum, & quod vix fidẽ apud Lectores impetrabit. Quum

idem, *Paulum* Scriptorem Epiſtolæ aſſeruerit ſuprà aliquoties; & cũ Veteribus, à Clemente aut fortè alio, non ſcriptá contenderit, ſed translatam; etiam de cauſis ſuppreſſi Paulini nominis, in alio quodam ſcripto, egerit fuſiùs; in noviſſimo Opere, illorum quaſi neſcius, imprudenter omnia revocavit. Nempe *Apparatu* ad libros de Primatu Papæ, paginâ 19. *Paulus non ad Judæos ſed ad Gentes, omnes ſuas Epiſtolas ſcripſit. Nam quæ ad Hebræos inſcribitur, Pauli non eſt; & plerique Veterum in ea ſententia. Nec in eam Theodoretus commentarios edidit*, &c. *Salmaſij* hæc eſſe quis credat? Ut duabus jam quaſi inſideat ſellis, aut ſuo ſe ſtylo cõfodiat. Sic omnia neget, quaſi aliter nec ſenſiſſet nec ſcripſiſſet unquam. *Veterum pleriſq;* affingat, quod *Græci* omnes, & ſine controverſia, omnes *Latini* poſt Lactantium ſcriptores, rejecerunt. *Theodoretum* affirmet nullos in eã dediſſe Commentarios, quos dedit luculentos. Ipſe *Theodoretus*, Græcorum omnium noſtræ pro Paulo ſententiæ acerrimus & judicioſiſſimus vindex. Adeò, bonus quandoque dor-

dormitat Homerus, adeò humanũ eſt labi. Et hæc quidẽ de nobiliſſimo Problemate paulo accuratiùs. Nã quo pugnant alij, *Spiritum S. voluiſſe Libros omnes Græcè primùm exire*, quando de nonnullis Libris potiori jure controvertunt principes eruditorum, leviculum nobis eſſe videtur.

CAPUT III.

Altera objectio, de Epiſtolâ ἀνεπιγράφῳ. *Objectionis antiquitas. Levitas, multis fatentibus. Solutiones minus ſolidæ. An Pauli nomen prius fuerit adſcriptum? An Paulus reticuerit nomen, reverentiâ Chriſti Apoſtoli? Aut quia non Epiſtola eſt, ſed Liber? Aut quia Latinum Pauli nomen, inviſum Hebræis? Solutiones quædã aliæ. Singularum patroni. Earundẽ infirmitas.*

I. Excipit objectio altera, eaque omnium maximè decantata. Scilicet, ex inſcriptionis defectu, & prætermiſſis τοῖς πρὸ τῆς Ἐπιστολῆς. Quod nec Pauli *nomen*, nec dignitas *Apoſtolatus*, in prooemio legatur expreſſa. Contrà morem Pauli Apoſtoli perpetuum, & rationem Epiſtolarum omnium, in quibus præfigi vel alterutrum, vel utrumque ſolet. Sive quia ferebant

ſcriptis, aut in Chriſtianâ Eccleſiâ diſtractis. Siquidem univerſalis hic fuerit codicûm omnium defectus, antiquior etiam ætate *Clementis* Alexandrini. Nam hic cauſas prætermiſſi nominis enarraturus, non id ſuis, ſed *beati cujuſdam presbyteri* verbis præſtitit. Deinde, factum vel dolo molo, vel optimo certè fine. Si prius, quod erat penes Eccleſias Hebræorum αὐτόγραφον, aut quæ fidelium manibus terebantur ἀπόγραφα, recenſque etiam rei memoria, reddebant tum irritam fraudem. Si poſterius, recurrit difficultas, quâ de causâ viri pij & Chriſtiani, ſacratiſſimum illud nomen expunxerint? Imò ſacrilegis manibus, & temerario incœpto, divinæ exordium Epiſtolæ mutilarint? Quando ipſe Apoſtolus, quâ erat ille prudentiâ, apponere veritus non fuerat? Præterea, non quæſtio eſt ſimpliciter, de *nomine* expuncto, ſed toto illo *proœmio*, quo & *dignitatem* ſuam, & *inſcriptionem*, & *ſalutationem*, ad ipſum priuſquam deſcendat argumentum, complecti ſolet. Et cui bono eradere Pauli nomen, quando

tot

tot indiciis ſe manifeſtabat authorem? Quî etiam nec *Clemens Alexandrinus*, nec Veterum quiſquam, id ſubodorati? Quod urgent de mutationibus, circa titulum qui hodie viſitur in limine, aut ſubſcriptionem illam ad Epiſtolæ calcem, elumbe eſt. Quando non ſunt illa de integritate ſacri contextus: & talia à librariis pleraque addita jam olim, ab alijs etiam, prout erant judicia, ultrò omiſſa.

IV. *Hieronymus*, hoc modo negavit conſequentiam. Si non eſt Pauli, quia Pauli nomen non habet, *Ergò nullius eſt, quia nullius habet nomen.* Ita *Primaſius* Præfat. in Epiſtolas Pauli, Tomo 1. Bibl. Patrum, Parte II. Si propterea Pauli non erit, quia ejus non habet nomen, *nec alicujus eſt, quia nullius nomine titulatur. Quod ſi abſurdum eſt, ipſius magis credenda eſt, quæ tanto doctrinæ ſuæ fulget eloquio.* Probat hanc reſponſionem Venerabilis *Beza*, etiam *Bellarminus*, etiam *Zanchius*, *Gerardus*, *Gomarus*, *Paræus*, iis quibus de Epiſtolà diſſerunt locis. Quanquam magis illa videtur ſubtilis,

quàm

ſium, aut quiſquis Primaſij nomine, publicavit in Epiſtolam Commentarium. Nec diſplicet ſolutio *Bellarmino*, atque quàm plurimis recentiorum. Sed præſto ſunt inſtantiæ non paucæ, & graviores jam difficultates. Nam Chriſtum quod ſpectat, alio longè ſenſu vocandus erat Ἀπόστολος. Neque id tantùm, ſed Ἀρχιερεὺς, ſed diſtinctivis alijs appellationibus, atque attributis. Non etiam exorſurus Epiſtolam Paulus, videtur ad eam vocem, quam fortè in progreſſu erat inſerturus, intendiſſe mentis aciem. Quidni etiam ſolum adſcripſit *nomen*, tacito Apoſtolatu? Aut *Apoſtolum* ſe dixit ſimpliciter, non Hebræorum Apoſtolum? Aut *ſervum Jeſu Chriſti*, quemadmodùm in illâ ad Philippenſes? Nec profectò *faſtus* fuiſſet & ſuperbiæ, præſcribere nomen, aut demandatum ſibi à Chriſto munus; uti nec *humilitatis*, premere ſilentio. Sic debuiſſet *Camero* enervare vim argumenti, potiùs quàm reponere exemplum *Petri*, ſe inſcribentis ad Judæos diſperſos, *Apoſtolum*. Nam, (quod urgebant imprimis

mis illi Veteres,) non dat Petrus, ſuis in Epiſtolis, hoc idem *Chriſto* nomen.

VI. Nec probatur nobis illa ſolutio, non tam *Epiſtolam* ſcripſiſſe Apoſtolum, quam *Diſſertationem* quandam *aut Librum*. Atque ita nomen præfigi aliàs ſolitum Epiſtolis, præſcribere hoc loco neceſſe non fuiſſe. Quod non diſplicuit *Gerardo*, & inter cauſas alias omiſſi nominis, recenſet Clariſſimus *Hoornbeeck*, Socinianiſmi Confutati Lib.1.Cap.1. Appoſitiſſimum id ſanè foret, niſi in promptu exceptiones eſſent. Nam ipſe Author ſub finem uſus voce ἐπιστέλλειν. Διὰ βραχέων ἐπέστειλα ὑμῖν, Cap.XIII.22. Adhibet quoque *Epiſtolarem* clauſam, & ſimilem Paulinis omnibus aliis. Etiam *Epiſtolarum* in morem, alloquitur perpetuò fideles Hebræorum. Compellat paſſim famaliariùs, ſolitis προσφωνήσεσι, ἀγαπητοὶ, ἀδελφοὶ &c. Quin ab ævo, *Epiſtolæ* titulum & locum, in ſacro Codice obtinuit. Non alia etiam methodus, quàm reliquarum Pauli, ut ſuperiùs oſtenſum. Nec prolixitas major, imò prolixiores Epiſtolæ ad *Romanos* & ad *Corinthios* prima.

VII.

VII. Nec ſatisfacit, quod alij, ad *certum* nullum cœtum, certam nullam Eccleſiam, dirigi Epiſtolam. Hinc pro more non fuiſſe opus τ͂ προγράφειν. Quicquid ſit, *Epiſtola* fuit, & præfigi nihilominus potuit nomen Apoſtoli, tum ad conciliandam illi Apoſtolicam authoritatem, tum ad diſtinguendam à ſcriptis aliis anonymis. Præterea, *Jacobus* indefinite ſcribit *duodecim tribubus*, non definitè ad certum cœtum, præfigit interim nomen. Sed antecedens ſimpliciter negari poteſt. Utut enim ad plures Eccleſias directa, ad *certas* tamen, ex Hebræis videlicet collectas. Unde enim *ſalutationes* illæ in concluſione Epiſtolæ? Unde pollicitatio illa ſui *adventus*? Unde alia illa, quod *compaſſi* eſſent ſuis vinculis; quod eorum *quidam* deſererent τὴν ἐπισυναγωγὴν, &c. Ut credatur meritò, ſic ad Palæſtinas data primò Eccleſias, ut communis etiam eſſet omnibus aliis, ex Hebræis inter Gentes aggregatis.

VIII. Eſt & alia quorundam ratio, non adſcripti Paulini nominis, quamq; habet

Corne-

Cornelius à Lapide. Videlicet quod *Paulus* Romanum eſſet & Latinum nomen, atque ita Judæis minùs acceptum. Si etiã ſe inſcripſiſſet *Saulum*, ex oppoſito ſuſpicionem facilè in Gentilium animis potuiſſe exoriri, ad Judaiſmum illum eſſe relapſum. Sanè, *Paulum* Romanum fuiſſe nomen, faciles damus; quod ob *parvam* ſtaturam Æmiliorum hæſiſſe genti, author eſt *Sigonius*. Quanquam *Græcæ* alij contenderint eſſe originis, à voce παῦλα. Alij cum *Hieronymo*, ab *Hebræorum* פלא, unde *Heſychius* Παῦλος, θαυμαςός. Sed *Latinum* eſto, idcircò inviſum fidelibus Hebræorum? Cohorruiſſent illi, ad nomen ipſis ante familiare, & ubi de graviſſimis religionis myſteriis erãt informandi? Idcircò Paulus, miſſum feciſſet non nomen, ſed inſcriptionem totam? Aut Eccleſiæ Gentilium, ſi ſe dixiſſet *Saulum*, ſuſpicati eſſent apoſtaſiam in tanto Apoſtolo? Et quidem ad Judaiſmum, quem totâ Epiſtolâ, ex profeſſo ibat ſubverſum? His ergo miſſis, ſimpliciter & ſine ambagibus, ſubjungimus objectionis ſolutionem.

CAPUT

CAPUT IV.

Solida confutatio præcedentis argumenti. Epiſtolarum Johannis prima, ſimiliter ἀνεπίγραφος. Reliquas inſcriptas, eſſe Johannis. Præfigendi nomen neceſſitas nulla Paulo. Non id κριτήριον Paulinarum. Non eadem Epiſtolæ ratio, quæ cæterarum. Paulus inviſus multis Hebræorum. Declaratur. Conſentit univerſa antiquitas. Tres inſtantiæ diluuntur. Paulus Gentium non Hebræorum Apoſtolus. Hinc etiam ratio non additæ inſcriptionis. Confirmatur. Occurritur exceptioni. Beza, Camero notati. Ratio à metu periculi Hebræorum. *Alia, ab exordiendi modo. Retorquetur in adverſarios argumentum.*

I. Nempe ita habet tritiſſimum argumentum. Quæ Epiſtola, Paulinarum in morem, non habet Pauli præfixum nomen, non videtur eadem eſſe Pauli. Sed talis eſt controverſa illa ad Hebræos. Miſsâ *aſſumptione*, de qua, ut monuimus, dubitatum, ſic enervamus *propoſitionem*.

Primò,

Primò, negari illius non immeritò conſequentiam, vel hoc nomine. Quod non deſint haud abſimilia exempla Epiſtolarum ejuſdem Authoris, quarum aliæ admittunt ἐπιγραφὴν, ἀνεπίγραφοι aliæ. In Sacris, occurrunt tres Canonicæ *Johannis* Apoſtoli. *Poſterioribus*, præſcripta, σὺν τῇ ἐπιγραφῇ, καὶ τῷ ἀσπασμῷ, ἡ ὑπογραφή. In *Priori* deſunt omnia, nomen, inſcriptio, ſalutatio. Non tamen hinc quiſquam Veterum, ſive iſtam, ſive reliquas, concluſit non eſſe *Johannis*. Quod enim de poſtremis, cum aliis quibuſdam dubitare viſus *Euſebius*, εἴτε τοῦ Εὐαγγελιστοῦ τυγχάνουσαι, εἴτε τοῦ ἑτέρου ὁμωνύμου, dubitandi alia ratio fuit. Quod ſcilicet præferrent nomen Πρεσβυτέρου: quodque Johanni Apoſtolo fuiſſet Epheſi *cognominis* alius, dictus itidem Πρεσβύτερος, *Papiâ* referente apud Euſebium, L. III. C. XXXIX. Non attento, æquè aut magis convenienter tribui epitheton, Apoſtolorum omnium poſtremo, ſeni grandævo, verè Πρεσβυτέρῳ, ſive *ætatis* ratione ſive *authoritatis*. Quum de cætero, & ſtylus, & argumentum &

omnia, Johanni faverent Apoſtolo. Igitur id volumus, ut quâ Johannes ratione, in aliis nomen præfixit, in *prim â* non præfixit, idem Paulo licuerit. Et quid in eo abſurdi, alibi appoſuiſſe nomen, hîc non apponere? Et quomodo de Johanne, non ſollicitè admodùm inquirimus, quæ fuerit omiſſæ inſcriptionis ratio, quidni idem jam obſervamus? Siquidem non leviora hîc pro *Paulo* authore, quàm iſtic pro *Johanne*, pugnant argumenta.

II. Deinde, peccatur falsâ *hypotheſi*, quaſi hanc ſibi fixerit perpetuam legem Paulus, ut nomen præponeret. Quaſi de neceſſitate quâdam debuerit hoc loco προγράφειν. Quod fecit alibi, factum ab eo liberrimè, & pro recepto ut plurimùm more. Præterea ut & *authoritatem* Epiſtolis conciliaret, & *authorem* ipſum eſſe intelligerent. Jam verò ſi Paulus, in ipſo ſtatim limine ſui ad Hebræos ſcripti, pro authore ſe haberi neceſſe non judicarit: ſi aliunde certiſſimè de authore & authoritate Epiſtolæ, conſtare poterat Hebræis: ſi in progreſſu Paulum ſe indicabat Apoſtolum,

ſtolum, ſolito ſigillo, mentione vinculorum, etiam Timothei, ſalutatione, particularibus nonnullis, ablegatione nuncij &c. ceſſat neceſſitas inſcriptionis. Et ſic alibi in more habuit, ut nunquam tamen hanc ſibi legem fecerit. Ut nunquam Epiſtolarum ſuarum διακριτικόν τι eſſe monuerit. Ut admiſerit facillimè exceptionem, iſtiuſmodi conſuetudo. Denique, ut longè ſit æquius & opportunius, attendere ad *ſigillum* Pauli perpetuum & diſtinctivum, quod competit illi *ſoli* & *ſemper*, quàm ad inſcriptionẽ quæ nec *ſolius* Pauli eſt, nec *ſemper* ejus fuiſſe neceſſe eſt.

III. Prætereà, laborat in eo potiſſimùm conſequentia, quod, ſi hîc novum quid & ſingulare, non defuerint etiam rationes illius Paulo *ſingulares*. Nunquam anteà res ipſi immediatè cum *Hebræis*. Hactenus ſcripſerat ad Gentes, & ex Gentilibus maximâ ex parte conſtitutas Eccleſias. Quid ergò mirum, ſi jam ad diverſiſſimum hominum genus & variè erga ſe affectum ſcripturus, à ſolita ſcribendi ratione paulùm abit? Quomodo in

anteceſſis oſtenſum, variare ſæpè hac in Epiſtola & *argumentum*, & *ſtylum*, iiſdem etiam de cauſis. Licet jam præcisè, diſtinctè, & in particulari, non aſſignemus omiſſæ cauſam inſcriptionis.

IV. Sed & præſtò ſunt cauſæ, eæque admodùm graves, & quas univerſa probavit antiquitas. Et vel ſola hæc, cordato cuivis & ingenuo ſatisfaciet. Nempe inoleverat inter Hebræos, perſonale quoddam in Paulum odium, ejuſque nomen. Dudùm transfuga multis erat, & apoſtata, & Judæorum hoſtis. Inviſus aliis, ob illius in ceremonias, circumciſionem, legalia invectivas. Aliis, quod ſe totum Gentium miniſterio mancipaſſet, earumque profiteretur ſe Apoſtolum, *quas Judæi ut profanas & impias plerumque abominabantur*, ut *Commentator*, qui Ambroſij præfert nomen. Ne ergò ſolitâ inſcriptione, & ambitioſo in ſpeciem titulo, & nomine plus ſatis exoſo, ſive veterem quorundam acrimoniam excitaret, ſive infirmiorum animos offenderet, ſive attentæ & modeſtæ lectioni obicem poneret, ſive odio

nomi-

nominis fronte prælati, utilitatem excluderet lectionis, fructumque vel in totum vel ex parte interverteret, maluit ἀπέχειν. Id eſt, ἀνεπιγράφως, rem ipſam continuò, & Apoſtolicâ planè gravitate, aggredi. Quantum enim interſit in limine, legentium vel audientium animos, ſiniſtrâ nullâ dicentis vel ſcribentis opinione occupari, quamque prudenter ſint tractandæ præjudicatæ mentes, docent rhetores.

V. Atque hic ferè ſcopus, hæc ſumma, illius quã graviſſimi & antiquiſſimi Scriptores dedêre, ſolutionis. Memoratu digna *Clementis* apud Euſebium verba, L. VI. C. XI. Μὴ προγεγράφθαι δὲ (Παῦλος Ἀπόστολος) εἰκότως. Ἑβραίοις γὰρ ἐπιστέλλων, πρόληψιν εἰληφῶσι κατ' αὐτοῦ, καὶ ὑποπτεύουσιν αὐτὸν, συνετῶς πάνυ οὐκ ἐν ἀρχῇ ἀπέτρεψεν αὐτοὺς, τὸ ὄνομα θείς. Idem fuit reſponſum *B. Athanaſij*, ad inſtantiam Anomœi, quod non præferret Pauli nomen Epiſtola; cauſam fuiſſe dicit, ἵνα μὴ σειράσαντες αὐτοῦ τὸ ὄνομα, κλείσωσι τὴν ἀκοήν. Ne ſcil. ad inviſum nomen accenſi, & quaſi perculſi, aures illi negarent. Probavit præ omnibus aliis, hanc

miſſæ inſcriptionis cauſam, *Chryſoſtomus* Præfat. in Epiſt. Probata eadem *Hieronymo*, *Ambroſio*, *Primaſio*, *Sedulio*, *Haimoni*, *Theophylacto*, ſuis, aut illorum nonnunquam nomine inſcriptis, Commentariis. Ne ad recentiores deſcendamus, quorum certè plerique (Illuſtri *Salmaſio* ferè invito, Funere Ling. Hellen. p. 37. 38.) rationis momentum intellexerunt.

VI. Fruſtrà inſtabunt, Paulum declarare ſe aliquot indiciis *authorem*; noluiſſe ergò latere, aut nomen ignorari ſuum. Quod nec volumus, nec aſſerimus. Verum enimverò, ſi non occultare nomen, diſſimulare certè nonnihil. Si non latere, at latenter quaſi & ſenſim irrepere, & opportunè ſe manifeſtare. Poſt diſputationem gravem, dictione ſublimem, denſam argumentis, rationibus validiſſimam. Poſt calumnias tacitè diſcuſſas, & abſterſam quam, illius ſive doctrinæ, ſive innocentiæ, labem adſpergebant alij. Ut etiam patefaceret, nolle ſe *nominis* ſui authoritate, ſed ſanctitate *doctrinæ*, cum Moſe per omnia conſentientis, illorum

ani-

animos permovere. Unde nonniſi decimo, & ultimo Capitibus, productâ jam diſputatione, clariſſimis ſeſe & apertis prodit ille documentis.

VII. Urgeri ſolet, ſcribere Apoſtolum non *Judæis*, ſed *Chriſtianis*, non *convertendis*, ſed *converſis* Hebræorum. Quibus erat imprimis charus, & notiſſimus, ut ex variis Epiſtolæ circumſtantiis, non ergò inviſus, non exoſus. Sed facilis ſolutio eſt. I. Acceptiſſimum fuiſſe plurimis, nonnullis etiam minùs. In numeroſiſſimâ illâ Hebræorum turbâ, qui ſive intrà Palæſtinam, ſive alibi Chriſto nomen dederant. Quorumque multi pertinaciùs Judaizantes, & iniquiori jam olim erga ipſum animo, quiq; tales eſſe non deſierant. II. Multi inter eos in Chriſtianâ fide vacillantes, & apoſtaſiæ proximi, ut colligimus ex VI. & X. Capitibus. Multi infirmiores, nec Chriſtianam ſatis edocti libertatem, adeóque & ſecùs de Paulo in illo capite ſentientes. *Theophylactus*, οὐδὲ οὗτοι πάνυ προσεῖχον αὐτῷ, ἅτε τοῦ νόμου ἀπάγοντι παντελῶς, καὶ τὴν περιτομὴν λύοντι. Et evidentiſ-

ſimè conſtat, ex Pauli hiſtoriâ, & *Actor.* XXI. 20. 21. III. Denique ita directè ſcribit ad fideles Hebræorum, ut indirectè ad omnes. Siquidem & *convertendis*, procul omni dubio Epiſtolam hanc ſuam utilem eſſe voluit. Ut conſtat ex illo Pauli in Judæos omnes zelo, & operosâ illâ diſputatione Apoſtoli, confirmandis aliis, aliis etiam convincendis omninò inſtituta. Jam autem, nomen hîc ſuum obtendere & Apoſtolatum, erat à lectione hos prorſus arcere. Subticere contrà, & diſſimulare, prudentiſsimi erat artificis, & optima inſinuandi ſeſe ratio.

VIII. Eſt & alia inſtantia *Cameronis*, ſed frigidior neque tanti. Scilicet Paulum præfixiſſe nomen Epiſtolæ ad *Romanos*, quum tamen ex Judæis (ſaltem ex parte) horum conſtaret Eccleſia. In qua etiam contrà Judæos diſputat, eorumque rejectionem aperit. Sed admittit Vir doctiſsimus *elenchum parium*. Quum Romanorum Eccleſiam conſtituerent, maximam ſanè partem Gentiles. Magiſque ſermo ſit Apoſtolo in ſua ad Romanos *de*

Judæis,

Judæis, quàm quidem *ad Iudæos*. Neque etiam apud hos ſic inviſum eſſet Pauli nomen, ut inter Palæſtinos, & Orientales, quibus innotuerat magis. Quibuſcum directè jam congreditur, & immediatè; & cũ Hebræis ſolis; & in odioſo ex parte argumento; ac præter praxim hactenus ſuã.

IX. Verùm, non prætermittenda altera illa ratio Paulini iſtius inſtituti. Nempe, à functione ſui Apoſtolatus inter Gentes; quodque *Gentium* non *Hebræorum* foret Apoſtolus. Partim ex compoſito & amicâ ſorte, provinciis ſic inter Apoſtolos diſtributis, ut in Epiſt. Galatas: partim ſpeciali vocatione Gentibus deſtinatus, *Actor.* IX, 15. XIII. 2. Quum circumciſionis miniſterium, & Judæorum cura, Petro & Collegis incumberet. Quod præclarè deducit *Theodoretus*, in procemio Comment. in Epiſt. ad Hebræos. Unde accidit ut ſe *Gentiũ Apoſtolum*, inſcribat aliquoties Paulus, attento ſpeciali illo exercitio eoq; potiſsimo ſui muneris, *Rom.* I. 5, XI. 13. *Gal.* II. 7. Quo etiã ſenſu dicit ſe ἀφωρισμένον εἰς Εὐαγγέλιον &c. *Rom.* I. I.

Unde

Unde etiam frequentiores ad Gentiles dedit literas, imò hac exceptâ, omnes. Ergò, (ut redeamus ad inſtitutum) ne præter officij rationem, aut conventionis legem, ſcribere ad *Hebræos* videretur, omiſit ultrò nomen. Ne etiam Apoſtolos circumciſionis offenderet, aut afficeret æmulationis quodam ſenſu, falcem immittere viſus in illorum meſſem. Ne præſumptionis quiſquam argueret, quaſi jam ſuprà reliquos ſeſe efferret, & protenderet limites ſui *Apoſtolatus*. Hinc quaſi veniam ſcriptionis rogare videtur, quando illorum ſpeciatim non erat Apoſtolus: παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς ἀδελφοὶ, ἀνέχεσθε τοῦ λόγου τῆς παρακλήσεως, καὶ γὰρ διὰ βραχέων ἐπέστειλα ὑμῖν, *Hebr*. XIII. 22. Duobus nempe ſe excuſat, tum quod ſit λόγος παρακλήσεως, non ἐντολῆς. Tum quod *paucis* tantùm illos voluerit, quum aliàs potuiſſet pluribus.

X. Hæc certè ratio prægnans ſemper viſa, & ſimpliciſſima olim hodieque. *Clemens Alexandrinus*, rationibus aliis attexit; οὐκ ἐγγράφει ἑαυτὸν, διά τε τὸ ἐκ παρου-

σίας

σίας καὶ τοῖς Ἑβραίοις ἐπιστέλλειν, ἐθνῶν κήρυκα ὄντα καὶ Ἀπόστολον. Sed imprimis celebrari ſolet ejuſdem patronus *Theodoretus*. Nam Argumento, quod præmiſit Epiſtolæ, hanc unam urget, & graviter admodum ac prolixè, cujus verba compendij causâ non adducimus. Idem voluit *Primaſius*, non meminiſſe Paulum ſui *Apoſtolatus*, *ne videretur quod ſe vellet præferre Apoſtolo Petro* &c. Idem *Ambroſius*, quia *ad eos qui ex circumciſione crediderant, ipſe Gentium Apoſtolus non Hebræorum*. Eadem apud *Oecumenium*, αἴτιον ἡ ἀκολουθία. Ἀπόστολος γὰρ ἐθνῶν ὑπῆρχεν ὁ Παῦλος, ἀλλὰ οὐχὶ Ἰουδαίων. Adſtipulatur *Thomas*, qui hanc cæteris rationem anteponit, Præfatione Commentarij. Et præter innumeros alios, *Claudius Salmaſius*, qui ultrò citroque rationibus variis collatis & expenſis, hanc tandem cum Theodoreto veriſſimam eſſe putat, taciti nominis & Apoſtolatus, Funere ling. Hellen. p. 38.

XI. Quod cum ita ſit, miramur eandem doctiſſimo *Bezæ*, non ullo argumento, ſed contemptu ſolo & ſupercilio reje-

rejectam. Miramur etiam præſtantiſſimum *Cameronem* ne meminiſſe quidem, nec excipere hîc quicquam eſſe dignatũ. Quum anxius & ſollicitus in rationibus aliis confutandis eſſe videatur. Et ſanè hoc unum *excipi* in ſpeciem poſſe arbitramur. Quod ipsâ veriùs *ſcriptione*, quàm *præſcriptione* nominis, tranſilierit hoc modo limites ſui Apoſtolatus. Quando ergò ſcribere nihil veritus eſt, potuiſſe facilè & apponere nomen. Sed in promptu denuò ſolutio eſt. I. Quod præſcribendo nomen & dignitatem, videbatur id jam affectare ambitioſius. Et facere ex *authoritate*, quod jam quaſi ex *accidente* quodam, & *occaſione* afflictionum quibus Hebræi premebantur. II. Si dixiſſet ſe *Gentium Apoſtolum*, mirum in modum exacerbaſſet animos Hebræorum. Si *Hebræorum Apoſtolum*, involabat in aliorum munus & dignitatem. Si *Apoſtolum* ſimpliciter, viſus jam fuiſſet, vi ſui *Apoſtolatus*, adeóque pro imperio & authoritate, has ſibi arrogare ſcribendi partes. III. Optima & judicioſiſſima ratio *Thodo-*

reti,

reti, in Argumento Epiſtolæ. Paulum in ſuis ad Gentium fideles Epiſtolis, adjeciſſe *nomen & Apoſtolicam dignitatē, ut Doctor & Magiſter ſcribens ad diſcipulos.* Hinc non adjeciſſe in ſuâ ad Hebræos, quod ſpeciatim nec illorum *Doctor* eſſet, nec hi *diſciplinæ* ipſius traditi.

XII. Et ſanè hæ rationes ita comparatæ, ut pluribus opus non ſit. Magnus tamen *Beza*, poſt quoſdam alios hanc in medium profert, quam unam probat. Scilicet ſilentio tranſmiſiſſe nomen ſuum Apoſtolum, ne majorem invidiam Hebræis crearet, eoſque in diſcrimen adduceret. Ne graſſantes jam in *Chriſtianum* nomē, & plus ſatis exacerbatos Hieroſolymitanos, odioſo adhuc *Pauli* nomine, magis accenderet ac proritaret. Quam cauſam non additi nominis, Clar. *Gomarus*, pleriſque aliis *veriſimiliorem* putat. Niſi fortè regerant alij, potuiſſe Judæos magis exacerbari ipſo Epiſtolæ argumento, quod cultum ceremonialem funditùs evertebat. Adeóq; ne ſic quidem cautum ſatis illorum fuiſſe ſecuritati. Nec neceſſe fuiſſe

tio, ejuſque, cum iis quas habuit Paulus, ponderis? Ut non immeritò doctiſſimus *Beza*: *Ego verò contra ex hoc ipſo contenderim, Pauli potius eſſe quàm alterius cujuſquam. Cur enim quiſquam alius nomen ſuum reliquiſſet? At Paulo juſta cauſa fuit* &c. Sed de his plus ſatis, & præter inſtitutum ferè prolixiùs.

CAPUT V.

Tertia objectio, ex verbis Apoſtoli Hebr. 11.3. *Profiteri ſe diſcipulũ Apoſtolorũ. Objectionis patroni. Prætermiſſa quibus. Variè reſpondetur. Verba textus expenduntur. Phraſis* εἰς ἡμᾶς. *Quomodo Paulus* ἐβεβαιώθη. *Hiſtoria, quæ habetur in Epiſtolâ ad Galatas. Quinam* οἱ ἀκούσαντες. *Locutio Apoſtoli rhetorica. Illuſtratur. Inſtantia diluitur.*

I. Defuncti non infeliciter ſumus, nobiliſſimis objectionum omnium. Cæteræ, & nobis prolixæ tractationis, & tædioſæ aliis lectionis moleſtiam condonabunt. Niſi fortè non indigna videatur examine,

hæc quorundam objectio. Ex ipſiuſmet verbis Apoſtoli, Capite 11, verſu 3. Ἥτις (σωτηρία) ἀρχὴν λαβοῦσα λαλεῖσθαι ὑπὸ τοῦ Κυρίου, ὑπὸ τῶν ἀκουσάντων εἰς ἡμᾶς ἐβεβαιώθη. Quibus, referre ſe inter diſcipulos *Apoſtolorum* videtur Author. Profiteri ab iis ſè edoctum, atq; *confirmatum*. Non ipſummet vidiſſe ſe vel audiviſſe, ſed ab iis qui viderunt & *audiverunt*, accepiſſe. Adeóque nec Paulum ſcriptorem eſſe, nec Apoſtolorum quemquam. Quorum fuit immediata revelatio; qui teſtes oculares & auriti ſimul; qui non ab hominibus, ſed à Chriſto ipſo, de omnibus pleniſſimè inſtructi; qui Magiſtri ipſi, non diſcipuli; aut diſcipuli Chriſti, non ullius Apoſtoli.

II. Non meminêre objectionis, quantùm conſtat, vetuſtiſſimi Patrum. Benè meminit *Oecumenius*, in Præfatione Commentarij, alijque ex poſterioribus. Avidè arripuêre in cauſæ ſuæ ſubſidium, recentiorum multi. Et torſit ex primis *Calvinus*, Commentario ad locum: *Cæterùm hic locus indicio eſt, Epiſtolam non fuiſſe à Paulo compoſitam, neque enim tam*

Y *humi-*

humiliter loqui ſolet, ut ſe unum fateatur ex Apoſtolorum diſcipulis. Videntur ſibi hoc argumento bene tuti, *Magdeburgenſes*, Centuriâ 1, Libro 11. Cap. IV. Quibus adſtipulati, *Lutheranorum* nonnulli Theologi. Recens admodùm *Cõmentator* Anglus, anonymus, ſatis aliàs accuratus; *Hinc non improbabiliter colligitur, Paulum non fuiſſe authorem hujus Epiſtolæ. Nunquam enim eximit ſeſe è numero Apoſtolorum, aut accenſet ſe auditoribus* &c. Doctiſſimum *Grotium*, ut quo apud ipſum ſit objectio loço intelligeremus, uſurpare non licuit.

III. Fuêre tamen, pertinaciſsimi ejuſdem ſententiæ aſſertores, qui telum reliquêre intactum. Non torquet *Eraſmus*, nec ſuis ad locum Notis, nec in Appendice, corraſis interim omnibus, quæ cauſæ in ſpeciem ſuæ patrocinarentur. Non urget *Camero*, Quæſt. 11. de authore Epiſtolæ, nec poſtmodùm, ubi locum fuſiùs enarrat. Neq; tanti profectò eſſe debuit, ut tot aliis clariſsimis argumentis, tot pro Paulo in ipsa Epiſtola circumſtantiis,

tiis, evidentioribus longè, prævaleret. Imò ſi propiùs expendimus, nulla eſt objectio, nec patronis iis digna. Et damus ambabus manibus, Paulum fuiſſe *Apoſtolum*, non Apoſtolum *diſcipulum*, edoctum ſalutis myſteria immediatè à Chriſto, non mediatè ab hominibus, nihilque in eo inferiorem Apoſtolis cæteris. Sed neque id ullâ ratione ſollicitat locus, nedum evertit. Manetque, quod alibi affirmat, *Gal.* 1.11, 12. prorſus immotum.

IV. Primò, non contemnenda illorum videtur eſſe ſolutio, qui phraſin εἰς ἡμᾶς, attendendam monent. Ut ſit, ἕως εἰς ἡμᾶς, *uſque ad nos*, ad noſtra uſque tempora. Uſitatiſſima enim eſt apud Græcos acceptio, cujus exempla penes Grammaticos, & *Franc. Vigerum* de Idiotiſmis Græcis. Quanquam videtur aliis Hebraiſmus purus, ex Hebræorum לנו. Qui utut recurrat ferè aliàs in hac Epiſtolâ, nihil obſtat quo minùs poſſit hoc eſſe *Helleniſmus* loco. Quando etiam de doctrinæ ſalutaris, inde à Chriſto à quo *initium* ſumpſerit, *periodo*, ſermo eſſe vi-

deatur. Sed neque in illas conjecti ſumus anguſtias, ut hæc ſit ἱερὰ ἄγκυρα & noſtrum aſylum.

V. Secundò itaque, dicimus opponi quæ componi omninò poſſunt, & divelli quæ conjungenda. Sicque Apoſtolus immediatè potuit à Chriſto Domino edoceri, & accipere ardua illa myſteria, ut etiam de illis *confirmari*, βεβαιωθῆναι ὑπὸ τῶν ἀκουσάντων. Nec tam ipſemet confirmari, quam *doctrina ſalutis*, ἥτις (ſc. σωτηρία) ἐβεβαιώθη: Aliud ergò *didiciſſe* Paulum ab Apoſtolis, quod ad Galatas ſcribens negat, aliud eadem quæ à Chriſto acceperat, fuiſſe ab oculatis teſtibus *confirmata*. Nec *Pauli* ipſius in particulari, ſed in communi totius *Eccleſiæ* gratiâ. Vel ſi Pauli etiam reſpectu, non id ex *neceſſitate* factum, ſed inſtar auctarij cujuſdam, & ut conſenſum illorum omnium intelligeret, quæ cælitùs & ex revelatione hauſerat. Ne referam quod alii, attendi hîc confirmationem factam *Ananiæ* miniſterio.

VI. Tertiò, huc facit quod obſervarunt doctiſſimi Interpretes, quodq; non abhor-

abhorret à vero. Reſpicere Apoſtolum ad hiſtoriam quam de ſe ipſe refert, *Galat.* 1. 18, 19. imprimis Cap. 11. 2. In quâ, aliquot poſt converſionem annis, memorat ſe ad Apoſtolos profectum, & apud eos aliquandiu verſatum. Imò *contuliſſe* privatim, cum principibus Apoſtolorum, Petro, Jacobo, Johanne. Et quidem de doctrina *Evangelij*, quam hactenus prædicarat. Etiam ne *fruſtrà cucurriſſet*, ne fortè diſſenſum cum Apoſtolis urgere poſſent alij, & prædicationis ita ſuæ fructum tollerent. Hoc ergò ſenſu meritò dixerit Apoſtolus, ἥτις ὑπὸ τῶν ἀκουσάντων εἰς ἡμᾶς ἐβεβαιώθη. Nec iſta confirmatio pugnabat cum dignitate Apoſtoli. Facta amicâ συμβιβάσει, imò etiam mutua & reciproca, ut ex iis quæ de Petro & Paulo narrantur. Nec tam de doctrinæ *veritate*, quàm de *conſenſu*, non tã περὶ τῆς ὀρθοδοξίας quàm ὁμοδοξίας, & concordantiâ per omnia cum Apoſtolis.

VII. Quartò, falſiſſima hypotheſis, quaſi Apoſtolus ſimpliciter ſe eximat è numero τῶν ἀκουσάντων. Vocem accipit

non ἁπλῶς, ſed κατά τι. Scilicet de iis qui audiverunt *in terris*,&in ſtatu *exinanitionis*, Chriſto nondùm ad Patrem aſſumpto. Ità Paulus veriſſimè ſe ab iis diſtinguere potuit, illæſis ſuis prærogativis. Aliàs & ipſe ἀκούσας, ipſe θεωρήσας, ſed miraculosè in cœlos raptus, ſed cœleſti voce perculſus, cœleſti lumine colluſtratus. Rectè ergò monet Apoſtolus, ſalutarem illam (cujus aliunde ſibi ipſe erat conſcius) doctrinam, poſt Chriſtum exaltatum, ab ejus ſimiliter diſcipulis, & comitibus, & *auditoribus* perpetuis, fuiſſe deinceps confirmatam.

VIII. Quintò, demus τῶν ἀκουσάντων appellatione, *Apoſtolos* ſimpliciter, & prærogativam illam Apoſtolicæ dignitatis, atque ocularia illa teſtimonia, deſignari. Ne ſic quidem nos ferit objectio. Nec enim Paulus his neceſſariò verbis, vel ſe ab *Apoſtolis* diſtinguit, vel in eundem ſe cum *Hebræis* cenſum refert. Pergit in figurâ illâ dictionis, dictâ rhetoribus, ἀνακοίνωσις vel κοινοποιία. Quâ ſuis ſe auditoribus accenſet, eleganter quidem

& ener-

& energeticè. Ut quod ab illis, etiam à ſemet exigat; quod illis tribuit, etiam ſibi; quod de illis vult dictum , de ſe pariter per συγκατάβασιν quandam & συγκοινωνίαν efferat. Ergò *nobis* confirmata ſalus , id eſt parti *noſtrûm* maximæ, vobis , fidelibus, Eccleſiæ. Quod evidentiſſimè, & luce clariùs conſtat, I. Quia hoc ipſo *verſu*, locutionis iſtius inſigne exemplum; πῶς ἡμεῖς ἐκφευξόμεθα, τηλικαύτης ἀμελήσαντες σωτηρίας. Quomodo *nos* effugiemus, ſcil. pœnam tantæ ſalutis neglectæ? Sic initio Capitis, Δεῖ ἡμᾶς προσέχειν &c. Μήποτε παραῤῥυῶμεν. Atqui longiſſimè aberat Apoſtolus, (quiſquis fuerit) ab iſtius *pænæ*, aut *negligentiæ*, aut *diffluxionis* periculo. De ſe tamen condeſcendenter juxtà cũ reliquis dictum voluit. Pergit igitur & eâdẽ, quâ incæperat, ratione dicere debuit, εἰς ἡμᾶς ἐβεβαιώθη. II. Quia frequentior eſt Authori noſtro illius ἀνακοινώσεως uſus. *Capite* VI. 1. εἰς τὴν τελειότητα φερώμεθα. *Capite* X, 26, ἑκουσίως ἁμαρτανόντων ἡμῶν. &c. Quæ dubio procul non ſibi applicabat divinus Author. III. Quoniam id non Authori tantùm

tùm noſtro, ſed Paulo eſt imprimis familiare ſic 1. *Theſſ.* IV. 17. ἡμεῖς οἱ ζῶντες, quum illi ſermo de noviſſimorum temporum hominibus. Sic 1. *Cor.* X. 8, 9; μὴ πορνεύωμεν, μὴ ἐκπειράζωμεν τὸν χριστόν. Sic duriſſima illa ſimilis communicationis ratio, *Tit.* III. 3. ἦμεν γάρ ποτε καὶ ἡμεῖς ἀνόητοι, δουλεύοντες ἐπιθυμίαις, καὶ ἡδοναῖς &c. Iſtiuſmodi plena plauſtra. IV. Quando etiam parallelus ferè locus huic noſtro, legitur apud *Judam*, verſ. 17. *Memores eſte verborum, quæ prædicta ſunt*, ὑπὸ τῶν Ἀποστόλων. Pariter, ὑπὸ τῶν ἀκουσάντων Quemadmodum enim ita ſe Judas videtur diſtinguere ab *Apoſtolis*, ut illorum pars aliqua tamen eſſet. Ita & noſter Author ab *auditoribus* Chriſti & diſcipulis, ut interim ſe incluſum, non excluſum velit. V. Quia reverà fuit ipſe ἐκ τῶν ἀκουσάντων, qui *auditione* ab ipſo immediatè Chriſto acceperant. Adeóque, ut non hîc ſe excludit, ſic ibi non ſe aliter, quàm rhetorum notiſſimo illo *communicationis* ſchemate, includit. VI. Quin cauſæ erant graves iſtius loquendi formæ, penes Apoſtolum. *Rhetorica* quidem altera,

ra, ut perſuaderet efficaciùs, ut magis ſe ſuaque inſinuaret Hebræis. Dum nequaquam ſe effert ſuprà illorum ſortem, ſed iiſdem ſe legibus, eidem obnoxium conditioni teſtatur. Quo ſchemate quàm feliciter uti ſoleant oratores, & facturi ad populum verba, pueri norunt. Altera *Theologica*, ab arctiſſimâ illâ unione, & communione inter fideles. Ejuſdē membra corporis, ejuſdem Magiſtri diſcipulos, ejuſdem profeſſores fidei. Hinc quod pleriſque competit, facilè omnibus in communi adſcribitur.

IX. Sextò, quod inſtant, Paulum non ita locuturum fuiſſe de ſe *humiliter*, imprimis cum *Hebræis*, ejus ſatis vellicantibus authoritatem, dilutum eſt. Contrarium enim verum, & ex adverſo argumentamur. Sic loqui Paulum, quia ipſi negotium cum Hebræis. 1. Ut frequentioribus iſtiuſmodi ἀνακοινώσησι, probaret ſe hominibus jam ſatis ab ipſo alienis, ingenuū, & minimè faſtuoſum, & communi cum iis vinculo colligatum. 11. Ut hoc in loco, ſuum cum reliquis Apoſtolis, ſpecia-

cia-

ciatim Petro, Iacobo, Iohanne, Apoſtoſtolis *Hebræorum*, conſenſum innueret. Quos τῶν ἀκουσάντων nomine, imprimis notat. III. Ut *vitaret invidiam ſui Apoſtolatus*, nec de ſe multa in limine diceret. Huc faciunt illæ ipſæ rationes, ob quas dignitatem antè ſuam, nomenque profiteri noluit. Et ſi jam apertè, in ipſo adhuc exordio, *Apoſtolatum* oſtentaſſet ſuum, quid opus fuerat paulò ante, opportuno in loco, præterire ſilentio? Vidit hoc *Beza* noſter, ſed poſt Veteres. Hi enim ita; *ἵνα δὲ μὴ σκανδαλίσῃ, οὐ λέγει καὶ ἑαυτὸν ἀκηκοέναι παρὰ Χριστοῦ, καίτοι ἤκουσεν.*

CAPUT VI.

Quarta aliorum objectio. De doctrinâ Catecheticâ Hebr. VI. I. *An congruat ætati Pauli? Calvino objectio probata. Ejus infirmitas. Strictim confutatur. Variè retorquetur. Calvini contradictoria aſſertio. Aliæ objectionum claſſes. Sed quæ ipſam Epiſtolæ authoritatem feriunt. Cur in hac diſquiſitione prætermittantur. Non eſſe hujus loci. Concluſio Authoris.*

I. Ha-

I. Hactenus quidem ea omnia, quæ non hodie demùm, ſed pridem ac Patrum ætate, contrà Paulum *authorem* fuêre objecta. Præter hæc, difficultatem quandam aliam, adverſus *authorem* eundem, à recentioribus videmus eſſe motã. Quod nempe doctrinæ *Catecheticæ* mentionem injiciat Scriptor, *Cap.* VI. 1. 2. Illorumque ordine *capitum*, quæ catechumeni, & novitij edocebantur. Quæ quidem conſuetudo, quæ praxis, videatur Pauli ætate fuiſſe poſterior. Atque ita non tam divinum illum Apoſtolum, quam diſcipulorum quendam cenſeri debere Epiſtolæ ſcriptorem. Quæ quidem objectio, *authorem* tantùm petit, ſalvâ omninò & illibatâ ſcripti *authoritate*. Primipilus jam eſt *Calvinus*, cujus hæc ſunt verba, Præfatione in Epiſtolam: *Prætereà quæ de Catechiſmi conſuetudine adducit*, Capite VI, *Pauli ætati minùs congruerent*. Idem diſertiùs Commentario ad locum: *Hîc reſpexit ad uſitatam Catechiſmi formulam. Unde probabilis conjectura ſumi poteſt, Epiſtolam hanc non ſtatim ad exordio pro-*

mul-

mulgati Evangelij ſcriptam eſſe, ſed quum jam aliquam politiæ rationem in Eccleſijs conſtitutam haberent. Poſt eum, urſerunt alij fortè quidam, ſed pauciores. Nec illius meminêre ſive *Eraſmus*, ſive *Cajetanus*, ſive *Magdeburgenſes*, ſive *Camero*, ſive alij qui cum illis in hac quæſtione ſentiunt.

II. Omninò leviſſimam omnium eſſe difficultatem, doctiſſimi Viri intellexerunt. Et quidem primò, ponitur quod in *quæſtione* eſt, & affirmat *Calvinus*, quod minimè probat. Imò quod ipſe dubium eſſe & anceps non diffitetur, ſi verba Præfationis attendimus. Scilicet, formam illam catecheticæ & elementaris doctrinæ, *minùs congruere ætati Pauli*. Cedo rationem, & vel ex Sacris, vel ex Antiquitate argumentum. Deinde, manifeſtâ ſe *contradictione* involvit Virorum maximus. Commentaturus enim ad illum locum Capite VI. hæc habet. *Hic unus locus abundè teſtatur, hujus ceremoniæ originem fluxiſſe ab Apoſtolis.* Nempe illius ceremoniæ, quâ tranſactâ infantiâ ad *catecheſim*

ſim pueri offerebantur. Poſteà, *Sciamus ergò à primis authoribus inſtitutum fuiſſe* &c.

III. Tertiò igitur, falſiſſima eſt hypotheſis, quæq; contradicit ipſi *Paulo*. Nam alibi elementaris illius doctrinæ palàm meminit ; & planè ut in hac Epiſtola diſtinguit, inter *lac infantum*, & *cibum adultorum*, eaſdemque planè, quas Author noſter, adhibet voces τελειότητος, γάλακτος, βρώματος, νηπίων, 1. *Cor*. II. III. Nihil ergo Author noſter novi , quod non alibi Paulus , præterquam nonnulla capita ſigillatim enarret. Quartò, ſola *ratio*, initialem aliquam obtinuiſſe illa ætate doctrinam, ſuadet. Fuiſſe enim tum catechumenos, rudiores, novitios, ſacris initiandos, quis neget? His ergò præſcripta quædam fuiſſe *capita*, quæ primùm addiſcerent, quæ rogati reſponderent, quæ ad ritus ſacros admittendi profiterentur, ne *Calvinus* quidem inſiciatur.

IV. Quintò, nec deſunt in Scripturis Apoſtolicis, ipſæ etiam voces κατηχεῖσθαι, & κατηχουμένου. Non quidem eo plane quo Eccle-

Eccleſiaſticis deinceps ſcriptoribus ſenſu, at certè affini, & pro elementari inſtitutione. Locus eſt *Act.* XVIII. 25. de Apollo nonniſi primis imbuto rudimentis, acuratius poſtmodùm informando; ἦν κατηχημένος τὴν ὁδὸν Κυρίου, μόνον ἐπιστάμενος βάπτισμα Ιωάννου. Proferunt *Gomarus*, *Gerardus*, plures alij, locum Gal. VI. 6. κοινωνείτω ὁ κατηχούμενος τῷ κατηχοῦντι. Sed palàm eſt generalius vocem uſurpari, ut ſit, ὁ διδασκόμενος μεταδιδότω τῷ διδάσκοντι. In tali autem *catecheticâ* inſtitutione, uſos fuiſſe formulâ, quamvis fortè alia ab Eccleſiaſticis formulis, res ipſa docet. Nec incommodè huc trahi poſſet locus 1. *Corint.* XIV. πέντε λόγους λαλῆσαι, ἵνα κατηχήσω.

V. Sexto, per βαπτισμῶν διδαχὴν, eruditi interpretantur non malè, *doctrinam* tradi ſolitam *baptizandis*. Sic διδαχὴ ἐπιθέσεως χειρῶν, *doctrina* quam profiteri tenerentur, ſacro hoc *ritu* initiandi. Et ſanè omnino ea fuit Apoſtolorum praxis. Baptizabant, imponebant manus, ſed præviâ *fidei*, *pænitentiæ*, *reſurrectionis*, *judicij* (quæ noſtro Authori capita recenſentur

ſentur) ἐξομολογήσει. Etiam de natura horum *rituum* (βαπτισμῶν, ἐπιθέσεως χειρῶν) circa initiandos adhiberi tum ſolitorum, informari primo neceſſe erat. Nec alia origo praxeôs in Chriſtiana Eccleſia perpetuæ, non aliunde derivant vetuſtiſſimi Patrum, non aliunde ipſe *Calvinus*.

VI. Septimo, ex adverſo, ſingula quæ hîc enarrantur capita, *Pauli ætati* vel imprimis *congruūt*. Et hinc Epiſtolæ etiā antiquitatem arceſſimus. Rectè antè nos obſervavit eruditiſſimus *Camero*, eſſe eadem illa quæ Paulus, pro concione Athenienſibus expoſuit, *Act.* XVII. Diſtinctè ibi videmus enarrari πίστιν εἰς Θεὸν, μετάνοιαν, ἀνάστασιν, κρῖμα αἰώνιον. Ut hinc apud maximè rudes exordiri ſolitos fuiſſe, minimè dubium ſit. Quod addit ſcriptor, de *doctrina baptiſmatum*, vel notat illa ipſa capita, rogari à baptizandis ſolita; vel præviam inſtructionem illorum rituum, circa eos quibus ritus illi conferebantur. Præterea, ceremonia illa ἐπιθέσεως χειρῶν, propria fuit iſtius ætatis. Ea videlicet, qua dona ſpiritualia in recens initiatos effundeban-

debantur *Actor*.VIII.XIX Quam deſiiſſe cum Apoſtolis, & cum miraculosâ eorundem gratia, eleganter *Calvinus* Lib. IV. Inſtit. Tandem conſtat, poſt illam ætatem nonnihil aliter digeſtos fuiſſe fundamentales articulos. Quod docet hodieque Symbolum, *Apoſtolorum* (ſi formam ſpectamus) falsò creditum.

VII. Octavò, etiam poſito, ab alio quàm Paulo Epiſtolam eſſe exaratam, nihilominùs *ejuſdem eſſe ætatis* concedendum fuerit. Quod invictis antè evicimus argumentis, Parte II. Cap. IV. & VI. Scriptam adeo eſſe ante excidium Hieroſolymitanum, & ſtante Sacerdotio. Ex quo viciſſim colligimus, elementaré illâ doctrinam, *congruere* optimè illis temporibus. Verùm hęc ſatis, ad retundendam vim argumenti. Plura fortè, ex capitum ſingulorum examine mutuari poſſent. Sed *Commentatoribus* id relictum volumus, quos inter digniſſimum ſanè, optimus quondam nobiſque conjunctiſſimus *Parens*, ſibi locum vendicaſſet, ni fata, & hiulcæ mutilæque paginæ, utpluri-

plurimùm (ſi characteres ſpectamus) *αἰνιγματώδεις*, ac fere hieroglyphicæ, theſaurum tot expetitum votis, hactenus Theologis invidiſſent.

VIII. Sunt hæ quidem omnes, quas ſive Veteres, ſive recentiores, in *authorem* Paulum ſtrinxêre objectiones. Niſi jam aliud objectionum genus attendimus, quod ipſam Epiſtolæ canonicam *authoritatem* & ἀναμάρτησίαν vexat. Quarũ aliæ denuò vetuſtiorum, aliæ recentioris ævi. Illæ binæ potiſſimùm fuêre, 1. quod faveret *Novatianorum* impuro dogmati, de lapſis non recipiendis, II. quod nec ab *Arrianorum* hæreſi videretur aliena, & Chriſtum factum creatumque haud obſcurè doceat, de quibus nos libro I. Cap. VIII. Hæ jam longè plures, motæ à *Cajetano*, *Eraſmo*, *Eniedino*, & qui liberiùs de Canonicis variis pronunciarũt. 1. Peccare authorem in ſacram *Hiſtoriam*. Dum virgam & urnam in Arca repoſitas fuiſſe dicit; dum, Librum fœderis ſanguine, ſimul cum populo, à Moſe aſperſum; dum, uſum hunc in aſperſione, lana coccinea, aqua, &

 hyſſo-

hyſſopo; dum, in has eundem erupiſſe voces, ἔκφοβός εἰμι καὶ ἔντρομος, Capitibus IX. & XII. II. Arrietare in *doctrinam*, ab ipſis traditam Apoſtolis. Quando negat reditum ad pœnitentiam, aut ſanctorum perſeverantiam; quando Eſavi exemplo ipſis etiam pœnitentibus ſpem adimit veniæ; quando de ſalvificæ naturâ fidei, aliter ac paulus loquitur, Capitibus X. XI. XII. III. Allucinari in *citatione* & *applicatione* textus ſacri. Sive loci illius ex *Pſalmo* II; ſive alterius II *Sam.* VII; ſive qui extat *Pſalmo* VIII; ſive denique *Exod.* XXIV, de Fœdere & pacto Dei. Capitibus Epiſtolæ I. II. IX.

IX. Sed hæc alterius loci & diſquiſitionis. In illum ἐναυλοφανῶν campum nos diffundere, nec inſtituti noſtri fert ratio, neq; etiã temporis. Rem nobis eſſe cũ iis potiſſimùm intelligimus, qui de *authore* nõ benè ſentientes, *authoritatẽ* pari nobiſcũ veneratione ſuſcipiunt. Quin, dũ paulo reſtituitur Epiſtola ac vindicatur, nullis jam machinis expugnari illius αὐθεντία poteſt. Prius autem ſic præſtitum à nobis

bis eſſe confidimus, & diſputationem ita inſtitutam, ut negare aſſenſum, ſit caligare in luce, καὶ λαλεῖν πρὸς τὸν ἥλιον. Denique, ne Lectores neſciant, reſervamus nobis aliquid in hoc argumento, cũ iis ſuo tempore & loco communicandum. Nempe in noſtro, de gravioribus *Teſtamenti utriuſque Contradictoriis* (miſſis ſive levioribus, ſive quæ fuſiùs alij pertractarunt) Commentario. Quem aliquouſq; produximus, & Auditoribus etiamnum noſtris publicè prælegimus. Sed nec feſtinabimus facere publici juris, ne ſcripturiendi (qui noſtrorum morbus eſt temporum, ſed noſtri nec genij nec ætatis) affricetur nobis cacoëthes. Claudimus, diſpari licet ratione, magni quondam Hipponenſis verbis: *Videor mihi debitum adjuvante Domino reddidiſſe. Quibus parum eſt, vel quibus nimium eſt, mihi ignoſcant. Quibus autem ſatis eſt, non mihi ſed Domino, mecum gratias congratulantes agant.*

INDEX RERUM ET VERBORUM.

A.

Α'ιῶνες, *vox quomodo Paulo ſumatur* 278. *ſignificata ejus varia* 279.
Α'κούσαντες, *quinam Authori Epiſt.* 341. 342. 344.
עולם *Alam, quid ſignificet* 279.
Alcimus Avitus quando vixerit 122. *pro Paulo citatus* 123.
Alexander Epiſcopus pro Paulo cit. 79. 80.
Ambroſij Epiſt. ad Irenæum 69. *pro Paulo cit.* 111. *non eſt author Comment. in Epiſt. ad Heb. Ibid.*
Amphilochius pro Paulo cit. 85. *quibus fuerit* σύγχρονος. *Ib.*
Anabaptiſtæ multi, Paulum agnoſcunt Epiſt. authorem 171.
Α'νακοινώσεως *figura* 343. 344. 345.
Α'ποκρύπτεσθαι 81.
Apollinaris citat. 108.
Apoſtoli vox, laxiùs ſumitur 248.
Apollo quis & qualis fuerit 258. *Epiſtolæ author cur eſſe nequeat* 259. 260.
Arabes quem fuiſſe credant Melchiſedec. 64.
Arabs Interpres notatus 201.

Arrius

Arrius cur reſpuat Epiſt. ad Heb. 4. *Arriani præbent occaſionem dubitandi.* 149.
Arnobius quando vixerit 106. *pro Paulo cit. Ib. An author Comment. in Pſal. Ib.*
Athanaſius pro Paulo cit. 81. 82. 210. 224.
Auguſtini quædam diſtinctiones 8. *Pro* P*aulo cit.* 216. *vindicatus* 217. *ejus votum.* 274.

B.

Bacchiarius pro P*aulo cit.* 119. *ejus ætas. Ibid.*
Barnabas non eſt Epiſt. author 169. 240 *& ſeqq. nihil ſcripſiſſe videtur Ibid. quæ ei tribuitur à Veterib. Epiſt.* 241. 242. *meritò ſuppoſititia habetur* 243. 244. *non favent ei Epiſt. circumſtantiæ* 254. *cur propriè Apoſtolus dici nequeat* 246. *& ſeqq. Iudaizat* 250. *eloquentiâ cedit Paulo* 251. *an hoc animoſior?* 257.
Baronius notatus 5. 14. 119. 140. 141. 143. 216. 302. *probatus* 32. 80. 208.
Baſilius pro Paulo cit. 84. *ejus ætas. Ib.*
Beda quando vixerit 128. *pro Paulo cit. Ibid.*
Bellarminus notatus 4. 302. 304.
ברית *Hebræis quid notet* 300. 301.

Beza notatus 331. 333.
Biſſeptenarius Epiſt. numerus, non eſt ratio ſufficiens pro Paulo 172.
Blondellus pro paulo cit. 111. 140. 208. *ſibi contradicit* 209.
Bonifacius 1. *Mogunt. pro Paulo. cit.* 128. *ejus ætas, ib.*

C.

Cæſarius Arelatenſis pro Paulo *cit.* 124.
Cajetanus diſpungit Epiſt. ad Heb. 5. 161. 353. *perſtringitur Bellarmino* 161. *defenſus* 305.
Cajus Presb. *Rom. quando vixerit* 136. *contra* Paulum *ſentit* 137.
Calvinus de authore quid ſentiat 167. *authoritatem Epiſt. defendit ib.* 168. *modeſtè notatus* 214. 347. 348.
Camero negat Græcorum Patrũ *pro* Paulo *conſenſum* 48. *confutatur* 99. 100. 169. 201. 240. 252. 329. *ejus genius* 169. *ridiculè argumentatur* 255.
Caſaubonus prò Paulo cit. 165.
Joh. Caßianus pro Paulo cit. 120. *ejus ætas, ib.*
Aurel. Caſſiodorus quando vixerit 124.

124. *pro* Paulo *cit. ib. meminit Commentariorum in* XIII *tantùm Epiſtolas Pauli* 140.

Catecheſeos forma, jam ætate Apoſtolorum 349. 350. 351. κατηχεῖσθαι *quid in Sacris* 349. 350.

Cerealis quando vixerit 121. *pro Paulo cit. ib.*

Cerinthiani cur repudient Ep. ad Heb. 217.

Chiliaſtæ originem dant errori 251.

Chryſoſtomi ſententia varians 28. *pro* Paulo *cit.* 87. 224. *putat Paulum Græcè ignarum* 295.

Clemens Alexandrinus *pro Paulo cit.* 74. *ejus apocrypha.* 100. 101. *non primus pro* Paulo *facit* 99. *fit author diuturni erroris* 289.

Clemens Romanus non eſt Epiſt. author 104. 233. *pro* Paulo *cit. ib. Author creditus, ex translationis famâ* 232. *ſtylum habet à* Paulo *diverſum* 233. *Hebræis alienigena* 234. *ſcriptor tantùm Eccleſiaſticus* 235. *non* Apoſtolus 236.

Clinici occaſio ſunt erroris 58. 152.

Codices Græci, Pauli inſcriptionem ferunt 96.

Concilium Laodicenum quando 77. *Paulo Epiſt. tribuit Ib. Confirmatum ubi* 78. *Nicænum quando* 80. *Paulinis Ep. acceſuit* 80. 81. *Epheſinum quando* 88. *pro Paulo ſentit. Ib.*

Confeſſiones pro Paulo allegatæ 162. 163. *Gallicana cur Pauli nomen reticeat* 169.

Cunæi error de Melchiſed. 61. *pro Paulo cit.* 166.

Cyprianus pro Paulo cit. 106. *An author lib. de Cardinal. operib. Ib. An Expoſ. in Symb. Apoſt. Ib. contra Paulum alijs videtur* 138.

Cyrillus Alexandr. pro Paulo cit. 89.

Cyrillus Hieroſolym. pro Paulo cit. 83. *ætas. ib.*

D. 131.

Dallæi Apologia notata, in Præf. 46. 105.

Damaſcenus pro Paulo cit. 92. *ætas. ib.*

Danhawerus perſtrictus, in Præf.

Danielis Prophetiam ſugillat Porphyrius 2.

Διαθήκη, *quid* LXX *Interpret.* 299. *quid Paulo* 298. *quid Græcis ſcriptoribus*

bus 299. *An arguat ignorantiam in* Au-
thore E*piſtolæ* 300.301.
Didymus Alexandr. *pro* Paulo *cit*. 83. *e-
jus ætas & elogium ib.*
Diſperſiones Judæorum 13.16.
Diſtinctiones quædam 10.22.48.49.65.
ריתיקא *Syris quid notet* 301.
Drogo pro P*aulo cit*. 132.

E.

Ebion quare rejecit E*p. ad Hebr*. 4.
E*bionitæ inſimulant* P*aul. odij in Heb*. 86.
quo nomine repudiarint E*p*. 217. *non ne-
gant eſſe Pauli*, 86.
Ἐκκλησιάζεσθαι *quid* 81.
Ἕλληνες *qui in ſacris*. 16.
E*ligius pro* P*aulo cit*. 128.
E*phræm Syrus pro* P*aulo cit*. 82.
E*piphanius pro* P*aulo cit*. 85. 86. *ejus ætas
ibid.*
E*piſtolam ad Hebræos qui repudiarunt* 4.
5. *quibus motivis, ib.* A*uthentia illius
probata* 6. A*uthor varius creditus*, 9.
P*aulo vindicanda* 10. *Diſtributio argu-
mentorum* 10. *Non inſcripta ſolis Pa-
læſtinis* 26.27.28.29. *Notata Petro A-
poſtolo* 11. *uſq; ad* 70. *Affinis in multis*

II. *Petri*, 38. *ſeqq. Illius ſublimitas* 53. 54. *Ejuſdem* τὸ δυσνόητον 57. 58. 59. *&c. Cur inſcripta Hebræis non Judæis* 27. *iiſdem data cum Epiſtolis Jacobi &* Petri 28. *omnium difficillima* 69. *quomodo recentioribus citetur* 169. *ejus argumentum cum* Paulinis *conſentiens* 173. *&c. ſtylus* 188 *&c.* 267. *&c. Methodus* 221. 222. *ſcopus* 217. 218. *ſcripta quando* 208. 209. 219. *An Hebraicè* 285. *uſque* 309. *Non eſt Lucæ* 227. *&c. Non Clementis* 231. *&c. Non Barnabæ* 238. *uſque* 257. *Non Apollo* 258. *&c. Non Marci* 261. 262. *Non Tertulliani* 263. *ſingularia habet propter Judæos* 186. *habet Pauli clauſulam* 194. *votum* 195. *Salutationẽ ib. Signaculũ* 196. *&c.* Pauli *eſſe probant circumſtantiæ* 199. *vincula* 200. 201. 202. κακοπάθεια *Heb.* 202. *mentio conſcientiæ & converſationis* 203. *locus unde ſcripta* 206. *pollicitatio adventus Paulini* 207. *mentio Timothei* 210. *circumſtantiæ momentum* 211. 212. *ſcripta ante excidium Hieroſol.* 219. *Paulo ſuperſtite* 220. *eſt Epiſtola, non Liber,* 317.

Epiſtolæ nullæ Canonicæ periêre 30. *qui ex Orthodoxis periiſſe putant ib. Epiſtola ad Laodicenſes exploſa* 31. 32. 33. 34. *item tertia ad Corinthios* 35. *&c.*

Epiſtolæ ſuppoſititiæ 32. 244.

Epiſtola ad Epheſios perplexa Veterib. 69.

Epiſtola ad Romanos viſa difficillima inter Paulinas 69.

Eraſmus notatus 217. 232. 236. 237. 300. 301. *authoritatem Epiſt. ſollicitat*, 301. 353.

Evangelia quæ probata Hæreticis, quæ rejecta. 3.

Eulogius pro Paulo cit. 91. *eius ætas. ib.*

Evodius Ticinenſis cit. pro Paulo 126.

Euſebij diſtinctio circa Libros Canonicos 3. *ſententia de Authore* Epiſt. 78. 79. *addictior Arrianis* 79.

Exordium Ep. *non patitur inſcriptionem* 334.

F.

Faber Stapulenſis notatus 151.

Facundus Afer pro Paulo cit. 123. *ætas, ib.*

Fauſtinus Presbyter *Rom. pro* Paulo *cit.* 110. *ætas ib.*

Fau-

Fauſtus Rhegienſis pro Paulo cit. 121. *ejus ætas, ib. Pelagianus: ib.*

Ferrandus Afer pro Paulo cit. 124. *ejus ætas ib.*

Flavaldus pro Paulo ſentit 131. *ætas ib.*

G.

Gaudentius pro Paulo ſent. 115. *ejus ætas ibid.*

Gelaſius Romanus pro Paulo cit. 122.

Gerardus notatus 311.

Gloſſator Gratiani exploſus 293.

Gomarus notatus 333.

Græca Lingua, Apoſtol. tempore quàm latè patuit. 292.

Græciſmi in Epiſt. plurimi 298.

Gregorius Nazianzenus pro Paulo cit. 84. *ejus ætas ib.*

—— *Bæticus, pro Paulo cit.* 109. *ætas. ib.*

—— *Magnus, pro Paulo ſentit* 126.

—— *Nyſſenus, pro Paulo cit.* 83. *ejus ætas ib.*

H.

Haymo Halberſtad. pro Paulo cit. 129. *ejus ætas ib.*

Hebræi

Hebræi non ſoli Palæſtini 26. 27. 291. 318. *Pauli tempore varias habuêre dialectos* 295. *Variè affecti in Paulum* 327. 328.
Heinſius cit. pro Paulo 166.
Helleniſtarum nomen 29. *qui apud Lucam, ib.*
Hieracis error de Melchiſedeco 60.
Hieronymus de Melchiſedeco 59. 62. *pro Paulo cit.* 97. 114. *malè de Paulo ſentit* 293. *An faveat Eraſmo* 139. 237.
Hilarius quando vixerit 109. *pro Paulo cit. ib.*
Hyperius notatus 283.
Hyppolitus Martyr quando vixerit 137. *An idem cum Portuenſi*, *ib. contrà Paulum ſentit*, 137. 156.

I.

Idacius Clarus pro Paulo cit. 119. *ejus ætas ib.*
Idololatria quo ſenſu de poſterioribus Judæis 23.
Innocentius Episc. Rom. pro Paulo cit. 119.
Inſcriptionis Epiſtolæ defectus 309. 310. *an olim adſcripta* 311. 312. *ejus abſentia*

non

non ſtringit contra Paulum 313. 314. deeſt & in primâ Iohannis 321. non erat neceſſaria 322. cauſæ ob quas falsò creditur omiſſa 311. &c. Cauſæ veræ omiſſionis 324. ad 335.

Interpretes Epiſt. qui Veterib. putati 286.

Iobius Monachus pro Paulo cit. 92. illius ætas ib.

Iohannes Erigena oralem manducationem impugnat 129.

Iohannes quare πρεσβύτερος 321. an Author II & III Epiſt. 321. alius cognominis, ib. ſtylus Iohannis varius 271.

Ioſepho quis Melchiſedec 63.

Irenæus pro Paulo cit. 72. 73. illius ætas ib.

Iſidorus junior quando vixerit 172. pro Paulo cit. ib.

Iſidorus Peluſiota pro Paulo cit. 89. 224. illius ætas 89.

Iudæus, nomen religionis 27.

Iunilius citat. pro Paulo 126.

Iuſtinus Martyr pro Paulo cit. 72. illius ætas ib.

L.

Lactantius Firm. probabiliter pro Paulo facit 107. 108. *ejus ſcribendi ratio* 107.

Latini quinam repudiarint Ep. *ad Heb.* 4. 134. 135. *& ſeq. quibus occaſionibus* 143. *& ſeqq. quinam* Pauli *credidêre* 103. *uſque ad* 133. *etiam ante ætatem Hieronymi* 152. 153. 154.

Latinorum errores 152. 155. *Latini* Commentatores in *Epiſt. ad Heb.* 158. 159.

Libri Canonici qui rejecti à Iudæis 2. *&c. qui ab Hæreticis* 2. 3. *qui à* Patribus 3.

Lucas non eſt Epiſt. ad Heb. author 220. *& ſeqq.* 230. *quo errore Lucæ tribuatur* 228. *eſt in ſtylo diverſus à* Paulo 290.

Lupus Ferrarienſis Abbas pro Paulo *cit.* 131.

Lupus Servatus quando vixerit 130. *pro* Paulo *cit.* 131.

Lutheri ſententia de Epiſt. ad Hebræos 6. *quæ olim de Epiſtola Iacobi & Apocalypſi* 163. *Apollo authorem judicat* 258. *confutatur ib.*

Lutherani authores, pro Paulo *cit.* 162. *Qui contrà* Paulum *ſentiunt.* 163.

M. *Mar-*

M.

Marcion cur rejec. Epiſt. ad Heb. 4. *primus ſeminavit dubia inter Latinos* 143. 144. *illius hæreſis quando & ubi regnaverit, ib. non planè negat Epiſt. eſſe Pauli,* 87.

Marcus Epiſtolæ author eſſe nequit 261. 262. *Quando ſcripſit Evang. ib. In Ægyptum profectus quando, ibid.*

Marius Victorinus pro Paulo cit. 108. *illius ætas ib.*

Joh. Maurentius pro Paulo cit. 126. *ætas ib.*

Magdeburgenſes notati, 268. 338. *laudati,* 310.

Matthæus creditus ſcripſiſſe Syro-Chaldaicè 295. *Traditionis Antiquitas* 297. *non ſequitur Epiſt. ad Heb. pariter Heb. ſcriptam, ib.*

Melchizedek 59. *de illo, juxta* Petrum, τὸ δυσνόητα *ib.* Probatur *non fuiſſe Virtutem Dei* 59. *Non Spiritum S.* 60. *Non Angelum, ib. Non Filium Dei* 60. 61. 62. *Non Semum* 62. 63. 64. *Non Filium Pelegi* 64. *An regulus Salemenſium* 64. 65.

Ferè

Ferè inter ἄπορα 66. Nomen proprium non appellativum 62. celebratiſſimus Judæis & Talmudiſtis 62. 187. Creditus illis Meſſiæ typus 187. Cur Apoſtolus in eo urgendo fuſior ib. qui in eum quadrent illa Heb. VII. 65.

Melchiſedeciani 59.

Μετάνοια *quo ſenſu Paulo ad Rom.* 46.

Minucij ætas 105. *ſcribendi genus Ib. An univerſaliſmo juxta Dallæum faveat ib.*

Molinæi error de Melchiſedeco 61.

Mori cujuſdam παρόραμα 32.

N.

Nicephorus pro Paulo cit. 93. *ejus ætas ib. Nicephori Patriarchæ duo. ib.*

Nomen Pauli non ſuppreſſum ex humilitate 315. 316. *non quòd ſcriberet librum.* 317. *non quòd nomen Latinum* 319. *an adſcriptum olim* 311. 312. *Etymologia Græca & Hebræa* 219.

Novatiani abuſi Epiſt. ad Heb. 58. 146. 147. 148. *A Novatiano quàm Novato veriùs dicti* 146. *Novatianani Scaligero ib.*

ib. Orti quando ib. Illorum hæreſis durior apud Epiphanium ib. Mollior apud Socratem ib. Eius occaſio 147. latè ſerpſit 148.

O.

Objectiones contra Paulum varij generis 265.266. quæ Veterum, quæ recentiorum ib. quæ contrà Epiſt. authoritatem, 353.354.
Oecumenius pro Paulo cit. 94. illius ætas. ib. argumenta. ib.
Optatus Afer pro Paulo cit. 109.
Origenis error de Melchiſedeco 60. Paulo Epiſt. tribuit 75.76.77. natus quando 243. An rectè materias Paulo tantùm tribuat 282. &c.

P.

παρεπίδημοι Petro ſunt Iudæi. 12. 16.17.
Pareus notatus 299.
Μὴ παραῤῥυῶμεν, an Pauli phraſis 280.
Patres qui dubitarunt de quibuſdam Canonicis 3. de Epiſtola ad Heb. 134.135. &c. in ea enarranda parciores 67.158.

erro-

errores adoptant occaſione hæreſeon 151.152.

Paulinus Epiſc. Nolanus pro Paulo cit. 118.

——*Aquilejenſis pro Paulo cit.* 128.

Pauli Epiſtolæ quædam an perierint 30. *&c. eius encomium à Veterib.* 53. *quando è vinculis primis liberatus* 208. 209. *ei proprium taxare ceremonias*, 218. *quæ ejus methodus* 222. *quomodo Gentiũ Apoſtolus* 225. 226. 329. 330. *quos Iudæorum docuit* 249. *animoſus fuit* 256. *variat ſubinde ſtylum* 271. *eius ſermo quomodo* ἰδιωτικὸς 274. *non arte ſtylum diſſimulavit* 275. *delectatur metaphoris* 280. *nõ ſcripſit* Hebraicè 287. *uſq; ad* 309. *cur Græcè ad Hebræos* 292. 293. *Græca eloquentia polluit* 294. *cur non ſcripſerit Hebraicè* 291. *&c. Hebræis cur exoſus* 324. *An confirmatus ab Apoſtolis* 340. *&c.*

Philaſtrius pro Paulo cit. 112.

Photius pro Paulo cit. 93. *ejus ætas ib.*

Petri Epiſtolæ inſcriptæ Hebræis, fuſius 11. 12. *&c. exceptiones diluuntur* 15. *&c.*

Pœnitentiæ Sacramentum unde probant 58.
Pontificij authores pro Paulo *citati* 161. 162.
Populus Dei quot modis dicatur 19. 20.
Πορνεία *quid* 35.
Primaſius pro Paulo *cit*, 125, *illius ætas*, *ibid.*
Proclus *pro* Paulo *facit* 88.
Prophetarum *ſcripta rejecta Theodoro*. 2.
Pſalmi *rejecti Gnoſticis & Nicolaitis* 2.

R.

Rabanus Maurus pro Paulo *cit*. 129. *oralem manducationem impugnat ib.*
Reformati Doctores pro Paulo *citati* 164. 165.
Remigius pro Paulo *cit*. 130. *favet* Gotteſchalco *ib.*
Rivetus de Comment. *Ambroſij* 111.
Ruffinus Monachus pro Paulo *ſentit* 115,
Ruricius pro Paulo *allegatns* 120.

S.

Salem urbs quæ 64. *an nomen appellativum* 62.

Salmaſius probatus 13.27.33. *pro* Paulo *cit.*165. *notatus* 288.295.326. *ſibi mirè contradicit* 307.308.

Salomonis ſcripta non habita in Canonicis 2.

Samaritæ 61.

Scaliger laudatus 66. *illius calculo quando ſcripta Epiſt.*209. *& quando ſublatus* Paulus 221.

Scholaſtici quinam pro Paulo *ſentiant* 160. 161.

Sigillum Paulinarum *Epiſtolarum quale* 196.197.

Sigonius de nomine Pauli 219.

Socinus titubanter pro Paulo *ſentit* 170.

*Sociniani quidam reprobant Epiſt. ad Hebr.*5. *quare ib. eâ in quibus abutuntur* 67.

Spanhemij Comment. in Epiſt. ad Hebr. 352.

Stephani Tritheitæ commentum de Irenæo 73.

Strabo de Tarſenſium ſtudijs 294.

De ſtylo Epiſtolæ ſentẽtia Patrũ 267.268. *ubi potiſſima diverſitas* 269. *quæ cauſæ* gene-

generales variantis ſtyli 270. *ſpeciales in hac* Epiſtola 272. *variationis ſimilis exempla* 271. *non ſufficiens argumentum* 275. *convenientia ſtyli cum reliquis Epiſtolis* 188. *ad* 194. 276. *cur* ἑλληνικώτερος 277. *Hebraiſmi intermixti* 278.

Synodus Romana ſub Damaſo pro Paulo ſentit 110. C*arthaginenſis quando* 117. *pro Paulo* 118.

Syrus interpres Pauli nomen tacet 96. *notatus* 201.

T.

Tarſenſes Græcè docti, 294

Theodoretus pro P*aulo cit*. 90. 308. *ejus ratio cur Paulus nomen taceat* 331. 332. *Commentarius in Epiſt. ad Hebr.* 308.

Theodorus Studites pro P*aulo cit*. 92. *ejus ætas ib.*

Theophylacti ſententia de Epiſt. ad Laodic. rejecta 33. 34. *illius ætas* 95. *pro Paulo cit. ib.*

Theophylus Alex. Epiſc. pro Paulo cit. 87.
Tertullianus contra Paulum *cit.* 136. *illius ætas ib. Barnabam authorem Epiſt. facit* 239. 240. *erroris an primus author* 251. 252. *Montani ſatelles* 252. *inſulsè creditus author Epiſt.* 263. *citat eam libro de Hæreſ. ib.*
Timotheus Paulo *ſingulariter familiaris* 213. 214. *non ita Barnabæ ib. quando* Paulus *vocat Fratrem, quando Filium* 214. 215.
Timothei an plures 216.

V.

Verſio LXX Paulo *familiaris* 302. *cur uſurpata in Epiſt. ad Hebr.* 304.
Vetus Teſtam. quibus exploſum 2.
Veteres ſæpè loquuntnr narrativè 306.
Victor Uticenſis pro Paulo *cit.* 121. *illius ætas ib.*
Vigilius pro Paulo *cit.* 123. *illius ætas ib.*
Vinculorum Pauli *fit in Epiſt. mentio* 201. *&c.*

Uſſe-

Uſſerius pro Paulo cit. 266.
Vulgatus Interpres notatus 201.

Z.

Zanchius notatus 286.

FINIS.